
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
23 D
2



PHILIPPI
BERTERII,
IN REGIS CONSISTORIO CONSILIARII,
ET IN SENATV TOLOSANO PRÆSIDIS,



Pithanôn Diatribæ duæ.

QVIBVS CIVILIS IMPERII Romani Notitia & Ecclesiæ Politia Illustrantur.

Ex Legato



Wm Cousin



TOLOSÆ,
Ex typis Viduæ I. Colomerij, & R. Colomerij: Regis, atque Vniuersitatis Tolosanæ Typograph.

M. DC. VIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.



REGINAE
MARGARITAE
VALESIORVM DVCI
PRINCIPI OPTIMÆ.

FRANCISCI Magni aui tui (Serenissima Regina) singulare erga literas studium non ita pridem mirum earum in præstantissimis ingeniis amorẽ excitauit: ex qua semente magna & superiori & nostra ætate omnium scientiarũ messis. Sed Galliæ profectò nunc gratulandum est, quòd tanti Principis stirpem videat ad similem vir-

ã 2

tutem propagatam. Tu enim, vnicum domus illius Augustæ sydus, non solùm hominibus literatis colluces; sed ipsas, quod rarissimū est, literas colis. Hæc mihi & omnibus, qui se cum musis delectant, tuum patrociniū facilè pollicentur. Verùm meā in primis auget spē, animósque addit cùm tuæ beneuolentiæ, tum etiam tuorum in me fratrémque meum Riuēsem Episcopum beneficiorum intimis fixa sensibus recordatio: quæ me cunctantem & diffidentem MAIORIBVS IRE PER ALTVM AVSPICIIS

iubet. Nec vereor certè, vt in eo reprehẽdi, aut ſubaccuſari poſſim, quòd cum munuſculo hoc literario audeam ad te Principem illuſtriſsimam, tot Chriſtianiſsimorum Regum filiam, ſororem, neptem adire. Nihil enim Romano Imperio & veteri Eccleſiæ politia (de quibus omnis hîc ſermo) maius, auguſtius, & Maieſtati tuæ; quæ eruditæ antiquitatis theſauris mirificè oblectatur, gratius, opinor, offerri poterat. Exiguas tamen pro tanto nomine mihi vires eſſe verecundè agnoſco. Sed quod tenuis non præſtiterit in-

duſtria, potentiſsimus, vt ſpero, genij tui fauor dabit; ſi modò hanc paginam meæ erga te obſeruantiæ & obſequij teſtem placido vultu aſpexeris.

Deum Opt. Max. oro atque obſecro, vt propitius votis annuat, quæ pro ſalute & incolumitate tua volens lubénſque nuncupo.





PROLEGOMENA
IN DIATRIBAS
SEQVENTES.



E rebus Romanis scripserunt plerique luculenter sanè & eruditè: sed nouissima Imperij forma, quam à Constantino institutam alij posteà Imperatores tamdiu retinuere, quamdiu maxima & florentissima tanti fuit nominis maiestas, nondum satis (si verum agnoscimus) culta & illustrata est. Atqui multa tamen habet illa præclara, plena dignitatis & gloriæ; quæ in mores etiam nostros deriuata accuratiùs intuenti facile sit deprehendere. Ea si quis ab ipsis fontibus, & præsertim ex eorum Principum Constitutionibus, qui tum Reipublicæ gubernacula tractabant, hausta & expressa in publicum proferat: næ ille non solùm de iuris studiosis, sed de omnibus, qui in foro aliqua cum laude versantur,

optimè meritus videbitur. Ego quidem vt meam, si qua possem ratione, Spartam ornarem, cœpi pridem ex antiquitatis penetralibus non infœlici forsitan opera τιμιέστατα quædam eiusmodi eruere κειμήλια. At quoniam mihi planè sum conscius nihil vigiliis meis elaboratum perfici posse; vix tandem animum appuli ad scribendum. Norunt etenim, qui se foro addixerunt, si quando ad musas diuertant, quàm fastidiosè in cœtum recipiantur. Sed visum tamen periculum facere; ídque à celeberrima illa Romani orbis descriptione, cuius author Constantinus. Ad quam non temerè, vt arbitror, adiicietur germana & propè gemina Ecclesiæ politia: quæ non χθὲς ϗ πρώην, sed cum ipsis religionis incunabulis nata θεοσεβεστάτου Principis temporibus fœliciter adoleuit. Habeo ego & alia inchoata iam & affecta: quæ publici iuris fient propediem, si me literarum studiis (quod faxit Deus) adiumento fuisse intellexero.

In duabus autem his Diatribis, vt breuiter aperiam rationem instituti mei, pictorem sum imitatus eum; cuius in depicta Thebarum

rum

rum obſidione σόφισμα *ſic deſcribit eleganter Philoſtratus:* περιβάλλων τοῖς τείχεσιν ἄνδρας ὡπλισμένους, τοὺς μὲν ἀρτίους παρέχει ὁρᾶν, τοὺς δὲ ἀσαφεῖς τὰ σκέλη, τοὺς δὲ, ἡμίσεας· καὶ στέρνα ἐνίων, καὶ κεφαλὰς μόνας, καὶ κόρυθας μόνας. εἶτα αἰχμάς. *Haud ſecus enim, quæ diligenti diſquiſitione egere videbantur, vberiùs & ſubtiliùs explicaui: de aliis, quæ peruagata ſeu parum neceſſaria, egi parciùs: ſumma etiam aliquando rerum faſtigia tantùm delibaui: quædam denique, ne à propoſito recederem, indicare fuit ſatis. Nam hæc, vt doctioribus, ita* ἀμούσοις *& omnium rerum imperitis ſcripta non ſunt. Amo breuitatem; ſed* λακωνίζειν οὐκ ἐστὶν ὀλίγας συλλαβὰς γράφειν, ἀλλὰ περὶ πλείστων ὀλίγας. *In his, quæ iam rectè tradita ſunt, operam conſumere abſurdum; aliena meis intexere periniquum ſemper iudicaui. Meam vbique ſententiam paucis & apertis verbis expoſui: veritatis, quoad fieri potuit, veſtigia ſum perſequutus; conſequutum me ſemper nolim exiſtimare. diuini hoc opus ingenij; in quo ſummũ habitat doctrinæ & iudicij decus. Mihi abundè eſt, ſi nihil ſine probabili ratione aut coniectura dixerim: qui propterea*

Armato milite murum coronans, alios toto corpore extantes, alios crurum tenus, alios parte dimidia videndos præbet; quorundam pectora, capita ſolùm, galeas ſolas; & demum haſtarum cuſpides.

λακωνίζειν non eſt paucis ſcribere, ſed multa paucis comprehendere.

ẽ

*& P*ITHANÔN *nomen Labeonis clarissimi Iureconsulti exemplo imposui istis lucubrationibus. Veniam à candido lectore, si quid ei displicuerit, impetraturum me facilè spero. Insolens reprehensor certè id vnum de me audiet,* τίς τίνι ταῦτα λέγεις? *sed nemo herclè, nemo de vnius literæ apice, tanquam de fortunis omnibus dimicantem vnquam videbit: abest istud à moribus meis, abest à natura plurimùm. Viros eruditione conspicuos & ingenij diuitiis affluentes, eximia potissimùm Galliæ lumina, vt Musas ipsas veneror & colo. Pergite, ~~illustres animæ~~, liberales disciplinas vestris laboribus iuuare, ornare, augere. Pertinet ad summam fœlicitatem & gloriam Henrici Magni Herculis nostri;*

Quo duce se monstris exutam Gallia vidit,
Vidit, & augustæ stupuit miracula dextræ;

Vt pax tot triumphis ac trophæis parta ornamentis literarum, siue quibus triumphales lauri exarescunt, florentior ad posteros transmittatur.



INDEX

CAPITVM.

DIATRIBA PRIMA.

CAP. I.

ROMA, vna olim in orbe vrbs. Eadem omnium ciuitatum metropolis. Sic Constantinopolis, cùm nouæ Romæ nomen accepisset, omnium ciuitatum caput,& metropolis appellata est. Princeps tamen semper fuit vetus Roma. Suidas obiter emendatur. Smyrna sibi quondam colonia,& metropolis. Constantinopolis colonia Romana, & quidem iuris Italici. Capitolij nomen ab vrbe Roma ad eius colonias manauit. Omnia tandem Romæ priuilegia Constantinopolis adepta est. Huius beneficij author videtur Theodosius primus. Illustrantur l. 1. C. Theod. de iur. Ital. vrb. Constant. & l. 1. C. de priuil. vrb. Constant. Duæ orbis Romani partes, seu duo orbes. Vetus Roma Occidentis, noua Orientis Regina.

CAP. II.

SEptem in Oriente Diœceses, quæ tractus, & regiones aliquando appellantur. Oriens secundus orbis. Diœceseos Orientis metropolis Antiochia. An historia de Christi imagine in septima Synodo recitata, magno sit Athanasio ascribenda. Ægypti metropolis Alexandria. Asianæ Ephesus. Ponticæ Cæsarea. Thraciæ Constantinopolis. Macedoniæ Thessalonica. Dacia Vicarium non habuit. Eadem illi primùm cum Macedonia metropolis. Thessalonicæ Præfectus, de quo Cedreni locus exponitur. Vnum primùm Illyricum, posteà duplex. Valentinianus III. Orienti Illyricum reddidit. Hilarij locus in libro de Synodis emendatus. Nouella Iustiniani xj. illustrata. Iustiniana prima Daciæ tandem metropolis.

CAP. III.

CAP. IV.

CAP. V.

CAP. VIII.

CAP. IX.

tes non dignitate, sed authoritate æquales. Archiepiscopi, diœceseôn Metropolitani, Principes, & Exarchi omnes appellati. Qui fuerint in Oriente, præcipitante Imperio, Archiepiscopi. Extraordinarius Tyrensis Episcopi Primatus. De potestate Patriarcharum, & Primatum. Nulli in Concilio Chalcedonensi Patriarchatus instituti.

CAP. II.

NVlla in Orientis Imperio diœcesis sine Patriarcha, aut Primate. Episcopus Antiochenus Orientis Patriarcha. Eius cum Cypri Metropolitano renouata sæpiùs contentio, & extincta. Cedrenus reprehenditur. Nicephori allucinatio. Constantia Metropolis Cypri. Error Balsamonis, qui viris etiam doctissimis imposuit. Metropolitanus Cypri Episcopus αὐτοκέφαλος. Tres Palæstinæ Antiocheno ademptæ, & Hierosolymitano Patriarchæ attributæ. Alexandrinus Episcopus Ægypti Patriarcha. Refellitur Tyrius. Episcopus Constantinopolitanus Thraciæ Patriarcha. Extraordinarium eius in Asianam & Ponticam imperium. Tentatum ab illo etiam Illyricum. Asiana tamen & Pontica suos Primates habuerunt. Thessalonicensis Episcopus Macedoniæ, & Daciæ Primas. Iustinianæ primæ Episcopus Daciæ tandem est præpositus. Ecclesiastici τύποι in Orientis Imperio deformati.

CAP. III.

DE Pontificis Maximi potestate. Quæ sit sacra Synodus in Nouell. Theod. & Valentin. de Episcop. ordinat. Roma τῆς εὐσεβείας μητρόπολις. Episcopi ab Ecclesiis suis deiecti, à Pontifice Max. restituti. Hunc summum Ecclesiarum omnium Rectorem priscæ Synodi agnouerunt. Vices eius obire magnum in Oriente decus. Appellationes ad Pontificem Max. ab Episcopo Constantinopolitano approbatæ. Relationes ad sedem Apostolicam antiquitùs receptæ. Can. vj. Concil. Nicæni, & Rufini interpretatio illustratur. Alia Patriarchæ, alia Pontificis diœcesis. Rescriptum Innocentij III. de Patriarchæ Constantinopolitani electione, explicatur.

CAP. IV.

ECclesiæ Sol in arce Romana. Omnis Italia in Pontificis Max. Patriarchatu. An Illyricum cum Italia coniunctum fuerit. Aquileia Dalmatiæ ciuitas. Nullus in Occidente Illyrici Vicarius. Vera Illyrici metropolis Mediolanum. Ambrosius

INDEX.

Cap. V.

Tres Galliarum Primates agnoſcit Otto, reiecta eius ſententia. A Romanis prouinciarum deſcriptionibus originem habent Galliæ primatus. Treuerenſis in dubium reuocari non poteſt. Eius tamen authoritas in Belgica ſecunda parum cognita. Lugdunenſis Epiſcopus non Galliarum, ſed quatuor tantùm Lugdunenſium prouinciarum primatum obtinet. Vna primùm Lugdunenſis Proconſularis. Omnes Lugdunenſes prouinciæ ad vnius formam reuocatæ. Bituricenſis vtriuſque Aquitaniæ, & Nouempopulaniæ Patriarcha. Narbonenſis primatus aſſeritur. Vnde Vienna Senatorium nomen acceperit. Ado reprehenditur. Romanæ, & prouincialis Curiæ Senatores. An quinque vel octo fuerint Viennenſes prouinciæ? Primatus Viennenſis, de quo edita Pontificis Max. Siluestri nomine vetus epiſtola expenditur. Quæ primæ fuerint prouinciæ. Vtriuſque Germaniæ primatus iure optimo Moguntino Epiſcopo delatus. Nullum inter primas, & alias prouincias diſcrimen. A Sedis Apoſtolicæ authoritate primatus omnes repetendi.

Cap. VI.

IActa in Eccleſia ab Apoſtolis politiæ fundamenta. Eccleſiaſticæ prouinciarum formæ non rarò cum ciuilibus conueniunt. In Oriente ſuum quæuis ciuitas habuit Epiſcopum Vetitæ ſanctiſſimis Conciliorum decretis prouinciarum diuiſiones. Summa Imperatorum ea in re licentia. Tres Cappadociæ, & totidem earum Metropolitani. Tertia Cappadocia à Iuſtiniano inſtituta. Gregorij Nazianzeni Interpres reprehenditur. Inſignis Græcorum Imperatorum audacia. Data Proculo Epiſcopo Maſſilienſi in quoſdam ſecundæ Narbonenſis Prouinciæ Epiſcopos poteſtas. Imperatores Chriſtiani Pontifices appellati. Eccleſiaſtica poteſtas à ciuili diſtincta. Adtuendam Eccleſiæ dignitatem Principis authoritas neceſſaria. Suas habet formas ſeu Τύπους Eccleſia. Magna Pariſienſis Epiſcopi modeſtia. Singulare Chriſtianiſſimorum Regum in retinenda Eccleſiæ politia ſtudium. Quid ἀπιγϛόνεσθαι in Nouell. cxv. explicatur. Quatuor Synodi Eccleſiæ diptycis aſcriptæ, cuius moris author Iuſtinianus. Summa Conciliorum authoritas.

FINIS.



QVANTVM ALIIS PRÆSTAT ROMA-
NA POTENTIA REGNIS.

IMPERIVM SVPRA TANTVM SE
ECCLESIA TOLLIT.





PHILIPPI BERTERII PITHANON DIATRIBA PRIMA.

Orbis Romanus.

ROMA, UNA OLIM IN ORBE vrbs. Eadem omnium ciuitatum metropolis. Sic Constantinopolis, cùm noua Romæ nomen accepisset, omnium ciuitatum caput, & metropolis appellata est. Princeps tamen semper fuit vetus Roma. Suidas obiter emendatur. Smyrna sibi quondam colonia, & metropolis. Cōstātinopolis colonia Romana, & quidē iuris Italici: Capitolij nomē ab vrbe Roma ad eius colonias manauit. Omnia tandē Romæ priuilegia Cōstantinopolis adepta est. Huius beneficij author videtur Theodosius primus. Illustrātur l. 1. C. Theod. de iur. Ital. vrb: Constant. & l. 1. C. de priuil. vrb. Cōstant. Duæ orbis Romani partes, seu duo orbes. Vetus Roma Occidentis, noua Orientis Regina.

CAP. I.



ECTE' Aristides in vrbis Romæ laudem hunc Homeri versum ita paucis li-

literis immutatis transtulit:

Ζηνός που τοίνδε γ᾽ ὀλυμπίου ἔνδοθεν ἀρχή.

Quis enim populi illius, cuius nutu penè omnia, quâ Sol vtrumque recurrens aspicit Oceanum, verti, regíque credebantur, Imperium cœlestibus auspiciis fundatum, & diuinis institutis ornatum non existimet? Quis tot gentes non solùm habitu & lingua, sed moribus prorsus dissimiles sine magno numine in vnum veluti corpus coalescere potuisse censeat? Quis denique incredibilem τῆς πολιτείας εὐταξίαν non supiciat, & admiretur? Huius ego pulcherrimi Imperij imaginem, qualem libris nostris expressam deprehendi, adumbrare conabor hac tabula. Tenuis certè labor; at non tenuis gratia, quam à iuris Romani studiosis me consequuturum spero, atque confido; alius fortassè literis & ingenio præstantior addet aliquando colores, & lumen; opúsque inchoatum absoluet.

Vna olim in orbe Romano fuit vrbs; hæc rerum domina, arx omnium gentium, Imperij, virtutis, dignitatis, gloriæ domicilium, mundi caput, & Regina: cuius Imperium ipsius orbis finibus terminabatur; ὅπερ γὰρ πόλις (inquit Aristides in orat. de laudib. vrb. Romæ) τοῖς αὑτῆς ὁρίοις καὶ χώραις ἐστὶ, τοῦθ᾽ ἥδε ἡ πόλις τῆς ἁπάσης οἰκουμένης. ὥσπερ αὖ τῆς χώρας ἄστυ κοινὸν ἀποδεδειγμένη, φαίης ἂν περιοίκους ἅπαντας, ἢ κατὰ δῆμον οἰκοῦντας ἄλλον χῶρον, εἰς μίαν ταύτην ἀκρόπολιν συνέρχεσθαι.

In eandem ferè ſententiam Mœcenas, cùm Romanam ciuitatem paſſim dandam contenderet, Cæſarem alloquitur apud Dionem lib. lij. Τῆς πολιτείας πᾶσι σφίσι μεταδοθῆναι φημὶ δεῖν; ἵνα καὶ ταύτης ἰσομοιροῦντες, πιστοὶ σύμμαχοι ἡμῖν ὦσιν, ὥσπερ τινὰ μίαν τὴν ἡμετέραν πόλιν οἰκοῦντες καὶ ταύτην μὲν ὄντως πόλιν, τὰ δὲ δὴ σφέτερα, ἀγροὺς καὶ κώμας νομίζοντες εἶναι: Nec alia fuit optimo Principi Antonino mens, cùm Romanæ ciuitatis ius omnibus promiſcuè largitus eſt l. in orbe. de ſtat. hom. Nouell. lxxviij.

Hæc eſt in gremium victos quæ ſola recepit,
Humanúmque genus communi nomine fouit
Matris, non dominæ ritu; ciuéſque vocauit,
Quos domuit, nexúque pio longinqua reuinxit.

Verùm ne tot nobiliſſimis ciuitatibus quæ huic Imperio magno ſemper fuerunt ornamento fiat iniuria, ſi nomen vrbis eis detrahatur; ſit Roma omnium ciuitatum mater, & orbis metropolis. Dionyſius in orbis deſcriptione:

Θύμβρις ὃς ἱμερτὴν ἀποτέμνεται ἄνδιχα Ῥώμην,
Ῥώμην τιμήεσσαν, ἐμῶν μέγαν οἶκον ἀνάκτων,
Μητέρα πασάων πολίων.

Athanaſius ad omnes ſolitariam vitam agentes: καὶ οὐχ ὅτι ἀποστολικός ἐστι θρόνος ᾐδέσθησαν, οὐδ᾽, ὅτι μητρόπολις ἡ Ῥώμη τῆς Ῥωμανίας ἐστὶν, ηὐλαβήθησαν. Nam Ῥωμανία orbis Romanus eſt: Epiphanius hæreſi lxix. de Arrio: πῦρ οὐ τὸ τυχὸν κατείληφε πᾶσαν τὴν Ῥωμανίαν

χεδὸν, μάλιστα τὰ ἀνατολῆς τὰ μέρη.

Hoc exemplo Constantinopolis posteà omnium ciuitatum caput vocata est §. vlt. de satisdat. ὅλου τοῦ κόσμου μητρόπολιν dixit Ioan. Chrysostomus homilia de verbis Isaiæ. πάσης χώρας καὶ πόλεων περιφανεστάτην βασιλίδα Nicetas Dauid in vita Ignatij. Nemo enim est qui nesciat eam non solùm nomine & dignitate, sed priuilegijs vrbis Romæ donatam fuisse l. 1. de priuil. vrb. Constantinop. can. 28. Concil. Chalcedon. Hinc ortum antiquæ, & nouæ Romæ nomen; Sophoclis Interpres in Electra: τὸ παλαιὸν ἐνίοτε μὲν πρὸς ἕτερον λέγεται νέον, ὡς παλαιὰ Ρώμη λέγεται πρὸς τὴν νέαν: Cyrus Monachus ita νέαν Ρώμην exponit:

------ τὴν νέαν ὄντως Ρώμην,
Ρώμην τὴν ἀρρυτίδωτον, τὴν μή ποτε γηρῶσαν,
Ρώμην ἀεὶ νεάζουσαν, ἀεὶ καινιζομένην.

At longè princeps semper fuit vrbs æterna; quod Græci ipsi non inficiantur. Suidas: Κωνσταντινούπολις τοσοῦτον τῶν ἄλλων ἐστὶν ἁπασῶν μείζων, ὅσον τῆς Ρώμης ἐλαττοῦσθαι δοκεῖ: ἧς τὸ δευτέραν τετάχθαι μακρῷ καὶ βέλτιον ἔμοιγε φαίνεται, ἢ τὸ τῶν ἄλλων ἁπασῶν πρώτην νομίζεσθαι. Quæ verba Suidæ non sunt, sed prisci cuiusdam authoris; sicut nec Suidæ sunt quæ statim sequũtur eo loco, sed deprompta ex chronico Constantinopolitano, vt fidem faciunt Codini παρεκβολαὶ; vbi integer ferè locus, si vltima primi capitis verba

cum primis secundi connectas: ex quibus emendandus Suidas de tempore quo condita est Constantinopolis. Sed ne aberrem à proposito, vix vrbem regiam toto vnquam cessisse gradu arbitror. Gregorius Nazianzen. orat. xxvij. quam ea in ciuitate habuit: ὑμεῖς ἡ μεγάλη πόλις, οἱ πρῶτοι μὲν τῆς πρώτης ἰδίως. ἢ μηδὲ τοῦτο παραχωροῦντες. Quis tamen è veteri Roma nouam deductam nescit? Eleganter Aristides Smyrnam, quæ suorum ciuium diligentia instaurata fuerat, sibi coloniam, & metropolim fuisse scribit: καὶ καθέστηκεν αὐτὴ πρὸς αὐτὴν ἐν ἀποίκου σχήματι καὶ μητροπόλεως. τρίτη γάρ ἐστιν ἀπὸ τῆς ἀρχαίας. Non eadem profectò Constantinopoleos gloria, quæ se populi Romani coloniam fateatur, & Romam metropolim agnoscat necesse est. Coloniam certè vocat Pletho orat. I. de reb. Peloponn. ἐπειδὴ οἱ μὲν ταύτης τῆς λαμπρὰν ταύτην ἀπὸ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Ῥώμης ἀποικίαν σταλάμενοι, καὶ Βυζάντιον οὕτω καλὴν καὶ μεγάλην ἐπηυξηκότες τῇ προσθήκῃ, Πελοποννησίων οὐκ ἀλλότριοι. Et Romam eius metropolim apertè profitetur Themistius orat. iiij. vbi Constantinopolitanos his verbis affatur: ὑμῶν δ' αὖ ἕνεκεν πολλὴν γῆν ἐπῆλθον καὶ πολλὰς πόλεις μεγάλας, καὶ διεδίψησα, ἀτὰρ δὴ καὶ τὴν μητρόπολιν τὴν ἡμετέραν, οὐ τὰ ἀρχαῖα μέγαρα λέγω, ἀφ' ὧν ὡρμήθησαν οἱ περὶ Βόσπορον προσοικήσαντες, ἀλλ' ἣ τῶν μὲν ἄλλων πόλεων βασιλεύει, τῇ δὲ ὑμετέρᾳ συμβασιλεύει. Haud dissimilis locus orat. vj. vbi Theodosio de aucta ab illo regiæ vrbis

annona sic blāditur: οὐκ ἐκτείνει μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπαύξει τὸ σιτηρέσιον, ὅτε ἀγαπητὸν ἦν μὴ ἐλαττῶσαι. οὐκοῦν δεῖ ἡμῖν ξενηλασίας συνεχοῦς, καθάπερ τῇ μητροπόλει. Nec enim dubium est quin veterem Romam intelligat μεγάλαν πολίων ματρόπολιν; quæ instituto canone Constantinopolitano magna sæpè rei frumentariæ penuria laborauit. Hinc Constans Heraclij nepos cùm de antiqua Imperij sede restituenda cogitaret, Romam matreiu, Constantinopolim filiam vocabat. Zonaras in eius vita: βουλόμενος καὶ τὴν βασιλείαν εἰς τὴν πρεσβυτέραν Ῥώμην μετενεγκεῖν. ἔλεγε δεῖν μᾶλλον τὰς μητέρας ἢ τὰς θυγατέρας τιμᾶν. Et Augustinus lib.v.de Ciuit. Dei cap. xxj. *Deus Constantino etiam condere ciuitatem Romano Imperio sociam, velut ipsius Romæ filiam, sed sine aliquo dæmonum templo, simulachróque concessit.* Quibus addam & hos Constantini Manassis versus:

Οὕτως ὁ πρῴην σύνδεσμος τῶν πόλεων ἐρράγη.
Οὕτως μητρὸς καὶ θυγατρὸς μέσον ἐπέπτη σπάθη,
Διχάζουσα καὶ τέμνουσα μετὰ θυμοῦ ῥομφαίας,
Νεάνιν τὴν εὐπρόσωπον τὴν νεωτέραν Ῥώμην,
Ἐκ τῆς ῥυσῆς καὶ παλαιᾶς καὶ τρεμπεμπέλου Ῥώμης.

Manent in l. I. C. Theodos. de iur. Ital. vrb. Constant. fixa ad memoriam sempiternam splendidissimæ huius coloniæ vestigia: nam quod à Valentiniano & Valente renouatum ea Cōstitutione iuris Italici auxilium, & tabulis incisum (vt fieri olim

solebat) beneficium legimus, Constantinopolim iuris Italici coloniam non obscurè indicat. Enimverò Roma ἀςίων, vt de Thera cecinit Pindarus, ῥίζα μελησίμβροτος in variis terrarum oris, per quas inuicta tanti populi virtus peruaserat, plures olim colonias propagauit. Harum cùm duo essent genera, vt notat Asconius, potior fuit conditio Italicarum, quales ab authoribus nostris quamplurimæ memorantur l. 1. 6. 7. & vlt. de censib.

Sed coloniarum iura post Antonini Constitutionem, quæ orbi Romano ciuitatem contulit, facilè negligi, & exolescere cœperunt. Constantinus tamen, vt certiora essent nouæ Romæ incunabula, obseruatum antiquitùs in coloniarum deductione morem retinendum putauit; ideóque multæ ex augusta vrbe familiæ ab eo sunt euocatæ, domus Romanis similes, ac penè geminæ publicis sumptibus ædificatæ, ingens etiam Capitolij moles extructa: quod nomen ab ipsa Roma ad colonias primùm manauit; vnde Ælia est Capitolina appellata l. 1. de censib. Ptolemæus: Ἱεροσόλυμα ἡ νῦν καλουμένη Αἰλία Καπιτωλία. De ciuitatis illius Capitolio meminit quidam pius scriptor (cuius dialogus extat inter libros Augustini) vbi ita Synagogam Ecclesia alloquitur: *Scio, quia vrbis tuæ ambitiosa fora, & celsa Capitolia vidisti.* Verùm Constantinopolis (quod illi præcipuum, nec aliis

vnquam coloniis impertitum) in ipſis encæniis Imperij particeps, & ſocia facta eſt: qua ratione meritò βασιλείας ἡλικιῶτις dici potuit à Themiſtio orat. xiij. βασιλεῖ δὲ εἰκότως συναυξάνεται πόλις ἡ τῆς βασιλείας ἡλικιῶτις. Eam tamen omnibus veteris Romæ priuilegiis initio ornatam mihi non perſuadeo: nam quid ex iure Italico, quod Valentinianus & Valens confirmarunt, ad præclara illa τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης πρεσβεῖα adiici potuiſſet? Hæc certè in cumulum tandem acceſſerũt l. 1. de priuil. vrb. Conſtantinop. cuius Cõſtitutionis authores ſunt Honorius, & Theodoſius II. Sed ſi fidẽ habemus Sozomeno, altiùs adhuc rei origo repetẽda: ſic enim ille lib. vij. cap. ix. cùm Synodi Conſtantinopolitanæ primæ, quam Theodoſij primi cura, & diligentia celebratam conſtat, decreta percurreret: ἤδη γὰρ οὐ μόνον εἶχε ταύτην τὴν προσηγορίαν ἡ πόλις, καὶ γερουσίᾳ, καὶ τάγμασι δήμων, καὶ ἀρχαῖς ὁμοίως ἐχρῆτο, ἀλλὰ καὶ τὰ σύμβολα, κατὰ τὰ νόμιμα τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Ῥωμαίων ἐκείνοις, καὶ τὰ δίκαια, καὶ γέρα τὰ περὶ πάντα ἑκατέρᾳ ἰσάζετο. Quod ſi verum eſt, beneficium iſtud à Theodoſio I. quem Gratianus extincto Valentiniano ad Imperiũ vocauit, arceſcere, & in maximis eius erga vrbem regiam meritis numerare non dubitem: nec enim illa minùs Theodoſio quàm ſuo debuit Cõſtantino: ἀμφισβητήσιμον ἤδη ἔσται τίς μείζων καὶ ἀειπρεπεστέρα ταῖν πόλεοιν, ἣν Θεοδόσιος προσύφηνε τῇ Κωνσταντίνου, ἢ ἣν Κωνσταντῖνος τῇ Βύζαντος, ait

ait Themiſtius orat. vj. qua ſummum maximi Principis in ea ciuitate ornanda ſtudium elegantiſſimis verbis proſequitur. Sed nos Pithana, nō χυρείας δόξας ſcribimus: quod ab his qui Diatribas noſtras legent in memoriam ſæpiùs reuocari, & æquo animo accipi optamus. Suam ergo Conſtantinopolis metropolim colat, & veneretur. notum illud Thucididis: ἀποικία δὲ πάσχουσα τιμᾷ τὴν μητρόπολιν.

Diuiſo tándem Imperio, duæ orbis Romani partes, aut duo potiùs orbes conſtituti ſunt. Claudianus de bello Gildon.:

Conſpirant gemini frænis communibus orbes.

Corippus lib. I. de laudibus Iuſtini:

Omnia vectantes gemini commercia mundi.

Vetus Roma Occidenti, noua Orienti præfuit. Gregorius Nazianzenus de vita ſua:

Δύω μὲν οὐ δέδωκεν ἡλίους φύσις,
Δισσὰς δὲ Ῥώμας, τῆς ὅλης οἰκουμένης
Λαμπτῆρας, ἀρχαῖόν τε καὶ νέον κράτος,
Τόσον διαφέροντας ἀλλήλων, ὅσον
Τὴν μὲν προλάμπειν ἡλίου, τὴν δ᾽ ἑσπέρας.

Hîc Nazianzenus Martianum Heracleotem expreſſit, à quo vetus Roma ἄστρον οἰκουμένης appellata eſt in lib. de ſitu orbis:

Ἐν τοῖς ἔθνεσι τούτοις δ᾽ ἡ Ῥώμη ᾽στὶ πόλις,
Ἔχουσ᾽ ἐφάμιλλον τῇ δυνάμει καὶ τοὔνομα,
Ἄστρον τι κοινὸν τῆς ὅλης οἰκουμένης.

Vtraque verò sui orbis est metropolis, & Regina. Rutilius Numatianus de antiqua:

Exaudi Regina tui pulcherrima mundi,
Inter sydereos Roma recepta polos.

Sidonius Apollinaris de noua:

Salue sceptrorum columen Regina Orientis,
Orbis Roma tui.



SEPTEM IN ORIENTE DIOECESES, quæ tractus, & regiones aliquando appellantur. Oriens secundus orbis. Diœceseos Orientis metropolis Antiochia. An historia de Christi imagine in septima Synodo recitata, magno sit Athanasio ascribenda. Ægypti metropolis Alexandria. Asianæ Ephesus. Ponticæ Cæsarea. Thraciæ Constantinopolis. Macedoniæ Thessalonica. Dacia Vicarium non habuit. Eadem illi primùm cum Macedonia metropolis. Thessalonicæ Præfectus, de quo Cedreni locus exponitur. Vnum primùm Illyricum, posteà duplex. Valentinianus III. Orienti Illyricum reddidit. Hilarij locus in libro de Synodis emendatus. Nouella Iustiniani xj. illustrata. Iustiniana prima Daciæ tandem metropolis.

CAP. II.



VTRAQVE orbis pars in plures rursus partes diuiditur: ſeptem enim Orienti, ſex Occidenti tribuuntur diœceſes, quæ tractus appellantur l. vlt. de temp. & repar. appel. l. 11. de fund. patrimon. Marcellinus: *Conſtantij nomine per omnes Orientis tractus abolito.* aliquando etiam regiones, vt in veteri prouinciarum libello quem è tenebris eduxit Schonhouius. & in Concilio Chalcedon. act. xv. *Epiſcopi Ægyptiacæ regionis.* atque alibi ſæpè. Quælibet verò diœceſis, quæ plures complectitur prouincias, ſuam habuit metropolim: quod vt plenius accipiatur, ſingulas dabo, & initium faciam ab Oriente; quamuis ille, ne vetus Roma primos ſibi ereptos honores conquereretur, ſecundus orbis dictus ſit à doctiſſimo Theologo, qui vrbis τῆς Ἑῴας (vt ipſe loquitur) προκαθεζομένης, ciues his honorificis vocibus compellat:

Ἄνδρες, τὸ κλεινὸν ὄμμα τῆς οἰκουμένης,
Οἳ κόσμον οἰκεῖτ' ὡς ὁρῶ, τοῦ δευτέρου,
Γῆς καὶ θαλάττης κόσμον ἠμφιεσμένοι:
Ῥώμη νεουργὴς, εὐγενῶν ἄλλων ἕδος,
Κωνσταντίνου πόλις τε, καὶ στήλη κράτους.

Orientis ergo hæ ſunt diœceſes: Oriens, Ægyptus, Aſiana, Pontica, Thracia. l. 2. de milit. veſt. l. 1. vt

nem. ad su. patroc. In quibus vices Imperatoris Præfectus prætorio Orientis exercebat: Macedonia, & Dacia, quæ à Præfecto prætorio Illyrici regebantur.

Omnium metropoles diligenter nunc inuestigandæ, & inquirendæ sunt. Sed συγνωμόνων ἀκροατῶν δεησόμεθα, καὶ πράως ταύτην ἀρχαιολογίαν προσδεχομένων. Rem enim, cuius memoria iam penè extincta est, in lucem reuocamus. Occurrit primùm in Orientis diœcesi Antiochia, in qua olim, vt prodidit Strabo lib. xvj. βασίλειον ἵδρυται τοῖς ἄρχουσι τῆς χώρας. Eam Orientis pulchrū apicem vocauit Ammianus lib. xxij. Zosimus metropolim lib. 1. καὶ ἐπὶ Συρίαν προϊόντες, ἄχρι καὶ Ἀντιοχείας αὐτῆς. ἕως εἷλον καὶ ταύτην τῆς Ἑῴας πάσης μητρόπολιν οὖσαν. Hieronymus ad Pāmachium: *Ut sit Palæstinæ metropolis Cæsarea, totius Orientis Antiochia.* Chrysostomus, cuius verba ita reddidit Interpres homil. iij. ad popul. Antiochenum: *Ciuitatum sub Oriente positarum caput, & mater est ciuitas nostra.* Epiphanius epist. ad Hormisdam Pontificem Max. *Multis perturbationibus Antiochiæ maximam ciuitatem, quæ est in Orientali diœcesi prima, circumstantibus.* Athanasius in historia de Christi imagine: πόλις ἐστὶ Βηρυτὸς καλουμένη, τελοῦσα δὲ ὑπὸ Ἀντιοχείαν. Berytum ait esse sub ditione Antiochię; malè Interpres in vij. Synodo act. iiij. vectigalē Antiochiæ reddidit: hæc autem verba metropolim

indicant, non prouinciæ vnius, ſed integræ diœceſeos. Etenim iam olim Phœnicen à Syria ſeiunxerat Hadrianus; imò Berytus ipſa ſecundæ Phœnices metropolis erat: idcircò eius Antiſtes Archiepiſcopus ab eodem Athanaſio, & Metropolitanus ab Interprete appellatur. quod ſi verum eſt, non fuit huius libelli author magnus Athanaſius, qui mortem cum vita commutauit ſecundo Gratiani conſulatu, vt ſcribit Socrates; quo tempore nondum metropoleos honorem Theodoſij, & Valentiniani beneficio Berytus acceperat l. 1. de metrop. Ber. Verùm in Græca editione Epiſcopi ſæpè, at vno tantùm loco, in quo vitium eſſe poteſt, Archiepiſcopi verbum vſurpatum reperies.

Ægyptiacæ diœceſeos metropolim Alexandriam ſciunt omnes: Pæanius Eutropij metaphraſtes lib. ij. κατὰ τὸν αὐτὸν ἐνιαυτὸν Ἀλεξάνδρεια παρὰ τοῦ Μακεδόνος Ἀλεξάνδρου συνῳκίσθη, καὶ ταύτην ἐδίξατο τὴν προσηγορίαν ἡ τῆς Αἰγύπτου πάσης μήτηρ: vnde κατ' ἐξοχὴν πόλις ab ipſo Alexandro φιλομήρῳ Troiæ exemplo appellata. Euſtathius Iliad. β: ὅρα δ' ὅπως τὴν Τροίαν δίχα τινὸς ἐπιθέτου, πόλιν ὠνόμασε, καὶ γέγονεν ἀρχὴ τῷ φιλομήρῳ Ἀλεξάνδρῳ, τοῦ τὴν κατ' αὐτὸν Ἀλεξάνδρειαν οὕτω καλέσαι; φέρεται γὰρ ἱστορία, πόλιν τὰς ἀρχὰς αὐτὸ τοῦτο δίχα προσθήκης, κατ' ἐξοχὴν κληθῆναι τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Dion Chryſoſtomus in orat. ad Alexandrinos, his verbis: Αἴγυπτος τηλικοῦτον ἔθνος, σῶμα τῆς πόλεώς ἐστι. Alexandriam Ægypti caput eſſe

apertè ostendit ; sed ne quis vllo modo dubitet delatum illi totius diœceseos principatum, adijciam & istud Theodoriti testimonium lib. j, cap. j. *Ἀλεξάνδρεια πόλις ἐστὶ μεγίστη καὶ πολυάνθρωπος, οὐκ Αἰγυπτίων μόνον, ἀλλὰ καὶ Θηβαίων καὶ Λιβύων τῶν πρὸς Αἴγυπτον τὴν ἡγεμονίαν πεπιστευμένη.*

Ephesum autem (cuius ita meminit Chrysostomus in j. epist. Pauli ad Ephes. Ἔφεσος ἐστὶ μὲν τῆς Ἀσίας μητρόπολις.) totius Asianæ principem vrbem fuisse facilè mihi persuadeo : etenim certum est celeberrimam illam ciuitatem primas semper tenuisse inter omnes huius diœceseos metropoles: quod non obscurè docet Vlpianus, vbi de processu Proconsulis agit l.4. de offic. Procons. & dilucidè probat Theodori Ephesini Episcopi subscriptio in xviij. action. vj. Synodi. *Theodorus misericordia Dei Episcopus Ephesi, metropolis primæ, Asianæ diœceseos definiens subscripsi.*

De Pontica metropoli ambigi fortasse potest: fuit enim in Bithynia Ponticæ prouincia, clarissima ciuitas Nicomedia, gratum Domitiano Imperatori domicilium. Sed ego hunc honorem Cæsareæ totius olim Cappadociæ metropoli, libentiùs defero: nam & priscis temporibus (vt author est Iustinianus Nouell. xxx.) omnem ferè regionem Ponticam in ditionem suam redegerant Cappadoces; & eam vt principem Ponticæ vrbem prædicare

videtur Gregorius Nazianzenus his verbis in orat. de laudib.Basil. magn. *οὐχ ἧττον λόγων μητρόπολιν, ἢ τῶν πόλεων ὧν ὑπέρκειται, καὶ καθ' ὧν ἔχει τὴν δυναστείαν.* quod nō solùm ad vnam Cappadociæ prouinciam, sed ad vniuersam diœcesim referri debet: fuit enim hæc prima illius tractus prouincia, vt docet alter eiusdem vj. Synodi locus : *Philalithes misericordia Dei Episcopus Cæsareæ, metropolis primæ Cappadociæ, regionis primæ Ponticæ diœceseos subscripsi.* Hîc regio prouincia est, vt in plerisque eiusdem Synodi subscriptionibus. Cæterùm meam de vtraque Asianæ & Ponticæ metropoli sententiam mirificè confirmant veteres Ecclesiæ *τύποι*, qui Cæsariano Episcopo Ponticæ, Ephesino Asianæ primatum deferūt: qua de re disceptabimus secūdâ Diatribâ.

In quærenda Thraciæ metropoli non est quòd adeò laboremus: Heraclea quidem principem in Europa Thraciæ prouincia locum quondam tenuit; sed à primo illo gradu excidit, cùm ad summum rerum fastigium ascendit Bysantium. Procopius orat.iiij.de ædific.Iustiniani: *Ἡράκλεια δὲ ἡ πόλις, ἣ δὴ ἡ Πέρινθος, ἣ πάλαι μὲν τὰ πρεσβεῖα τῆς Εὐρώπης ἐδίδοσαν, νῦν δὲ δὴ μετά γε Κωνσταντινούπολιν τὰ δευτερεῖα παρέχονται.* Quamobrem necesse non habemus metropolim dare Thraciæ, in qua superbum caput extollit vrbs regia, non vnius solùm diœceseos, sed altera orbis Romani metropolis.

Superſunt Macedonia, & Dacia. Macedoniæ metropolis fuit Theſſalonica : Antipater lib. I. Ανθολ.

Σοὶ με Θρηικίης σκυληφόρε Θεσσαλονίκη
Μήτηρ ἡ πάσης πέμψε Μακεδονίης.

Quod de tota diœceſi exponendum eſt. Dacia verò, cui in Not.Rom. quinque tribuũtur prouinciæ, paulò antè quàm Imperij membra diuelli cœpiſſent, diœceſis, vt conijcio, facta eſt: nam duæ in Rufi Breuiario ad Valentinianum Imperatorem Daciæ inter Illyrici prouincias numerantur: nullúſque, opinor, huius fuit diœceſeos Vicarius. Notitia Orientis: *Vicarij quatuor ; Aſianæ diœceſeos, Ponticæ, Thraciarum, Macedoniæ.* nihil hîc de Dacia. Nec alios memorat Leo Vicarios l. vlt. de diuerſ. offic. vbi præcipuos omnes Oriẽtis magiſtratus recenſet. Deſideratur in Notitia Orientis Vicarij Macedoniæ officium, ex quo aliquam fortaſſe noſtra hæc coniectura lucem accepiſſet. Daciæ ergo metropolis nobis perquirenda non eſt. Equidem memini Vlpiam Traianam ; quæ Zarmizegethutuſa eſt in l.1. de cenſ. Daciæ metropolim in veteri quadam inſcriptione apud Zamoſium appellatam: Sardicam etiam Δάκων ἔθνους μητρόπολιν dixit Theodoritus lib. ij. cap. iiij. Sed eas prouinciarum quæ duæ erant, Mediterranea & Ripenſis, metropoles fuiſſe dubitari minimè poteſt. metropolim tota diœceſis nul-

nullam habuit; aut ſi quam habuit, eadem fuit quæ Macedoniæ Theſſalonica: quod Theodoritus videtur comprobare lib. v. cap. xvij. Θεσσαλονίκη πόλις ἐστὶ μεγίστη καὶ πολυάνθρωπος εἰς μὲν τὸ Μακεδόνων ἔθνος τελοῦσα, ἡγεμένη δὲ καὶ Θετταλίας καὶ Ἀχαΐας, καὶ μέντοι καὶ ἄλλων παμπόλλων ἐθνῶν, ὅσα τὸν Ἰλλυριῶν τὸν ὕπαρχον ἡγεμόνα ἔχει. Hæc ille; quibus omnes Daciæ & Macedoniæ prouinciæ Theſſalonicæ ſubiiciuntur. Nec enim dubium eſt quin totas illas diœceſes Præfectus prætorio Illyrici adminiſtraret; nec alium Cedrenus intelligit in Theodoſio: τῶν στρατιωτῶν, inquit, ταραξάντων τὴν πόλιν, διὰ μετὰ ταῦτα, ἐστασίασαν οἱ Θεσσαλονικεῖς, καὶ τὸν βασιλέα ὕβρισαν, τινὰς δὲ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ ἐλιθοβόλησαν. ὁ βασιλεὺς δὲ ταῦτα μαθὼν, καὶ τὴν ῥύμην τοῦ θυμοῦ μὴ ἐνεγκὼν, τοῖς ἐπάρχῳ τῆς πόλεως ἐκείνης τὴν ψῆφον τῆς τιμωρίας ἐπέτρεψεν. Theſſalonicam enim inſtar vtriuſque Romæ Præfectum habuiſſe non exiſtimauit Cedrenus: nihil abſurdius rerum Romanarum ſcriptori excidere potuiſſet. Sed cùm Præfecti prætorio Illyrici ſedes hîc collocata eſſet, non ineptè is Theſſalonicæ Præfectus appellatus videtur: huic ciuitatis claues (quod tanti magiſtratus authoritatem non parum illuſtrat) creditas innuit Malchus in Ecclogis legat. τὰς κλεῖς τῶν πυλῶν ἐκ τοῦ ὑπάρχου λαβόντες, τῷ ἀρχιερεῖ ἔδοσαν. Et ſanè ſeditionis à populo concitatæ, ille optimo iure vltor & vindex fuit, qui in vniuerſa diœceſi ius vice ſacra reddebat.

Fuit tamen in Præfecti prætorio Italiæ poteſtate magna Illyrici pars : vnde duplex Illyricum, vnum in Oriente, alterum in Occidente. Sed quoniam hæc quæſtio nondum ſatis explicata, & cognita eſt; quid de eá aſſequi potuerim candidè & ſimpliciter exponam, & Iuſtiniani Nouell. xj. explicabo. Quo tempore Conſtantinus quatuor Præfectos prætorio inſtituit, quibus maximam orbis Romani procurationem dedit; omnes prouinciæ, quæ Illyrico, Dacia, & Macedonia continentur, ab vno Præfecto prætorio regi cœperunt: quod omnium optimè ita memoriæ prodidit Zoſimus lib. ij. ἑτέρῳ δ' ὑπάρχῳ, Præfectum Illyrici intelligit, παρέδωκε Μακεδόνας, καὶ Θεσσαλοὺς, καὶ Κρῆτας, καὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὰς περὶ αὐτὴν Νήσους, καὶ ἀμφοτέρας Ἠπείρους, καὶ πρὸς ταύταις Ἰλλυριοὺς, καὶ Δάκας, καὶ Τριβαλλοὺς, καὶ τοὺς ἄχρι τῆς Βαλερίας Παίονας, καὶ ἐπὶ τούτοις τὴν ἄνω Μυσίαν. Sic omnes illæ prouinciæ in Macedoniæ & Illyrici diœceſes diſtributæ, Orientis Imperio aſcriptæ ſunt: quamobrem à Synodo Sardicenſi, quæ ſub Conſtantio celebrata eſt, Orienti Pannoniæ tribuuntur apud Hilarium in lib. de Synod. *Sancta Synodus in Sardica congregata ex diuerſis prouinciis Orientalium partium Thebaïde, Ægypto, &c. Thracia, Hæmimonto, Maſſylia cum Mæſia, Pannoniis duabus.* Mallem certè pro Maſſylia Dardaniam, quæ Mœſiæ quoque adiungitur l. 4. C. de metall. Nam Maurita-

niam, quæ à quibusdam Massylia appellatur, in Africa Occidentis diœcesi sitam nemo ignorat. Mox tamen cùm orbis Romanus variè inter consortes Imperij diuisus fuisset, accessit tandem prætorio Italiæ Illyricum; Macedonia autem, & Dacia, quæ tunc ex quibusdam Illyrici prouinciis formata est, in Præfecti prætorio Illyrici potestate remanserunt, vt Notitia Imp. & quædam Imperatorum constitutiones fidem faciunt: atque ita maxima Illyrici pars Orienti adempta est. Sed præcipitante Imperio, cùm Romæ Valentinianus III. & Theodosius Constantinopoli rerum potirentur, restituta: quod exequitur his verbis Iornādes lib. de regn. success. *Posthæc tertio anno Valentinianus Imperator à Roma Constantinopolim ob suscipiendam in matrimonio Eudoxiam Theodosij Principis filiam venit, datâque pro munere socero suo tota Illyria, celebratis nuptiis ad regna sua cum vxore recessit.* Valentinianus igitur Orienti reddidit Illyricum, cuius metropolis Sirmium. Ita duplex eo tēpore fuit in Oriente Præfecti prætorio Illyrici tribunal; Thessalonicum, & Sirmiense: sed hoc profligatis posteà ab Attila Hunnorum Rege Pannoniis, Thessalonicam translatum est Nouell. xj. & cum altero coniunctum. Sirmium enim Attila obsederat & expugnauerat, vt testis est Priscus in Excerp. vbi legationem Theodosij ad ipsum Attilam describit:

κατὰ δὲ τὸν χρόνον, ἐν ᾧ ὑπὸ Σκυθῶν ἐν τῇ Παιόνων ἐπολιορκεῖτο τὸ Σίρμιον. & ſtatim: μετὰ τὴν πόλεως ἀνδραποδισμόν. Nec Illyricum tantùm, ſed ipſam Thraciam hæc turbulentiſſima tempeſtas perculit. Hiſtoria miſcella lib. xiiij. *Per hæc tempora Attila Rex Hunnorum, vir fortis, atque ſuperbus, dum cum fratre Bleba ſuper Hunnos principaretur, Thracias & Illyricum ſæua depopulatione vaſtabat, omnia caſtella, & ciuitates in ſeruitutem redigens, præter Adrianopolim, & Heracleam: tunc exercitus Romanorum qui in Sicilia morabatur ad defenſionem Orientalium prouinciarum reuertitur.*

Et hæc quidem ita ſe habent. nunc ad Daciam redeamus, cui ſerò tandem Iuſtinianus patriam ſuam, quam Iuſtinianam primam appellauit, metropolim eſſe voluit, addita etiam ſecundæ Panoniæ parte, quæ ex Illyrici diluuio incolumis remanſerat: hanc τῆς ἁπάσης χώρας μητρόπολιν dixit Procopius de ædif. Iuſtin. orat. iiij. à quo κατὰ ταγώγια τῶν ἀρχόντων in ea ciuitate laudantur, optimè: nam ſummum præfecturæ ſolium hîc conſtitutum docet Nouell. xj. Quod de Theſſalonicenſis Epiſcopi prærogatiua ſcribit Iuſtinianus, ſuo loco diſcutiendum relinquimus. Sic omnes Orientis diœceſes breuiter, & dilucidè explicatæ ſunt: vnum hoc in iſto ſcribendi genere ſtudium mihi ſemper erit,

Τὸ δὲ βραχέως ἕκαστα δὲ φράζειν σαφῶς.

SEX IN OCCIDENTE DIOEceses. Mediolanum Italiæ metropolis. Præfectura vrbana aliis dignitate præstat. Ausonij ea de re versus in Mosella exponuntur. Præfectus vrbis Senatum, & populum regebat. Summa eius authoritas intra centesimum lapidem. Suburbicariæ prouinciæ ab Italiæ prouinciis separantur. Omnes tamen in Italia sunt. Hæc in duas diœceses diuidenda. Nullum habuit Vicarium Constantinopolis. In ea Præfectus prætorio Orientis vice sacra iudicabat. Illyrici metropolis Sirmium. Africæ Carthago. Galliarum Augusta Treuerorum. Arelas Septem prouinciarum, hoc est, Galliarum metropolis à Constantino Tyranno facta est. Constantini Constitutio illustrata. Galliarum nomine omnes Transalpinæ nationes aliquando designatæ. Sidonij Apollinaris locus explicatus. Hincmari sententia de Septem prouinciis refellitur. Emerita Hispaniarum, Eboracum Britanniarum metropolis.

CAP. III.



OCCIDENS omnis, vt iam diximus, sex habet diœceses; Italiam, Illyricum, Africam, quas Præfectus prætorio Italiæ; Gallias, Hispanias, & Britannias, quas Præfectus præ-



torio Galliarum administrabat. Mediolanum Italiæ, Augustam Treuerorum Galliarum metropolim fuisse probare videntur hæc Athanasij verba in apolog. de fuga sua ad Constantium, quæ à Theodorito referuntur lib. ij. cap. xv. ἄρτι μὲν εἰρήνην ἐχουσῶν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν λαῶν διχομένων ἐν τῇ συνάξεσιν, ὁ μὲν Ἐπίσκοπος τῆς Ῥώμης Λιβέριος, καὶ Παυλῖνος τῆς μητροπόλεως τῶν Γαλλιῶν, καὶ ὁ Διονύσιος, ὁ τῆς μητροπόλεως τῆς Ἰταλίας ἁρπάζονται καὶ ἐξορίζονται. Nam Dionisium Mediolani, Paulinum Treuerorum Ecclesiis tunc præpositos fuisse certum est. Affinis eiusdem Athanasij locus in epist. ad solit. vit. agent. Παυλῖνος ἀπὸ Τριβέρων τῆς μητροπόλεως τῶν Γαλλιῶν Ἐπίσκοπος, καὶ ὁ Διονύσιος ἀπὸ Μεδιολάνων, ἔστι καὶ αὐτὴ μητρόπολις τῆς Ἰταλίας. Itaque fides adhibenda Sozomeno non est, qui lib. iiij. cap. ix. Dionysium Albæ Episcopum inscribit. Sed enim, vt omnia ordine explicentur incipiam ab Italia, & eius metropoli Mediolano (cui secundas in Occidente tribuit Procopius lib. ij. Gotth. δευτέρα δὲ πόλεων τῶν Ἑσπερίων μετά γε Ῥώμην, μεγέθει καὶ πολυανθρωπίᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ εὐδαιμονίᾳ ἐτύγχανεν οὖσα. & mox: Μεδιόλανος γὰρ ἤδη, πόλεων τῶν ἐν Ἰταλίᾳ πασῶν μάλιστα μεγέθει τε καὶ πολυανθρωπίᾳ, καὶ τῇ ἄλλῃ εὐδαιμονίᾳ παρὰ πολὺ προὔχουσα. sic illa à Suida πολυάνθρωπος πόλις. & à Plutarcho in Marcello μεγίστη καὶ πολυανθρωποτάτη appellatur. Fuit hæc certè magnis quondam Imperatoribus sedes gratissima, celebratúrque eius pa-

latium ab Auſonio :

Et Mediolani mira omnia, &c.

Templa, palatinæque arces, opulénſque moneta.

Palatium Principis domus eſt l.1.de palat. & dom. domin. Euſtathius in Dionyſ. νῦν οἱ Ρωμαῖοι τοὺς βασιλεῖ πρέποντας τόπους καλοῦσι παλάτια. Vocabuli origo ſatis eſt cognita; Roma apud Claudianum in paneg. de vj. Honorij conſulatu:

Cur mea, quæ cunctis tribuêre palatia nomen,
Neglecto ſqualent ſenio?

Verumtamen ſi quis ex his Romam Mediolano ſubiici, atque adeò orbis Reginam ſummo affici dedecore arbitretur, næ ille parum mihi rerum Romanarum gnarus videbitur. Non Italiæ Præfecto, ſed ſuo parebat vrbs auguſta : cuius maieſtas id conſequuta eſt, vt hæc præfectura, quæ poteſtate longè fuit inferior, dignitate præſtaret l. 3. C. de offic. Præf. vrb. Nouell. lxij. Iulianus Nouell. lvj. *Urbicaria præfectura omnibus aliis præſideat dignitatibus, id eſt, anteſedeat.* Caſſiodorus lib. iij. epiſt. xj. *Urbanus Præſul dignitas eſt honorum.* Licet enim præfecturæ omnes indiſcretæ ſint dignitatis l. 1. C. de Præfect. præt. in Senatu tamen diſtinguntur. *Hæc præfectura*, inquit Symmachus epiſt.xxxvj. lib.x. *Romæ ſuperior eſt cæteris.* Elegantes ſunt ea de re Auſonij verſus in Moſella, quos hîc illuſtrare operæpretium erit.

Aut Italûm populos, Aquilonigenásq; Britannos.
Præfecturarum titulo tenuêre secundo.
Quique caput rerũ Romam, populũq; patrésque
Tantum non primo rexit sub nomine;

Præfecturas Italiæ, & Britanniarum, hoc est, Galliarum (ab vno enim Præfecto regebantur Galliæ & Britanniæ) eodem ordine, sed secundo loco, vrbicariam primo constituit, eámque exiguo tempore administratam ait. Et verò quæ de Roma, & Senatu hîc dicuntur, non Italiæ Præfectum; cuius curæ Roma nunquam commissa est, sed vrbis Rectorem, & Senatus Præsidem indicant. Symmachus lib.x. epist.xxx. *Cùm ad præfecturam vrbanam ciuilium rerum summa pertineat.* Rutilius Numatianus Præfectus vrbis:

Si non displicui, regerem cùm iura Quirini;
Si colui sanctos, consuluique patres.

Nec tamen vrbis mœnibus hæc præfectura circunscribitur: quippe ne tanta ciuitas (cui nihil habuit mundus par, aut secundum) septem suis collibus comprehenderetur, quædam sunt illi olim attributæ prouinciæ, quarum vrbes ideò togatæ vocantur à Papinio in Soter. Gallici. solitas regiones dixit Vlpianus, quæ centesimo lapide continebantur l. 1. de offic. Præfect. vrb. quod in formula iiij. lib. vj. confirmat Cassiodorus: ideóque Seuerus, cùm Prætorianis militibus Roma, ob Per-

ti

tinacis cædem interdiceret, vt vrbis finibus omnino expellerentur, eos Italiâ etiam excedere vſque ad centeſimum lapidem iuſſit, apud Herodianum his verbis lib. ij. παραγγέλλω τε ὑμῖν ἀπιέναι ὡς πορρωτάτω τῆς Ῥώμης. ἀπειλῶ, καὶ διόμνυμαι καὶ παραγορεύω, κολασθήσεσθαι κεφαλικῶς, εἴ τις ὑμῶν ἐντὸς ἑκατοστοῦ σημείου ἀπὸ τῆς Ῥώμης φανείη. Vlpian. de lege Fabia lib. ix. de offic. Proconſ. *Jam eò peruentum eſt conſtitutionibus, vt Romæ ſolus ſuper ea re Præfectus Vrbis cognoſcat, ſi intra milliarium centeſimum ſit in via commiſſa.* Eadem ferè in l. 1. de offic. Præfect. vrb. Hinc ſuburbicariæ regiones, ſeu prouinciæ, vt Tuſcia, & Picenum l. 12. C. Theod. de indulg. debit. quæ omnes ab Italiæ prouincijs ſecernuntur l. 1. C. Theod. ſi per obrept. l. 9. C. Theod. de extraord. muner. l. 9. C. Theod. de ann. & trib. eas tamen eſſe in Italia negari non poteſt. Itaque re vera in duas diœceſes Italia diuidenda eſt: vna Italiæ appellationem retinuit; altera ab vrbe, & ſuburbicarijs prouincijs nomen accepit: Hæc, vt ex Notitia didicimus, decem; illa ſeptem habuit prouincias: vtraque à ſuo Vicario regebatur. Verùm vrbis Vicarius, ſi Caſſiodoro credimus, ad quadrageſimum tantùm ab vrbe lapidem ius dicebat; ſed ille tamen in omnibus ſuburbicarijs prouincijs præfecturæ vices ſuſtinuit. Ad prouincias illas reſpexit Caſſiodorus, cùm ita Præfectum vrbis alloquutus eſt: *Tu ex deſignatis lege*

prouincijs ab appellatione cognoſcis. Eò ſpectat etiam l. 13. & 61. C. Theod. de appellat. Quapropter Italiæ magiſtratus, vbi de capite Senatoris agebatur, ex ſuburbanis prouincijs ad Præfectum vrbis; ex alijs ad Præfectum prætorio Italiæ referebant l. 13. C. Theod. de accuſ. Verùm ex quibuſdam prouincijs, quæ inter ſuburbicarias numerantur, ad Præfectum Italiæ appellari voluit Iulianus l. 27. C. Theod. de appell. quod præfecturæ vrbanæ, ad quam ex omnibus prouincijs olim prouocatum conſtat, poteſtatem ſenſim imminutam demonſtrat: ſtante tamen Imperio manſerunt ſemper ſuburbicariæ regiones, quarum metropolis fuit Roma, vt reliquæ Italiæ Mediolanum. Romam tamen non ſolùm Mediolanum, ſed omnes prouinciæ, atque ciuitates orbis ſui Reginam auguſtè venerantur. Nullus autem in Oriente nouæ Romæ Vicarius, nullæ ſuburbicariæ prouinciæ: nam quamuis eius Præfectus appellationum ex quibuſdam prouincijs iudicia aliquando exercuerit l. cum appellatio. C. de appellat. potior nihilominùs vbique erat Præfecti prætorio Orientis (cui Thracia omnis parebat) authoritas; ita vt in ipſa vrbe regia ius vice ſacra diceret l. raptores. de Epiſc. & cler. magnum hoc prætorium, quod à Iuſtino exornatum docet Paulus Silentiarius lib. Ανθολ. iiij.

Παύλυ Σιλεντιαρίυ εἰς τὸ μέγα πραιτώ-
ριον καλλωπισθέν.

Κόσμον Ἰυστῖνος βασιλεὺς ῥυπόωντα καθήρας
Καὶ τὰ μέγιστα δίκης ἠγλάϊσεν τεμένη.
Σοῖς δὲ πόνοις δόμινε κατηφέα νύκτα διώξεις
Ἐκ Θέμιδος μεγάρων, ἐκ βιοτῆς μερόπων.

Sequitur aliud eo loco eiuſdem argumenti epigramma, quod aſcribere non eſt neceſſe. Pergo ad inſtitutum: fuit igitur Italiæ metropolis Mediolanum. Sed Valentinianus iunior Rauennam, quam poſthabita Imperij ſede potiſſimùm colebat, multis demùm Italiæ ciuitatibus (vt à doctiſſimis viris obſeruatum eſt) præpoſuit. Celebris etiam aliquando fuit Rauennæ Exarchatus; ſed tunc afflicta & proſtrata iacebat Italia, nullamque antiqui nominis & gloriæ ſpeciem retinebat.

In Illyrico & Africa ſũma erat quoque Pręfecti prætorio Italiæ poteſtas: Africæ Carthago, Illyrici Sirmium fuit metropolis. De Sirmio ita Herodianus in Maximino: ἐπανῆλθεν εἰς Παίονας ἔν τε Σιρμίῳ διατρίβων, τῇ μεγίστῃ ἐκεῖ πόλει δοκούσῃ, τὰ πρὸς τὴν εἴσοδον εἰς τὸ ἔαρ παρεσκευάζετο. qua ratione facilè principatum in Illyrico tenuit Nouell. xj. quod Synodi Aquilienſis acta probant: *Amenius Epiſcopus dixit: Caput Illyrici nonniſi ciuitas Sirmienſis, ego igitur illius Epiſcopus ciuitatis ſum.* De Sirmij palatio meminit Ammianus lib. xxx.

Carthaginis verò in Africa nomen ſemper fuit clariſſimum : elegantiſſimè Hymerius : Καρχηδὼν πόλις ἐπὶ Λιβύην δι᾽ ἀρετὴν κατὰ Ῥώμης φρονήσασα, πόλις Ἰταλίαν ὅλην τοῖς ἑαυτῆς κάλλεσι βόσκουσα, πόλις παρὰ τοσοῦτον οὐ πρώτη, παρ᾽ ὅσον Ῥώμην αἰσχύνεται. quin & Africæ totius metropolim fuiſſe nemo vnquam dubitauit. Stephanus : Καρχηδὼν μητρόπολις Λιβύης διασημοτάτη πόλις. quod ab Euſtathio in Dionyſium totidem verbis relatum eſt. Leo IX. Pont. Max. epiſt. iiij. *Carthaginenſis Epiſcopus non incongruè dici poteſt Metropolitanus, propter Carthaginem metropolim totius Africæ.* Saluianus lib. vij. de gubern. De, vbi in Afros inuehitur : *Nec diſcurram per loca ſingula, aut cunctas diſcutiam ciuitates, ne ſtudioſè videar quærere atque inueſtigare quæ dicam: vna tantùm vniuerſarum illic vrbium principe, & quaſi matre contentus ſum, illa ſcilicet Romanis arcibus ſemper æmula, armis quondam & fortitudine, poſt ſplendore & dignitate. Carthaginem dico, & vrbi Romæ maximè aduerſariam, & in Africano orbe quaſi Romam.* Quid illuſtrius de Africæ metropoli dici potuit? Auguſtin. epiſt. clxij. *Tantò magis timere debuit, ne pax vnitatis violaretur, quantò erat Carthago ciuitas ampla & illuſtris, vnde ſe per totum Africæ corpus malum, quod ibi exortum eſſet, tanquam à vertice effunderet.* Iuſtinianus, pulſis Vandalis, Cartha-

ginis dignitatem conſeruauit, & noua Præfecti prætorio ſede auxit l. 1. de offic. Præfect. præt. Afr.

Sequitur Galliarum prętorium, cuius Præfectus τῆς αὐλῆς ἐν τοῖς ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ἔθνεσιν ὕπαρχος dicitur à Zoſimo. Prima eius diœceſis Gallia: hæc antiquam, vt iam oſtendimus, iactat metropolim Auguſtam Treuerorum, vrbem celeberrimam, quæ amplitudine & dignitate Tranſalpinis omnibus antecellebat ciuitatibus: Zoſimus lib. iij. Διατρίβων οὖν ἀπὸ χρόνου τινὸς ἐν Τριβήροις, (ἐστὶ δὲ αὕτη πόλις μεγίστη τῶν ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ἐθνῶν.) *vrbs Gallorum opulentiſſima, & excellentiſſima, ſummáque Gallorum ciuitas* vocatur à Saluiano lib. vj. de gubern. De. Sed & quod Valens, & Gratianus ſtatuunt de annonis profeſſorum, qui in Treuerica ſchola docebant l. 11. de med. & profeſſ. C. Theod. facilè principem totius diœceſeos ciuitatem eam fuiſſe arguit. Nec quiſquam eſt, qui neſciat Treueros, clarum Principum domicilium, laudari ab Ammiano; quod Auſonius attigit hoc verſu in Moſella:

Dignata Imperio debent cui mœnia Belgæ.

Illud tamen prætermitti minimè poteſt, Arelatem clariſſimam Vienneníis prouinciæ vrbem poſteà, cùm labentis & inclinati Imperij ruinas fulciret Honorius, à Flauio Conſtantino, qui Galliarum tyrannidem occupauerat, Septem prouinciarum metropolim factam fuiſſe. Integram illius conſti-

tutionem debemus Nicolao Cuſano lib. de concord. cathol. iij. cap. xxxv. eiuſque meminit Hincmarus Epiſcopus Remenſis epiſt. vj. cap. xvij. *Maximè opportunum, & conducibile iudicauimus*(ait Conſtantinus) *vt ſeruata quotannis conſuetudine, in conſtituto tempore, in metropolitana, id eſt, in Arelatenſi Vrbe, incipiant Septem prouinciæ habere concilium.* quibus ego verbis Arelatem Galliarum metropolim dici omni aſſeueratione confirmo: nam quis hæc, quæ ſtatim ſubſequuntur: *Quomodo ſibi multùm Galliæ noſtræ præſtitum credant, cùm in ea ciuitate præcipiamus eſſe conuentum, in qua diuino quodam munere commoditatum, & commerciorum opportunitas tanta præſtatur?* ad vniuerſam Galliarum diœceſim pertinere non agnoſcit? Profectò non alia ratione ſedes Præfecti prætorio in ea ciuitate fuit conſtituta: etenim certum eſt Gallias omnes, in quibus ſeptemdecim prouinciæ numerantur, Septem prouinciarum (quoniam antiquior hæc fuerat diuiſio) nomine comprehendi. Nam & is, qui per totam illam diœceſim Pręfecti vices ſuſtinebat, Septem eſt prouinciarum Vicarius in Notitia Imperij. & Galliæ ipſæ in alio eiuſdem Notitiæ loco Septem prouinciæ vocantur, his verbis: *Sub diſpoſitione viri illuſtris Præfecti prætorio Galliarum diœceſes infrà ſcriptæ: Hiſpaniæ ſeptem prouinciæ, Britanniæ.*

quæ tamen ita edita sunt, vt non de Gallijs, sed de Hispaniarum prouincijs, quæ septem fuerunt, accipienda videantur. Et verò locus ille, vt rudes & incautos iuuenes moneam, viro clarissimo & doctissimo imposuit, qui in lib. de verb. signific. xiiij. duas tantùm diœceses, Hispanias, & Britannias sub dispositione Præfecti prætorio Galliarum ponit; Gallias prætermittit, quæ Septem prouinciæ appellabantur; ex quibus vetus hæc inscriptio intelligenda: ACILIO. GLABRIONI. SIBIDIO. V. C. ET. OMNIBVS. MERITIS. ILLVSTRI. LEGATO. IN. PROVINCIA. ACHAIA. CONSVLARI. CAMPANIÆ. VICARIO. PER GALLIAS. SEPTEM PROVINCIARVM. SACRI. AVDITORII. COGNITORI. &c. Vnum enim totius diœceseos Galliarum Vicarium fuisse liquet ex Notitia Imper. quod & libri nostri apertè confirmant. Sed obseruandum est nonnunquam omnes Transalpinas nationes (quarum tres erant Vicarij) nomine Galliarum designari. Sidonius Apollinaris epist. ix. lib. v. ad Aquilinum: *In principatu Valentiniani Imperatoris vnus Galliarum præfuit parti, alter soliditati.* Vicariam Aquilini pater gesserat dignitatem in propria Galliarum diœcesi, quæ hîc pars Galliarum est: at Sidonij pater Galliarum prætorio (cuius tres erant diœceses) Præfectus fuerat; hæc Apollinari

Pag. 364. in edit. Grut.

soliditas Galliarum: sic ille *Gallica tribunalia* dixit epist. vj. lib. viij. Ammianus lib. xxvj. *Italiam regebat cum Africa & Illyrico Mamertinus, Gallias prouincias Germanus.* Lapis Romanus: SEXTO PETRONIO PROBO V. C. PRAEFECTO PRAETORIO QVATER ITALIAE ILLYRICI AFRICAE GALLIARVM. Nec enim dubium est, quin Hispaniae & Britanniae Galliarum hîc appellatione comprehendantur. Britannias certè Gallijs adnumerat Rufus. Sed redeo ad Constantinum, in cuius quod dixi constitutione, nomine Septem prouinciarum totam dioecesim Galliarum comprehendi, etsi perspicuum est, tamen non caret dubitatione, propterea quae subijciuntur in extrema constitutionis parte: *Ita vt de Nouempopulania & Aquitania secunda, quae prouinciae longiùs constitutae sunt, si earum Iudices occupatio certa detinuerit, sciant legatos iuxta consuetudinem mittendos.* quo loco inter prouincias, quae Septem vocantur, Nouempopulaniam & Aquitaniam secundam in vltimis ab Arelate posuit. At quis tamen Lugdunensem secundam, vtramque Belgicam, Germanias, & alias in Galliarum dioecesi vlteriores, & longiùs remotas non videt? Scrupulum hunc vt euellamus, repetenda est temporis illius memoria, quo Constantinus in Britannijs Imperator appellatus, Insulae

Pag. 450. in edit. Grut.

to

totius statu præclarè, vt tunc videbatur, constituto, exercitũ in Gallias traiecit: primùm enim omnia ex sententia ei successerunt, totamque diœcesim illam in potestatem suam redegit, vt memoriæ prodidit Olympiodorus apud Photium: κρατεῖ (Κωνσταντῖνος) πάντων τῶν μερῶν τῆς Γαλλίας μέχρι τῶν Ἄλπεων τῶν μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Γαλλίας. Sed cùm barbaræ nationes vndique in Imperij fines inuolassent, Britanniæ, & earum exemplo nonnullæ Galliarum prouinciæ, ope præsidioque Romano destitutæ, tantos nihilominùs spiritus sumpserunt, vt non solùm hostes propulsauerint, verùm etiam Imperij Romani iugum ceruicibus suis deiecerint: quod ita traditur à Zosimo lib. vj. ὥστε οὖν ἐκ τῆς Βρεττανίας ὅπλα ἐνδυῦτες καὶ σφῶν αὐτῶν προκινδυνεύσαντες ἠλευθέρωσαν τῶν ἐπικειμένων βαρβάρων τὰς πόλεις, καὶ ὁ Ἀρμόβυχος ἅπας, καὶ ἕτεραι Γαλατῶν ἐπαρχίαι Βρεττανοὺς μιμησάμεναι κατὰ τὸ ἴσον, σφᾶς ἠλευθέρωσαν τρόπον, ἐκβάλλουσαι μὲν τοὺς Ῥωμαίους ἄρχοντας, οἰκεῖον δὲ κατ' ἐξουσίαν πολίτευμα καθιστᾶσαι, καὶ ἡ μὲν Βρεττανίας καὶ τῶν ἐν Κελτοῖς ἐθνῶν ἀπόστασις κατ' ὃν ἐτυράννει χρόνον Κωνσταντῖνος ἐγένετο τῶν βαρβάρων ἐπαναβάντων τῇ ἐκείνου περὶ τὴν ἀρχὴν ἐκμελείᾳ. Hæc si quis diligenter consideret, & Constantinum cum Zosimo conferat, facilè animum inducet vt credat, remotiores omnes Galliæ prouincias vsque ad secundam Aquitaniam, à Romanis defecisse, antequàm promulgata esset constitutio illa, quæ diem & Consulem non habet. Idcircò ex alijs

Galliæ prouincijs, quæ illius Imperium detrectabant, euocari Iudices, & legati non potuerunt. Nec mirum, si is, qui Augusti nomen vsurpauerat, & orbis se Romani rectorem & dominum profitebatur, vrbem, quam Constantinam vocauerat, Galliarum suarum, vt ipse loquitur, metropolim esse voluerit. Itaque cùm eo Constantinus verbo vsus fuerit, quo vniuersa Galliarum diœcesis comprehenditur, non est audiendus Hincmarus, qui Septem prouincias nullo authore nominat: hanc ille constitutionem Theodosio, & Honorio adscriptam legisse videtur. Quod si ita est, non temerè quis dixerit Honorium, quod Tyrannus statuerat, eo extincto confirmasse, damnataque inuisi capitis memoria, infœlicem titulum inductum, & gratissima Imperatorum nomina substituta: quod in statuis, & inscriptionibus sæpiùs factitatum nemo ignorat. Et sanè, quamuis tyrannorum leges, & iudicia rescindantur l. 1. 2. & 7. C. Theod. de infirm. his quæ à tyran. (vnde Pacatus in panegyrico, quinquennium quo Maximus in Gallijs Imperium occupauerat, lustrale iustitium vocauit.) Arelas tamen, quem à Constantino honorem acceperat, post oppressam tyrannidem, retinuit; quod optimi Principis Honorij clementiæ acceptum referat, oportet.

Superest nunc, vt de Hispanijs, & Britannijs,

quæ prætorio quoque Galliarum ſubijciuntur, verba faciamus. Fuit primùm Tarraco totius ferè Hiſpaniæ metropolis: Strabo lib. iij. Ταρρακὼν πόλις πρὸς τὰς τῶν ἡγεμόνων ἐπιδημίας εὐφυῶς ἔχει, καὶ ἔστιν ὥσπερ μητρόπολις οὐ τῆς ἐντὸς Ἴβηρος μόνον, ἀλλὰ τῆς ἐκτὸς τῆς πολλῆς. nec extinctus poſteà tantæ ſplendor ciuitatis. Prudentius περὶ στεφ. hym. vj.

Quo noſtræ caput excitatur vrbis,
Cunctis vrbibus eminens Iberis.

Primas tamen Auguſtæ Emeritæ (quam plures nummi antiqui coloniam vocant) apertè defert Auſonius:

Iure mihi poſt has memorabere nomen Iberum
Emerita: æquoreus quam præterlabitur amnis,
Summittit cui tota ſuos Hiſpania faſces,
Corduba non, nō arce potēs tibi Tarraco certant,
Quæque ſinu pelagi iactat ſe Bracara diues.

Omnibus enim Hiſpanis ciuitatibus Emeritam anteponit Poëta doctiſſimus, Proconſuliſque (à quo hæc diœceſis priùs regebatur) tribunal in ea collocatum innuit: nondum enim fortè Vicarium habebat, quem Gratianus, vt author eſt Sulpicius, primùm inſtituit. At præcipitante Imperio, cùm magna ditione Hiſpanias premerent Gothi, ad regium nomen peruenit Toletum: quod hîc perſequi non inſtituimus; ne Reipublicæ Romanæ, cuius pulchritudinem penicillo noſtro imitari non

possumus, imaginem Gothicis coloribus deformasse videamur.

Postrema est Britanniarum dioecesis, in qua Londinum vrbs hodie nobilissima, & regni Britannici caput, vetus fuit oppidum, copia negociatorum,& commeatuum,vt Tacitus scribit, illustre: quod Augustam appellatum ait Ammianus;eoque referri debet hic Notitiæ locus: *Præpositus thesaurorum Augustensium in Britannis.* non hæc tamen antiqua est huius dioeceseos metropolis, sed potiùs Eboracum, Romana colonia:illic siquidem Imperatoris fuit palatium, & Britanniarum prætorium;vnde Spartianus in Seuero ciuitatem κατ' ἐξοχὴν dixit: *In ciuitatem veniens, cùm rem diuinam vellet facere, primùm ad Bellonæ templum ductus est.* Hactenùs quid de vtriusque Imperij dioecesibus,& earum metropolibus sentirem, breuiter exposui: quòd si quis illustrius aliquid, & perfectius adferri potuisse existimet,non pugnabo; at ille fortasse me digitum ad fontem intendisse non negabit.

*

PROVINCIÆ OMNES PROCONſulares, Conſulares, Correctoriæ, aut Præſidales. In diœceſi Orientis quindecim erant prouinciæ. Vetus prouinciarum Index collatus cum Notitia Imperij, & emendatus. Nouella Iuſtiniani xxxj. obiter emendatur. Præſes Syriæ authoritatem habuit olim in Iudæam. Tyrus colonia Romana, & metropolis Conſularis. Berytus colonia, & ſecunda Phœnices metropolis. Tres primùm Ægypti prouinciæ, poſteà quinque, ſex, & demùm decem. Vtriuſque Asianæ, & Ponticæ vndecim. Thraciæ ſex. Locus Theodoriti illuſtratur, & exponitur. Sex Macedoniæ prouinciæ. Daciæ quinque. Nouella Iuſtiniani xj. emendatur.

CAP. IIII.

VNAQVÆQVE diœceſis plures habet prouincias l. 1. C. vt omnes Iudic. l. 3. C. Theod. de equor. collat. Argumentum ingens, nec inſtituti mei: ſed in animo eſt, ne quid à ſtudioſa iuuentute deſideretur, certiora prouinciarum nomina aſcribere; diſſident enim, & diſcordant plerumque inter ſe veteres Notitiæ.

Omnes prouinciæ Proconſulares ſunt, aut Conſulares, Correctoriæ, aut Præſidales: à Conſularibus (licet & earum quoque nomen à Conſulibus, vt ait Caſſiodorus, deſcendat) Proconſulares differunt; quod tritum & vulgare, præſertim in libris noſtris: ita vt prouinciæ ex Proconſularibus aliquando Conſulares, ex Conſularibus Proconſulares fierent. Capitolinus in Marco Antonino: *Prouincias ex Proconſularibus Conſulares, aut ex Conſularibus Proconſulares, aut Prætorias pro belli neceſſitate fecit.* Nullæ Prætoriæ in poſtrema Imperij deſcriptione, quam hac Diatriba informamus. Proconſulares reliquis omnibus authoritate, & dignitate antecellunt Nouell. ciij. aliæ omnes ferè pares: hæ ſolùm Imperatoris nutum reſpiciebant; Proconſularibus Senatus moderatores dabat, aut potiùs Senatus iudicio Princeps ipſe. Lampridius de Alexandro: *Prouincias Proconſulares ex Senatus voluntate ordinauit.*

Orientis diœceſis (vt quo cœpimus ordine progrediamur) decem in veteri prouinciarum indice) quem edidit Schonhouius, habet prouincias: ſed quindecim ſunt in Notitia (publicum hoc Imperij breuiarium, cuius apud me fides & authoritas maxima) quinque Conſulares: Syria, Palæſtina, Phœnice, Cilicia, Cyprus. Præſidales octo: Palæſtina ſecunda, Palæſtina ſalutaris, Phœnice Libani,

Euphratenſis, Syria ſalutaris, Meſopotamia, Oſrhœna, Cilicia ſecunda. Reſtant Arabia & Iſauria, quas Præſidalibus adiungere non dubitem. Error perſpicuus in veteri indice, quem cum Notitia conferre non pigebit. Indicis verba ſunt: *Syria Ciliciæ, in qua eſt Antiochia.* ſed alia ſanè Syriæ, alia Ciliciæ Antiochia; Ciliciæ metropolis Tarſus, ciuitas nobiliſſima, quæ non tantùm propter antiquitatem, ſed hoc etiam nomine πρωτόπολις appellari potuit à Nonno lib. xlj.

εἰ δὲ καὶ αὐτὴ
Τάρσος ἀειδομένη πρωτόπολις.

Prima verò Syria metropolim habet magnam Antiochiam; legendum ergo: *Syria Cæle, in qua Antiochia.* Eunapius in Libanio: Ἀντιόχεια ἡ τῆς κοίλης καλουμένης Συρίας πρώτη πόλεων. Euſtathius in Dionyſium: αὕτη (Antiochia) ἡ τῆς κοίλης Συρίας προκαθημένη. Nec omittenda tamen Cilicia vetuſtiſſima prouincia: ſecunda enim dicebatur illa, quæ in veteri indice iuxta montem Taurum conſtituitur; vnde Trachea appellata, cui Veſpaſianus (vt Suetonius & Victor ſcribunt) prouinciæ formam dedit. Sophena poſtrema Syriæ prouincia eſt in veteri indice, quem ego paulò ante Notitiæ editionem à ſtudioſo quodam conſcriptum exiſtimo: legerat ille apud Melam, & Plinium, Syriam Sophenam; verùm hanc Strabo, & Stephanus, Armeniæ

finibus includunt: quod confirmatur l. 5. de offic. mag. mil. nec in prouinciæ leges venerat, donec Iustinianus nouam Armeniæ formam composuit Nouell. xxxj. vbi non Τζοφάνη sed Σοφανὴ, vt arguit d. l. 5. scribendum est. Hæc quarta Armenia, quam Σοφανηνὴν Ἀρμενίαν vocat Procopius lib. iij. de ædific. Iustin. Non debuit etiam in indice prætermitti Arabia, quæ prouinciæ ius quondam à Traiano receperat: sed liber ille vitiosus ad nos peruenit, aut certè eius author multa oscitans allucinatus est. De Phœnice Libani, de Palæstina secunda, & salutari verbum in eo nullum.

Magna in primis & illustris fuit olim Syriæ prouincia. Herodianus lib. ij. Συρίας ἡγεῖτο πάσης, πολλὴν καὶ μεγίστην ἀρχὴν τότε, τοῦ δὴ Φοινίκων ἔθνους παντὸς, καὶ μέχρις Εὐφράτου γῆς ὑπὸ τῇ Νίγρου ὄντων ἐξουσίᾳ. adiuncta ei iam fuerat Iudæa, quam προσθήκην τῆς Συρίας vocat Iosephus. Et Syriam pro Iudæa dixit Tertullianus in apolog. *Oblatum Pontio Pilato Syriam tunc ex parte Romana procuranti.* Sed quamuis à Procuratore Iudæa tunc regeretur, potior tamen erat in tota illa prouincia Præsidis Syriæ authoritas, apud quem ipsos Iudææ Procuratores causam de capite dixisse, ex Iosepho, & Tacito compertum est. Quapropter Lucas, vt tempus, quo Christus generis humani salus, hominem in Iudæa induit, memoriæ mandaret, Syriæ Præsidem nominat: ἡγεμονεύοντος τῆς

Συ

Συρίας Κυρηνίου. Ambroſius in Lucam: *Si Conſules aſcribuntur tabulis emptionis, quantò magis redemptioni omnium debuit tempus aſcribi? Habes ergo omnia, quæ in contractibus eſſe conſueuerunt. Vocabulum ſummam illic poteſtatem gerētis, diem, locum, cauſam.* Mox omnis Palæſtina Syriæ penitùs adempta, & Proconſularis primùm prouincia facta eſt, vt ſcribit Iuſtin. Nouell. ciij. Hieronymus epiſt. ad Euſtoch. xxvij. *Cúmque Proconſul Palæſtinæ, qui familiam eius optimè nouerat, iuſſiſſet præmiſſis apparitoribus parari prætorium.* Sophiſtam Hilarium totius Palęſtinæ Rectorem à Theodoſio creatum narrat Zoſimus lib. iiij. Ἰλάριος διὰ τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς ἐπαίνων ἀξιωθεὶς, ἄρχειν παρὰ βασιλέως ἐτάττετο Παλαιστίνης ἁπάσης. Ex vna demùm Palęſtina prouinciæ tres prodierunt, de quibus in Notitia, & Nouell. Iuſtiniani cxiij. Phœnicem etiam abſcidit Syriæ Adrianus; à quo, vt Tyrus ſplendidiſſima iuris Italici colonia l. 1. & vlt. de cenſib. nouæ eſſet prouinciæ metropolis Paulus Sophiſta impetrauit: hæc metropolis Conſularis vocatur act. ix. Concil. Chalcedon. *Poſt conſulatum Flauij Zenonis & Poſthumiani, ſub die quinto Kalendarum Martiarum in colonia Tyro clariſſima, metropoli Conſulari* &c. Rectè; nam Phœnice, vt Notitia docet, & nos iam monuimus, Conſularis erat prouincia. Ipſa demùm Phœnice à Theod. & Valentin. diuiſa,

primæ metropolis iam indicata eſt; ſecundæ caput fuit Berytus l. 1. de metrop. Ber. hæc Libano (vnde nomen prouincia accepit) proxima. Iuſtin. edict. iiij. Nonnus lib. xlj. Dionyſiac.

ἠὼ μεταναστάς
Υἱέες Αὐσονίων ὑπατήϊα φέγγεα Ῥώμης
Βηρυτὸν καλέουσιν, ἐπεὶ Λιβάνῳ πέλε γείτων.

Vbi Berytus elegantiſſimè Romana colonia appellatur, quod iam ab Vlp. & Caio teſtatum fuerat l. 1. 7. & vlt. de cenſib.

Ægyptus omnis in ſex prouincias diuiditur: Ægyptus, Thebaïs, Libya ſuperior, Libya inferior ſeu Pentapolis, & Arcadia à Præſidibus reguntur; Auguſtamnica à Correctore, quanquam ad Præſidem Auguſtamnicæ ſcripta ſit l. 34. C. Theod. de decur. Tres tantùm Ægypti prouincias priſcis fuiſſe temporibus narrat Ammianus lib. xxij. Ægyptum, Thebaïdem, & Libyam; duas deinde adiectas, Pentapolim, & Auguſtamnicam. De Arcadia nihil author ille, ſed nec potuit; quoniam Arcadij Imperatoris, cuius nomen hæc prouincia conſequuta eſt, hiſtoriam non attigit. Sed in vj. can. primæ Nicænæ Synodi, quo Patriarchæ Alexandrini poteſtas in omnem Ægypti diœceſim diffunditur, hæ tres numerantur: Ægyptus, Libya, Pentapolis τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατείτω, τὰ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ Λιβύῃ, καὶ Πενταπόλει, &c. Sic iterum Nicæni Patres loquuti ſunt in epiſt.

ad Ægypti Epiſcopos apud Gelaſium in actis eiuſdem Concilij, & Theodoritum lib. j. cap. ix. τῇ Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίᾳ, καὶ τοῖς κατ' Αἴγυπτον, Λιβύην καὶ Πεντάπολιν ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς. Sic ipſe Alexandriæ Epiſcopus in ſubſcriptione, qua fides Nicæna confirmatur. Nec aliis vſus eſt verbis Zoſimus, vbi de ea Imperij diuiſione agit, cuius authorem laudat Conſtantinum: ὑπάρχῳ γὰρ ἑνὶ τὴν Αἴγυπτον ἅπασαν πρὸς τῇ Πενταπόλει καὶ Λιβύῃ, (ſic enim ſcribendum arbitror) καὶ τὴν Ἑῴαν ἄχρι Μεσοποταμίας παρέδωκε. Poſteà tamen in epiſt. Synodi Alexandrinæ, quam apologiæ ſecundæ Athanaſius inſeruit, quatuor Aegypti prouinciæ nominantur, inter quas Thebaïs: ἡ ἁγία σύνοδος ἡ ἐν Ἀλεξανδρίᾳ συναχθεῖσα· ἀπό τε τῆς Αἰγύπτου, καὶ Θηβαΐδος, καὶ Λιβύης, καὶ Πενταπόλεως. hæc diligentiùs perſcrutari non valdè neceſſarium. At illud certè ſilentio præteriri non debet, decem tandem fuiſſe Aegypti prouincias: tot enim ex hac diœceſi Metropolitanos cónuocari iubent Theod. & Valent. epiſt. ad Dioſcorum, quæ act. 1. Concil. Chalcedon. recitatur: *Igitur & tua ſanctitas, ſumptis ſecum decem reuerendiſſimis Metropolitanis Epiſcopis, qui ſub tua degunt diœceſi, & aliis ſimiliter decem ſanctis Epiſcopis, Kalendis Auguſtis Epheſum metropolim Aſiæ conuenire feſtinet.* Equidem in edicto Iuſtiniani de Aegypti prouinciis, quod earum nu-

merum auctum oſtendit, non vnam Aegyptum, non Thebaïdem vnam inuenies. Victor Tunnunenſis in chronico: *Frontinus Epiſcopus, Antinoenſi primæ Thebaïdæ ciuitati, exilio deputatur.*

Aſiana in Notitia Imperij vndecim conſtat prouinciis, ſi Aſiam principem eius prouinciam, quam à prima ſede Librarij inſcitia deiecerat, reſtituas. Duodecim ſunt in veteri indice; ſed Galatia Ponticæ tranſcribenda eſt. Ex illis Aſia Proconſulem; Pamphilia, Helleſpontus, Lydia, Conſulares; Piſidia, Lycaonia, Phrygia prima ſeu Pacatiana, Phrygia ſecunda vel ſalutaris, Lycia, Caria, Inſulæ, Præſides habent.

In Pontica totidem numerantur: Conſularibus obtemperant Galatia & Bithynia; Correctori Paphlagonia; Præſidibus Honorias, Cappadocia prima, Cappadocia ſecunda, Hellenopontus, Pontus Polemoniacus (malè Πτολεμαϊκὸς in ſubſcriptionibus Concil. Nicæni apud Gelaſium, & Polemaïcus in quibuſdam libelli prouinciarum editionibus) Armenia prima ſeu maior, Armenia ſecunda ſeu minor, Galatia ſalutaris aut ſecunda. Sed deſiderantur in veteri indice vtraque Galatia, & ipſa etiam Baſilij atque Anthimi contentione nobilis olim Cappadocia ſecunda; quæ Ponticarum prouinciarum numerum explent. Tertiam poſteà Cappadociam (vt ſecundâ Diatribâ oſtendemus)

addidit Iuſtinianus; Honoriadem autem cum Paphlagonia, & Hellenopontum cum Ponto Polemoniaco coniunxit Nouell. xxviij. & xxix. quatûor etiam Armenias conſtituit Nouell. xxxj.

Thraciæ ſex prouincias agnoſcunt omnes: Europam, & Thraciam Conſulares; Hæmimontum, Rhodopen, Mœſiam ſecundam, Scythiam Præſidales: ſed malè Hæmimontus in veteri indice Illyrico adſcribitur. hac prouincia ad ſuam diœceſim reuocata, ſecundæ Thraciæ nomen eo in loco delendum eſt. Cæterùm quod de Aſiana, Pontica, & Thracia retuli, confirmat hic Theodoriti locus lib. v. cap. xxviij. ἐποιεῖτο τὴν προμήθειαν τῆς Θρᾴκης ἁπάσης, εἰς ἓξ αὕτη ἡγεμονίας διῄρηται, καὶ τῆς Ἀσίας ὅλης, ὑπὸ ἕνδεκα δὲ καὶ αὕτη ἀρχόντων ἰθύνεται. καὶ μὴν ἔτι καὶ τὴν Ποντικὴν τούτοις κατεκόσμει τοῖς νόμοις, ἰσαρίθμους δὲ καὶ αὕτη ἔχει τῆς Ἀσίας τοὺς ἡγεμόνας. Theodoriti mentem Interpres aſſequutus non eſt: ἡγεμονίας; non Epiſcopatus, ſed prouincias: ἄρχοντας atque ἡγεμόνας; non Epiſcopos, ſed Metropolitanos vertere debuit: niſi quis potiùs hunc locum ita reddendum putet: *Ad omnem Thraciam (in ſex illa prouincias diuiſa eſt) & vniuerſam Aſiam, quæ ab vndecim Præſidibus regitur, curam contulit; Ponticam etiam, quæ totidem habet, quot Aſia Rectores, inſtitutis, & legibus ornauit.* Sic enim Theodoritus ciuilem harum diœceſeon formam expreſſit, cui Eccle-

ſiaſtica reſpondebat.

In Macedonia ſex omnino prouinciæ : Proconſularis eſt Achaïa ; Conſulares Macedonia, & Creta ; Præſidales Theſſalia, Epirus vetus, Epirus noua, cum parte Macedoniæ ſalutaris vel ſecũdæ.

In Dacia quinque : Dacia Mediterranea Conſularis ; Dacia Ripenſis, Mœſia prima, Dardania, Prȩualitana, cum parte Macedoniæ ſalutaris, Præſidales. Quòd ſi quis Macedoniam, & Daciam cum Occidentis Illyrico coniungat, parum à Notitia differt Rufi breuiarium ; vbi omnes Macedoniæ, Daciæ, & Illyrici prouincias vnum Illyrici nomen complectitur: quod etiam obſeruatum eſt in veteri indice ; ſi quid in eo peruerſum, & conturbatum eſt, facilè ex Rufo, & Notitia reſtitui poterit. Omittitur tamen in Rufi breuiario Dardania, quam ab eo prætermiſſam vix mihi perſuadeo. Nec rectè legitur in Nouell. Iuſtin. xj. Mœſia ſecunda : nam Mœſia prima, quæ ſuperior appellatur, Daciæ ſine vlla controuerſia prouincia eſt; ſecunda verò Thraciæ. Salutaris autem vel ſecunda Macedonia, cuius in Notitia pars Daciæ, pars Macedoniæ aſſignatur, Rufo, & indicis authori incognita videtur. Legimus tamen in ſubſcriptionibus Synodi Nicænæ: Μακεδονίας πρώτης καὶ δευτέρας : & ſecunda Macedonia à Iuſtiniano inter Daciæ prouincias recenſetur Nouell. xj.

ITALIÆ DECEM ET SEPTEM prouinciæ. Has inter non sunt Alpes Graiæ & Pœninæ. Valeria malè omittitur in indice prouinciarum. Recens est hæc prouincia. Vetus Italia: cuius olim terminus Rubicon, posteà Varus. Emendatur Lucanus. Adnexum Flaminiæ Picenum. Sex in Notitia Illyrici prouinciæ. Septima adiicienda est Pannoniæ pars Valeria. Tres Pannoniæ. Prævalitana Orientis prouincia, Valeria Occidentis. Africæ sex prouinciæ. Protonsulares Episcopi, & Synodi. Duæ Numidiæ. Emendatur locus ex Synodo Carthaginensi. Sariana & Anthypatiana prouinciæ reiiciuntur. L. 1. de offic. Præfect. prætor. Afr. illustrata. Septem prouinciæ in Africa à Iustiniano constitutæ. Duæ Mauritaniæ, Tingitana & Cæsariensis. Septemdecim Galliarum prouinciæ. Duæ Lugdunenses: Una Narbonensis. Auctus earum numerus. Narbonensis primùm Consularis. Gallia omnis à Cæsare in tres, & ab Augusto in quatuor partes diuisa, septem posteà prouincias habuit. Quæ post Constantini Tyranni constitutionem in Imperio remanserant, Septem prouinciarum nomine ab aliis distinctæ. Quinque prouinciæ. De his accuratè inquiritur.

Vna Narbonensi olim comprehensa. Lugdunum caput Galliarum. Aquitania à Gallijs separata. Hispaniarum prouinciæ primùm tres, posteà quinque, demùm septem, quæ vetus Quinque prouinciarum nomen retinuerunt. Inscriptio l.3. de pagan. & sacrif. illustratur. Hispania alter orbis. Britanniarum quinque prouinciæ.

CAP. V.



ORDO nunc postulat, vt Occidentem quoque perlustremus, ac primùm Italiam, cuius septemdecim sunt, omnium ferè consensu, prouinciæ: harum octo à Consularibus reguntur, Campania, Tuscia cum Vmbria, Picenum Suburbicarium, Flaminia cum Piceno annonario, Æmilia, Venetia, Liguria, Sicilia: à Correctoribus duæ, Apulia cum Calabria, Lucania cum Brutijs: à Præsidibus septem, Samnium, Valeria, Sardinia, Corsica, Rhetia prima, Rhetia secunda, Alpes Cottiæ. At Paulus Diaconus octodecim numerat. Et sanè Alpes Graiæ in veteri etiam indice, Italiæ ascribuntur; sed eas statim in Galliarum diœcesi cum Pœninis vnius prouinciæ nomine coniunctas reperies; quod Notitia, & omnes Gallicæ descriptiones confirmant: atque ita augendus non est Italicarum prouinciarum numerus. Non debuit tamen in veteri indice prætermitti

Valeria; nam inter Italiæ prouincias ab Arcadio, & Honorio ponitur l. vlt. C. Theod. quib. equor. vſ.conceſſ.quæ ſcripta eſt ad vrbis Vicarium,eiq́ue in Notitia hæc ſubijcitur prouincia; cuius recens, opinor,inſtitutio:nec enim Valeriæ meminit Æthicus,à quo omnes ferè Italię prouincię nominantur. Silet & Pollio,cui intima Italiæ prouincia incognita eſſe non potuit: *Correctorem* (inquit ille in Tetrico ſeniore) *totius Italiæ fecit, id eſt, Campaniæ, Samnij, Lucaniæ, Brutiorum, Apuliæ, Calabriæ, Etruriæ, atque Vmbriæ, Piceni, & Flaminiæ, omniſque Annonariæ regionis*.Hæc illa vetus Italia:

quam rerum maxima Roma
Impoſuit terris.

Imò extra priſcos fines Italiæ Flaminia. Acro in Horat.Od.iiij.lib.iiij. *Metaurus fluuius eſt,de Piceni prouincia oriens, in Flaminiam decurrens,quæ regio Gallia dicebatur*.Galliam enim ab Italia diuidebat olim Rubicon; aucta poſteà Italia ad Varum vſque, vt ex Plinio, Vibio Sequeſt. Seruio, & alijs notiſſimum eſt. Qua de re corruptus vbique legitur Lucani verſus:

Finis & Italiæ promoto milite Varus.

Scribendum certè,*promoto limite*: nam cùm anteà de Rubicone dixiſſet:

Gallica certus
Limes ab Auſonijs diſterminat arua colonis.

Non frustrà promotum posteà limitem addit. Vnum est in veteri indice Picenum, duplex in Notitia; Suburbicarium, & Annonarium: de Suburbicario agitur in l. 12. C. Theod. de indulg. debit. Annonarium Flaminiæ adnexum est in Notitia; Hæc nimirum regio Annonaria Pollioni, quæ cum Flaminia ab eodem solebat magistratu gubernari, vt probant lapides antiqui: CVRANTE L. TVRCIO. SECVNDO. APRONIANI. PRÆF. VRB. FIL. ASTERIO. CORRECT. FLAM. ET PICENI. & rursus: FABIO. TITIANO. V. C. CORRECTORI. FLAMINIÆ. ET. PICENI. Nos tamen Notitiam sequuti, Flaminiæ & Piceno Annonario Consularem dedimus; sed nihil ferè à Correctore differt Consularis, indeque Tusciæ & Vmbriæ, Campaniæ, Venetiæ, Siciliæ, quibus in Notitia præsunt Consulares, in lapidibus antiquis sæpè Correctores tribuuntur. Legimus autem in alijs inscriptionibus Iuridicum & Consularem Picenianum, quæ ad Picenum Suburbicarium referri possunt: nam & hæc prouincia Consularem habuit.

Pag. 165. & 407. in edit. Grut.

Illyrici sex sunt prouinciæ in Notitia: Præsidibus parent, Dalmatia, Pannonia prima, Noricum Mediterraneum, & Noricum Ripense: Consulari, Pannonia secunda: Correctori, Sauia. Septima hîc desideratur Valeria, quæ in Rufi breuiario, & in veteri

indice prouinciarum non omittitur; factum id Librarij culpa: neque enim puto neglectam in Notitia prouinciam, cui Ducem præpositum inuenio: hæc nimirum tertia Pannonia. Nam inter populos, quos Præfecto Illyrici Constantinus regendos dedit, enumerat Zosimus lib. ij. Δάκας ϗ Τειβαλλὺς, ϗ τὺς ἄχρι τ Βαλερείας Παίωνας. & Marcellinus lib. xix. Valeriam, partem quondam Pannoniæ, prouinciam à Diocletiano institutam, filiæque nomine illustriorem factam prodidit. Et sic rectè tres ab Optato lib. ij. memorantur Pannoniæ. Sunt qui eandem censeant Præualitanam, & Valeriam, quoniam coniunctæ leguntur in veteri indice, sed perperam: nam Præualitana Orientis prouincia fuit; at Valeriæ Dux, in Occidentis limite constituitur; & Præualitanam inter Daciæ prouincias retulit Iustinianus Nouell. xj.

In Africa sex sunt prouinciæ, Carthaginensis vel Zeugitana, sola in Occidente Proconsularis; cuius ob id Episcopi & Synodi Proconsulares dicebantur in Concil. Carthagin. ἐπελέγησαν Ἐπίσκοποι ἀνθυπατικάνοι. Victor Tunnunensis in chronico: *Proconsularis concilij prouinciæ Africanæ Sacerdotes.* & statim: *Concilij Numidiæ Episcopi ad instar Proconsularium Sacerdotum collecti.* Bysacium, & Numidia Consulares; Tripolis, Mauritania Cæsariensis, & Sitifensis Præsidales. Omnes veteri hac

Pag. 361. in edit. Grut. inscriptione comprehenduntur: L. ARADIO. VAL. PROCVLO. V. C. &c. PROCONSVLI. PROVINCIÆ. AFRICÆ. VICE. SACRA. IVDICANTI. EIDEMQVE. IVDICIO. SACRO. PER. PROVINCIAS. PROCONSVLAREM. ET. NVMIDIAM. BYZACIVM. AC. TRIPOLIM. ITEMQVE. MAVRETANIAM. SITIFENSEM. ET. CÆSARIENSEM. PERFVNCTO. Easdem recenset Rufus, cui cum Notitia & veteri indice omnino conuenit: nec dissentiunt acta collat. Carthag. *Præsto sunt vniuersi, de omnibus scilicet prouinciis Africanis id est, de prouincia Procõsulari, de prouincia Bysacensi* (sic enim legendum est) *de Numidia, de Mauritaniis Sitifensi, & Cæsariensi, sed etiam & de Tripolitana prouincia*. Legebatur in veteri indice Bysantiũ: similis error in Itinerario Antonini apud Varronem & Hieronymũ, à doctissimis viris iam deprehensus est. Sed duas tandem aliquando fuisse Numidias, colligi potest ex Synodo Carthaginensi (quæ post xij. Honorij, & viij. Theodosij consulatum celebrata est) his verbis, quibus aliæ etiam Africæ prouinciç exprimuntur: Τοποτηρηταῖς τῶν Ἀφρικανῶν ἐπαρχιῶν, τοῦτ᾽ ἔστι τῶν δύο Νουμιδιῶν, τῆς Βυζακηνῆς, Μαυριτανίας, τῆς Σαρικανῆς, καὶ Τριπόλεως, τῆς Βικεντίῳ κολωνιτάνῳ Φυρμυνατανῷ Νεαπολίτῃ, καὶ τοῖς λοιποῖς Ἐπισκόποις τῆς Λιβυτανανῆς χώρας. Deprauatus sanè locus, & Latinæ

editionis ope ita restituendus: Μαυριτανίας Σιτιφινσῆς καὶ Μαυριτανίας Καισαρειανῆς καὶ Τριπ. &c. magnus τῆς οἰκουμένης περιηγητὴς Ortelius, ex mendosa huius loci scriptura Sarianam hausit prouinciam, inauditum hactenùs nomen; & Ἀνθυπατιανὴν Proconsularem esse non vidit Balsamonis interpres, cui nimiùm credulus μακαρίτης Ortelius, Anthypatianam nouam rursus finxit prouinciam. Ad extremum Iustinianus Africam, cui Vandali acerbissimum seruitutis iugum imposuerant, armis victricibus liberatam, in septem partitus est prouincias: Tingitanam, Carthaginem, quæ Proconsularis anteà vocabatur, Bysacium, & Tripolim Consulares; Numidiam, Mauritaniam, & Sardiniam Præsidales l. 1. de offic. Præf. præt. Afr. Verùm hîc plerique non Tingi, sed Zeugi scribunt, quibus non assentior. Nam quid aliud est Zeugitana, in qua (vt scribunt Æthicus & Isidorus) erat Carthago, quàm Proconsularis? Victor Vticensis Episcopus lib. j. *Exercitui Zeugitanam vel Proconsularem funiculo hæreditatis diuisit.*. Nec dubium herclè Tingitanam, quæ vigente Occidentis Imperio Hispanijs attributa fuerat, Africanæ diœcesi restitutam. Nam Iustinianus in l. 2. de offic. Præf. præt. Afric. vbi, dispositis militum stationibus, totius Africæ aditus præcludit, septa valido iubet præsidio muniri. Φρούριον ait Procopius orat. vj. ἦν ποτε, σεπτὸν ὄνομα,

ὅπερ ἐδείμαντο μὲν ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις Ῥωμαῖοι, Βανδίλων δὲ οὐκ ἐπιμελουμένων καθεῖλεν ὁ χρόνος. ὁ δὲ καθ' ἡμᾶς Ἰουστινιανὸς, τείχει μὲν ἐρυμνὸν, φυλακτηρίῳ δὲ ἰσχυρὸν κατεστήσατο. Septum quid ſit,notum omnibus:vocis tamen originem à ſeptem fratribus,quod montis nomen eſt, deducit Procop. lib.j.de bell. Vandal. Σέπτον καλοῦσι φρούριον οἱ ἐπιχώριοι, λόφων τινῶν ἑπτὰ φαινομένων ἐνταῦθα. τὸ γὰρ σέπτον ἑπτὰ τῇ Λατίνων φωνῇ δύναται. Id verò certum eſt, Ἑπτάδελφος à Ptolemæo & alijs Geographis, in Tingitana conſtitui;de qua nihil tamen in d. l. 2. quia eundem, vt conijcio, cum Mauritania Cæſarienſi à Iuſtiniano Ducem acceperat, quod in alijs quoque prouincijs ſæpè factum negari non poteſt. Iam Gallia & Hiſpania, atque ipſa omnium nationum victrix Italia, in poteſtatem ditionemq́ue exterarum gentium venerant; atque ideò Iuſtinianus Tingitanam ex Hiſpaniæ, & Sardiniam ex Italiæ calamitate incolumes,ad Africam adijcere coactus eſt:quo etiam tempore Siciliam Thraciæ acceſſiſſe alio loco diximus. Tutius eſt ergo, vt veterem in l. 1. de offic.Præf.præt.Afr. ſcripturam retineamus: nam ſi Mauritanias omnes in vnam prouinciæ formam confundi permittimus, ſex tantùm in illa diœceſi remanent prouinciæ. Mauritanias quidem ab initio Claudius Cæſar,vt author eſt Dion lib.lx. in Tingitanam & Cæſarienſem diuiſerat: ſed vbi cum Hiſpanijs coniuncta eſt Tingitana, ex ea Siti-

fenſem reciſam arbitror; nec temerè in alia Synodo, quæ etiam poſt conſulatum Honorij XII. & Theodoſij VIII. Carthaginem conuenit, Tingitana & Sitifenſis eoſdem habent legatos, vt oſtendunt tres, his conceptæ verbis ſubſcriptiones: *Legatus prouinciæ Sitifenſis vel Mauritaniæ Tingitanæ.* eoque me coniectura ducit, vt exiſtimem, aut nihil in Eccleſiaſticæ prouinciæ forma immutatum, & ab eodem Epiſcopo Tingitanæ vel Sitifenſis nomen vſurpatum, aut in Eccleſiaſtica politia, has prouincias ſemper coniunctiſſimas fuiſſe. Sedenim abolito tandem Sitifenſis nomine, ad priſcam diuiſionem redijt Iuſtinianus, duaſque ſtatuit Mauritanias, Cæſarienſem, quam ſimpliciter Mauritaniam appellauit, & Tingitanam. quamobrem rectè Stephanus: Μαυριτανίαι δύω· ἡ μὲν Τιγγιτάνη, ἡ δὲ Καισαρεία.

Decem & ſeptem Galliarum numerantur prouinciæ: ſex Conſulares, Viennenſis, Lugdunenſis prima, Germania prima, Germania ſecunda, Belgica prima, Belgica ſecunda; vndecim Præſidales, Aquitania prima, ſecunda, tertia ſeu Nouempopulania, Lugdunenſis ſecunda, tertia, quarta (quæ Senonia appellatur) maxima Sequanorum, Narbonenſis prima, Narbonenſis ſecunda, Alpes maritimæ, Alpes Pœninæ cum Graijs. A Marcellino tamen & Rufo duæ tantùm Lugdunenſes, & vna

Narbonensis memorantur. Verùm haud longo post tempore diuisa est Narbonensis. Extat in Concilio Aquileiensi, sub Gratiano, Valentiniano, & Theodosio, epistola ad Episcopos prouinciæ Viennensium, & Narbonensium primæ & secundæ; fit etiam mentio de secunda Narbonensi in Concilio Taurinensi. Et hæc quidem prouincia Proconsularis primùm fuit, vt docet inscriptio l. 4. C. ad l. Iul. de adult. Ausonius in Narbon.

Tu Gallia prima, togati
Nominis attollis Latio Proconsule fasces.

Pag. 463. in edit. Grut. Antiqui lapides: L. RANIO. V. C. COS. CVRATORI. REIP. MEDIOLANENSIVM. CVRAT. REIP. NOLANORVM. PROCOS. PROVINCIÆ. NARBO-
Pag. 407. NENSIVM. &c. L. FABIO. CILONI COMITI IMP. L. SEPTIMI SEVERI. PROCOS. PROV. NARBON. &c. sunt & aliæ huiusmodi inscriptiones. Nos vltimam Galliarum diuisionem sequuti, eam retulimus ex Notitia Imperij, veteri indice, & Gallicis descriptionibus, in quibus non solùm prouinciæ, sed ipsæ metropoles nominantur. Galliam autem in tres primùm partes Cæsar diuiserat; sed Augustus (vt Strabo author est) quatuor prouincias constituit: Belgicam, Aquitanicam, Lugdunensem, & Narbonensem. Eò pertinere videtur vetus hoc monumentum Romanum: DIS. MANIB. ATTI-
Pag. 1112 CO. IIII. PROVINCIARVM. GALLIARVM. SERVO.

C.

C. LICINIVS. &c. quarum tres coniunguntur hac inſcriptione: L. MVSSIO. ÆMILIANO. TRIVM. PROV. GALL. LVGDVNENS. NARBONENS. ET. AQVITANENS. PROC. Prætermiſſa eſt Belgica, quia remotior, & Germaniæ (quæ ſæpè à Gallijs diſtinguitur) proxima. Certè Lugdunum Belgicæ ciuitas, Germaniæ caput dicitur in Itinerario Antonini : *A Lugduno capite Germaniarum , Argentoratum M. P. CCC. XXV*. Septem poſteà fuerunt in Gallijs prouinciæ (vnde Septem prouinciarum nomen) quæ ſic rectè nominabuntur, ſi ſingulas tantùm eiuſdem nominis admittimus, Germania, Belgica, Lugdunenſis, Aquitania, Narbonenſis, Viennenſis, Alpes. Scio Viennenſem Narbonenſis antiquitùs partem fuiſſe; malo tamen Maximam Sequanorum in Lugdunenſi comprehendere, quia in quibuſdam Galliæ Notitijs quinta adhuc Lugdunenſis appellatur. Nec recens quidem hæc Septem prouinciarum eſt diuiſio: nam Macer, qui Antonini temporibus claruit in l. 3. de offic. adſeſſ. iam diuiſam fuiſſe Germaniam apertè teſtatur. Verùm aucto prouinciarum numero, extincta non eſt, vt anteà diximus, Septem prouinciarum appellatio, qua Conſtantinus Tyrannus vniuerſam Galliarum diœceſim intellexit. Quoniam tamen eius pars iam à ditione Romana receſſerat, facilè patiar

Pag. 440. in edit. Grut.

Alexandri

prouincias quæ in fide remanſerant (vt à reliquâ Gallia diſcernerentur) Septem prouinciarum nomen retinuiſſe; non quòd ſeptem tantùm eſſent: nec enim id quiſquam certò compertum habere poteſt: hoc tantùm diſcimus ex Procopio, Rhodanum non longo poſt tempore, Romanis limitem fuiſſe: ſic enim ille de Galliarum ſtatu ſupremis Imperij temporibus lib. Gotthic. j. ἕως μὲν οὖν πολιτεία Ῥωμαίοις ἡ αὐτὴ ἔμενε Γαλλίας τὰς ἐντὸς Ῥοδανοῦ ποταμοῦ (ſic enim & interpres legit) βασιλεὺς εἶχεν, ἐπεὶ δὲ αὐτὴν Ὀδόακρος ἐς τυραννίδα μετέβαλλε. Τότε δὴ τοῦ Τυράννου σφίσιν ἐνδιδόντος, ξύμπασαν Γαλλίαν Οὐισίγοτθοι ἔσχον, μέχρις Ἄλπεων. Itaque ſeptem ſint prouinciæ non à numero, ſed ex Tyranni deſignatione; ex qua factum, vt quod remanſerat in Imperio, hoc nomine poſteà à reliquis Gallijs ſecerneretur. Extat Bonifacij Pontificis Max. epiſtola, cuius hæc inſcriptio: *Bonifacius Epiſcopus Patroclo, Remigio, & cæteris Epiſcopis per Gallias & ſeptem prouincias conſtitutis.* eandem legimus ἐπιγραφὴν in epiſtola Zoſimi (cui Bonifacius ſucceſſit) ab illuſtriſſimô & doctiſſimo Cardinali Baronio edita tom. v. *Zoſimus vniuerſis Epiſcopis per Gallias & ſeptem prouincias conſtitutis.* verùm illa Silueſtro tribuitur in Viennenſium antiquitatum collectione; qua de re commodiùs ſequenti Diatriba diſceptabitur. De numero igitur prouinciarum huiuſmodi non

magnoperè laboro, ipse Hincmarus & alij, qui earum nomina proferunt, non sibi conueniunt, & octauam admittere cogantur necesse est. Alpinam enim, quæ septima illis est, in duas anteà prouincias diuisam docet Rufus. Nec ad Septimaniam, cui Aquitaniæ tribui non possunt, respicere potuit Constantinus.

Porrò quinque etiam prouincias ex illis decem & septem, à Gallijs aliquando distinctas, offendimus: nam in Concilijs Valentino & Taurinensi hæc legitur inscriptio: *Dilectissimis fratribus per Gallias & quinque prouincias constitutis.* Sic Maximus Tyrannus in epistola ad Siricium Pontif. Max. & Symmachus lib. iiij. ad Protadium loquuti sunt. Quinque prouincias, quas Iustinianus coniunxit Nouell. I. huc referre ineptum esset. Necme fugit Hispanias quinque prouinciarum nomine censeri; quod etiam paulò post ostendam. Sunt & in Notitia Occidentis duo rationales, vnus summarum, alter rei priuatæ per quinque prouincias. Sunt denique (quod tamen ad ciuilem prouinciarum administrationem pertinere minimè potest) tractus Armoricani, & Neruicani limitis (cui Præfectus dux erat) quinque prouinciæ. In quibus ego doctissimorum virorum sententias longè meæ antepono; dicam tamen verecundè, satius videri duas Narbonenses, Viennensem, & Alpes mari-

timas, atque Pœninas, hac quinque prouinciarum appellatione comprehendi, præsertim in vtraque Synodo Taurinensi & Valentina, quæ ad res Gallicas potissimùm spectant: in hac enim de Foroiuliensi secundæ Narbonensis Episcopo, actum est; in illa exortæ de extraordinaria Massiliensis Episcopi in eandem prouinciam authoritate, & de Viennensis prouinciæ metropoli contentiones prudenter sedatæ & restinctæ sunt. Nec video quare de his controuersijs, alterius diœceseos, & Hispaniæ potiùs quàm Italiæ Episcopi, certiores fieri debuerint.

Cæterùm quinque illæ prouinciæ vna primùm Narbonensi continebantur; quod Ausonius his versibus non obscurè significat:

Insinuant quà se Sequanis Allobroges oris,
Excluduntque Italos Alpina cacumina fines,
Quà Pyrenæis niuibus dirimuntur Iberi,
Quà rapitur præceps Rhodanus genitore Lemanno:
Interiusque premũt Aquitanica rura Cebennæ,
Usque in Tectosagas primæuo nomine Belcas,
Totum Narbo fuit.

Hæ sunt in quibusdam Galliæ Notitijs quinque Viennenses, quod eas semper fraterno quodam necessitudinis vinculo constrictas fuisse comprobat; adeò vt à Gallijs aliquando separentur. Nam vt

omittam prisca Cæsaris tempora, in Lugdunensi prouincia initium Galliarum statuere videtur Marcellinus lib. xv. vbi de Rhodano & Arari verba faciens hæc subijcit: *Qui locus exordium est Galliarum: Exinde non millenis passibus, sed leucis itinera metiuntur.* Cui optimè conuenit cum tabulis Peutingeri quæ sic habent: *Lugduno caput Galliarum vsque hîc legas.* quod purum & putum Gallicum est. Et ne mireris has quinque prouincias à Gallijs distingui; ipsæ Aquitaniæ in itinerario Antonini, quo iter ab Aquitania in Gallias describitur, ab his etiam dirimi videntur. Rufus: *Sunt in Gallia cum Aquitania & Britannijs prouinciæ octodecim.* S. Sulpicius lib. ij. *Sed id nostris, id est, Aquitanis, Gallis, & Britannis indecens visum est.* Nulla hîc certè (quod doctissimus Sigonius existimauit) labis suspicio. Ausonius in Arelat.

populos alios & mœnia ditas:
Gallia quîs fruitur, gremioque Aquitania lato.

Ἀκυϊτανοὺς scripsit Strabo lib. iiij. τελέως ἐξηλλαγμένους οὐ τῇ γλώττῃ μόνον, ἀλλὰ τοῖς σώμασιν ἐμφερεῖς Ἴβηρσι μᾶλλον ἢ Γαλάταις. eadem iterat eodem libro, & ijsdem ferè verbis.

Hispaniarum diœcesis in veteri indice & in Notitia, septem prouincijs distinguitur; Consulares sunt, Lusitania, Bætica, Callæcia; Præsidales, Tarraconensis, Carthaginensis, Tingitana,

Baleares, Insulæ; sed Baleares non agnoscit Rufus. Principio Hispania omnis in tres, & posteà in quinque prouincias diuisa fuerat: quò fit, vt quinque prouinciarum nomine comprehendi meo iudicio debeat in inscriptione l. 3. de pagan. & sacrif. quæ 15. est in C. Theod. *Macrobio PP. Hispaniarum, & Prociano Vicario quinque prouinciarum.* Ad Præfectum prætorio Galliarum, eiusque in Hispanijs Vicarium constitutio illa scripta est, vt fieri aliquando solebat. Sulpicius lib. ij. *Imperator datis ad Præfectum Galliarum, atque ad Vicarium Hispaniarum literis, omnes omnino quos labes illa inuoluerat, ad Synodum Burdegalensem deduci iubet.* Non abnuo Præfectum prætorio Galliarum, Præfectum Hispaniarum, (vt Britanniarum apud Ausonium) dici posse: vereor tamen ne τὸ Hispaniarum, quod fortè ad quinque prouinciarum interpretationem margini ascriptum fuerat, in textum irrepserit. Quod aiunt quidam senescente Imperio Hispanias proprium Præfectum habuisse, nouum & inauditum, nulloque authore defendi potest; Vicarius quoque in Hispanijs & Gallijs qui prouincias tantùm quinque aut septem administraret, nusquam profectò reperietur. Rectè igitur hîc integram Hispaniarum dioecesim intelligo: nam licet iam auctus eo tempore prouinciarum esset numerus, non ex-

ciderat tamen antiquum quinque prouinciarum nomen; quod Galliarum exemplo præclarè confirmatur. Hanc quinque prouinciarum diuisionem tribuit Constantino Appius quidam apud Ioannem Gerundensem Episcopum lib.j. *Posteà verò ad tempora Constantini pij diuisa est ipsa Hispania in prouincias quinque apud Appium; Tarraconensem, Carthaginensem, Bæticam, Lusitaniam, & Gallatiam.* Totidem sunt prouinciæ in Gothicis notitijs, quæ ex collectione Concil. Hispan. peti possunt. Vna tantùm adijcitur Gallia Narbonensis, quam Gothi eo tempore vsurpabant. Et sanè certos habet fines Hispania, quibus Tingitana & Baleares comprehendi nequeunt: vnde alter orbis dicitur à Pacato in panegyric. ad Theod. *Hispania hinc Pyrenæis montibus, illinc Oceani æstibus, inde Tyrrheni maris litoribus coronata naturæ solertis ingenio velut alter orbis includitur.* φυσικὴ ista est Hispaniarum descriptio, à qua ciuilis discessit; sic visum Imperatoribus. Nam quod ait Gerundensis Episcopus additam Gothorum temporibus sextam prouinciam Tingitanam, ineptum est: hoc principis ius; cessit ipse Oceanus, qui

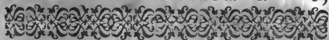
Europam & Libyam rapido disterminat æstu.

Superest Britanniarum diœcesis, quæ vt ex veteri indice & Notitia accepimus, in quinque prouincias distributa est: Maximam Cæsariensem, & Va-

lentiam Consulares; Britanniam primam, Britanniam secundam, & Flauiam Cæsariensem Præsides. De Valentia tacet Rufus: nondum enim, vt opinor, Britannicis prouincijs adiecta fuerat; hanc singulari Theodosij ducis virtute recuperatam Valentis nomen accepisse scribit Ammianus. At certè retinenda est in Rufi breuiario Flauia Cæsariensis, quæ in quibusdam editionibus prætermittitur. Prouinciarum id flagitat numerus; & si quis coniecturæ locus, hoc mihi persuaderi sino, vix honorem istum Valenti priùs delatum, quàm Valentiniano, à quo Flauium prouincia illa nomen accepit, & cuius auspicijs multa in Britannijs strenuè, & fœliciter gesta fuerant.

Hæc nouissima totius Imperij diuisio: nam augusta Flauij, Valentis, Arcadij, & Honorij nomina, quæ hîc inueniuntur, eam paulò ante Imperij ruentis tempora promulgatam apertè ostendunt: quod alijs argumentis facilè comprobari potest; sed liceat mihi in re perspicua esse negligenti. Nunc ad alias transeamus.

XVI.



NVLLA PROVINCIA SINE metropoli. Hæc ſola vrbs. Ciuitas Juſtitiæ. Ciuitates maximæ, maiores, & minores. Omnes, ſi metropolim excipias, eodem penè iure vtuntur. Vici, pagi, & caſtella ciuitati, cuius eſt territorium, ſubijciuntur. Areopagitæ Curiales appellati. Vici ciuitates aliquandò imitantur. Preſbyteri χωρεπίσκοποι, περιοδευταὶ in vicis & villis conſtituti. Si in vico Epiſcopus inſtitutus fuerit, eo defuncto Eccleſia in priſtinum ſtatum reuocatur. Metrocomiæ matres vicorum. Cephacaſtellum, pagus, caſtellum, burgus. Carcaſſo olim caſtellum. Caſtra inter ciuitates. Manſiones, & mutationes à ciuitatibus diſtinguntur. Regio vniuerſa ciuitatis eſt, fundi poſſeſſorum. Orbis agris diuiſus. Omnes orbis Romani partes.

CAP. VI.



VLLA prouincia ſine metropoli; hæc aliarum ciuitatum mater, & caput l. 1. de metrop. Ber. l. 7. de offic. Proconſ. Gregorius Nazianzenus de vita ſua:

ἡ τομὴ τῆς πατρίδος,
Δύω πόλεις τάξασα μικρῶν μητέρας.

Achilles Tatius de Sydone: Μητὴρ Φοινίκων ἡ πόλις. Strabo lib. v. ἐν δὲ τῇ μεσογαίᾳ Καπύη μέν ἐστιν ἡ μητρόπολις, κεφαλὴ τῷ ὄντι κατὰ τὴν ἐτυμότητα τοῦ ὀνόματος. Augustinus lib. de consens. Euang. iij. cap. xxv. *Agri nomine non castella tantùm, verùm etiam municipia & coloniæ solent vocari extra ciuitatem, quæ caput, & quasi mater est cæterarum; vnde metropolis appellatur.* Quapropter rectè Dion Chrysostomus orat. xxxviij. metropoleos munus esse ait, alias, quibus præposita est, ciuitates officijs sibi deuincire & obligare. Ita enim Nicomedienses hortatur: πειρᾶσθε τοίνυν προστιθέναι τῶν πόλεων, τὸ μὲν πρῶτον ἐκ τῆς ἐπιμελείας τῆς περὶ αὐτάς, τοῦτο μὲν καθὸ μητρόπολίς ἐστιν, ἐξαίρετόν ἐστιν ἔργον ὑμέτερον. hæc sola vrbs in prouincia l. 4. de damn. inf. Nam quod ait Vlpian. *Si tam vicinum vrbi municipium sit, vt magistratu se non interponente potuerit Præses vel Prætor adiri.* Romam ipsam, & prouinciæ metropolim, in quibus Prætor, & Præses Iudices sedebant, apertè demonstrat. Et quidem apud Esaiam cap. j. Sion metropolis, Iustitiæq; ciuitas vocatur: κληθήσῃ πόλις δικαιοσύνης μητρόπολις, πιστὴ Σιών. vnde Isidorus Pelusiota, vt ἀκρόπολιν τῆς ἀνδρείας ita & δικαιοσύνης μητρόπολιν dixit epist. clj. lib. ij. Ezechieli metropoles, πόλεις τῶν πόλεων sunt cap. xvj. ἐπληθύνθης καὶ ἐμεγαλύνθης,

καὶ εἰσῆλθες εἰς πόλεις τῶν πόλεων. quod Hieronymus ita vertit: *Non tantùm ciuitas, ſed ciuitatum mater appellaris.*

Non omnes igitur ciuitates vno ordine habentur: maximas, maiores, & minores ſtatuit Antoninus in epiſtola, cuius pars recitatur l. 6. de excuſat. tut. Omnes verò metropoles maximæ ciuitates exponuntur: nec aliud ſanè viſum arbitror Antonino. Sed liceat nobis, qui aliam Imperij formam à Conſtantino primùm inſtitutam inueſtigamus, metropoles diœceſeôn maximas appellare ciuitates: nam hæ ſunt verè, vt ipſa Antonini verba vſurpem, μητροπόλεις τῶν ἐθνῶν, capita diuerſarum prouinciarum in epiſtola Anacleti, quam (etſi de authore à quibuſdam dubitetur) antiquam eſſe nemo neſcit. Metropoles autem, quæ ſingulis prouincijs præponuntur, maiores erunt ciuitates: quam in rem memini me in quodam veteris Synodi canone hæc legiſſe: ὁ ἐν μείζονι τυγχάνων πόλει, τοῦτ' ἐστι, τῇ μητροπόλει. Minores reliquæ omnes, quæ ex metropolibus pendent; quanquam inficias ire nolim, & eas rurſum celebritate & amplitudine diſpares eſſe, ac certo ordine inter ſe diſtingui, de quo Dion Chryſoſtomus orat. xxxviij. καὶ τὰς πόλεις ἐν πάσῃ ἀνάγκη γίνεσθαι, τὸ τάξιν τῶν ἑαυτῶν ἀπολαβεῖν. Hinc, opinor, Dionyſius in lib. de rhet. vbi de nobilitate natalium agit, id inquirendum cenſet; non ſolùm an patria

metropolis ſit, ſed an ſecundum in prouincia locum obtineat: τίς ἡ πόλις, καὶ ἡ μητρόπολις αὐτῶν. ἐχομένη ἡ πόλις μητροπόλεως τῇ τιμῇ τῇ μεγάλῃ, πολυανθρωποτάτη, εὐφορος &c. quod etiam inter plures eiuſdem diœceſeos metropoles obſeruatum eſt l. 4. de offic. Proconſ. Verùm omnes ciuitates, vnam ſi excipias in qualibet prouincia metropolim, eodem penè iure vtuntur: nam priuilegia, quæ à Principe impetrari ſolent, nullius in hac diſputatione momenti cenſentur; omnibus ſanè curiæ ſunt attributæ: quod poſteà ſuo loco fuſiùs perſequemur. Coloniæ autem, municipia, præfecturæ, fora, conciliabula, ad politiæ, quam effingimus, cognitionem parùm facere videntur. Nam horum ferè omnium memoria, poſtquam ius ciuitatis vniuerſo orbi datum eſt, ſenſim conſenuit.

Porrò ciuitatibus territoria aſſignantur l. pupillus 229. de verb. ſignif. l. cætera. 41. §. ſed ſi quis. de leg. 1. l. 3. §. non perpetuæ. de ſepul. viol. l. 3. C. de incol. Sed regionem ciuitati aſcriptam αὐτάρκη eſſe voluit Ariſtoteles lib. vij. politic. cap. v. πλήθει καὶ μεγέθει τοσαύτην ὥστε δύνασθαι τοὺς οἰκοῦντας ζῆν σχολάζοντας, ἐλευθερίως ἅμα καὶ σωφρόνως. quò & reſpexit fortè Siculus Flaccus: *præmenſum quod vniuerſis ſuffecturum videbatur*. In territorio autem ſunt vici, pagi, caſtella; quæ ciuitati, cuius eſt territorium ſubijciuntur. Strabo lib. iiij. ὑπηκόους ἔχει (Nemauſus)

κώμας τέτταρας καὶ εἴκοσι τῶν ὁμοεθνῶν. Xiphilinus de Byſantio: αὐτήν τε, καὶ τὴν χώραν αὐτῆς Περινθίοις ἐχαρίσατο. καὶ αὐτῇ ἐκεῖνοι, ἅτε κώμῃ χρώμενοι οὐδὲν ὅτι οὐχ ὕβριζον. Iſidorus lib.xv.cap.ij. *Vici, caſtella, & pagi hi ſunt, qui nulla dignitate ciuitatis ornantur, ſed vulgari hominum conuentu incoluntur, & propter ſui paruitatem maioribus ciuitatibus attribuuntur.* Quamobrem rectè vicus ciuitati legatur l. cùm pater. 77. §. vlt. de leg. 2. Scio in gloſſis, quæ Iſidori nomine editæ ſunt, pagum exponi collegium curiæ; quod vico minimè conuenit: ſed vereor ego, ne γλωσσόγραφος ille de Areopago Athenienſium curia cogitarit: nam refert Turnebus lib. xxviij. cap. v. Areopagitas in veteri quodam onomaſtico curiales appellari. Verùm aliquando vici ciuitates imitantur, legata capere poſſunt l. ſi hæres. 73. de leg. 1. forum habent Paulus lib. iiij. cap. vj. recept. ſent. magiſtros literarum l. 2. de vacat. mun. Eccleſias & Clericos l. in Eccleſijs de Epiſc. & Cler. reguntur tamen ab Epiſcopis, quibus reſpondent. In illis Presbyteri χωρεπίσκοποι, aut περιοδευταὶ inſtitui debent can. 10. Concil. Antioch. can. 6. Concil. Sardic. can. 57. Concil. Laodic. cuius hæc ſunt: ὅτι οὐ δεῖ ἐν ταῖς κώμαις, καὶ ἐν ταῖς χώραις καθίστασθαι Επισκόπους, ἢ περιοδευτάς: ſcribendum, ἀλλὰ περιοδευτάς, vt viri doctiſſimi, qui egregiam Gratiano operam nauarunt, ex manuſcriptis codicibus retulerunt, &

Latinæ omnes interpretationes confirmant cum Balſamone; tametſi Epiſcopos ante hoc decretum in vicis aliquando conſtitutos apparet ex eadem Synodo, quæ iubet eos μηδὲν πράττειν ἄνευ γνώμης τοῦ Ἐπισκόπου τοῦ ἐν τῇ πόλει. Non aſſentior Balſamoni, qui hîc Metropolitanum intelligit: nam quod de Presbyteris eo in canone adjicitur, magis Epiſcopo conuenit; idemque de Chorepiſcopo cauetur cap. x. Concil. Antioch. quod iure optimò factum arbitror, ne ſecari & diuidi prorſus videatur parœcia, faciliuſque & procliuiùs ad priſtinam formam redeat. Æquum eſt enim vicanam Eccleſiam, ſi fortè Epiſcopum conſequuta fuerit, eo ſaltem defuncto, in priſtinum ſtatum reuocari; quod de Palæbiſca & Ydrace vicis Pentapoleos, à Theophilo Patriarcha Alexandrino ſtatutum ſcribit Syneſius epiſt. lxvij. Παλαίβισκα δὲ καὶ Ὕδραξ, εἰς τὴν ἀρχαίαν τάξιν ἐτάχθησαν καὶ πρὸς τὸ Ἐρυθρὸν (τόπον vocat Ptolemæus) ἀνελήφθησαν, δόγματι, φασὶ, τῆς σεβασμίας σου κεφαλῆς. At certè reſcinditur in cap. iiij. Concil. Tolet. xij. Epiſcopi inſtitutio, quæ Vuambæ Regis authoritate facta in villa fuerat. Satis ergo compertum eſt, non ſolùm in Repub. ſed in Eccleſia, vicos ſubijci ciuitatibus, quarum territorio continentur. Sunt tamen aliquando metrocomiæ l. ſi diuina. de exact. trib. l. 1. non licer. habit. metroc. l. vlt. C. Theod. de patroc. vicor. quæ vicorum matres ſunt, vt metro-

poles ciuitatum. Vnde forſan Cephacaſtellũ act.iij. Concil. Chalced. in hac ſubſcriptione: *Noë Epiſcopus Cephacaſtelli ſubſcripſi.* Et nos in Gallia Narbonẽſi metrocomias nunc *Capcaſtels* appellamus.

Pagos etiam & caſtella in ciuitatum territorijs iam conſtituimus: atqui pagus nonnunquam regionem ſeu prouinciam ſignificat, vt ex Cæſare, Tacito, & alijs non illius tantùm, ſed infimi etiam ſeculi authoribus notum eſt. Sic loquutus Theodulphus Aurelianenſis Epiſcopus ad Modoïnum:

Nempe Toloſani locus eſt rurisque Caturci
Extimus, hoc finit pagus vterque loco.

In hac tamen diſquiſitione parum à vico pagus differt l. exactores. C. quæ res pign. oblig. poſſ. vterque enim κώμη vertitur in antiquis gloſſarijs & onomaſticis: nec alio ſenſu pagus à Plinio ſumitur lib. xxxvij. cap. x. *Cepionides in Æolidis Atarne nunc pago olim oppido naſcuntur.* quin & villam ſignificat in l. Caius de annu. legat. & apud Seruium lib. ij. Georg. Caſtella verò, ſeu burgi in limitibus extrui ſolebant l. 2. §. in Sardinia. §. & homines. §. intereà. de off. Præf. prẹt. Afr. φρούρια à Procopio exponuntur lib. ij. de ædific. Iuſtiniani: καστέλλους γὰρ τὰ φρούρια τῇ Λατίνων καλοῦσι φωνῇ. & lib. iij. ἐνταῦθα φρούριον ὁ βασιλεὺς ὄνομα βουργοσνόης δεδημιούργηκεν. fortè βούργος νέος, vt βουργόσαλτος lib. iiij. muris certè & propugnaculis firmantur caſtella & burgi, verùm in

numerum ciuitatum non veniunt. Iustinianus Nouell. xxviij. Πιτυοῦντα καὶ Σεβαστόπολιν ἐν φρουρίοις μᾶλλον ἀριθμητέον, ἢ πόλεσιν. Et quidem Carcasso nobilis hodie prouinciæ Narbonensis ciuitas, in veteri Itinerario Ierosolymitano castellum est; ideoque nullus illi inter ciuitates locus in Notitia Galliarum. Quare castella rectè κωμητικὰ τείχη vocantur à Synesio in orat. de Pentapoli, & à ciuitatibus distinguntur: νῦν τὰ κωμητικὰ τείχη καθελόντες, πλατεῖ στρατεύματι τὰς πόλεις περιστοιχίζονται. imò κώμην ferè semper castellum reddidit noui Testamenti interpres, vt cap. ix. & xxj. Matth. xj. Marc. vlt. Luc. & xj. Ioann. Augustinus lib. iij. de consens. Euang. *Castellum non absurdè accipimus etiam villam potuisse appellari.* Ergo castella ciuitates non sunt, sed nec ipsa oppida. Vetus glosarium: κωμόπολις, oppidum, conciliabulum. Castra tamen in Notitia prouinciarum Galliæ cum ciuitatibus numerantur, vt in prouincia Narbonensi, *Ciuitas Lutuensium, id est, Lutana castrum*, de cuius Episcopo fit mentio in epist. iij. Bonifac. qui, Honorio & Theodosio imperantibus, Catholicam Ecclesiam rexit.

Mansiones etiam & mutationes ciuitates dici non possunt l. 2. de cond. in publ. horr. l. modios. de susceptorib. & arcar. l. 2. de lucr. aduoc. l. 9. C. Theod. de ann. & trib. De curialibus tamen Claudiopolis, Prusiadis, & Tottaï, & Voridis oppidorum,

rum,

rum, ſeu manſionum per Bithyniam agitur in l. 119. C. Theod. de decur. ſanè Tottaïo Bithyniæ manſio eſt in Itinerario Ieroſolymitano; ſed manſiones illas ciuitatis iure donatas liquet ex ipſa conſtitutione: & quidem act.iij. Conc.Chalced.Helpidius manſionis Termenſis Epiſcopus memoratur.

Denique vt vici & pagi ciuitatibus ſubijciuntur, ita agri & fundi, qui poſſeſſorum arbitrio conſtitui ſolent l. locus. de verb. ſignif. vicis & pagis aſcribendi ſunt l.4. de cenſib. l.Caius.de annu. leg. ſanè vrbis Romæ territorium εἰς τοὺς καλουμένους πάγους Numa diuiſerat, vt author eſt Dionyſius lib. ij. Omnis tamen regio ciuitati tribuitur, cui vici reſpondent; ſed fundi poſſeſſorum ſunt, inter quos diuiduntur. Dion Chryſoſt. orat. xxxj. ἡ χώρα τῆς πόλεως, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον τῶν κεκτημένων ἕκαστος κύριός ἐστιν τῶν ἑαυτοῦ. & mox: πολλά ἐστι εὑρεῖν, ἃ κοινῇ μὲν ἀπεχεάψατο ἡ πόλις, διῄρηται δ' εἰς τοὺς μετὰ μέρος, ὅλως δ' οὐκ. Non prætermittam quod ſcribit Caſſiodorus lib.iij.epiſt.lij. orbem agris olim diuiſum fuiſſe: *Auguſti* (inquit) *temporibus orbis Romanus agris diuiſus, cenſuque deſcriptus eſt, vt poſſeſſio ſua nulli haberetur incerta, quam pro tributorum ſuſceperat quantitate ſoluenda.* Æthicus magnum hoc opus intra annos duos & triginta à Iulio Cæſare incœptum, & ab Auguſto perfectum, ac de orbis continentia ad Senatum perlatum teſtatur: quam diuiſionem intel-

ligit Ariſtides in orat. de Roma: καταμεξηνσαντες μὲν πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ζεύξαντες δὲ παντοδαπαῖς γεφύραις ποταμοὺς, &c.Sed omnes orbis Romani partes,quas hoc cap. indicauimus, complectitur Auguſtinus epiſt.l. *Quot liberantur* (ait) *per iſtas leges ab illa peſtifera æternaque pernicie fundi, pagi, vici, caſtella, municipia, ciuitates.* ſic ferè in l. 3. C. Theod. de conlat. donat. *Ciuitates, municipia, vicos, caſtellos, &c.*



ΤΩ͂Ν ΠΌΛΕΩΝ ΞΎΝΩΡΙΣ.

Domicilium Imperij Roma. In ea Vrbe ſumma iudicia exercebantur. Princeps δικαστὴς μέγας. *Appellationum cognitionem Auguſtus vſurpauit. A Senatu tandem non potuit Princeps appellari. Princeps pars Senatus. Conſultationes. Splendidior Senatorum ornatus. Silentium & conuentus. Pedibus, & porrecta manu ibatur in ſententiam. Vbi Princeps, ibi Roma. Senatus maieſtas. Ab eo Imperium confirmari, bellum indici, & legati ad populos exteros mitti ſolebant. Senatus Proconſules creauit. Proconſules auguſti. Senatusconſulta legis authoritatem habuerunt. A Principe confirmata. Conſulum dignitas. Imperatori Conſulatus erat ornamento.*

CAP. VII.



SIc explicata orbis Romani deſcriptione, iuuat pauca ſingulis eius partibus attexere, quibus rudis quædam adminiſtratæ olim Reipub. ratio informetur, & illuſtre operi noſtro faſtigium accedat. Veterem Romam Occidentis, nouam Orientis metropolim oſtendimus; τῶν πόλεων ξυνωρίδα dixit elegantiſſimè Syneſius: pro quarum & vtriuſque Imperij dignitate, & gemini Imperatoris incolumitate votum concipit in orat. de fratr. amicit. ὦ βασιλεῦ Ζεῦ, ὦ πάτερ αἰθερόπων, ὦ πολιοῦχε, καὶ τῆς ἑώας Ῥώμης, καὶ τῆς ἑσπερίας, φυλάττοις μὲν τῶν πόλεων τὴν ξυνωρίδα. φυλάττοις δὲ τῶν βασιλέων, οἳ τὸ σὸν βούλημα διασώζουσιν. Itaque quod de Roma à me deinceps dicetur, de Conſtantinopoli quoque dictum velim. Hîc ſedem & domicilium Imperatoris conſtituo; hæc mater Imperij: φθάσωμεν οὖν, inquit Seuerus lib. ij. apud Herodianum, τὴν Ῥώμην προκαταλαβόντες, ἔνθα ἡ βασίλειος ἐστὶν ἑστία. Mamertinus de Roma in panegyrico ad Maximinum: *Vos cùm totius orbis ſecuritate compoſita, illa Imperij veſtri mater acceperit, amplexus eius arctiſſimos interdum pijs manibus reſoluatis*. Claudianus in panegyrico iij. Stilicho.

Quæ ſeptem ſcopulis zonas imitatur Olympi,

Armorum, legúmque parens, quæ fundit in omnes
Imperium.

Quamobrem Romanis ita blanditur Aristides in orat. de laudib. æternæ vrbis: ὥσπερ οἱ τῶν κατὰ μίαν πόλεων, οὕτω δὲ ὑμεῖς, ὥσπερ ἐν μιᾷ πόλει πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ πολιτευόμενοι, τοὺς ἄρχοντας καθίστατε ἐπ' αὐτοῖς. quod proculdubiò Principi magis conuenit, in quem populus omnem transtulerat potestatem. Verùm Maximus (vt ab Herodiano proditum est) populi etiam Imperium agnoscebat, & Imperij fortunam ea in vrbe sitam profitebatur his verbis: οὐ γὰρ ἑνὸς ἀνδρὸς ἴδιον κτῆμα ἡ ἀρχή, ἀλλὰ κοινὸν τοῦ Ῥωμαίων δήμου ἄνωθεν, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει ἡ τῆς βασιλείας ἵδρυται τύχη. ἡμεῖς δὲ διοικεῖν καὶ διέπειν τὰ τῆς ἀρχῆς σὺν ὑμῖν ἐγκεχειρίσμεθα. In hac vrbe summa omnium rerum & controuersiarum iudicia exercebantur. Aristides: οὐκ οὖν ἐκεῖ ἔξεστι μετὰ τὴν ἐν τῇ πόλει ψῆφον ἐνεχθεῖσαν, ἐλθεῖν ἄλλοσε, οὐδ' ἐπ' ἄλλους δικαστάς, ἀλλὰ στέργειν ἀνάγκη τοῖς ἐγνωσμένοις, εἰ μή τις ἐστὶ μικρὰ πόλις, ὥστε προσδεῖσθαι δικαστῶν ὑπερορίων πρὸς τὴν ἀξίαν, φεύγοντα, ἢ καὶ διώκοντα μὴ κρατήσαντα, μὴ ἦ τῷ νενικηκότι, ἀλλὰ μένει δικαστὴς ἕτερος μέγας, ὃν οὔποτε οὐδὲν ἐκφεύγει τῶν δικαίων. Appellationum causas intelligit Aristides, quarum iudicia quoque δίκαι sunt Hesichio, ἐπὶ ξένης λεγόμεναι. ab vrbanis tamen magistratibus prouocatum fuisse nemo ignorat.

Nam & Augustus in ipso Imperij ortu appellationum cognitionem vsurpauerat, in qua du-

bium non eſt, quin conſilijs paruerit, quæ, vt à Dione accepimus, pulcherrima dabat Mœcenas. Nec repugnat quod ait Suetonius, *eum appellationes quotannis vrbanorum litigatorum Prætori delegaſſe vrbano (aut potiùs Præfecto vrbis) at prouincialium Conſularibus viris, quos ſingulos cuiuſque prouinciæ negotijs præpoſuiſſet.* quoniam non iure magiſtratus, ſed ex delegatione Principis, eiuſque vice hæ cauſæ diſceptabantur; verùm ad Senatum poſteà, vt ex Tacito, Tranquillo, Vopiſco, & alijs Romanæ hiſtoriæ auctoribus notum eſt; demùm etiam ad maiores Iudices appellationes deductæ ſunt: ſed ita certè, vt ad Principem rurſus prouocare liceret. Vetus hoc Mœcenatis præceptum : Μήτε αὐτόδικος, μήτ' αὐτοτελὴς ὅπω τις τὸ παράπαν ἔστω, ὥστε μὴ οὐκ ἐφέσιμον ἀπ' αὐτοῦ δίκην γίγνεσθαι. Quãobrem rectè Imperatorem Ariſtides magnum vocat Iudicem, quo nullum optimi Principis nomen præſtantius. Themiſtius in orat. ad Valent. ὅπου γοῦν τὴν βασιλέως ἐπωνυμίαν ἀπαξιοῖ, τὴν τοῦ δικαστοῦ ἀγαπᾷ. ὡς ἐκεῖνο δυνάμεως πρόσρημα, τὸ δὲ σοφίας. A Conſulibus igitur, vt innuit Capitolinus in Marco Antonino, à Præfecto etiam vrbis, à Proconſulibus, Vicarijs, Præfecto annonæ, & Præſidibus, ab ipſo quoque Senatu Principem ſæpè prouocatum, atque ita datos ab eo Iudices, vt appellatio interponi non poſſet, ſatis notum eſt l. 1. l. à Proconſu-

libus. C.de app. l.28. & 30. C.Theod. eo tit. l.vlt. D.quod cum eo. l.1. à quib.appell.non lic. Appellationes tamen ad Principem rectò fieri non poterant l. Imperatores. D. de appell. ſed variatum in hoc ſæpè arbitrio eorum qui clauum Imperij tenebant; adeò vt ſi verum audimus, nihil fuerit in rebus Romanis incertius. Verùm à Senatu appellare vetuit tandem Hadrianus l. 1. à quib. appell. non lic. ne prouocatio ab ipſo videretur Principe conceſſa, qui Senatorum numero aſcribitur l. ius Senatorum. de dignitat. Præclarè Alexander ad Senatum, vt author eſt Lampridius: *Et vos ipſi magnifici, vnum me de vobis eſſe cenſete, potiùs quàm magni nomen ingerite.* Et Senatores pars corporis vocantur ab Arcadio & Honorio in l. quiſquis. ad l. Iul. maieſt. quod luculentè expreſſit Corippus lib.ij.vbi hæc Iuſtino tribuit:

------ vos ô mihi proxima membra,
Conſcripti Patres, noſtri ſpes maxima regni;
Vos eſtis pectus, vos brachia verticis huius.

Manſit nihilominùs illibata Imperatoris authoritas: nam appellationum iudicia, quæ conſultatiōnes dicebantur, præſente in Senatu Principe peragi, aut ab eo confirmari ſolebant Nouell. lxij. imò vt ſententiæ à Principis profectæ oraculo viderentur, Senatores quamuis Princeps abeſſet, ſplendidiori veſte & campagis vtebantur; quod in eius con-

ſpectu tantummodò fieri conſueuerat Nouell. cxxvj. illuſtriorem hunc Senatorum ornatum attingit Themiſt. in gratiarum actione ad Valentem: ὑμεῖς ὥσπερ ἐν πανηγύρεσι μεταμφιεσάμενοι τὰς τηβέννας, καὶ τὰ ὑποδήματα ἀλλαξάμενοι συγκαθεζόμενοι ἐπὶ τῶν δίφρων. Senatus autem à Principe ad hæc iudicia, aliaque negotia vocabatur indicto conuentu, vel ſilentio cui conuentus ineſt, vt ait Iulianus Nouell. lvj. Ad illud fortè ſilentium reſpexit Caſſiodorus epiſt. I. lib. xj. ad Senat. *Silentioſè geritur publicum bonum.* Nec tamen ſemper ſuffragia omnium conquiri ſolebant, ſed manu porrecta, aut pedibus ibatur plerumque in ſententiam. Vtriuſque moris exemplum peti poteſt ex Concil. Chalced. act. j. *Exurgens reuerendiſſimus Epiſcopus Iuuenalis ſimul cum ipſis* (Palæſtinis Epiſcopis) *tranſijt in alteram partem, & clamauerunt Orientales: Deus benè adduxit te orthodoxe, benè veniſti.* Rurſum de Petro Corinthiorum Epiſcopo: *Exurgens ipſe tranſijt in alteram partem.* & poſteà eadem act. j. ex ſecunda Epheſina Synodo: *Dioſcorus Epiſcopus Alexandriæ dixit: Quoniam voces veſtras neceſſarias habeo & manus, ſi quis non poteſt clamare manum extendat.*

Sit ergo ſedes Imperij, ſint ſumma rerum & controuerſiarum omnium iudicia in vtraque orbis metropoli. Non tamen reſpuo quod à Pompeiano

dictum prodidit Herodianus lib. j. ἐκεῖ τε ἡ Ῥώμη ὅπου ποτ' ἂν ὁ βασιλεὺς ᾖ. cui non admodum diſſimile illud Syneſij epiſt. cij. ἀφίξεται γὰρ παρὰ τὴν ἔχουσαν τὸν βασιλέα πόλιν. ὡς ὅπου βασιλεὺς, ἐκεῖ, καὶ πάνυ τῆς τύχης οὔσης. Sed tum vagatur, & à propria ſede aberrat Imperium, vt eleganter Roma apud Claudianum, vbi Honorium Rauennæ diutiùs hærentem ſic affatur:

Quem precor ad finem laribus ſeiuncta poteſtas
Exulat? Imperiumque ſuis à ſedibus errat?

Verùm in ipſo etiam Senatu Romano, qui melior generis humani pars dicitur à Symmacho, nonnihil reſidebat maieſtatis, quod auelli, etiam ſi Princeps abſcederet, nullo modo poterat. Diſertè Mamertinus in panegyrico ad Diocletianum & Maximianum: *Ipſa etiam gentium domina Roma immodico veſtræ propinquitatis elata gaudio, voſque è ſpeculis ſuorum montium proſpicere conata, quò ſe vultibus veſtris propiùs expleret ad intuendum cominùs, quantum potuit, acceſſit; lumina ſiquidem Senatus ſui miſit beatiſſimæ illi per eos dies Mediolanenſium ciuitati, ſimilitudinem maieſtatis ſuæ libenter impertiens, vt ibi ſedes Imperij eſſe videretur, quò vterque venerat Imperator.* Et nimirùm publicum fuit illud orbis Romani concilium, in quo vigente etiam Imperio actum ſæpè de ſumma Reipub. Vnde Probus, Vopiſco authore, in epiſtola ad Senatum: *Vos eſtis mundi*

Prin

Principes, & semper fuistis, & in vestris posteris eritis. Equidem in sanctissimis Ecclesiæ conuentibus, cùm vota pro Imperij incolumitate fierent, Senatui acclamatum lego, vt in Synod. Chalced. act. j. *Multos annos Jmperatori, multos annos Augustæ, multos annos Senatui.* & in vj. Constantinop. act. xvj. *Orthodoxo Senatui multos annos.* Imperium dabat, exercitus confirmabat Senatus. Spartianus in Hadriano: *Cùm ad Senatum scriberet, veniam petijt quòd de Jmperio suo iudicium Senatui non dedisset, salutatus scilicet præproperè à militibus Jmperator.* Tacitus apud Vopiscum in Probo: *Me quidem Senatus Principem fecit de prudenti exercitus voluntate.* Opilius Macrinus in ea oratione, cuius capita quædam ascripsit Capitolinus: *Detulerunt ad me Jmperium, cuius ego P.C. interim tutelam recepi, tenebo regimen, si & vobis placuerit quod militibus placuit.* & mox: *Diadumenum filium meum vobis notum, & Jmperio miles donauit, quod vos P. C. bono faustoque omine approbetis petimus.* Maiorianus in Nouell. de ort. Imp. *Jmperatorem me factum P.C. vestræ electionis arbitrio & fortissimi exercitus ordinatione agnoscite.* Plura huius rei testimonia in veterum scriptis facile est deprehendere.

Sed & ab amplissimo ordine bellum indici solebat prisco more, quem bonos Principes, se-

nescente iam Imperio, (cuius à me formam describi non semel testatus sum) renouare non puduit. Ad Honorium pertinet quod de Stilichone in primo eius panegyrico cecinit Claudianus:

——— Censebat bella Senatus.
Neglectum Stilicho iam tot per secula morem
Rettulit, vt ducibus mandarent prælia Patres,
Decretoque togæ fælix legionibus iret
Tessera. & in iij.
Roma iubet signis, bellaturoque togatus
Imperat, & spectant Aquilæ decreta Senatus.

Legatos etiam ad exteros Principes eodem tempore pacis conciliandæ ergò Senatus decreto missos docet Priscus in Ecclog. Gothic. histor. de legatione ad Hunnos: ἐδόκει τῇ τῶν Ῥωμαίων βουλῇ πλείονας πρεσβεύεσθαι παρ' αὐτούς. Quin & Senatorio ordini præcipua rei bellicæ cura commissa semper fuit; nec frustrà ab Onosandro scriptum, στρατηγικὴν θεωρίαν πρέπειν Ῥωμαίοις, καὶ μάλιστα Ῥωμαίων τοῖς συγκλητικὴν ἀξιοκρατίαν λελογχόσιν. Denique à Senatu olim prouinciæ regebantur l. 2. §. nouissimè. de orig. iur. Sed obseruatum posteà ex Augusti instituto, vt Proconsules à Senatu in certas tantùm prouincias mitterentur. Alexander Imperator in epistola ad Senatum, cuius partem edidit Capitolinus in Gordianis: *Neque gratius mihi quidquam P. C. neque dulcius potuistis efficere, quàm vt Antoninum*

Gordianum Proconsulem ad Africam mitteretis. Vnde Proconsul à Cæsaris legato distinguitur l. 7. de manum. vind. vt & legatus Proconsulis: ideoque Seuerus, cùm legationem Proconsulis Africæ obiret, se populi Romani non Cæsaris (vt refert Spartianus) legatum dixit: neque enim Proconsul tantùm, sed & ipse legatus, licet mandatam à Proconsule iurisdictionem exerceret l. 4. de offic. Proconsl. l. 1. de off. eius cui mand. est iurisd. Senatusconsulto fiebat, sicut ex Appiano, Dione, & Capitolino comprobatur. Quamobrem Proconsul in l. hos accusaré. de accusat. inter magistratus populi Romani intelligi potest. Proconsulares tamen prouincias sæpiùs in Præsidales mutatas constat; quoniam grauius erat Proconsulis Imperium, vt ex Tacito notum in j. annal. aut quia Præsidales solo Principis nutu deferebantur, cùm Senatus iudicio decernerentur Proconsulares. Quod autem de Probo scribit Vopiscus: *Permisit Patribus vt Proconsules crearent, legatos Proconsulibus darent*, satis innuit imminutam anteà eximiam illam Senatus authoritatem, quam summa Imperatorum potentia demùm oppressit: nec sum nescius quosdam olim Augusti Proconsules appellatos. superest inter antiquitatis monumenta hęc inscriptio: APOLLINI. GRANNO. Q. LVCIVS. SABINIANVS PROCOS. AVG. Non adijciam *Pag. 37. in edit. Grut.*

inſcriptiones, quæ à Laſio proferuntur; quoniam ad Procuratores Auguſti referri poſſunt. Sanè Iuſtinianus codicillos dedit Cappadociæ Proconſuli, quem Iuſtinianeum appellauit Nouell. xxx. alios etiam primæ Armeniæ & Palæſtinæ Proconſules præpoſuit Nouell.xxxj. & ciij. ſed nullæ tunc prouinciæ à Senatu decernebantur.

Redeo ad Senatum, cuius decreta legis authoritatem habuiſſe nemo neſcit l. 9. de legib. l. 1. de Senatuſc. nam cùm difficilè in vnum populus conuenire poſſet, viſum eſt Senatum populi loco conſuli §.conſtat.de iur.natur. l.2.§.deinde.de orig.iur. vetus mos hic, vt nihil ad populum Senatu inconconſulto deferretur. Appianus lib. j. de bell. ciu: εἰσηγοῦντό τε μηδὲν ἔτι ἀπροβούλευτον ἐς τὸν δῆμον ἐσφέρεσθαι. νενομισμένον μὲν οὕτω καὶ πάλαι, παραλελυμένον δ᾽ ἐκ πολλοῦ. Sic Senatus perſcribi cõſenſus cœpit ad Principem, vt ille loco populi conſtitutionis author eſſet. Tacitus annal.xiij.& xiiij.eoq; res tandem redijt, vt non aliter Senatuſconſulta fierent l. humanum. C. de legib. Nouell. Iuſtiniani lxij.& Iuliani lvj. Decretam à Senatu ad Hunnos legationem diximus; addit ſtatim Priſcus: χυρωθείσης ἐπ᾽ αὐτῷ παρὰ βασιλέως ψήφου. & quamuis ſit ſolius Principis legem condere l.vlt. C. de leg. ſolebat tamen ille habita aut ſcripta oratione Senatum conſulere, & ex eius ſententia leges promulgare l.leges. C.de legib. Symmachus lib. x.

epist. xxj. *Hæc æternitas vestra venerabilis, cùm Senatui statuenda mandaret, referri ad se protinùs imperauit, vt placita cunctis immortali lege solidentur. Iussis paruimus, expectamus oraculum, quo salutariter, vt vestro numini familiare est, Patrum decreta firmetis.* Sed illustrius, quod à Probo constitutum author est Vopiscus, vt leges quas ederet, Senatusconsultis consecrarentur: quantùm illi dissimilis Leo, qui Senatus authoritatem funditùs euertit Nouell. lxxviij.

Postremò tantæ vrbis maiestatem tuebatur præcellens Consulum dignitas, quorum partes erant, si de Imperio ambigeretur, Reipub. prospicere. Herodianus lib. ij. οἱ τὰ τῆς Ῥώμης διοικεῖν εἰώθασιν ὁπηνίκα ἂν τὰ τῆς βασιλείας μετέωρα ᾖ. Ego iam olim summam Consulatus potestatem consilio Mœcenatis ab Augusto imminutam non ignoro; sic enim ille de magistratibus omnibus: τὴν μὲν τιμὴν φύλαξον, τῆς δ' ἰσχύος παράλυσον τοσοῦτον, ὅσον μήτε τοῦ ἀξιώματός τι αὐτῶν ἀφαιρήσῃ, καὶ τοῖς νεωτερίσαι τι ἐθελήσουσι μὴ ἐπιτρέψῃ. Sanè Iustinianus Nouell. cv. perpetuum affirmat à Principe geri Consulatum: alij ergo (vti de Probo dixit Ausonius) Consules in secundis erant fascibus; ab his tamen accipiebat nomen annus: qua potissimùm ratione trabeam sæpè cum purpura Imperatores coniunxerunt. Themistius in orat. Consulari: τὸ μὲν τοίνυν ἔνδυμα

τῦ λόγυ καὶ ἡ πανήγυρις μακαρίαν ἀποφαίνει τὴν ἐπωνυμίαν τῦ ἔτυς. fœlicem vocat annum, cui Iouianus & eius filius Varronianus nomen dederant; quod interpres non expressit. Cæterùm Consulatus (tantus huius dignitatis splendor) ipsam Imperij maiestatem auxit & ornauit. Sidonius in panegyrico ad Maiorianum:

decora omnia regni
Accumulant fasces, & Princeps Consule crescit.

Quod ipse Theodosius non inficiatur in Nouell. de honorat. Themistius in illa oratione, Consulatum Iouiano ait Imperij præmium esse, filio initium: ποιεῖ τὴν αὐτὴν βασιλείας ὁ μὲν ἆθλον, ὁ δὲ, προοίμιον & pari elegantia, qua Synesius vtramque Romam, duos ille Consules διδαίμονα ξυνωρίδα appellauit.



IN DIOECESEON METROPOLIbus ius reddebant Præfecti pretorio. Plures ab his diœceses regebantur. Nullus post Principem Præfecto maior. Is prouincialis magistratus non erat. Athanasij locus exponitur. Fuit in quauis diœcesi Præfecti pretorio tribunal. Proprias tamen Præfecti omnes sedes habuerunt. Summa eorum in alios Iudices po-

testas. Hos penes omnis ciuilis, & militaris annonæ cura. Mandata dabant magistratibus. Soli merum Imperium plenè exercebant. Præfectus vrbi vice quoque sacra iudicauit, & ille secundus etiam à Principe. Præfectorum primum tribunal. Vicariorum secunda iudicia. Hi Præfectorum partes sustinebant, & sacrarum cognitionum Iudices fuerunt. Gregorius Nazianzenus illustratur. Orientem administrabat Comes: Ægyptum Præfectus Augustalis; qui Proconsulibus & Vicarijs pares. Duo in Oriente Proconsules. Iidem Consules appellati. Asiæ Proconsul Præfecto prætorij non parebat. Vnus in Occidente Proconsul. Vera Notitiæ lectio asseritur. Proconsules vice quoque sacra iudicabant. Asia Proconsularis ab Eunapio descripta. Præfecti illustres. Vicarij, & alij qui eodem munere fungebantur, spectabiles. Vltimus clarissimorum ordo. De appellationibus ad vtrumque Præfectum, ad Vicarios, & alios spectabiles. A Præfectis gentium Proconsul Africæ appellatus. A spectabilibus prouocatum ad summas potestates. Ab illustribus ad Principem. A Præfecto prætorio appellari non poterat.

CAP. VIII.



IN metropolibus diœceſeon ius reddebant Præfecti prætorio; nulla poſt Principem maior poteſtas: *Secundas*, vt ait Caſſiodorus, *in Imperio partes tenebat*. Socrates lib. ij. hiſtor. Eccleſ. Κωνστάντιος ἀποστέλλει (πέπομφε) τῷ ἐπάρχῳ Φιλίππῳ, ὡς μείζονα τῶν ἄλλων ἀρχόντων τὴν ἐξουσίαν κεκληρωμένῳ. δευτέρῳ γὰρ μετὰ βασιλέα χρηματίζοντι. Auſonius epiſt. iij. de Probo:

Qui ſolus, exceptis tribus
Heris, herorùm primus eſt,
Prætorioque maximus.

Plures verò diœceſes Præfecti adminiſtrabant; ſed plerumque in comitatu verſabantur l. præcipimus. C. de appellat. ita vt nulla inter magiſtratus prouinciales de his fiat mentio l. 1. vt omn. Iudic. Inſignis ea de re locus ἐν τῇ διαμαρτυρίᾳ populi Alexandrini apud Athanaſium: ὁρκίζομεν τοὺς ναυκλήρους πάντας, κηρύξαι, ταῦτα πανταχοῦ, καὶ εἰς ἀκοὰς τοῦ εὐσεβεστάτου Αὐγούστου ἀνενεγκεῖν, καὶ εἰς τοὺς ἐπάρχους, καὶ εἰς τοὺς κατὰ τόπον δικαστάς. Præfecti hîc diſtinguntur à Vicarijs, Præſidibus, & alijs Iudicibus, qui certas in prouincijs ſedes habuerunt: nam infimos locorum Iudices, qui à magiſtratibus mittuntur (de quibus alio loco agemus) intelligere ridiculum eſt. Fuit autem in quauis

orbis

orbis Romani diœcesi Præfecti prætorio tribunal. Iustin. Nouell. cxxviij. *ἐν δικαστηρίῳ τῆς ἑκάστης διοικήσεως ἐνδοξοτάτων ἡμῶν ὑπάρχων φανερῶς*. Proprias tamen Præfectorum sedes fuisse non inficior; Orientis nimirùm, vt alio locó scripsi, in vrbe regia; Illyrici Thessalonicæ; Italiæ Mediolano; Galliarum Treueris. Et Iustinianus, cùm nouum Africæ Præfectum dedisset, eius sedem voluit esse Carthaginem l. 1. de offic. Præfect. præt. Afr. Hinc summum tanti magistratus Imperium per omnes diœceses, & prouincias eius fidei commissas diffusum l. ne quis. l. quilibet. C. de Decurion. Priscillianistæ maximas in diœcesi Hispaniarum turbas fecerant; Præfectus Galliarum authores ad se ex Hispanijs in Gallias deduci iussit, donec posteà Imperiali authoritate, Præfecto, vt scribit Sulpicius lib. ij. erepta cognitio, & Hispaniarum Vicario data est. Hunc penes ciuilis & militaris annonæ cura. Cassiodorus in præfat. var. de præfectoria sede: *Ab hac exercituales flagitantur expensæ; ab hac victus quæritur sine temporis consideratione populorum.* Zosimus lib. ij. *τῆς σιτήσεως ἐποιεῖτο τὰς ἐπιδόσεις.* quibus adde audacem & insolentem illam Domitij Præfecti vocem ad Gallum Cæsarem apud Ammianum lib. xiiij. *Proficiscere, vt præceptum est, Cæsar, sciens quòd si cessaueris, & tuas & palatij tui cessare iubeo propediem annonas.* Mandata etiam,

quod proprium Principis munus est, rectoribus prouinciarum dabat. Paulinus in vita Ambrosij: *Lætabatur Probus Præfectus, quòd verbum eius impleretur in Ambrosio: dixerat enim proficiscenti, cùm mandata ab eodem darentur, vt moris est: Vade, age, non vt Iudex, sed vt Episcopus.* Consularis enim Liguriæ & Æmiliæ fuit Ambrosius, & ex eo tribunali ad Episcopatus Mediolanensis solium conscendit: quod his lectissimis verbis docet Basilius scripta ad eum epistola: νῦν δὲ ἄνδρα, Θεὸς, ἐκ τῆς βασιλευούσης πόλεως, ἀρχὴν ὅλων ἐθνῶν πεπιστευμένον, ὑψηλὸν τῷ φρονήματι, γένους λαμπρότητι, περιφανείᾳ βίου, λόγων δυνάμει, περιάσμασι τοῖς κατὰ τὸν βίον περίβλεπτον, εἵλκυσεν εἰς τὴν τῶν ποιμνίων τοῦ Χριστοῦ ἐπιμέλειαν. Iudices quoque Præfectus instituere, remouere, & qui eorum vices implerent dare solebat l. 9. de aduoc. diuer. iudic. l. 3. de offic. Præf. præt. Orient. & Illyr. l. 2. de offic. eius qui vic. Vim legis demùm Ἐπαρχικὰ obtinuerunt l. 2. de offic. Præf. præt. Orient. & Illyr. l. apertissimi. C. de iudic. Et quod caput est in hac disquisitione, Præfectus prætorio merum plenè habuit Imperium, solusque verè sacra vice iudicabat l. 16. C. Theod. de appellat.

Non eadem sanè Præfecti vrbis potestas; Principis tamen, inquit Symmachus lib. x. epist. lv. vicem tuetur l. si apud vtrumque C. de appellat. l. 13. C. Theod. eod. tit. vnde in antiquis lapidibus fre-

quenter sacrarum cognitionum Iudex appellatur; alter & ille quoque ab ipso Imperatore. Statius de Gallico Præfecto vrbis:

stat proxima ceruix
Ponderis immensi.

Vetus interpres in illud Iuuenalis:

ex facie toto orbe secunda.

Præfectus vrbi fuit venerabilis, secundus à Cæsare Tiberio. Itaque nullum hîc inter præfecturam vtramque discrimen, quemadmodum nec in l. 1. C. de Præf. præt. siue vrb. Imò & coniunctas aliquando ab Imperatoribus fuisse probat hoc Misithei elogium à Capitolino relatum in Gordiano: MISITHEO EMIENETI VIRO, PARENTI PRINCIPVM, PRÆTORII PRÆFECTO, ET TOTIVS VRBIS. Primum itaque illud tribunal, & de quo hæc in act. v. Concil. Constantinop. sub Mæna, intelligi debent: *Petimus magnificentiam vestram inserere quæ facta sunt, & indicare primo & excellenti solio.* Iterum: *Videntur vniuersa quæ facta sunt nota fecisse primo & excellenti throno.* Ideò rectè Vicarij secunda iudicia dixit Symmachus epist. xxxvj. lib. x. *Vestræ perennitatis est æstimare contumeliam præfecturæ, cuius causidicus nihil passus, auxilium secundis iudicijs impetrauit.*

Porrò Vicarij singulas loco Præfectorum dice-

cesses regebant: ex quo Propræfectis vocantur in veteri inscriptione: L. AVR. AVIANIO. SYMMACHO. V. C. PRÆFECTO. VRBI. CONSVLI. PROPRÆFECTIS. PRÆTORIO. IN. VRBE. ROMA. FINITIMISQVE. PROVINCIIS. Et Præfectorum Vicarij, aut vicariam agentes præfecturam in l. 1. de prox. sacr. scrin. & in inscriptione l. vlt. de long. temp. præscr. quæ pro libert. Rutilius de Britanniarum Vicario:

Pag. 370. in edit. Grut.

Quà Præfectorum vicibus frænata potestas
Perpetuùm magni fœnus amoris habet.

Ὕπαρχον etiam Vicarium vocat Gregorius Nazianzenus in orat. de laudib. Basilij: κινεῖ δὲ τούτῳ τὸν τῆς Ποντικῆς μοίρας ὕπαρχον. Ponticæ prouinciæ Præfectum exponit interpres: tu, si verum amas, non Præfectum, sed Vicarium; non prouinciam, sed tractum, aut diœcesim verte. Vetus Grammaticus: ὕπαρχος ὁ ὑπὸ ἄρχοντος ἄλλου ἀποταχθείς. Dubium tamen non est ὕπαρχον pro ipso etiam Præfecto vsurpari. Itaque Vicarius vice Præfecti cognoscit l. à Proconsulibus. C. de appellat. merum tamen illi Imperium tribuitur: nec enim mandatam exercet iurisdictionem (quæ proprium nihil habet l. 1. §. qui mandatam. de offic. eius cui mand.) sed datam à Principe; quoniam præfecturæ portio eius est muneri adiuncta, cuius splendore perfusus, sacræ vicis

authoritatem habet l. 1. C. de offic. Vic. l. 1. de leg. 3. Caſſiodorus in formula vicariatus. & vetus inſcriptio: AGESILAVS. ÆDESIVS. V. C. CAVSARVM. NON. IGNOBILIS. AFRICANI. TRIBVNALIS. ORATOR. &c. VICARIVS. PRÆFECTOR. PER. HISPANIAS. VICE. S. I. C. vndè ſacrum eius auditorium edict. Iuſtin. 8. In ſummis ergo ſingularum diœceſeon tribunalibus, in quibus Præfecti adeſſe non poterant, Vicarij eorum munus exequebantur, & ipſius præfecturæ partes ſuſtinebant: atque ideò nobis hoc capite cum Præfectis coniuncti.

Pag. 18. in edit. Grut.

Sed tamen non omnes diœceſes Vicarijs creditæ ſunt. Orientem adminiſtrat Comes, de cuius poteſtate ita Zoſimus lib. v. ὁ δὲ, Κόμητα τῆς ἑῴας πεποίηκεν. αὕτη δὲ ἡ ἀρχὴ βούλεται τὸν προβεβλημένον αὐτῆς ἐφεστάναι πᾶσι τοῖς ἑῴας ἐπαρχίας ἰθύνουσι, καὶ ἐπὶ τοῖς οὐ κατὰ δίκην πραττομένοις εὐθύνειν. quanquam & is in inſcriptione l. 1. C. in quib. cau. colon. & l. 12. C. Theod. de decur. Vicarius appellatur. Ægypto præpoſitus eſt Auguſtalis ad ſimilitudinem Proconſulis l. 1. de offic. Præf. Aug. & eò videtur pertinere l. 1. de tut. & curat. dat. Sed & ille Vicarius Auguſtalis dicitur in l. 2. C. de his qui prop. met. iud. non appell. magnam eius authoritatem his verbis oſtendit Syneſius epiſt. cv. λογίζομαι ὅτι καὶ βασιλέως αὐτεπιτάξοντος καὶ κακοδαίμονός τινος Αὐγουσταλίου, δίκην ἂν ὑφέξω μὴ πειθόμενος.

Duo præterea (ne à Notitiæ temporibus recedam) in Oriente ſunt Proconſules; & ob id vtrumque Proconſulem dixit Zeno l. 1. de ratioc. op. public. vnus Achaïam Macedoniæ diœceſeos prouinciam regebat; quem memini in veteri quodam lapide Conſulem appellari: VETTIO. AGORIO. PRÆTEXTATO. V. C. CONS. DESIGNATO. ACHAIÆ. PRÆF. VRB. Alter verò Aſiam primam Aſianæ prouinciam procurabat; & ille etiam Conſul vocatus hoc verſu Ανθολ. iij.

Pag. 486. in edit. Grut.

Σῆμα δ᾽ ἀμαλδυνάντος ἀνωΐστοιο χρόνοιο,
Μάξιμος ἔκδηλον θῆκ᾽ Ἀσίης ὕπατος.

Huius tanta fuit aliquando authoritas, vt Præfecto Orientis faſces minimè ſubmitteret. Eunapius in Maximo: ἔστι δὲ ἀρχῶν ἐνδοξατάτη, καὶ οὐ κατήκοος τοῦ τῆς αὐλῆς ἐπάρχου. Quin & Iuſtinianus Nouell. xxx. ſuum Cappadociæ Proconſulem, quem ἀρχηγέτην vocat, illuſtrem & Præfecto parem eſſe voluit: ſed hoc planè nouum. Vnus denique in Occidente Proconſul, cui ipſa Africæ diœceſis nomen dedit (quamuis vna tantùm prouincia, quæ Proconſularis appellata eſt, eius nutum reſpiceret.) Quapropter in Notitia Imperij, vbi Occidentis magiſtratus recenſentur, hunc locum ita legendum nemo non videt: *Proconſul Africæ vnus, Vicarij ſex*: totidem enim tunc Vicarios Occidens omnis habuit. Nec ignoro tamen Hiſpanias, Palæſtinam,

Cappadociam, Armeniam primam, pluresque alias prouincias Proconsulares aliquando fuisse, & institutos à Iustiniano eadem cum potestate in diuersis prouincijs Prætores aut Comites; Harmostem etiam in Helenoponto Nouell. xxviij. vsurpato Lacedemoniorum vocabulo, de quo Maximus in Dionysium de Eccles. Hierarch. cap. iij. παρὰ τὸ ἁρμόζειν τοὺς ἀρχομένους ζῆν κατὰ τοὺς νόμους, ὅθεν καὶ ἁρμοστῆρας πάλαι ἐκάλουν Ἀθηναῖοι, τοὺς εἰς τὸ δεῖ ζῆν διαπράττοντας. Hæc Maximi sunt, quæ à Budæo in commentarijs linguæ Græcæ tacito authore referuntur. Redeo ad Procõsules, qui inter singularum etiam diœceseon rectores numerantur l. 1. de oper. public. & vice sacra iudicant l. à Proconsulibus. C. de appellat. l. 3. C. Theod. eod. tit. Vicarijs potestate æquales. Quin etiam maior Proconsulum in mulctæ dictione authoritas l. vlt. de mod. mulct. Quamuis autem vnam plerumque prouinciam administrarent; Asiæ tamen Proconsuli plures, Asia nempe, Hellespontus, & Insulæ parebant: ex quibus nihilominùs Insulæ & Hellespontus (quæ sub Vicarij potestate fuisse primùm videtur l. 1. de offic. com. sacr. patrim.) ordinarios rectores habuerunt, cùm & Asia, vt & aliæ Proconsulares, solum agnoscerent Proconsulem; vnde Proconsul quotidianus Iudex & rector appellatur à Saluiano lib. vij. Asiam Proconsularem ita describit Eunapius: αἰθύπατον αὐτὸν ἐπιστήσας

τῆς νῦν ἰδίως Ἀσίας καλουμένης. αὕτη ἀπὸ Περγάμου τὸ ἀληγμένον ἐπέχουσα πρὸς τὴν ὑπερκειμένην ἤπειρον ἄχρι Καρίας ἀποτέμνεται. καὶ ὁ Τμῶλος αὐτῆς περιγράφει τὸ πρὸς Λυδίαν. rectè ille, τῆς νῦν ἰδίως Ἀσίας· non eadem enim Ptolemæo Aſia propria; anguſtior Proconſularis, quæ ab Eunapio Tmolo monte, & Lydia Aſianæ prouincia terminatur: nam altera Bithyniam Ponticæ prouinciam attingit. Atque hi ſunt magiſtratus, à quibus diœceſes adminiſtrabantur, non pari omnes dignitate & authoritate, ſed tamen omnes, vt iam oſtendimus, eiuſdem præfecturæ participes. Vterque Præfectus illuſtris; quæ prima dignitas: Alij, qui Præfectorum vices obeunt, ſpectabiles; μέσας ἔχοντες τῶν ἀρχῶν Nouell. vij. vltimi clariſſimi, de quibus ſequenti cap. agetur.

Ad omnium autem iſtorum authoritatem ſpectant àppellationum iudicia; maior enim Iudex appelletur neceſſe eſt l. 1. de appellat. vt à Prætore Præfectus vrbi l. Æmilius. de minorib. l. ſi apud. C. de appell. an & à Centumviris, quibus Prætor præfuit? neque enim exigua in eos Præfecti vrbis authoritas. Papinius in Gallicum, qui vrbanam gerebat præfecturam:

Auſoniæ decora alta togæ, centumque dediſti
Judicium, mentemque viris.

A Proconſulibus etiam, cùm Iudices ordinarij eſſent, ad eum prouocari olim potuit, vt docet

Se

Senatus epiſtola apud Vopiſcum in Floriano; demùm à Præſidibus tantùm, certiſque in prouincijs l. cùm appellatio. C. de appell. l. 13. & 18. C. Theod. eod. tit. in reliquis ad Præfectum prætorio l. præcipimus. C. de appell. cui appellationum diſceptationem à Iuliano iam dixi attributam in quibuſdam etiam ſuburbicarijs prouincijs l. 27. C. Theod. de appell. inter quas Campania, vt ex Notitia perſpicuum eſt: ſed nihilominùs ab eius rectore poſteà ad ipſum vrbis Præfectum prouocatum fuiſſe docet Symmachus epiſt. liij. lib. x. *Cauſa quæ poſt Campani moderatoris examen ad ſacrum auditorium migrauit.* nec enim dubium quin tribunal vrbanum intelligat: ſuo igitur Præfecto ſic reſtituta eſt vrbicaria prouincia. A Præſidibus quoque ad Vicarios, & alios ſpectabiles Iudices prouocatio interponi ſolebat l. à Proconſulibus. C. de appell. l. nemo. C. de iuriſd. om. iud. l. minor. §. idem Imperator. D. de minor. quæ de Præfecto & Vicario intelligi poteſt. Idcircò Iuſtinianus, quam exercitus Quæſtori appellationum ex quinque prouincijs cognitionem dederat, eius Vicario denegandam non putauit Nouell. l. vtque ſolitum iudiciorum ordinem retineret, primæ Armeniæ Proconſulem ex ſecunda Armenia, & Palæſtinæ Proconſulem ex vtraque Palæſtina prouocari voluit Nouell. xxxj. & ciij. Ad Aſiæ Procon-

sulem scripta est l. 3. C. Theod. de appell. quem à Præsidibus Hellesponti & Insularum appellatum existimo. Sed & Proconsules, quibus vna decreta erat prouincia, sacrum nihilominùs auditorium habuerunt; vt Africæ Proconsul l. 3. C. Theod. de appell. quem à gentium Præfectis prouocatum discimus l.lxij. C. Theod. eod. tit. gentes enim, quæ in Romanam ditionem venerant, non statim in prouinciæ formam redigebantur Nouell. xxviij.in princ.& xxxj. cap.j.sed appellationes,quæ à Procõsulibus & Vicarijs ad Principem fiebant,ad potestates amplissimas,hoc est,Præfectũ prætorio, & Quæstorem tandem deductæ sunt l. addictos. l.in offerendis.C.de appell. Nouell.xx.& xxiij. non iure tamen ordinario l.præcipimus.eod.tit.Nouell. xx. sed more rituque consultationis Nouell. xxviij. de illustrium verò appellationibus ipse Princeps cognoscebat adhibita consultatione l.præcipimus. iam citata. Ab vno prætorij Præfecto nefas appellare d. l. à Proconsulibus. C. de appell. ne appellationis verbo delibatum aliquid de tanti magistratus gloria videretur. Attaliates tit. xciiij. οὐκ ἠδύνατό τις λέγειν ἐπὶ δικαστηρίου, ὅτι ἐκκαλοῦμαι κατὰ τῆς ἀποφάσεώς σου διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς ἀξίας αὐτοῦ. sed appellationis locum obtinet ἀναψηλάφησις l. 1. de sentent. Præf. præt. Nouell. lxxxij.



PRÆSIDES ΜΗΤΡΟΠΟ'ΛΕΩΝ ἄρχοντες. Prætura iurisdictio est. Ordinarij Iudices omnes clarissimi. Consularibus, Correctoribus, & Præsidibus, par & æqualis potestas. Omnes Cæsaris legati. Sacræ delegationes. Proconsules, & Vicarij Præsidibus anteponuntur. Præsides, & omnes qui vniuersas regunt prouincias, gladij ius habent. Excluditur magistratus militaris, & Procurator Cæsaris. Is sæpè Præsidis partibus fungitur. Præses potest non tantùm gladio animaduertere, sed alias pœnas legitimas decernere. Deportandi tamen & proscribendi potestas ei prorsus denegata est. Eorum sententia refellitur, qui Præsides, quorum prouincijs insulæ comprehenduntur, deportare potuisse existimant. Latâ sententiâ, pœna illata censetur. Non omnes scelerum formæ, & pœnarum nomina mandatis inscribi solebant. Quare deportandi ius Præsidi denegatum fuerit. Interdictio aquæ & ignis pœna populi Romani, cuius partes Princeps sustinebat. Ius deportandi habent qui vice sacra iudicant. Vetus inscriptio illustrata. Italiæ Juridici. Judices à pœnis, quæ legibus præscriptæ sunt, facilè recedere non debent. L. 4. C. de loc. exponitur. Con-

uentus diæceseôn in earum metropolibus fiebant. Processus Præsidis. In metropoli mandata Principis proponebantur. Ad metropolim priùs adibat Præses. Iudices prouinciales, postquam eis successum erat, à metropoli ante dies quinquaginta recedere non poterant.

CAP. IX.



IN prouinciarum metropolibus sedebant Consulares, Correctores, Præsides; quos ideò Iustin. Nouell. 1. τῶν μητροπόλεων ἄρχοντας vocauit: olim etiam Prætores (Prætura enim iurisdictio est.) Capitolinus in Gordianis: *Præturam nobilem gessit; post iurisdictionem Consulatum iniit*. Extinctam hanc in prouincijs dignitatem Iustin. suscitauit.

Præsidis verò nomen generale est l. 1. de offic. Præs. nos eo tantùm clarissimos prouinciarum rectores hoc loco complectimur, ἐμβάθμους καὶ ἐμπεράκτους, vt loquuntur Græci: ordinarios in l. omnes. de Episc. & cler. l. 7. de offic. rect. prou. l. vlt. de mod. mulct. l. quoniam Iudices. de appellat. Nouell. xxxj. & alibi sæpè. Synesius epist. cxliiij. ἥτεις γράμματα πρὸς τὸν ὀρδινάριον ἄρχοντα, vbi Pentapoleos Præsidem intelligit. Lapis Romanus: CEIONIVM. RVFVM. ALBINVM. V. C. PHILOSO-

Pag. 370. in edit. Grut.

PHVM. RVFI. VOLVSIANI. IVD. ORDINARII. CONS. FILIVM. etenim Correctorem eum Italiæ fuiſſe docet alia inſcriptio: verùm ille inter Conſules quoque numeratur. De Palæſtinæ moderatore, quem Notitia Conſularem vocat, ita Iuſtin. Nouell. ciij. ἀρχὴν δὴ τ' ὀρδιναρίαν καλουμένην κατενεχθείσης. Faſces habuit Præſes; ſed Conſulari faſces, ſecures, & curulem tribuit Caſſiodorus lib.vj.cap.xx. Quapropter Conſulares, quorum dignitatem tanti nominis ſplendor illuſtrabat, primo; Correctores ſecundo; Præſides vltimo loco recenſentur l. 8. C. Theod. de cohort. l. 10. C. Theod. de pag. nec alius in Notitia Occidentis ordo. Primi etiam in Notitia Orientis Conſulares, ſecundi ſunt Præſides, vltimi Correctores; omnes tamen poteſtatē ęquales, & Cæſaris legati fuerunt: ita Correctores & Præſides appellantur l. ex omnibus. & l. pen. de offic. Præſ. De legato Aquitaniæ, quæ tres tandem Præſides habuit, fit mentio in l. milites. de cuſtod. reor. legati prouinciæ Lugdunenſis, Ciliciæ, Numidiæ, & Siciliæ, de quibus in l. 15. de excuſ. tut. l. 3. de teſtib. l. 7. de leg. præſt. l. 2. de iur. immun. Conſulares erant. Trebellius de Cenſorino: *Tertiò Conſularis legatus, prætorius ſecundò* &c. Non omittam legatum prætorium inferioris Pannoniæ apud Spartianum: ſed & nota eſt de legato prætorio Africæ vetus inſcriptio. Suc-

currit hîc præclarum de sacris delegationibus antiquitatis monumentum, quod ascribendum duxi:
Pag. 433. in edit. Grut. M. MÆCIO. MEMMIO. FVRIO. BALBVRIO. C. V. PONTIFICI. MAIORI. &c. COMITI. ORIENTIS. ÆGYPTI. ET. MESOPOTAMIÆ. IVDICI. SACRARVM. COGNITIONVM. TERTIO. IVDICI. ITERVM. EX. DELEGATIONIBVS. SACRIS. &c. Nemo enim est, qui nesciat legatos ad prouincias extra ordinem missos etiam cum iure gladij, vt ex Sulpicio lib.iij.de vita Martini satis notum : de quibus, ne à proposito declinem, nihil hîc prorsus. Ex his tamen nolim existimes omnes prouinciarū rectores legatos Cæsaris fuisse: Proconsul enim (vt iam monui) non Cæsaris, sed populi Romani legatus fuit l. 7. de manum. vind.

Præsides autem, id est, omnes à quibus singulas prouincias cum honore clarissimo administrari diximus, Proconsulibus, Vicarijs, & alijs diœceseon moderatoribus, dignitate & authoritate inferiores fuisse compertum est: nam à Præside ad eos appellari potuit; sicut à Curijs, à Defensoribus, & locorum Iudicibus ad Præsidem l. 8. quand.prou. non est nec. l. 1. quand.appell.fit. qua ratione ἄρχων ἀρχόντων vocatur Nouell.xv. omnium ille quondam magistratuum vrbanorum vice & officio functus est l. 10. 11. & 12. de offic.Præs.nul-

luſque in prouincia maior poſt Principem l.4.eod. tit.vnde prouinciæ Imperator vocatur à Petronio: *Cùm interim Imperator prouinciæ latrones iuſſit crucibus affigi.* Nondum enim diœceſes Præfectis prætorio commendatæ, & inter eos diuiſæ fuerant; ius tamen gladij Præſes ſemper retinuit: & ideò rectè Iſidorus Peluſiota epiſt.cclxiij. lib.iij. Auſonio Correctori gladium tribuit, τὸ δὲ ξίφος, ἄχραντον, ὡς ἐνδέχεται τηρήσας. & in epiſt. cxvj. lib. j. τῶν βασάνων μηχάνημα. vbi hæc ſtatim ſubijcit: φόβον σε τοῖς κακοῖς ὁ θεῖος νόμος ὡπλίσατο. Et hoc quidem ius habent omnes, qui vniuerſas prouincias regunt l. illicitas. §.qui vniuerſas.de offic. Præſ.ſolidas dixerunt Imperatores l.3.C.de tabul. & cenſ. idque non magis ad Proconſulem, quàm Præſidem pertinuit. Sed militarem Vlpianus excludit magiſtratum, quia vniuerſa prouincia nunquam ei credita eſt, niſi & ciuili quoque adminiſtratione polleret, ſicut prouinciæ Comes, qui, vt ait Caſſiodorus lib. vij. *Gladio bellico, rebus etiam pacatis, accingitur.* nec Cæſaris etiam Procuratorem comprehendit, qui tamen ab eo Cretam regere dicitur lib. ix. de offic. Proconſ. quoniam ius in prouincia reddebat inter fiſcum & priuatos; Proconſul tamen, à quo omnia in prouincia expediuntur l. nec quicquam.de offic. Proconſ. vniuerſam Cretam eo tempore adminiſtrabat, vt Vlpianus etiam author eſt in l. diuus

Hadrianus ad Turp. Verumenimuerò Procurator, vt maior esset eius authoritas, sæpè Præsidis partibus fungebatur: nec semel occurrit in antiquis marmoribus, vt quis Alpium Cottiarum, Sardiniæ, aut aliarum sit prouinciarum Procurator & Præses, alioquin certè nulla Procuratori de capitalibus causis cognitio. Vlpianus lib. ix. de offic. Procons. l. 4. C. ad l. Fab. l. 2. de pœn. Capitolinus in Gordiano de quodam Rationali: *Proscribens plurimos, interficiens multos, & sibi vltra procurationem omnia vindicans, retunsus deinde à Proconsule atque legato.* & iure quidem optimo; neque enim minor fuit Proconsulis potestas in prouincia, quàm Præfecti in vrbe, qui omnia sibi crimina vindicabat; ita vt, si quid grauiore animaduersione indigeret, reus ab alijs magistratibus ad eum remitteretur l. 1. de offic. Præf. vrb. l. vlt. de offic. Præf. vig. scio tamen & seruum à Præfecto vigilum vltimo supplicio affectum l. vlt. de condict. caus. dat. imò ius gladij in vrbe aliquando Præfecto annonæ concessum docet inscriptio illa, cuius partem iam retuli: M. MÆCIO. MEMMIO. &c. PRÆFECTO. ANNONÆ. VRBIS. SACRÆ. CVM. IVRE. GLADII.

Cæterùm Præses, cui ius gladij proprium est l. 1. C. Theod. ne sin. iuss. princ. non tantùm gladio animaduertere poterat, sed & alias pœnas infligere,

gere quæ vitam adimunt, seruitutem iniungunt, seu ciuitatem auferunt, aut exilium & coërcitionem corporis continent l.si quis fortè.& l.sequenti de pœn. liberum etiam mortis arbitrium, & fati electionem dabat l.aut damnum.de pœn.nihil non illi attributum cum iure gladij, si deportandi & confiscandi, seu proscribendi potestatem excipias l.1.ne quis sin.iuss.princ. l.inter pœnas.de interd.& releg. l. 2. de pœn. Errant illi, qui exemplum relegationis sequuti l.7.de interd.& releg.eos Præsides ius deportandi habuisse existimant, quorum prouincijs Insulæ continebantur:etenim is,quem Præses deportandum censuit,priusquàm factum Princeps comprobauerit, ciuitatem non amittit l. 1. §. deportatos. de leg.3. l.6.de iniust.rup. l.2. de pœn. l. 1. quand. appell. sit. Atqui si deportare Præses posset,damnatus illicò capitis diminutionem pateretur,& seruus pœnæ fieret l.quod ad statum.l.qui vltimo. de pœn. lata enim sententia, illata pœna censetur : eleganter Theophylactus in cap. xix. Ioannis: ἐπεὶ οὖν ἔξεστι σταυρῶσαι καὶ τιμωρῆσαι οἱ δικασταὶ λέγονται, ἀφ' οὗ τὴν ἀπόφασιν ἐξενέγκωσι, διὰ τὸ τὴν δυνάμιν τῆς τιμωρίας, καὶ τοῦ θανάτου ἐν ταῖς γλώσσαις κεκτῆσθαι. vnde sententiæ gladium dixit Saluianus lib. 1. de gubern. Dei. *Dominus partem percussit sententiæ suæ gladio.* Itaque si quem relegauerit Præses qui Insulam non habet, hoc solum petitur à Principe,

vt insulam assignet l. 7. de interd. & releg. quod tamen in deportatione non obseruatur. Age nunc, confer cum Præside Præfectum vrbis, cui deportandi potestas data est l. 1. de offic. Præf. vrb. l. 6. de interd. & releg. adnotatio quidem Principis tunc expectanda est, sed reus statim post sententiam ciuitatem amittit l. 1. de leg. 3. l. 2. de pœn. quod igitur disertè scriptum est, Præsidem ius deportandi non habere, hac distinctione eludi minimè potest.

Porrò κοινὴ πάντων ψῆφος ea quæ sunt meri Imperij non competere, nisi speciatim concedantur: nec ego sum nescius à iure gladij alias grauiores coërcitiones aliquando distingui d. §. qui vniuersas. l. nemo. de reg. iur. verumtamen, nisi perperam iudico, οὐκ αὖ ἀπὸ σκόπου ἁμάρτοι, si quis omnia pœnarum genera, atque adeò ipsam deportationem gladij verbo contineri existimet; non enim facilè mihi persuadeo omnes scelerum formas, omnia quæ permitterentur pœnarum genera, mandatis fuisse Principum expressa; & solemne tamen in his fuit Præsidem admonere, vt facinorosos homines conquireret, eisque prouinciam purgaret l. 3. de offic. Præs. l. 4. ad l. Iul. pecul. Quapropter satis erat vetitas pœnas indicare, vt perpetua vincula l. mandatis. de pœn. & Iudicem hortari, ne in pœnis decernẽdis à legum præscripto recederet Nouell. xvij. cap. v. Scribit Tertullianus in apologetico Neronem in

Christianos *Cæsariano gladio ferociisse*; sed id nemo de sola capitis amputatione intelligendum censeat. nemo Pontici tractus Vicarium, cui ξίφους ἄδειαν tribuit Iustinianus edict. viij. gladio punire, sed alio supplicio aut coërcitione reos afficere minimè potuisse, arbitretur. Certè quod ait Callistratus in l. 3. de off. Procur. Cęs. Procuratorem Cęsaris deportare non posse, *quoniam huius pœnæ constituendæ ius non habet*: idem est ac si dixisset eum ius gladij (sine quo nulla deportandi potestas) non habere: qua de re iam satis multa. At Consuli ne ius quidem relegandi concessum erat l. 14. de interd. & relegat. quid mirum? nec ille etiam gladij potestatem obtinuit; nam summum Imperium, quod initio penes Consules fuerat, pridem abrogatum constat l. 2. de orig. iur. & si quando difficillimis temporibus securim infligerent, solemni vltimæ necessitatis formula gladij potestatem recepisse videbantur: imò summa hæc dignitas, honorum olim finis, nouo demùm Imperij fulgore perculsa penè concidit, & vix manumittendi retinuit authoritatem, quæ ingratam ereptæ libertatis memoriàm renouaret l. 1. de offic. Cons. Ergo verius est Præsidem accepto iure gladij & deportare quoque potuisse, nisi id lege districtè vetitum fuisset; sicut & vetita quoque confiscatio. Sed cur Princeps ei denegauerit ius deportandi dictu procliue non est:

hæc forsan ratio. Interdictio aquæ & ignis (in cuius locum deportatio successit l. 3. ad l. Iul. pecul.) pœna fuit ciuis Romani, qui populum ipsum de capite Iudicem habuit l. vlt. de legationib. sed vbi res in vnius potestatem recidit, Princeps cœpit pro populo iudicare: vnde illud M. Antonini apud Capitolinum; *dignitatis reorum esse dicens, vt ab eo audirentur, qui pro populo iudicaret.* Quamobrem visum ad tanti nominis decus respicere, vt pœnam quæ priscæ interdictionis nomen retinuit l. Imperator. de stat. hom. is tantùm imponeret qui vices populi implebat, adeò vt ipse Præfectus vrbis deportare non potuerit, antequàm epistola Seueri ad Cilonem expressum illud fuisset l. 6. de interd. & releg. Præfectis tamen prætorio, Vicarijs, & alijs eiusdem ordinis magistratibus id concessum est, quia cùm vice sacra iudicàrent, Principis & populi partes sustinebant: sed nec absurdum sit dicere Proconsulem, simul atque sacræ vicis honorem meruit, etiam deportandi potestatem accepisse: an enim minus est vice Principis, quàm Præfecti ex mandatis iudicare l. 1. de leg. 3?

Sunt qui negent omnes prouinciarum Præsides ius gladij habuisse, & ita exponunt l. 4. C. de loc. & cond. ego Iudicum authoritatem mandatis Principum, quibus prouinciæ forma constituebatur Nouell. xvij. cap. ij. & augeri, & minui potuisse infi-

cias non ibo; memini etiam in veteri marmore istud incisum & perscriptum: M. ÆLIO. AVRELIO. THEONI. AVG. IVRIDICO. DE. INFINITO. PER. FLAM. ET. VMBRIAM. PICENVM. SODALI HADRIANALI. &c. quod subindicare videtur eandem minimè fuisse omnium qui prouincias regerent, authoritatem, sed nonnullis sæpè maiorem: at certè vix est, vt Italiæ Iuridici de crimine vnquam cognouerint, de capite ne vix quidem; eos M. Antoninus instituit. Capitolinus: *Datis Juridicis Italiæ consuluit, ad id exemplum quo Hadrianus Consulares viros reddere iura præceperat.* Quod audis in lapide illo Hadrianalem sodalem (quales in antiquis inscriptionibus multi) Hadriani ἀποθέωσιν significat, & ad Antonini Imperium, qui rerum posteà potitus est, commodè referetur; quo tempore nondum Italia à Præsidibus prouinciali more gubernari cœperat, omnisque in ea Præfectorum vrbi, aut prætorio de capitalibus causis erat cognitio, vt probat quod in quæstione legis Fabiæ respondit Vlpianus (qui posteà sub Alexandro Seuero præfecturam egit) lib. ix. de offic. Proconf. vbi apertè distinguitur Italia à prouincijs in quibus Præsides de lege Fabia cognoscebant. *Pag. 370. in edit. Grut.*

Venio ad l.4.C.de loc. in qua nihil deprehendo quod delibatam arguat Iudicis ordinarij potesta-

tem, nec procùldubiò vniuersa prouincia sine gladij iure vnquam concessa est: quid enim Præsidem gladio (quo vti non poterat) accingi oportuit? & sanè prouinciarum administrationes, honores iuris gladij à Lampridio vocantur in Seuero. Verùm ita sui Iudex arbitrij nō est in l.hodie.de pœn. vt possit à pœnis, quæ legibus præscriptæ sunt penitùs recedere l.aliud fraus. 131.l.si qua pœna. 244. de verb. signif. nec facilè patiuntur Imperatores earum seueritatem Iudicum sentētijs mitigari l. seruos. C. ad l.Iul. de vi pub. l.vlt. ne sacr. baptis. iter. l.1. de desertor. nam præcipuum mandatorum omnium caput erat, secundùm leges iudicare Nouell. de mand. princ. cap. v. Cassiodorus in formula Præsidis: *Voluntatem regiam in legibus habes, illis obtempera, & nostra cognosceris implere mandata.* Sed quia effractoribus specialis pœna Principum rescriptis imposita non erat, liberum fuit Præsidi quod æquum iudicaret decernere; metallum tamen in plebeio, & relegationem in honestiori excedere non poterat l. 1. de effract. Cùm autem scelus admissum propter atrocitatem pœnam maiorem exposcere videretur, consultus est Princeps, vt plerumque fieri solebat: ille, si res grauiorem animaduersionem exigeret, reos ad Præfectum prætorio, cui vicem suam plenè cumulatèque commiserat, deduci iussit. Nec dissimile exemplum in l. diuus

Pius. ad l. Cornel.de falſ. vbi qui falſa inſtrumenta apud Iudices proferunt,ſi plus meruiſſe exiſtimentur, quàm formula iuriſdictionis pati poſſit, ad Principem reſcribitur; & ita accipiendum putem quod in l. 9. C. de pag. legitur, τὰ τῶν Ἑλλήνων ἀσεβήματα τιμωρεῖσθαι οἱ ἄρχοντες καὶ τὰ ὑπερβαίνοντα αὐτοὺς ἀναφέρουσι. neque enim paganos ſemper vltimo ſupplicio damnari permiſerant Chriſtiani Imperatores l. 6. de pag. Diuerſa planè ratio in Præfecto vigilum qui de effractore cognoſcit;ſed quia nulla illi fuſtium caſtigatione pœna ſeuerior, ſi famoſa perſona fuerit, ad Præfectum vrbi recurrendum eſt l. 3.de offic.Præf.vig. vt relegatione,opinor,ſeu metallo plectatur.

Egi de rectore prouinciæ qui in metropoli ius reddebat, pluribus quàm inſtitueram. Supereſt vt alia pauca addam quæ ad diœceſeôn, & prouinciarum etiam metropoles ſpectant. Primùm, in his ſolemnes, & publicos prouinciarum conuentus (vix enim vlla in prouincia ciuitas frequentior & opulentior) plerumque celebrari ſolitos diſcimus ex l. 12. & 13. C.Theod. de legat. quem ſequutus morem Conſtantinus Tyrannus Septem prouinciarum concilium in noua Arelatenſium metropoli quotannis indixerat. Deinde Præſidem,ſtatim vbi prouinciam ingreſſus fuiſſet, ad metropolim acceſſiſſe probat l.4.§.ingreſſum,de offic.Proconſ.

Quare cùm Valentinianus & Valens honorem metropoleos Nicææ contulissent, aut potiùs anteà datum confirmassent ea constitutione, cuius exemplum in act. xiij. Concil. Chalced. describitur, cautum est vt rector prouinciæ priùs, quemadmodum solebat, Nicomediam veterem metropolim contenderet: *Permaneat in perpetuum*, aiunt Imperatores, *ista consuetudo, vt ciuitas vestra,* (Nicæa) *sit metropolitana; consuetudine tamen in processu Bithyniæ Iudicis permanente: nullus enim aufert aliquid aliorum.* Nam hic processus Iudicis, solemnis est in prouinciam aduentus (vnde in veteri glossario procedit προκόπτει ἐπὶ τάξει) quo tempore ingens fiebat populi concursus (de quo Cicero in quadam ad Atticum epistola valdè gloriatur) faustisque, & honorificis vocibus excipi Præses solebat l. 3. de offic. rect. prou. In metropoli etiam Principis mandata proponebantur, vt faciliùs innotescerent Nouell. xvij. ibidem Præses ferè tota hyeme ius reddere l. 6. de offic. rect. prou. æstate verò, vt commodiùs prouincialium desideria audire, rei frumentariæ prospicere, publicas exactiones curare, & si quæ imposita essent prouinciæ vulnera sanare posset, alias ciuitates obire consueuerat. Strabo lib. iij. ὁ ἡγεμὼν διαχειμάζει μὲν ἐν τοῖς ἐπιθαλαττίοις μέρεσι, καὶ μάλιστα τῇ Καρχηδόνῃ καὶ τῇ Ταρράκωνι, δικαιοδοτῶν. θέρους δὲ περίεισιν, ἐφορεύων ἀεί τινα τῶν

διο

δεομένων ἐπανορθώσεως. Cicero vij. in Verrem: *Tum verò æstas summa esse iam cœperat, quod tempus omnes Siciliæ semper Prætores in itineribus consumere consueuerunt.* & infrà: *Æstate summa, quo tempore cæteri Prætores obire prouinciam, & concursare consueuerunt.* De huiusmodi itinerum expensis meminit Iustinianus Nouell.xvij.& xxviij. & cxxviij. eoque pertinent trium dierum annonæ, quæ à Præside in singulis tantùm ciuitatibus quotannis exigi poterant Nouell. Maioriani. de Curialib. quam intelligit Cassiodorus epist.xiiij. lib. v. *Iudex Romanus propter expensas prouincialium, quæ grauare pauperes suggeruntur, per annum in vnumquodque municipium semel accedat; cui non ampliùs, quàm triduanæ præbeantur annonæ, sicut legum cauta tribuerunt.* Omnes denique prouinciales Iudices, postquam eis successum erat, integros quinquaginta dies in metropolibus manere cogebantur l. 1. vt om. iudic. Nouell. viij. xix. cxxviij. clxj. præclaro herclè instituto; vt qui Reipublicæ curam susciperet, in ea ipsa vrbe, in qua clauum tanquam in puppi tenebat, se depositis fascibus priuatum aliquando fore cogitaret. Adijci & alia posse de metropoleôn dignitate non dubito, quæ diligens antiquitatis inuestigator supplebit.

unde Tullius optimè orat. iii. in Catilin. Perspiciam profectò Quirites, ut ea, quæ gessi in consulatu priuatus tuear, atque ornem.



IUDICES LOCORUM, VICARII, τοποτηρηταὶ, loci seruatores. Nullus eis in Imperij descriptione locus: in qua Præses minor est magistratus. Synesius exponitur. Nulla ciuitas sine Curia. Album Decurionũ, laterculum, κατάλογος. Militum nomina aureis literis in matriculis descripta. Album ex prisco marmore. Principales, summates, primates, seu seniores. Curiæ Senatus Romani exemplo institutæ. Senatus appellatio ab his vsurpata. Nicephori interpres reprehenditur. Vetus pœna, vt reus Curiæ traderetur. Curiales cum Senatoribus componuntur. Lex Curiæ, vt plebeius Decurionatu adepto nobilis fieret. Nobilitas à patre censetur. Nulla in ordinibus ciuitatum sanguinis materni ratio, nisi à Principe id concessum fuisset. Ætas senatoria. Imperatores ipsi magistratus municipales aspernati non sunt. Coloniæ simulachra vrbis Romæ. Magistratuum Romanorum nomina vulgò in ciuitatibus & municipijs recepta. Magistratus municipales prostrato Imperio Consules appellati. Annua Decurionum vt plurimùm administratio, aliquando quinquennalis. L. 1. C. de professorib. & medic. explicatur. Defensores Syndici dicti. Patres

ciuitatum. Nominationes Decurionum, magistratuum, & eorum quibus munera ciuilia imponebantur. Ex plebeiorum familijs ditiores in Curiam vocati. Iuliani Imperatoris locus illustratus. Postulati etiam à populo sine decreto non admittuntur. De Professorum, & Medicorum salarijs & immunitate, ordinis est decernere. Reliquæ immunitates à Principe petuntur: hæ plerumque temporales. Curiarum largitiones non prorsus vetitæ. Quædam ex præcepto Præsidis ordini deferuntur. Gesta municipalia. Τῶν πόλεων ἄρχοντες. *Magistratuum municipalium potestas. Multa iussu Præsidis exequuntur. Iidem Iudices ab eo dati in causis pecuniarijs, propria tamen illis iurisdictio usque ad certam quantitatem. An multam irrogare potuerint dubitatur. Alia eorum munia indicantur. Defensores magistratus non sunt. Eorum authoritas, quam auxit Iustinianus. Non eadem omnium ciuitatum administratio, nec similis magistratuum numerus. Nemo ferè nisi inuitus Decurio fiebat. Album Curiæ* πόνεων βίβλιον *Synesio. Curiales vix liberi. Honos municipalis* λειτούργημα. *Illustris ea de re Theophilacti locus expenditur. Editionum necessitas municipalibus magistratibus imposita. Tributa, Decurionum periculo exigi solebant. Allectores, & Allectura.*

Vindices ab Anastasio instituti. Curia à Leone funditùs euersæ. Vicis Curiales attributi. Præpositi pagorum.

CAP. X.



RÆSIDIS, qui prouinciam vniuersam moderatur, sedem in metropoli constituimus; eius partes in diuersis ciuitatibus peragebant qui Iudices locorum vocantur in l. 2. C. de re. exhib. Vicarij; τοποτηρηταὶ, loci seruatores, ἐκ τοῦ τηρεῖν, ὅ ἐστι φυλάσσειν ἤτοι ἀναπληροῦν τοὺς τόπους τῶν ἐλλόντων αὐτούς. à magistratu enim, & potissimùm à prouinciæ rectore delegari solebant Nouell. viij. xvij. cxxviij. & cxxxiij. Alexandriæ tamen Iuridicum, vt Strabo author est, Princeps dabat. Theophilactus in cap. xix. histor. Apostolicæ, δικαστὰς illos causarum disceptatores, quos ἀγοραίους appellat, ideò cum Defensoribus ciuitatum componit, quia Iustinianus explosis omnium Iudicum Vicarijs, quidquid muneris eorum fuit iam Defensoribus iniunxerat Nouell. xv. sed illis locorum Iudicibus nullus in nostra Imperij descriptione locus. Præses ordinarius totius prouinciæ Iudex est, nec eo quisquam in Romana Notitia inferior. Idcircò hæc Synesij in epist. cj. τοῖς ἄρχουσιν ἡμῶν τὸν τε ἐλάττω, τὸν τε μείζω, καὶ τὸν Αἰγυπτίων ἀρχὴν, ita expono, vt minor sit

dignitas Præsidis à quo Pentapolis regebatur; maior Ducis vel Comitis, qui hunc Ægyptiaci tractus limitem ab hostium excursionibus tuendum susceperat l.vlt.C.de diuers.offic.quem etiam Comitem dixit idem Synesius epist. cxliiij. περὶ τοῦ Κόμητος ἐγγεγράφεις λέγω τοῦ τυχόντος ἀρχῆς τῆς ἐν τῇ πατρίδι στρατιωτῶν. post quæ statim ei adiungit & Præsidem. Augustalem verò totius diœceseos Præfectum fuisse nemo ignorat.

Curiæ tamen, & municipales magistratus prætermittendi non sunt: omnes enim ciuitates Curiam, seu, vt Plinius loquitur, Bulen habuerunt; adeò vt si vico fortè ius ciuitatis ab Imperatore deferretur, illicò Curiales ei darentur, quos plerumque ex ea ciuitate, in cuius territorio vicus fuerat, sumptos existimem. Eò hic spectat locus in act. xiij. Concil. Chalced. *Fuit Basilinopolis sub Nicæa; Jmperator quidam Julianus (aut nescio quis ante eum) fecit eam ciuitatem, & sumens ex Nicæa Curiales ibi constituit.* vnde τῆς πόλεως πολιτεύματα. De albo Decurionum frequens mentio in libris nostris; laterculum vocat Cedrenus: ἐφ' οὗ βουλευτῶν καὶ στρατευμάτων ὀνόματα ἀπεγράφετο. Dexippus in eclog. legat. (liceat hoc ἐν παρέργῳ χώρᾳ τιθέναι) exercitus Romani matriculas, quas militaribus signis adnumerat, aureis literis descriptas fuisse memoriæ prodidit, his verbis: κατόπιν δὲ βασιλέως τὰ σήματα ὧν τὸ

ἐπιλέκτῃ στρατιᾶς. τὰ δέ εἰσιν ἀετοὶ χρυσοῖ, καὶ εἰκόνες βασίλειοι, καὶ στρατοπέδων κατάλογοι γράμμασι χρυσοῖς δηλούμενοι. sic βουλευτῶν καταλόγον dixit Iulianus in Misopog. Album ex prisco marmore retulit Lipsius, sed ciuitatis nomen excidit. In eo præponuntur quidam Sacerdotes domus Augustæ, primum deinde locum obtinent viri clarissimi & honorati; quod ita est accipiendum, vt qui Principis iudicio honores consequuti fuerant, præferrentur l. vlt. de alb. scrib. sequuntur posteà Decemprimi, seu Decaproti, hoc est, principales; demùm ordo subijcitur, in quo reliqui sunt Decuriones: & ita principales ab ordine seiunctos videmus hoc lapide: L. ARADIO. VALERIO. PROCVLO. V. C. &c. VIRI. PERFECTISSIMI. ET. PRINCIPALES. ET. SPLENDIDISSIMVS. ORDO. ET. POPVLVS. PVTEOLANORVM. PATRONO. DIGNISSIMO. verùm in albi descriptione de principalibus silet Vlpianus l. 1. de alb. scrib. nec malè, nam in numero Decurionum habentur, sed honore & authoritate præcellunt; vnde summates & primates ciuitatum vocantur l. 57. C. de decur. l. de creationibus. de Episcop. audient. l. vlt. C. de curat. fur. & ab Augustino in epist. xliiij. cuius verba: *Decuriones & primates ciuitatis per plateas bacchantes*. Seniores etiam appellari in edicto Marcellini notarij qui Carthaginiensi collationi

Pag. 361. in edit. Grut.

præfuit,& Nouell.Maior. de Curialib.

Institutæ porrò Curiæ fuerunt exemplo Senatus Romani, κατὰ τὴν βασιλευούσης πόλεως μίμησιν, inquit Iustinianus Nouell.xxxviij. adeò vt ipsum Senatus nomen sibi asciscerent: quo factum, vt vtramque Curiæ,& Senatus appellationem coniunxerit Ausonius in Mosella:

quos Curia summos
Municipum vidit proceres, propriũq; Senatum.

Non laudo tamen Nicephori interpretem, qui Clericos à Iuliano Curijs mancipatos, Senatorum etiam munere functos dixit lib. x. cap. xiij. satius erat (ne incauto lectori imponeret) Decurionum vocem vsurpare, vt in veteri Marci interpretatione cap. xv. aut Buleutarum nomen retinere, quo Plinius, Spartianus,& Syrus Marci interpres,vsi sunt. Nam hac pœna (quæ in Ecclesia & Repub. antiquitùs incognita minimè fuerat l. 1. C. Theod. de curs.publ.can.clericus.3.quęst.4.can.statuimus.11. quæst. 1.) Clericos impius Princeps multabat: sed cautum posteà à Gratiano,ne supplicij loco Curiæ honos tribueretur l.38.C.de Decurion. Enimuerò quid iniquius aut indignius, quàm tot clarissimos ciuitatum ordines turpi dedecore & ignominia notare. Multa sunt profectò in quibus Curiales cum Senatoribus componantur: nobilis Senator, nobilis & Decurio l.fœminæ.de Senator.l.reus. de

muner. & honor. nec dubium eſt, quin adepto quoque Decurionatu plebeius humilem fortunam & conditionem exueret; lex illa Curiæ Prudentio in Romano Antioch.

abſit, vt me nobilem
Sanguis parentum præſtet, aut lex Curiæ.

Sed & vterque nobilitatem ſuam paterno ſanguine tuetur l. 36. de decur. Ambroſius in cap. iij. Lucæ: *Viri perſona quæritur qui etiam in Senatu & reliquis Curijs generis aſſeruat dignitatem.* Nulla matris ratio habita l. 44. C. l. 137. C. Theod. de decur. niſi id à Principe concederetur, vt Ilienſibus, Delphis, & Ponticis l. 1. ad municip. & hoc etiam iure Antiocheni olim vtebantur: ſed Iulianus beneficium ab alijs Imperatoribus profectum, vt ipſe teſtis eſt l. 22. de decur. ita auxit & cumulauit, vt eius author crederetur l. 61. eod. tit. Zoſimus lib. iij. huc referendum eſt quod de ſe ille gloriatur in Miſopog. βουλευτηρίου τὸν κατάλογον διακοσίοις βουλευταῖς ἀνεπλήρωσα. & rurſus: τὸν κατάλογον ὑμῶν ηὐξήσαμεν. Quin eadem, vt opinor, & Senatoris ætas & Decurionis, qui ante vigeſimumquintum annum in ordinem allegi non poterat l. ſpurij. l. non tantùm. de decur. ætatem itaque hanc ſenatoriam videtur Auguſtinus appellaſſe lib. ij. de ordine: *Rempublicam nolint adminiſtrare niſi perfecti; perfici autem intra ſenatoriam ætatem feſtinent, vel intra iuuentutem.*

Rur

Rurſus nec Senator nec Decurio fiebat qui libertus eſſet l. 9. C. de dignit. l. 1. ſi ſeruus aut libert. donec Iuſtinianus ius aureorum annulorum libertis omnibus largitus eſt Nouell. lxxviij. Denique in primo Curiæ, de quo in l. Alexandrinis C. & in l. 127. C. Theod. de Decurion. Senatus Principem expreſſum nemo non videt. Cætera de genere hoc non ita ſunt recondita, vt exquiſitiorem operam deſiderent. In pœnis, in cenſu, in connubiorum dignitate, in ſuffragijs, & decretis ampliſſimum ordinem imitantur ordines ciuitatum. Et ne auguſtos Roma Conſulatus ſola iactaret, ipſos etiam municipiorum magiſtratus Imperatores non ſunt aſpernati, vt ex Spartiano didicimus in Hadriano, de cuius duumuiratu nota eſt vetus inſcriptio.

Sanè Coloniæ, in quibus Decuriones primùm ſunt conſcripti l. 239. de verb. ſignif. *quaſi effigies parua*, vt ait Gellius lib. xvj. *ſimulachraque populi Romani fuerunt*. A Colonijs autem exemplum ceperunt reliquæ ciuitates; vbique paruæ Romæ, *ſimulataq; magnis Pergama:* exin clariſſima Dictatorum, Cenſorum, Conſulum, Prætorum & Ædilium vocabula in ciuitatibus & municipijs vulgò & paſſim vſurpata ſciunt mediocriter literati. Proſtrato demùm Imperio omnes ferè magiſtratus municipales in Italia Conſules ſunt appellati. Gun-

therus lib. viij.

Si tamen Italicis fuerit legatus in oris
Regius, hoc ipsum Regis vice iuris habebit,
Et de Consulibus disponere cuncta valebit.

Ante tamen sæpiùs Duumuiri, Quatuoruiri, aut Sexuiri; sed plerasque ciuitates Duumuiri instar Consulum administrabant, præcipuoque in his honore fungebantur l. 1. de alb. scrib. eaque vt plurimum annua administratio l. quid ergo ad municip. l. 18. C. de Decurion. quamuis aliquando etiam quinquennalis, vt in illo lapide: T. APPÆO. T. F. &c. IIVIR. QVINQ. BIS. OB. MERITA. EIVS. cui non dissimiles sunt & aliæ inscriptiones, atque hinc lustrum municipale in antiquis monumentis. Verùm à magistratibus quinquennales separantur in l. 1. C. Theod. de med. & prof. *Si quis Professores vexauerit, centum millia nummorum ærario inferat, à magistratibus vel quinquennalibus exactus.* Hìc, si quid veri mens augurat, Quinquennales sunt defensores ciuitatum, quorum munus ante Iustiniani constitutionem in Nouell. xv. integro quinquennio exercebatur l. 4. de defensor. ciuit. Nec temerè (cùm magna in rebus gerendis præsertim erga populum authoritate valerent) magistratibus adiunguntur l. 3. de infant. expos. l. 3. C. Theod. de exhib. reis. l. 12. C. Theod. de pagan. & sacrif. Tribunorum illi loco sunt, &

Pag. 359. in edit. Grut.

patris vicem plebi exhibent, eamque tuentur & defendunt d. l. 4. de defenſ. ciuit. l. 1. C. de offic. Iurid. Alex. Et quia Reipublicæ cauſas agebant, Syndici etiam vocantur l. 1. & vlt. §. defenſores. de mun. & honor. l. 1. quod cuiuſq. vniuerſ. Philoſtratus in Polemone: ἤειζεν ἡ Σμύρνα ὑπὲρ τῶν ναῶν, καὶ τῶν ἐπ᾽ αὐτοῖς δικαίων, ξύνδικον πεποιημένη τὸν Πολέμωνα, ἐς τέρμα ἤδη τοῦ βίου ἥκοντα· ἐπεὶ δὲ ἐν ὁρμῇ τῇ ὑπὲρ τῶν δικαίων ἀποδημίας ἐτελεύτησεν, ἐγένετο μὲν ἐπ᾽ ἄλλοις ξυνδίκοις ἡ πόλις. πονηρῶς δὲ αὐτῶν ἐν τῷ βασιλείῳ δικαστηρίῳ διατιθεμένων τὸν λόγον, βλέψας ὁ αὐτοκράτωρ ἐς τοὺς τῶν Σμυρναίων ξυνηγόρους, οὐ Πολέμων εἶπε τουτουὶ τοῦ ἀγῶνος ξυνδικος ὑμῖν ἀποδέδεικτο.
Sunt & patres ſeu curatores ciuitatum, qui (vt magna paruis comparare pergamus) ipſos Patritios τοῦ κοινοῦ πατέρας referunt, ex Duumuiralibus creati l. 1. de his qui ſua ſpon. mun. ſuſcip. l. 2. C. Theod. de decur. delatum enim hunc primarijs Decurionibus honorem non obſcurè ſignificat Arrianus in Epict. lib. ij. cap. x. εἰ βουλευτὴς πόλεώς τινος εἶ, ὅτι βουλευτὴς· νέος, ὅτι νέος· εἰ πρεσβύτης, ὅτι πρεσβύτης· εἰ πατήρ, ὅτι πατήρ.

Nunc ea inueſtigemus quæ ad Curiæ municipaliumque magiſtratuum authoritatem & dignitatem reſpiciunt, in quibus ſunt primùm nominationes quæ in legitimo ordinis conuentu non ſine duabus ſaltem Decurionum partibus fiebant l. 46. C. de Decurion. l. 84. C. Theod. eo. Itaque

seu Curialium seu magistratuum, aut eorum quibus munera imponebantur electionem spectes, nihil ratum & firmum sine decreto; vnde decreta facere Iuliano in Nouell. cxxiij. eligere est. De Decurionum nominatione dubitari non potest l. 66. C. Theod. de decur. Etenim filij, licet paternam retinerent conditionem, eligi tamen solebant l. 53. eod. tit. & alij ex locupletioribus plebeiorum, incolarum, & vacantium familijs solo ordinis iudicio cooptabantur l. 53. 56. & 133. C. Theod. de decur. Quamobrem queritur in Misopogone Iulianus tenuis fortunæ hominem Antiochiæ ex infima populi fece ad Curiæ honorem euectum non expectato decreto, ϗ τῶν ἄλλων λειτουργίᾳ, hoc est, cùm eius vice alij se muneribus ciuilibus obligassent, aut fideiussores accessissent, vt de patre dicitur in l. 1. C. de decur. quod interpres assequutus non videtur: βουλευτὴν, inquit, ὀνομάσαντες, πρὶν προσγραφῆναι τῷ καταλόγῳ, μετεώρου τῆς δίκης οὔσης, ὑπελάβετε, ϗ λειτουργίᾳ τῶν ἀνθρώπων ἄλλων ἐπ' ἀγορᾶς εἱλκύσατε, πάντα, ἐκ τῶν ἁπανταχοῦ μὲν ἀπολελειμμένων. Magistratus verò qui ex ordine Decurionum sumebantur l. honores. de decur. suo sibi periculo successores nominabant l. Imperator. ad municip. sed eos nihilominùs datis rursus fideiussoribus qui Rempublicam saluam fore promitterent l. 2. eod. tit. ab ipso ordine creari & à Præside approbari opportuit l. 1. §. so-

vel c. manis ita accipe cum munera pro eo alij essent Curialib. obeunda.

lent quand. appell. ſit. l. 59. C. de decur. adhibita & aliquando populi ſuffragia l. 1. C. Theod. quēad. mun. ciuil. indic. neminem tamē à populo poſtulatum ſine Curiæ decreto Præſes admittebat l. ſi conſtet. de appellat. ideò rectè cum poſtulatione decretum coniungitur in veteri inſcriptione: DVELIO. TROPHIMO. CVRATORI. MVN. PVBL. DECRETO. DECVRIONVM. POSTVLANTE. POPVLO. nec aliter hæc eſt intelligenda: SEX. LIGVRIVS. IIVIR. DESIGNATVS. EX. POSTVL. POPVLI. &c. Ipſi quoque Defenſores plebis nunquam ſine ordinis decreto eligebantur l. iubemus. de Epiſcop. aud. l. 8. C. de defenſ. ciuit. l. 1. C. Theod. eod. tit. eoſque Præfectus prætorio aut Princeps confirmabat d. l. 8. Nouell. Maioriani. tit. v. Solemnes etiam ad munera publica nominationes ordine conuocato celebratas à magiſtratibus conſtat l. 2. C. de decur. Nō omittam naturales liberos Curiæ oblatos legitimos, & Decuriones fuiſſe l. 3. & 4. de natur. lib. Nouell. lxxxix. De Profeſſorum Medicorumque approbatione, ſalarijs & immunitate ordo decernebat l. 1. & 4. de decret. ab ord. fac. l. 1. C. eod. tit. l. 2. de profeſſ. aliorum immunitates ſui beneficij Princeps fecerat, quæ ſæpiùs temporales (tanta fuit in remittendis muneribus religio) l. 14. C. de decur. l. 1. de his qui à Princ.

Pag. 483. in edit. Grut.

Pag. 431.

vacat. accep. quemadmodum κουφισμὸς seu releuatio plerumque ad tempus l. vlt. de ann. & trib. Priscus in excerp: τοὺς κατὰ χρόνον τινὰ τῆς βαρυτάτης κουφισθέντας τῆς γῆς ἀποτιμήσεως εἴτε δικαστῶν χειρί, εἴτε βασιλέων φιλοτιμίαις. Curiarum largitiones non probantur l. 4. de decr. ab ord. fac. has tamen Saluianus lib. v. de gubern. Dei. (vbi grauiter & acerbè in Decuriones inuehitur) prorsus vetitas non putauit, sic enim ille: *Decernuntur noua munera, decernuntur nouæ indictiones, decernunt potentes quod soluant pauperes, estote primi in largitate rerum qui primi estis in libertate verborum, quod pauci iubetis, soluamus omnes, grauant nos nouis debitis decreta vestra.* Et certè magistratibus, patronis & benemeritis de Republ. funus nonnunquam ab ordine indictum, & statuas publicis impensis positas docent incisa saxis antiquis epigrammata; vnum quod Narbonæ pridem me legisse memini, ascribere non pigebit: LIG. Q. FIL. FRONTINÆ Q. HORTESI RATVLLI. HVIC ORDO NARBONENSIS PVBLICE FVNVS ET OMNES VECTIGALES DECREVIT.

Non eadem prorsus apud Grut. pag. 430.

Quod de vectigalibus hîc legitur aliquam fortè lucem adferet Macro in l. funeris. de relig. & sumpt. fun. Cæterùm prehensio, quæ magnam præ se fert authoritatem, vt ex Varrone docet Gellius lib. xiij. cap. xiij. magistratui & ordini videtur aliquando

concessa:sed forsan ex præcepto Præsidis. Augustinus in breu. collat. & in epist. lxij. *Cùm detentus esset à curatore & ordine.* lib. iij. ad Cresconium: *Tu quid egisti cùm tentus es à curatore & ordine.* Tutoris prætereà dationem habuit Curia l. pen. qui pet.tut. iubente etiam, vt opinor, Præside & magistratu absente, vt innuit l. vbi. de tut. dat. ab his.habuit & actorum conficiendorum potestatem l. vlt. C.Theod. de exhib.reis. l. 151. C.Theod. de decur. Augustinus epist. clxxj. *Quidam gestis municipalibus codices sanctos & instrumenta Ecclesiæ persecutoribus tradiderunt.* & posteà: *Gestis municipalibus oppugnatum.* Hæc de Curijs, quæ suis præfuerunt ciuitatibus Nouell. xxxviij. Leo Nouell. xlvj. & id nimirùm est quod ait Papinianus: *Summam Rempubl. municipibus commissam.* l. municipes. ad municip. atque ideò in præfatione Nouell. xv. τῶν πόλεων ἄρχοντας magistratus municipales expono; nec alij fortasse Præsides ciuitatum apud Firmicum lib. iiij. cap. vij. *Ciuitatum vel prouinciarum Præsides faciet.*

Ecquis magistratus istos Reipublicæ indecores aut parum necessarios censeat? horum partes fuerunt vectigalia locare, opera publica curare, rationes publicas discutere, ciuitatis pecunias administrare & exigere, Reipublicæ actiones instituere, & eius nomine contrahere l. 2. & vlt. ad municip.

ius dic. non obtemp. ſed cùm publicè ius redderent, mulctæ dicendæ poteſtatem eis non malè attributam cenſeas l. 2. de iudic. mulctam enim à pœna differre notiſſimum eſt l.aliud eſt fraus.131. l.ſi qua.144.de verb.ſignif.At vereor ego,ne quod ait Vlpianus in citata lege 131. mandatis permiſſum fuiſſe vt ſoli magiſtratus & Præſides mulctam dicerent,Decurionibus parùm conueniat, ad quos Principum mandata non pertinent. Porrò & apud municipales magiſtratus nonnunquam adoptari, emancipari,& manumitti potuit, quia legis actionem aliquando habuerunt. Paulus lib. ij. cap. xxv. l.4.de adop.l.vlt.C.de vind.libert. Ius prehenſionis (quod ſolis competit magiſtratibus qui in ius vocari non poterant,vt Gellius docet lib. xiij.) Præſides & alij habent quibus eſt imperium & poteſtas, non minores magiſtratus l. 2. de in ius voc. l. pars literarum. de iudic. l. nec magiſtratibus. de iniur. nempe municipales; à quibus tamen rei ad Præſides remittuntur l. 5. C.Theod. de exhib. re. In paſſion.Datiui & Saturnini: *Cùm ab officio Proconſuli offerrentur, ſuggereretur que quod à magiſtratibus Alutinenſium tranſmiſſi eſſent Chriſtiani.* verùm in actis Martyrum & comprehenſos à magiſtratibus municipalibus Chriſtianos aliquando legimus; quia nimirùm id eis à Principe, aut Præſide præſcriptum fuerat. Quod ſtatuitur in l. 1. C.

Theod. de curſ. publ. vtilitas publica extorſit:conceſſa tamen in ſeruos modica caſtigatio l.magiſtratus.de iuriſd.l.item.§.vnde.l.ſed ſi.§.ſeruus.de iniur. fuit & de fugitiuis eorum cognitio l. ſi quis vxori. §.ſi fugitiuum.de furt. ab his acta fiebant l. vlt. de magiſtrat.munic.l.1.de offic.iurid.Alex.C.

Defenſores verò magiſtratus non ſunt, ſed ἀρχικῆς σεμνότητος (vt loquitur Iuſtinianus qui eorum poteſtatem auxit) μίμημα ἔχουσι. diſciplinæ publicæ vindices dicti, plebis tutores, & Decurionum patroni l. 4. 5. 6. de defenſ.à quibus alij ſunt, quos in prouincijs Senatus habuit defenſores l. 2. & 3. C. Theod. de præd. Senat. Data eſt tamen ciuitatum defenſoribus reorum etiam ad Præſides mittendorum cura, & ſollicitudo, de minoribus cauſis cognitio, actorum confectio, ſeruorum publicorum perſecutio & inueſtigatio l. 1.4.& 6.de defenſ. ciuit.l.iubemus.de Epiſc.aud.l.mancipia.C.de ſeru. fugit. Sed nullum illis mulctæ dicendæ ius l. 5. de defenſ. ciuit. vt nec legis quoque eos actionem habuiſſe reperies: verùm in maioribus criminibus prehenſionem, in leuioribus coërcitionem dedit illis Iuſtinianus Nouell. xv. nec tutoris dationem denegauit §. vlt. de Attill. tut. At profectò non eodem more inſtitutoque ciuitates omnes regebantur, nec par vbique magiſtratuum municipalium numerus.Saluianus lib.vij. de gubern.Dei. de Car-

thagine: *Illic omnes rerum diſpenſatores, & differentes inter ſe tam gradu, quàm vocabulo dignitates, omnium, vt ita dicam, platearum & compitorum procuratores, cuncta fermè & loca vrbis & membra populi gubernantes; hac ergo tantùm contenti ſumus ad exemplum ac teſtimonium cæterarum, vt intelligamus ſcilicet quales illæ fuerint ciuitates, quæ minores habuerunt probi officij procurationes, cùm viderimus qualis extiterit, vbi ſummi ſemper fuêre rectores.* Imò verò in quibuſdam ciuitatibus nulli magiſtratus, ſed defenſores tantùm fuerunt l. in hac. C. de donat.

Quæ cùm ita ſint, quî fieri potuit, vt in celeberrimis etiam ciuitatibus magna plerumque eſſet à Decurionibus ſolitudo? etenim nemo ferè niſi inuitus eorum ſe albo inſcribi patiebatur; multique, vt Curias ſubterfugerent, extorres & profugi ſolum vertebant; omnibus idem animus duram vitæ conditionem mutare, & ex infœlicibus illis tabulis nomen quoquo modo euellere. Eleganter Synesius epiſt. xciij. ad Heſychium inferioris fortè Libyæ Præſidem : ὅτι δὲ ἐν τοῖς βυλευταῖς καὶ τὸν ἐμὸν ἀδελφὸν ἀξιοῖς ἀριθμεῖν. ἀλλ' οὐκ ἀπαλείψεις τὴν οἰκίαν ἀπὸ τοῦ πονηροῦ βιβλίου, κἂν εἴ τι κατὰ συμφορὰν ἀρχαίαν περιειλήφει γενόμενον, τοῦτο δὲ, οὐ κατὰ Θεμιστοκλέα σὲ φήμι ποιεῖν. & ſtatim fratrem eam ob cauſam domo abeſſe conqueritur: ἀπόδος μοι τὸν ἀδελφὸν, ὃν εἰ μὲν δι' αὐτὸ τοῦτο ἀποδημεῖ, θεὸς

οἶδε. vtrumque tamen constitutionibus principalibus prohibetur l. 14. 26. & 51. C. de decur. l. 1. si Curial. relict. ciuit. Nouell. Maioriani. tit. 1. Sed hæc mirari certè desines, adeoque omnia ornamenta & beneficia quæ in Curias congesta ostendimus facilè despicies, & pro nihilo putabis, si ad ciuilia munera oculos conuertas, Decurionesque seruos potiùs, quàm neruos Reipubl. fuisse intellexeris. quis enim liberos, aut sui iuris censeat, qui nec res suas sine decreto vendere, nec aliam prorsus vitæ sortem optare poterant? ἐλεύθερός ἐστιν, ὁ ζῶν ὡς βούλεται, ὃν οὔτ᾽ ἀναγκάσαι ἐστὶν, οὔτε κωλῦσαι, οὔτε βιάσασθαι. Equidem Decurionatum, & omnes Decurionibus delatos honores, licet à muneribus differre viderentur l. honores. de mun. & honor. onera quæ falsos honorum vultus induebant, libenter appello. Theophilactus in cap. xv. Marci: βουλευτὴς, ἀξίωμά τι ἦν. μᾶλλον δὲ λειτούργημα καὶ βάρος πολιτικόν. οἱ γὰρ ἔχοντες, ἠναγκάζοντο τὰ τῆς ἀγορᾶς ἐπισκοπεῖν, καὶ πολλοῖς πολλάκις κινδύνοις ἐπῆλθεν ἐκ τούτου, διὰ τὴν τῆς ἀγορᾶς κακοπραγίαν. optimè; scitum enim,

Irarum causas, & summa fauoris
Annona momenta trahi.

Qua ratione cautum arbitror Decuriones (ne quacis in rei frumentariæ caritate fieret iniuria) cogi non debere vilius frumentum præstare, quàm annona exigeret l. 8. ad municip. l. 5. de administr. rer.

ad ciuit.pertin.

Verùm munera omnia, quibus Curiæ & magiſtratus municipales opprimebantur, percenſere nec propoſitum nobis,nec valdè neceſſarium.Hæc inter præcipua Circenſes,& ſpectacula l. 1.de mun. & hon. grauiſſima herclè,& quæ proprio muneris nomine appellantur l.122.de leg.1.l.36.de condit. & dem. l.1.C.Theod. de præt. l.1. C.Theod. ad l. Fab. nihil ardentiùs & maiore cum ſtudio populus vnquam expetiuit:dabant Principes,dabant Sacerdotes, dabant magiſtratus & priuati; ſed magiſtratibus editionum neceſſitas erat impoſita, non tantùm vrbanis,verùm etiam municipalibus l. 20. C. de decur. ideoque rectè magiſtratus municipalis διπλοῦς λειτουργός dicitur à Syneſio epiſt. xxxviij. τὸ μὲν τοι διὰ τὴν οὐσίαν, τὸ δὲ, δι' ἣν ἦρξεν ἀρχήν, ad eaſque populi voluptates & delicias inſtruendas excitantur primates ciuitatum l.1. de ſpectac. quarum vehementer interfuit præditos opibus habere Decuriones, vt hos,& alios huiuſmodi ſumptus, quos legitimos vocat Dion orat. xxxviij. ſuſtinerent. πάσαις μὲν ταῖς πόλεσι, μᾶλλον δὲ ταῖς μεγάλαις δεῖ μὲν καὶ τῶν πλουσίων, ἵνα καὶ χορηγῶσι, καὶ φιλοτιμῶνται ταυτὶ τὰ νενομισμένα δαπανήματα. Hinc fit, vt qui ob munificentiam in patriam facultates exhauſerant, alimenta è publico acciperent l.8.de Decur. *Leuanda eſt*, aiebat Valerianus apud Vopiſcum,*paupertas eorum hominum*,

qui diu Reipublicæ viuentes pauperes sunt, & nullorum magis. Sed insanos illos editores & munerarios Reipublicæ vixisse nemo sanus existimet.

Ciuilibus adiungo muneribus tributa, quæ vergente præsertim in senium Imperio, maximo ciuitatum ordinibus oneri fuisse negari minimè potest. *Respublica Romana vel iam mortua, vel certè extremum agens spiritum in ea parte, qua adhuc viuere videtur, tributorum vinculis, quasi prædonum manibus, strangulata moritur*, ait lib. iiij. de gubern. De. Saluianus, qui rem Romanam sedibus suis propè conuulsam, & præcipitantem vidit. & profectò ea calamitate, quæ orbem Romanum peruaserat, profligatæ ad perniciem, & perditæ sunt Curiæ. Etenim omnes distributionum formæ à Decurionibus fiebant l. omnes. C. Theod. de his quæ administr. vel gerent. ita vt si quid deesset, ab his exigeretur l. 1. C. Theod. de priuileg. dom. Aug. Idcircò susceptores qui ex Decurionum numero fuerunt l. 5. de exact. trib. l. 23. C. de decur. totius Curiæ iudicio & periculo eligebantur l. 8. de suscept. Hi sunt allecti, & eorum munus allegatio l. 11. 12. & 13. C. Theod. eod. tit. fortè Allectores, & allectura in Lugdunensi inscriptione: L. BESIO. &c. ALLECTORI. GALLIARVM. OB ALLECTVRAM FIDELITER ADMINISTRATAM. At vindices de-

Pag. 375. in edit. Grut.

mùm instituit Anastasius edict. Iustin. xiij. vt ęgros, labantesque ordines recrearet & fulciret, aut potiùs compesceret iniquas Decurionum exactiones, quas grauiter reprehendit Saluianus lib. v. de gubern. Dei. non hæc tamen Euagrij lib. iij. cap. xlij. & Nicephori lib. xvj. cap. xliiij. videtur sententia, quibus ego temerè nolim assentiri: sed Curias tandem Leo in Oriente funditùs euertit Nouell. xlvj. quas iam in Occidente oppresserat ipsa Imperij ruina. Hactenùs fuit quod de ciuitatum administratione breuiter dicendum putaui: omnia me subtiliter & copiosè exequi instituti ratio non patitur.

Vicis etiam (vt nihil intactum relinquatur) Curiales tribuuntur. Saluianus lib. v. de gubern. Dei: *Quæ sunt non modò vrbes, sed etiam municipia atque vici, vbi non quot Curiales fuerint, tot tyranni sunt?* Nec alij sunt primates vicorum & castellorum l. 13. C. Theod. de desert. de Decurione limitis fit mentio in epist. cliij. Augustini. sed vicorum Decuriones ex ciuitatibus petebantur quibus vici respondebant l. 3. de natur. lib. nec diuersos ipsi à suis ciuitatibus magistratus habuerunt l. 3. de tut. dat. ab his. Sic demùm mansionibus Decuriones præponuntur ex ciuitatibus, in quarum sunt territorio mansiones, vt innuit l. 21. C. Theod. de decur. Non defuerunt tamen Præpositi pagorum l. 2. de

ſuſcept. & arc.l. 1. de erogat.milit. ann. l. 48. C. de decur. magiſtri pagorum Siculo Flacco in lib. de condit. agr. πάγαρχοι in edict.Iuſtin.xiij.Iſidorus Peluſiota epiſt. xcj. lib. ij. πάγαρχοι καλοῦνται παρὰ ποιν, οἱ τῆς κώμης ἢ τόπων τινῶν ἄρχοντες. cuius vocabuli origo vetuſtiſſima eſt,& à Numę temporibus repetenda.



COROLARIVM. MAGISTRATVS anima Reipublicæ. Tres celeberrimæ Imperij formæ. In his multa ab ipſis authoribus, & ab aliijs Principibus innouata. Hæc Imperatorum poteſtas, à quibus prouinciæ ἄλλοτε ἄλλως diuidebantur. Pauci in politia Romana næui.

CAP. XI.



AXIMVM Imperium parua tabula comprehendimus: τὸ κολλοσιαίων μεγεθῶν (ait Philo) τὰς ἐμφάσεις καὶ ἡ βραχυτάτη σφραγὶς τυπωθεῖσα δέχεται. Non hîc tamen Apellis aut Parrhaſij manum agnoſces;& vetus illud ῥόδα βίβρωκε exclamabis. Vtinam oris egregij lineamenta ſuis coloribus exprimere, aut viuos arte politiſſima vultus ducere noſtræ eſſet facultatis : ſed nemo herclè nemo, niſi ingenio excellat, & plenum maxima rerum

rerum varietate pectus habuerit, hanc ſe effigiem vnquam perpolire, & abſoluere poſſe exiſtimet: ſatis admodùm mihi, ſi quod eximiæ pulchritudinis ſpecimen in rudi opere interlucere videatur. Equidem nullum corporis huius politici membrum prætermiſi; additi etiam, vt Reſpublica quodammodò ſpirare videretur, ciuiles magiſtratus, qui re vera τινὲς εἰσὶ ψυχαὶ τῶν πόλεων. Quocircà Romanorum politiam à malis magiſtratibus corruptam, & labefactatam non ineptè contendebat transfuga quidam apud Priſcum in excerpt. ἡ πολιτεία Ῥωμαίων ἀγαθή, οἱ δὲ ἄρχοντες οὐχ ὅμοια τοῖς πάλαι φρονοῦντες αὐτὴν διαλυμαίνονται. verùm tot præclara ſummorum Principum inſtituta vitijs Rectorum haud facilè deformata crediderim.

Tres celebrantur nobiliſſimæ Imperij formæ: prima Auguſto, altera Hadriano, tertia (quam hac Diatriba adumbrauimus) Conſtantino tribuitur: in his non tantùm ſucceſſores, ſed ipſi etiam authores multa pro arbitrio immutarunt. De Auguſta prouinciarum diuiſione ita Strabo lib. vlt. vbi opus ſuum concludit: καὶ εἰς μὲν τὰς Καίσαρος ἡγεμονίας καὶ διοικητὰς Καῖσαρ πέμπει, διαιρῶν ἄλλοτε ἄλλως τὰς χώρας, καὶ πρὸς τοὺς καιροὺς πολιτευόμενος. εἰς δὲ τὰς δημοσίας ὁ δῆμος στρατηγοὺς ἢ ὑπατικούς, καὶ αὗται δ᾽ εἰς μερισμοὺς ἄγονται διαφόρους, ἐπειδὰν κελεύῃ συμφέρον. Pluribus olim prouincijs vnus præfuit; ſuum quæque poſteà

naƈta eſt Reƈtorem. Dio lib.liij. ταῦτα δὲ ὕστερον κατέλεξα, ὅτι νυνὶ χωρὶς ἕκαστον αὐτῶν ἡγεμονεύεται. ἐπεὶ τό γε ἀρχαῖον καὶ ἐπὶ πολὺ καὶ σύνδυο καὶ σύντρια τὰ ἔθνη ἅμα ἤρχετο. auƈtus deinde ſeneſcente præſertim Imperio prouinciarum numerus: hinc omnes illæ diuiſiones in primas, ſecundas, tertias, & quartas; quas aut neceſſitas inuexit, cùm vnus multis vrbibus & populis regendis non ſufficeret; aut ambitio peperit, vt ad publicas adminiſtrationes plures admitterentur. Itaque ſi Rufum, Marcellinum, Zoſimum, & prouinciarum Indicem cum Notitia vtriuſque Imperij conferas, plurimas poſt ipſa Conſtantini tempora prouincias faƈtas reperies; quod viris doƈtiſſimis qui hac de re luculentè ſcripſerunt planè perſpeƈtum non videtur. Iuſtinianus, vt exempla quoque è libris noſtris petantur, prouinciarum numerum modò auxit, modò contraxit: tres enim Cappadocias, & quatuor Armenias, vt anteà diximus, conſtituit; ad cuius æuum refero quod prodidit Euſtathius in Dionyſ. τὴν Ἀρμενίαν καὶ Καππαδοκίαν, εἰς πολλὰς Καππαδοκίας καὶ Ἀρμενίας οἱ παλαιοὶ κατατέμνουσι. Sitifenſem Mauritaniam cum Cæſarienſi, aut potiùs cum Tingitana, Pontum Polemoniacum cum Helleſponto, & Paphlagoniam cum Honoriade coniunxit l. 1. de offic. Præf. prȩt. Afr. Nouell. xxviij. & xxix.

Sed hæc Principum eſt authoritas; qui cùm mo-

derandi & regendi orbis à Deo poteſtatem, quaſi habenas quaſdam acceperint; id pro ratione temporum exequuntur quod è Republ. viſum fuerit. Quamobrem rectè Strabo lib.iiij. prouincias aliter φυσικῶς, καὶ ἐθνικῶς, aliter à Principibus diſtingui; & Principum diuiſiones, quia variæ & incertæ ſunt, parum ad Geographum pertinere cenſuit: ὅσα μὲν οὖν φυσικῶς διώρισται, δεῖ λέγειν τὸν γεωγράφον, καὶ ὅσα ἐθνικῶς, καὶ ὅτι ἂν ᾖ καὶ μνήμης ἄξιον. ὅσα δ' οἱ ἡγεμόνες πρὸς τοὺς καιροὺς πολιτευόμενοι διατάττουσι ποικίλως, ἀρκεῖ κἂν ἐν κεφαλαίῳ τις εἴπῃ. Taceo prouincias (quod alio loco attigimus) ex Proconſularibus ſępè in Præſidales, & ex Præſidalibus nonnunquam in Proconſulares mutatas fuiſſe; idque ab ipſo Auguſto, ex cuius inſtituto hęc prouinciarum diſtinctio originem ducit, factitatum docet Suetonius in Aug. cap. xlvij. obſeruandum tamen eſt temporariam permutationem ius prouinciæ non innouare l.nemo.123. de reg.iur.

Iam in hanc Imperij potentiſſimi imaginem ſi quis acriùs aciem ingenij intendat, non deerunt quæ reprehendere fortaſſe poſſit. Diuiſum in quatuor prætoria Imperium, & conſtitutis militum magiſtris imminutam Præfectorum poteſtatem conqueritur Zoſimus lib. ij. cui temerè tamen non ſubſcripſerim: optarem certè (vt omnia eſſent apta, & inter ſe conuenientia) Proconſulibus, qui paribus auſpicijs cum Vicarijs Rempublicam admi-

niſtrant, integras potiùs diœceſes, quàm prouincias tribui. Duas in eadem prouincia, vt in Bithynia metropoles τῆς πολιτείας διάταξις non admittebat: hoc tamen exemplum Iuſtinianus ſequutus eſt Nouell. xxviij. & xxix. Curias certè & magiſtratus municipales munerum ciuilium oneribus obrui grauiter & acerbè ferendum eſt. Cætera moroſis & difficilibus, qui nihil ſatis affabrè factum putant, inueſtiganda relinquamus. Sit ita ſanè, fateamur quædam in Romana politia paulùm diſcrepare; quæ, vt in tibijs & fidibus fieri ſolet, non niſi à perito artifice intelligi, & animaduerti poſſint. Næ ille tamen ineptus & inſolens, qui ſe nimis ſeuerum & faſtidioſum hac in re iudicem præbuerit. Tu, Cenſor egregie, Rempubl. à Principe, vt imaginem ab optimo pictore, tu tot Imperij omnium maximi prouincias ad vnius Spartæ effigiem effingi poſſe exiſtimes? & Regem μιᾶς πόλεως, vt loquitur ὁ εὐφραδὴς Themiſtius, ἢ μέρος σμικρὸν Πελοποννήσου, καὶ πένητα μὲν αὐτόν, πενήτων δὲ ἄρχοντα conferas cum Imperatore, ὃς πάσης σχεδὸν ἐβασίλευσε γῆς καὶ θαλάττης δι' ὃν ἐπέκοψε μὲν Ῥωμαίοις ἠὼς καὶ ἑσπέρα. Sed ageſis; compara cum Imperio Romano omnes Græcorum Reſpublicas & regna: hæc vt magnitudine & diuturnitate, ita certè inſtitutis, legibus, maieſtate, & ſplendore inferiora facilè deſpicies.

FINIS DIATRIBÆ PRIMÆ.

PHILIPPI BERTERII PITHANON DIATRIBA SECVNDA.

Ecclesiæ politia, vel de Patriarchis & Primatibus.

DIVISVM OLIM IMPERIVM, non Ecclesia. Huius Princeps Sacerdos Pontifex Romanus. Dignitas Patriarcharum. Ignis Imperatori, & Patriarchæ præferri solebat. Tres primùm Patriarchales Ecclesiæ. Vopiscus illustratur. Patriarchæ Iudæorum. ἀποστολὴ tributum Iudaicum. Epiphanij locus exponitur, reiecta veteri interpretatione. Patriarchales Ecclesiæ authoritate Apostolica in præcipuis orbis Romani ciuitatibus constitutæ. Ambitio Episcopi Constantinopolitani, qui ex quarta sede in secundam inuasit. Quinta Patriarchæ Hierosolymitani sedes. Quo tempore instituta. Patriarchæ & Primates non dignitate, sed authoritate æquales. Archiepiscopi,

diœceſeôn Metropolitani, Principes, & Exarchi omnes appellati. Qui fuerint in Oriente præcipitante Imperio, Archiepiſcopi. Extraordinarius Tyrenſis Epiſcopi Primatus. De poteſtate Patriarcharum, & Primatum. Nulli in Concilio Chalcedonenſi Patriarchatus inſtituti.

CAPVT I.



VERVM eſt profectò quod ab Iſidoro Peluſiota dictum memini δεινὸν ἐστὶ, καὶ δραστήριον τὸ τῆς φιλοτιμίας ἔργον, καὶ δεινῶς κρατοῦντα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. ſed ipſas etiam rebus diuinis addictas, & conſecratas mentes hoc veneno (quo nullum ſempiternus mortalium hoſtis habet præſentius) aliquando corrumpi, & contaminari potuiſſe maximè dolendum eſt. Incredibilem Epiſcopi Conſtantinopolitani ambitionem norunt omnes: dabat animos, ingenteſque ſpiritus adferebat nationi contentionis cupidiori quàm veritatis, ſplendor vrbis regiæ; quæ auguſto Romæ nomine ornata, eiuſque ſpolijs & honoribus cumulata ſenſim intumuerat. Sedenim quoties ad arma Vulcania ventum eſt, vanum illicò nouæ Romæ nomen, ſeu futilis glacies, ictu diſſiluit, & inuicta permanſit Pontificis Max. authoritas. Capitoli immobile ſaxum ſemper accolet Pater Roma-

nus, & dum hominum genus erit, ſanctis mundum reget imperijs. Quin nunc etiam Dei Opt. Max. beneficio immortali, in extremis terræ, Oceaniq́ue finibus (vbi populi rerum domini nomen auditum nunquam fuerat) clariſſimum Eccleſiæ Romanæ iubar effulſit.

Vnum erat primùm in toto orbe Romano Imperium, cuius author Auguſtus: ὁμαλίσαντος Αὐγούστου, inquit Origenes contra Celſum lib. ij. διὰ μιᾶς βασιλείας τοὺς πολλοὺς τῶν ἐπὶ γῆς. Sed Oriens tandem ab Occidente diuiſus eſt: quod ab Antonino & Geta priùs, vt ſcribit Herodianus, fruſtrà tentatum fuerat. Ex illo fluere, fractiſque viribus, & inciſis veluti neruis labi res Romana: quamobrem eleganter Andreas Cæſarienſis Epiſcopus in Apocalypſim: τὴν τῶν Ῥωμαίων βασιλείαν τῇ διαιρέσει, σφαγὴν τρόπον τινὰ ὑπομείνασαν, τὴν μοναρχίαν τε τεθεραπεῦσθαι δοκοῦσαν κατὰ τὴν εἰκόνα Αὐγούστου Καίσαρος. Nec ob id tamen diuiſa eſt Eccleſia; quæ cùm vna ſit vnius fidei conſenſione, & religionis conſpiratione coniuncta, vnum quoque ſemper habuit ſummum Sacerdotem, Chriſti Vicarium, Petri ſucceſſorem, vrbis & orbis Epiſcopum.

Huic proximi Patriarchæ (in quorum Pontifex ipſe numero eſt) ſed longo interuallo proximi. eorum tamen præcellens ſemper fuit dignitas: ἐγὼ καὶ βούλομαι, καὶ ἀνάγκη μοι θεῖα νόμον ἡγεῖσθαι, ὅτι αὐ ἐκεῖνος

ὁ θεῖος θεσπίσῃ, ait de ſede Alexandrina Syneſius epiſt. lxvij. ſub qua mirabere proculdubiò Ægyptiacæ diœceſeos Epiſcopos, nec vi, nec ratione vlla cogi vnquam potuiſſe in Concil. Chalced. vt ſanctiſſimis eius decretis ſubſcriberent; quia damnato Dioſcoro Alexandriæ Epiſcopo, Patriarcham ſententiæ principem non haberent. *Petimus* (inquiunt illi act. iiij.) *veſtram ſublimitatem, & hanc ſanctam & magnam Synodum, vt miſereamini nobis, & expectetis noſtrum Archiepiſcopum, vt ſecundùm antiquam conſuetudinem illius ſequamur ſententiam: quia ſi extra voluntatem Præſidis noſtri aliquid facimus, ſicut præſumptores, & non ſeruantes ſecundùm canones antiquam conſuetudinem, omnes Ægyptiacæ regiones inſurgent in nos*. Verùm illuſtriora his ſubijcio: Imperatori ſolebat olim ignis præferri, res peruagata & vulgaris; addam ego, vt morem iſtum ſtrictim attingam, & prænunciam Principis aduenientis (quod obſeruatum nondum memini) fuiſſe lucernam. Corippus lib. ij. de Iuſtini ad circum aduentu:

Prænuncius ante
Signa dedit curſor poſita de more lucerna.

Atqui Patriarchis quoque (οὐκ ἔστι γέρας βασιλεῦσιν ἄλλο) faces præferebantur, vt author eſt Balſamo in reſponſ. de Patriarch. priuileg. qua de re verba faciens ſic ille Imperatori Patriarcham componit:

μόνοις

μόνοις τοῖς βασιλεῦσι καὶ τοῖς πατριάρχαις ὑπὸ τῆς τοῦ παναγίου πνεύματος χάριτος καὶ τῆς ἀρχαιοπαραδότου συνηθείας, καὶ δόξας, ἐπιφιλοτιμηθῆναι τοῦτο τὸ δίκαιον. omitto σταυροπήγια, ἐπιμανίκια, pallia, & cætera huiusmodi; quæ ferè omnia tandem Metropolitanis etiam concessa sunt.

Ecclesiæ verò Patriarchales tres tantùm primò fuerunt: Romana, Alexandrina, Antiochena; quò & videtur mihi respexisse Hieronymus in epist. ad Vigilantium: *Quid facient Orientis Ecclesiæ? quid Ægypti, & Sedis Apostolicæ?* De Patriarcha Alexandrino meminit Hadrianus Imperator apud Vopiscum in Saturnino, vbi turpes in Christianos & Iudæos calumnias congerit: *Ipse ille Patriarcha, cùm Ægyptum venerit, ab aliis Serapidem adorare, ab aliis cogitur Christum.* Sed hæc parum Alexandrino Christianorum Patriarchæ conueniunt; quem propter muneris necessitatem in Ægypto, imò in ipsa etiam Alexandrina ciuitate assiduum fuisse oportuit: & vulgò forsan ignotum eo tempore, quid Iudæus à Christiano differret. Itaque satius est Iudæorum Patriarcham hîc intelligere. Nonne enim poterat ille (cuius sedes & domiciliũ fuit Hierosolymis) celeberrimã aliquando inuisere vrbis copiosissimæ Synagogam, in qua tot centena Iudæorum millia fuisse prodidit Philo? Parebant certè Patriarcharum iussis totius orbis Synagogæ; ita vt tributum eis exsoluerent l. vlt. C. Theod. de

Iud. Epiphanius lib. I. *συμβέβηκε Ἰούδαν τὸν Πατριάρχην γέρας τῷ Ἰωσήπῳ τῆς ἀποστολῆς δοῦναι τὴν ἐπικαρπίαν.* fallitur Interpres, qui *γέρας* ſimul & *τῆς ἀποστολῆς ἐπικαρπίαν*, præmium & remunerationem apoſtolatus reddidit: nam *ἀποστολὴ* Iudæorum tributum eſt, quod à Ioſepho percipi (ſic enim *ἐπικαρπίαν* verto) voluit Patriarcha; atque ideò hæc ſtatim Epiphanius: *καὶ μετ᾽ ἐπιστολῶν οὗτος ἀποστέλλεται εἰς τὴν Κιλίκων γῆν, ὃς ἀνελθὼν ἐκεῖσε ἀπὸ ἑκάστης πόλεως τῆς Κιλικίας τὰ ἐπιδέκατα καὶ τὰς ἀπαρχὰς παρὰ τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἰουδαίων εἰσέπραττεν.* ſed & *ἀποστολὴν* tributum fuiſſe docet Iulianus in epiſt. ad Iudæos: *τὸν ἀδελφὸν Ἴουλον τὸν αἰδεσιμώτατον Πατριάρχην παρήνεσα, καὶ τὴν λεγομένην παρ᾽ ὑμῖν ἀποστολὴν κωλυθῆναι.* deportationis functionẽ explicat Theodoſius in l. 14. C. Theod. de Iud. cuius tributi Quæſtores Apoſtoli vocabantur d. l. 14. & 18. eod. tit. horum munus fuit Patriarchæ mandata exequi: *heriles vel dominicos Apoſtolatos* dixit Aymo lib. j. ſacr. hiſt. cap. v.

Tres autem illæ ſedes ampliſſimæ, quarum prima eſt Romana, ſecunda Alexandrina, tertia Antiochena, authorem habent Apoſtolici ordinis Principem *κρηπῖδα καὶ βάθρον τῆς ἐκκλησίας*; omnes vtique in primariis ciuitatibus, quô illuſtrior eſſet earum dignitas, collocatæ: nam vt Roma lux orbis terrarum primas ſemper tenuit,

Prima vrbes inter diuûm domus aurea Roma:

ita Alexandria ſecundo, Antiochia tertio quondam loco, cùm armis opibuſque Romanum vigeret Imperium, poſitæ ſunt. De Alexandria, quæ non ſolùm κατ' ἐξοχὴν πόλις, ſed μεγαλόπολις appellata eſt, hæc Dion Chryſoſtomus in orat.xxxij. ad Alexandrinos: ἡ γὰρ πόλις ὑμῶν τῷ μεγέθει, καὶ τῷ τόπῳ, πλεῖστον ὅσον διαφέρει, καὶ περιφανῶς ἀποδέδεικται δευτέρα τῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον. & Ariſtides in orat. de vrb. auguſtæ laud. vbi Romanos ſic alloquitur: ὁ δὲ (magnus Alexander) καὶ μόνον ἄξιον τῆς ἑαυτοῦ φύσεως ἔργον, καὶ μνημεῖον κατέλιπε, πρὸς Αἰγύπτῳ τὴν ἐπώνυμον πόλιν, ταύτην δὲ ποιῶν ὑμῖν ᾤκισεν, ὅπως ἔχητε, καὶ τῆς μεγίστης μετὰ τὴν ὑμετέραν κρατῆτε. Antiochiã, quæ πόλις καλὴ ab Athenæo dicitur, & præclarum Θεουπόλεως à Iuſtiniano nomen accepit, apertè tertiam facit Ioſephus lib.iij. de bell.Iud.cap. iij. Αντιοχεία ἡ μητρόπολίς ἐστι τῆς Συρίας, μεγέθους ἕνεκα, καὶ τῆς ἄλλης εὐδαιμονίας, τρίτον ἀδηρίτως ἐπὶ τῆς ὑπὸ Ρωμαίοις οἰκουμένης ἔχουσα τόπον. ſed vix tamen illa Alexandriæ conceſſit. de vtraque ita Herodianus lib. iiij. τῇ τε βασιλείᾳ τῇ αὐτοῦ αὐτάρκη ἔσεσθαι ὑποδοχὴν ὁ Γέτας ἔλεγεν ἢ τὴν Αντιόχειαν, ἢ τὴν Αλεξάνδρειαν, οὐ πολύ τι τῆς Ρώμης, ὡς ᾤετο, μεγέθει ἀπολειπούσας· pares, eiuſdemque honoris ſocias ſtatuit Auſonius,

Ambarum (inquit) *locus vnus.*

verùm his anteponit Carthaginem,

quæ Romam vix paſſa priorem.

Demùm περὶ δευτερείων, vt ait Herodianus lib. vij.

cum Alexandria certabat; at nullus tamen inter Patriarchas Carthaginensi Episcopo locus: quod cùm ita sit, tu fac existimes non amplissimam ei ciuitatem, & tanto sacerdotio dignam, sed Apostolicam defuisse authoritatem.

Posteà nihilominùs Alexandrinus & Antiochenus in tertiam & quartam sedem reiecti sunt, vbi in secundam inuasit Episcopus Constantinopolitanus sola vrbis regiæ dignitate subnixus; quem exploratum est occultè primùm, mox luce, & palàm nihil non molitum, vt quem arripuerat honoris gradum, retineret. Præcipuum autem noui huius Patriarchatus præsidium, & firmamentum in Constantinopolitani, & Chalcedonensis Concilij decretis situm est. Tunc primùm cognita τὰ τῆς νέας Ῥώμης πρεσβεῖα· quæ vt approbaret maximus Leo, ipsius etiam Synodi precibus induci nunquam potuit. Nimirum præsenserat vir sapientissimus & planè diuinus, quantum detrimenti noua hæc dignitas nomini Christiano esset allatura: hinc arroganter vsurpatum Oecumenici nomen. De Sergio Patriarcha Constantinopolitano sic loquutus est Theophylactus Simocatta in dialogo quem historiæ Mauritaniæ præposuit: οὐκ οἶδα τὸν μέγαν τῆς ἁπανταχόθεν οἰκουμένης ἀρχιερέα καὶ πρόεδρον; quod Anna Alexij Comneni Imperatoris filia ineptè (nihil grauius dicam) ad Synodum Chalce-

donenſem retulit: *δεδώκασιν οἱ ἀνέκαθεν βασιλεῖς, τὰ πρεσβεῖα τῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ μάλιστα, ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος, εἰς περιωπὴν προστάτην τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀναβιβασαμένη· τὰς ἀνὰ τὴν οἰκουμένην διοικήσεις ἁπάσας, ὑπὸ τοῦτον ἐποίησεν.* Sed miſſa faciamus omnia hæc delirantium Græcorum ſomnia, apud quos nouæ Romæ maieſtas viam quidem aperuit ambitioni facilem; ſed mirum, quantum ad authoritatem huius Patriarchatus amplificandam adiumenti attulerit iacentis, & proſtratæ Italiæ calamitas. Quid enim ad Thraciæ diœceſim pertinebat Sicilia Italiæ prouincia? quam Patriarchæ Conſtantinopolitano ſubiectam aliquando fuiſſe ſcribit Balſamo in can. 2. Synodi primæ Conſtantinopolitanæ. an quia Iuſtinianus, cùm excitatum in Italia belli incendium extingui, & influentes barbararum gentium copiæ ampliùs reprimi non poſſent, prouocationes à Siciliæ Iudicibus, quæ ad Præfectum prætorio Italiæ dari ſolebant l. 27. C. Theod. de appellat. Quęſtori in vrbe regia delegauerat? vt oſtendit Nouell. lxxv. cuius epitomen edidit Iulianus; ſed nihil ideò in Eccleſiaſtica politia debuit immutari. Magna ſanè fuit eorum audacia, qui Conſtantinopolitani Patriarchæ nomen in Conſtantini donatione intexere, & in catalogo Byſantinorum Epiſcoporum de Metrophane hæc ſcribere auſi ſunt: *ὃς ἐπὶ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου γέγονε*

παρ' αὐτοῦ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. quod Zonaras, dum Græcis ſuis nimium fauet, ſcribere non dubitauit. ridiculum eſſet in refellendo tam perſpicuo mendacio tempus impendere.

Quinta eſt Hieroſolymitani Patriarchæ ſedes, de qua ſic ſtatuo ſanctiſſimæ ciuitatis Epiſcopum præcipuo quodam honore antiquitùs ornatum; ita tamen vt Cæſarienſis Epiſcopus (tanta in mutandis Eccleſiæ τύποις veterum fuit Patrum religio) omnia Metropolitani iura retineret: quod Synodus Nicæna quoque approbauit. ſed peruicit tandem fauor Eccleſiæ antiquiſſimæ, quæ à Theodorito ἁπασῶν τῶν ἐκκλησιῶν μήτηρ, & à Iuſtino Imperatore in epiſt. ad Hormiſdam, *mater Chriſtiani nominis* appellatur: nam ex ea reliquę omnes Eccleſię per orbem diffuſæ latiſſimè manarunt. Itaque ſerò, & poſt multos labores Hieroſolymitano Epiſcopo, vt in actis Concilij Chalcedonenſis legimus, patriarchatus honos partus, & quæſitus eſt; ſed repugnante ſemper acerrimo propugnatore Concilij Nicæni Leone magno, vt illius docent epiſtolæ. Quapropter viri quidam doctiſſimi in ea ſunt ſententia, vt ante quintam Synodum, quæ Iuſtiniani tempore coacta eſt, hanc dignitatem ſtabiliri, & confirmari non potuiſſe exiſtiment. teſtem habent Gulielmum Tyriū lib. xiiij. cap. xij. Tyrij locus iiſdem omnino verbis deſcriptus eſt in prouinc. Rom.

Hos igitur quinque Patriarchas Ecclesia demum admisit, inter quos terrarum orbem diuisum censet Balsamo in can. Apost. 31. sed videndum est, ne dum hac via immensam ille Patriarchæ Constantinopolitani potestatem extruit, Primates ab Ecclesiæ politia submoueat; quos Patriarchis non dignitate quidem, sed authoritate æquales fuisse constat, vt Gratianus distinct. xcix. obseruauit. Omnes Archiepiscopi vocantur à Iustiniano Nouell. xiij. & cxxiij. Balsamo: Ἀρχιεπίσκοποι ἀρχαὶ δηλονότι καὶ κεφαλαὶ πολλῶν Ἐπισκόπων, ταυτὸν δὲ ἐστιν εἰπεῖν, πατέρες ἢ Πατριάρχαι. quanquam hoc nomen ipsis etiam Metropolitanis concessum fuerit; quos & Primates aliquando dici certum est can. Apostolorum 34. cap. j. Concil. Taurinensis can. 1. 9. quæst. 3. Illud nouum certè & insolens, Archiepiscopos in Oriente iam fracto propè ac debilitato Imperio eos fuisse, qui nullis Episcopis præpositi, reliquos eiusdem prouinciæ Episcopos solo honore antecedebant, vt ex quibusdam posterioris æui constitutionibus, & Ecclesiasticis descriptionibus dignosci potest. Balsamo in respons. de Patriarchis: ὁ δὲ Γοτθίας οὐ καλεῖται Ἀρχιεπίσκοπος, ὡς ἄρχων Ἐπισκόπων καὶ προβόλοις, ἀλλ' ὡς ἀρχὴ Ἐπισκόπων. ὡρίσθη γὰρ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων, τὰς μὲν ἐχούσας διοικήσεις πολλὰς πόλεις, ὑπὸ Ἐπισκόπων κυβερνωμένας παρὰ μητροπολιτῶν διεξάγεσθαι, οὓς καὶ πρώτους οἱ κανόνες ὀνομάζουσι. τὰς δὲ μὴ ἐχούσας ὑφ' ἑαυτὰς

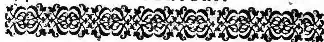
πόλεις τινὰς ὑπὸ Ἐπισκόπων ἰθυνομένας, παρ' Ἀρχιεπισκόπων ἱερατεύεσθαι. ὥστε μειονεκτεῖν μὲν αὐτὰς τῶν μητροπόλεων, ὑπερτερεῖν δὲ τῶν Ἐπισκόπων. Sed tædet memoriam eorum temporum renouare, quibus apud Græcos nullus veteris politiæ Ecclesiasticæ color remanserat.

Patriarchis porrò & Primatibus, quos hîc coniungo, integræ olim erant attributæ diœceses l. 29. de Episcop.aud. ideóque diœceseôn Principes vocantur in actis Concilij Chalcedonensis: *Sequutus est Princeps Orientis Deo amantissimus Ioannes Episcopus Antiochiæ.* & diœceseôn Metropolitani in actis Synodi Ephesinæ: παρόντος ἁγιωτάτου καὶ θεοφιλεστάτου Ἰωάννου Ἐπισκόπου τῆς Ἀντιοχέων μητροπόλεως τῆς ἀνατολικῆς διοικήσεως. quibus consentiens Leo IX. epist. iij. *Noueris ergo proculdubiò* (inquit) *quia post Romanum Pontificem primus Archiepiscopus, & totius Africæ Metropolitanus est Carthaginensis Episcopus.* Denique & Exarchi sunt in eodem Concilio Chalcedonensi: *Rursus ab Exarcho Orientis diœcesis euocatus est.* & in can. 9. eiusdem Synodi: καταλαμβανέτω τὸν Ἔξαρχον τῆς διοικήσεως. tametsi nomine Exarchi quoque appelletur Tyri Episcopus in viij. Synodo, his verbis: ὅρος Θωμᾶ μητροπολίτου Τύρου πρωτοθρόνου καὶ ἐξάρχου, καὶ τοποτηρητοῦ τῆς Θεουπόλεως. quem tamen in numero Patriarcharum, aut Primatum non haberi satis compertum est. Sed profectò diem suum tunc obierat Antiochenus Pa

Patriarcha vt Synodi illius actio prima testatur; quandiu autem suo carebat Antistite Orientis dioecesis, tandiu Primatis dignitatem Tyrensis Episcopus sustinebat; quod more antiquo receptum affirmat Tyrius lib. xiiij. cap. xij.

Cæterùm cùm in prisca illa tempora mentis aciem intendo maximam equidem Patriarchæ, seu Primatis video in Metropolitanorum, & nonnunquam in Episcoporũ etiam creatione potestatem. A Metropolitano ad eius tribunal prouocari solebat, ille Iudices dabat, de causis Metropolitanorum cognoscebat, Synodos ex omnibus subiectæ dioeceseos prouincijs vocabat; nihil denique magnum & arduum erat quod Patriarchæ nutu & arbitrio non gubernaretur. Errant vehementer qui nouos in Concilio Constantinopolitano primo patriarchatus institutos crediderunt: imprudentes fefellit Socrates lib. v. sed totam rem aperit Sozomenus lib. vij. cap. ix. cuius sententia Theodosij constitutione in l. 3. C. Theod. de fid. Cathol. liquidò confirmatur. Verùm & Metropolitanos in quibusdam dioecesibus superiorem illam potestatem non agnouisse monet Balsamo in can. ij. Synodi primæ Constantinopolitanæ: nec enim necesse est vt quælibet dioecesis Primatem habuerit.

V



NVLLA IN ORIENTIS IMperio diœcesis sine Patriarcha, aut Primate. Episcopus Antiochenus Orientis Patriarcha. Eius cum Cypri Metropolitano renouata sæpiùs contentio, & extincta. Cedrenus reprehenditur. Nicephori allucinatio. Constantia Metropolis Cypri. Error Balsamonis, qui viris etiam doctissimis imposuit. Metropolitanus Cypri Episcopus αὐτοκέφαλος. Tres Palæstinæ Antiocheno ademptæ, & Hierosolymitano Patriarchæ attributæ. Alexandrinus Episcopus Ægypti Patriarcha. Refellitur Tyrius. Episcopus Constantinopolitanus Thraciæ Patriarcha. Extraordinarium eius in Asianam & Ponticam imperium. Tentatum ab illo etiam Illyricum. Asiana tamen & Pontica suos Primates habuerunt. Thessalonicensis Episcopus Macedoniæ, & Daciæ Primas. Iustinianæ primæ Episcopus Daciæ tandem est præpositus. Ecclesiastici τύποι in Orientis Imperio deformati.

CAP. II.



STENDAM tamen nullam in Orientis Imperio diœcesim fuisse quæ Patriarcham demùm, aut Primatem non

habuerit, iſtamque ſacræ politiæ partem obſcuram adhùc, & minùs cognitam patefacere, & illuſtrare dehinc conabor. Sic commodiſſimè eorum refelletur ſententia, qui Præfectorum prætorio, à quibus plures regebantur diœceſes, & Patriarcharum ſedes eaſdem fuiſſe arbitrantur. Sed vt Eccleſiaſticæ, ciuileſque formæ inuicem lumen aliquod accipiant, à via, quam ſuperiori Diatriba ſum ingreſſus, non diſcedam.

Septem ſunt igitur in Oriente diœceſes; in quarum primam ipſius Orientis nomine inſignem, clariſſimis Concilij Nicæni, Conſtantinopolitani primi & ſecundi monumentis teſtatam, atque conſignatam Antiocheni Patriarchæ poteſtatem nemo non videt. Itaque rectè Epiſcopum Hieroſolymitanum reprehendit Hieronymus in epiſt. ad Pammachium lxj. quòd ad Alexandrinum potiùs, quàm ad Antiochenum Patriarcham ſcripſiſſet: *Si procul* (ait) *expetendum iudicium erat, Antiochiam potiùs literæ dirigendæ:* nam Palæſtina Orientis prouincia eſt. Quare & Cyprum, cuius Conſularis Præfecto Orientis paruit, Antiochenus Patriarcha pro ſua vindicabat: pars enim Syriæ fuit quondam Cyprus: ſed venit vi Pontus, & continenti (ſi Plinio fides eſt) latus abſcidit. Patriarcha tamen, vt nobiliſſimæ prouinciæ conſuleret, nonnihil iam olim de iure ſuo remiſerat propter naui-

gationis, præſertim hybernæ, vt conijcio, periculum: eoque pertinet 37.can.Synodi Nicænæ in Codice Arabico. Nec dubium eſt ſanè quin temporis difficillimi quo clauduntur maria, in ciuili quoque illius Inſulæ adminiſtratione rationem habuerint Imperatores l. 6. de offic. rect. prou. Nouell. l. Ex hac ſemita lata deinceps ad libertatem patuit via, minuique ſenſim illic cœpit authoritas Patriarchæ: nam cùm longa annorum ſerie obſeruatum accepiſſent Epheſini Concilij Patres, vt inconſulto Patriarcha Metropolitanus à Prouinciæ Epiſcopis eligeretur, antiquæ conſuetudini ſuffragati ſunt, vt Synodi illius decreto probatur. Attamen cùm rerum potiretur Zeno vetus contentio rurſus inſtaurata, verùm ſtatim ſedata eſt; quod memoriæ prodidit Antonius Monachus in orat. de Barnabæ laudib. Errat Cedrenus in Zenone: ἔκτοτε, ait, γέγονε μητρόπολις ἡ Κύπρος, καὶ τοῦ μὴ τελεῖν ὑπὸ Αντιόχειαν, ἀλλ' ὑπὸ Κωνσταντινόπολιν. Etenim quis nullam ante Zenonis Imperium in celebri prouincia metropolim extitiſſe crediderit? Cyprus herclè Antiocheno Patriarchæ eripi, vt in Conſtantinopolitani poteſtatem redigeretur, ſine ſumma iniuria non potuit. Sed hæc diligentiùs à Nicephoro cap.xxxvij.lib.xvj. explicantur: ait enim Cypri metropolim ſui planè iuris factam, & ab Orientis diœceſi ſeparatam: verùm allucinatur etiam ille;

quia Anaſtaſio aſcribit quod Zenoni tribuendum erat. Mox ad tuendam Cypri libertatem & Iuſtiniani (vt ipſe Nicephorus teſtatur) authoritas acceſſit. Quocircà cùm aliquot poſt annos Metropolitanus Cypriorum Epiſcopus Cypro à barbaris pulſus nouam Iuſtinianopolim Helleſponti ciuitatem ſeſe contuliſſet, ea in vrbe, & in tota prouincia libertatem illam retinuit quam Concilio Epheſino in ipſa Cypro conſequutus fuerat can. xxxix. ſextæ in Trullo : ὥστε τὴν νέαν Ἰουστινιανούπολιν ἔχειν τὸ δίκαιον τῆς Κωνσταντιέων πόλεως. quo in loco legit Balſamo τὸ δίκαιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Siccine verò celeberrima regiæ vrbis πρεσβεῖα concedi ſolebant? hæret profectò ipſe Balſamo, & quò ſe vertat non habet. Euellendus error qui omnibus ferè magni etiam nominis, & ſummæ eruditionis viris impoſuit: aperta enim & lucida eſt Synodi ſententia, qua in nouam Iuſtinianopolim transferuntur Conſtantiæ Cypriorum metropoleos priuilegia (ita enim antiqua Salamis in Epheſina & ſexta Synodo septima vſurpatur: Κωνστάντια, ait Stephanus, ἡ Κύπρου Σαλαμίς.) verùm poſteà, excuſſo in tota illa Inſula barbaræ dominationis iugo, priſtinum denuò ius recuperauit Cypriorum Metropolitanus, quem Balſamo αὐτοκέφαλον appellat in reſponſ. de Patriarch. ἀντὶ μόνων τῶν αὐτοκεφάλων Ἀρχιεπισκόπων τῆς Βουλγαρίας φημὶ, καὶ τῆς Κύπρου. & hac potiſſimùm ratione

Cyprus ab Innocentio III. Pont. Max. Patriarchæ Constantinopolitano denegari debuit cap. 8. de maiorit. & obed.

Tres etiam Palæstinæ, prima, secunda, & salutaris aliquando Patriarchæ Antiocheno ademptæ, & Hierosolymitano assignatæ sunt, vt noua ex his dioecesis fieret: qua de re illustris locus in Concil. Chalced. act. vij. *Maximus reuerendus Episcopus Antiochiæ Syriæ dixit: Placuit mihi & reuerendo Episcopo Juuenali, propter multam contentionem per consensum, vt sedes quidem Antiochensium maximæ ciuitatis beati Petri habeat duas Phœnicas, & Arabiam; sedes autem Hierosolymorum habeat tres Palæstinas.* & statim subsequitur Synodi approbatio; quod non prætermisit Nicephorus in cap. vlt. lib. xv. Itaque Petrum Episcopum Hierosolymitanum tribus longo post tempore præfuisse Palæstinis docent acta Concil. Hierosolymitani hoc loco: *Post consulatum Flauij Bellisarij gloriosissimi xiij. (al. Octobris indict. xv. in colonia Ælia metropoli & Hierosolymis, præsidente sanctissimo ac beatissimo Patriarcha Petro, assistentibus sacerdotio suo sanctissimis Episcopis trium Palæstinarum.* Superest & in act. v. Synodi Constantinop. sub Mæna, epistola Ioannis Episcopi Hierosolymitani, & Synodi trium Palæstinarum ad Ioannem Constantinopolit. Atque ita duo in

Orientis diœcesi Patriarchæ instituti sunt: ab illa tamen prouinciarum diuisione posteà discessum, si Balsamoni credimus in can. 7. Concil. Nicæni, nec repugnat Tyrius lib. xiiij.

Ægyptus secunda Præfecti Orientis diœcesis, Patriarcham habuit Alexandrinum, cuius potestas vj. can. Synodi Nicænæ in Ægyptum, Libyam, & Pentapolim (quibus verbis omnes Ægypti prouincias comprehendi ostendimus) longè lateque protenditur; quod claret apertiùs ex hoc Epiphanij loco hæres. lxviij. τοῦτο γὰρ, ἔθος ἐστὶ τῷ ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ Ἀρχιεπισκόπῳ, πάσης τε Αἰγύπτου καὶ Θηβαΐδος, Μαρεώτου τε καὶ Λιβύης, Ἀμμωνιακῆς Μαρεώτιδός τε καὶ Πενταπόλεως, ἔχειν τὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν. sed Tyrius lib. xiiij. cap. xij. nescio qua fama, & veteris cuiusdam scripti authoritate permotus, duas ex Ægyptiaca diœcesi prouincias Hierosolymitano Patriarchæ traditas existimauit: *Substraxerunt* (inquit) *Antiocheno Cæsariensem, & Scythopolitanum metropolitanos; Alexandrino verò Rubensem, & Berytensem.* Extat in postrema Conciliorum editione vetus quintæ Synodi fragmētum Tyrio, vt opinor, non incognitum; ex quo hæc videntur deprompta. At certè Ruba à Ptolemæo in Syria ponitur, & Berytum Phœnices Libani metropolim esse constat. Syria autem & Phœnice Orientis prouinciæ omnibus notæ sunt. Nihil igitur ab Ægyptiaca Alexandrini

Patriarchæ diœcesi accepit Hierosolymitanus: quod si ita est, non temerè Tyrio & veteri huic fides scripto adhibenda.

Asiana, Pontica, & Thracia prætorio Orientis etiam ascribuntur; Thracia Constantinopolitani Patriarchæ diœcesis est: verùm ille fines suos in Asianam; & Ponticam promouit. Eò spectat, vt opinor, quod à Theodorito scriptum est lib.v. cap. xxviij. Chrysostomum, cùm Ecclesiæ Constantinopolitanæ gubernacula tractaret, in eas quoque diœceses aliquam curæ & sollicitudinis partem deriuasse: ταύτην ἐποιεῖτο τὴν προμήθειαν, οὐ μόνον ἐκείνης τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ τῆς Θράκης ἁπάσης, καὶ τῆς Ἀσίας ὅλης, καὶ μέντοι καὶ τὴν Ποντικὴν τούτοις κατεκόσμει τοῖς νόμοις. quod confirmat quoque hic Concilij Chalcedonensis locus act. xj. *Philippus reuerendus Presbyter Constantinopolitanæ sanctissimæ Ecclesiæ dixit: Sanctæ memoriæ Joannes Episcopus Constantinopolitanus quindecim Episcopos deposuit profectus in Asiam, & pro eis alios ordinauit.* Nec verò Constantinopolitani Patriarchæ votis defuit Concilij illius assensus, cuius vltimo can. hæc perscripta sunt: ὥστε τοὺς τῆς Ποντικῆς, καὶ Ἀσιανῆς, καὶ Θρακικῆς διοικήσεως μητροπολίτας μόνους, ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς Ἐπισκόπους τῶν προειρημένων διοικήσεων χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ προειρημένου ἁγιωτάτου θρόνου τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἁγιωτάτης ἐκκλησίας. Illyricum etiam nouus Patriarcha suo

splen

splendore perstrinxit l. 6. de sacrosſ. Eccleſ. Sed & alia sunt non minùs insolentis potentiæ vestigia in l. 29. de Episcop. aud. & in can. 9. & 17. Concilij Chalcedonensis. Nunquam consistit ambitio; celsis plerumque, & elatis ingenijs insidet. *Si cadendum est, cælo* (vt ait ille) *cecidisse velint.*

Verùm suos, aut volente, aut inuito Patriarcha Constantinopolitano, Primates tandem Asiana & Pontica aliquando nactæ sunt, quarum metropoles Ephesum, & Cæsaream alibi indicauimus. Vtrumque Episcopum, Ephesinum & Cæsariensem honore illo functum probant duæ sextæ Synodi subscriptiones, quas subijciam: *Philalithes indignus Episcopus Cæsareæ magnæ ciuitatis primæ Cappadociæ prouinciæ, & primatum habens Ponticæ dispensationis.* & statim: *Theodorus misericordia Dei Episcopus Ephesiorum metropolis Asianæ prouinciæ, & primatum habens Asianæ dispensationis.* Atque ideò mirum non est Ephesinum Episcopum ante metropolitanos consedisse, vt ex hoc veteris cuiusdam epistolæ loco addiscimus *Episcopus Ephesinus pro tanti Apostoli & Euangelistæ* (Ioannis) *memoria, cæteris Metropolitanis in Synodis honorabiliorem locum obtinet.*

Macedonia & Dacia, quas Præfectus Illyric administrauit, duæ postremæ Orientis diœceses; vnum tantùm suspexerunt Primatem, Thessalo-

nicæ Epiſcopum; ex quo non mirum ſi plures ad eum ex tot prouincijs Clerici confluerent, vt patet ex can. 16. Synodi Sardicenſis: Αέτιος Ἐπίσκοπος εἶπεν· οὐκ ἀγνοεῖτε ὁποία καὶ πηλίκη τυγχάνει ἡ τῶν Θεσσαλονικέων μητρόπολις· πολλάκις τοιγαροῦν εἰς αὐτὴν ἀπὸ ἑτέρων ἐπαρχιῶν πρεσβύτεροι, καὶ διάκονοι παραγίνονται. veteris illum Epiri, & alijs etiam Illyrici Metropolitanis præfuiſſe facilè colligas ex magni Leonis epiſt. lxxxiiij. nec parùm facit ad dignitatem eius illuſtrandam quod eſt in actis Synodi primæ Nicænæ apud Gelaſium: Ἀλέξανδρος Θεσσαλονίκης διὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν τελούντων, τῆς κατὰ Μακεδονίαν πρώτην καὶ δευτέραν, σὺν ὅλῃ Ἑλλάδι, τῆς τε Εὐρώπην πᾶσαν Σκυθίαν ἑκατέραν, καὶ τῆς κατὰ τὸ Ἰλλυρικὸν ἁπάσης Θεσσαλίαν τε καὶ Ἀχαΐαν. quæ verba etiam primatus Theſſalonicenſis antiquitatem videntur aſſerere. Quod verò à Iuſtiniano Nouell. xj. dictum legimus: *Theſſalonicæ Epiſcopum aliquam ſub vmbra præfecturæ meruiſſe prærogatiuam.* ad Pannonias, & alias pertinet Illyrici Occidentalis prouincias, quæ nondum in Attilæ ditionem venerant: eam enim olim ciuitatem nos iam ſuprà totius Orientalis Illyrici metropolim fuiſſe demonſtrauimus: nec ius hoc ei antè ademptum, quàm Iuſtinianæ primæ Epiſcopus, impetrato Archiepiſcopi ſeu Primatis apice, omnes Daciæ prouincias obtinuit citata Nouell. xj. dictus propterea Ἰλλυριῶν Ἀρχιερεὺς à Procopio orat. iiij. vbi ſcitè vrbis

illius amplitudinem ita prædicat: πόλις ἁπλῶς μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος, καὶ οἷα τῆς χώρας ἁπάσης μητρόπολιν εἶναι. πρὸς δὲ καὶ τῶν Ἰλλυριῶν Ἀρχιερέα διακεκλήρωται, τῶν ἄλλων πόλεων αὐτῇ ἅτε προσόντι τὸ μέγεθος οὔση ἐξισωμένων.

Atque hæ fuerunt in toto Oriente Patriarcharum & Primatum ſedes: manſit ſupremis Imperij temporibus Aſiæ primatus; reliqui omnes deformati, vt comperio ex Notitia Eccleſiaſtica apud Curopalatam, cuius hæc ſunt: μητροπολίτης Καισαρείας Καππαδοκίας, ὑπέρτιμος τῶν ὑπερτίμων, καὶ ἔξαρχος πάσης ἀνατολῆς· ὁ Ἐφέσου, ὑπέρτιμος, καὶ ἔξαρχος πάσης Ἀσίας· ὁ Ἡρακλείας, πρόεδρος τῶν ὑπερτίμων, καὶ ἔξαρχος πάσης Θρᾴκης καὶ Μακεδονίας. Sed illius infœlicis ſæculi quo Eccleſiæ, & Imperij maieſtas omnis conciderat, fere in oriente iucunda nulla poteſt eſſe recordatio.



DE PONTIFICIS MAXIMI poteſtate. Quæ ſit ſacra Synodus in Nouell. Theod. & Valentin. de Epiſcop. ordinat. Roma τῆς εὐσεβείας μητρόπολις. Epiſcopi ab Eccleſijs ſuis deiecti, à Pontifice Max. reſtituti. Hunc ſummum Eccleſiarum omnium Rectorem priſcæ Synodi agnouerunt. Vices eius obire magnum in Oriente decus. Appellationes ad Pontificem Max. ab Epiſcopo Conſtantinopolitano appro-

batæ. Relationes ad ſedem Apoſtolicam antiquitùs receptæ. Can. vj. Concil. Nicæni, & Rufini interpretatio illuſtratur. Alia Patriarchæ, alia Pontificis diœceſis. Reſcriptum Innocentij III. de Patriarchæ Conſtantinopolitani electione, explicatur.

CAP. III.



ORIENTEM ergo percenſuimus; poſthæc eadem eſt celeritate percurrenda orbis Romani pars altera, dignitate & glòria longè præſtantior; in ea primò ſummum Pontificem non audent Græci vnius diœceſeos finibus concludere, vel aliter ſextum Synodi Nicænæ canonem exponere, quàm vt agnoſcant ei totius Occidentis curam obtigiſſe. τῷ τῆς Ῥώμης Ἐπισκόπῳ (ait Nilus) τοῦτο δέδοται δηλαδὴ, τῶν ἑσπερίων κρατεῖν. quod iiſdem penè verbis expreſſit & Balſamo. Verùm nos, quibus nomen Romanum grauiſſimum eſt, & ſanctiſſimum, vti hanc ſolam Apoſtolicam ſedem eſſe credimus, ita ſoli eius Pontifici vniuerſæ Eccleſiæ clauum immortalis Dei munere datum profitemur: quæ haud dubiè fuit Concilij Nicæni ſententia; ſacra nimirum illa Synodus in Nouell. Theod. & Valent. de Epiſcop. ordin. quæ ſupremam hanc, & cœlo proximam poteſta-

tem plenè testata est: Nicænam enim propter excellentiam intelligas oportet, cùm Synodum audieris ὅπος ὁ τῆς ἐκκλησίας νόμος Theodorito, ἱερατικὸς Sozomeno, & Nicolao Pontifici doctissimo *lex Ecclesiastica*; cuius præscripto fultus Iulius Pont. Max. suam etiam in Oriente quondam retinuit authoritatem. Quin & Episcopi Eusebiani, quibus alioquin odio maximo erat Romana sedes, Romã tamen Ἀποστόλων φροντιστήριον, καὶ εὐσεβείας μητρόπολιν prædicabant, vt ex eorum epistola quadam retulit Sozomenus lib. iij. cap. vij. vbi de Iulio verbis meminit tam honorificis, vt nihil suprà possit: ἅτε ἢ τῆς (inquit) πάντων κηδεμονίας αὐτῷ προσηκούσης, διὰ τὴν ἀξίαν τοῦ θρόνου, ἑκάστῳ τὴν ἰδίαν ἐκκλησίαν ἀπέδωκε. loquitur nempe de Episcopis, quos in Oriente expulsos, & exturbatos sedibus suis, ille in pristinam dignitatem post Nicęna tempora restituit: quòd fieri certè non poterat nisi ab eo qui in celsissimo Principis Ecclesiæ solio ius diceret. Notum denique, vt annuente clarissimo fidei vindice Cyrillo, nec repugnantibus Episcopis qui ex toto Oriente Ephesum cõuenerant, missi illuc à Cælestino legati eum πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν φροντίδα ἔχειν pronunciarint; vtque in Synodo Chalcedonensi, cùm magnus Leo *vir Apostolicus, & vniuersæ Ecclesiæ Papa*, ab ipsius legato Lucentio appellatus esset, nemo ex sexcentis illis Patribus (licet omnès impensiùs

quàm par eſſet Epiſcopo Conſtantinopolitano fauerent) Lucentium verbo refellerit, aut legatorum ſubſcriptiones quæ ſedis Romanæ maieſtatem adhuc tuentur arrogantiæ damnarit, aut reijciendas eſſe cenſuerit. Omitto Cyrillum Cæleſtini in Concilio Epheſino τὸν τόπον διέποντα (vnde Patriarcham Alexandrinum nomine Papæ nuncupatum tradunt Nicephorus & Balſamo.) Sed quid opus, ſi nulla fuiſſet in Orientis Imperio Pontificis Max. authoritas, vt ille Heracleano, Sardanenſi, Corinthio, Philadelphenſi, & alijs Epiſcopis à quibus Orientales Eccleſiæ regebantur, vices ſuas committeret? Atqui certè non tantùm Epiſcopos, ſed ipſos etiam Theſſalonicæ, & primæ Iuſtinianæ Primates à Pontificibus Romanis ſtudioſiùs id efflagitaſſe, & acceptum pro ſummo beneficio habuiſſe docent Pontifices Max. Leo epiſt. lxxxiiij. Martinus epiſt. v. & vj. Iuſtinianus Nouell. cxxxj. & Balſamo vj. in Trullo.

Superſunt adhuc in Synodo Nicæna (quam ad nos integram minimè perueniſſe certiſſimis argumentis compertum eſt) hæc verba can. ſexto: τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατείτω, τὰ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ Λιβύῃ, καὶ Πενταπόλει, ὥστε τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἐπίσκοπον πάντων τούτων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν· ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν τῇ Ῥώμῃ Ἐπισκόπῳ τοῦτο συνήθες ἐστιν. quibus oſtenditur Alexandrini patriarchatus exemplum ab Eccleſiæ Romanæ forma ὡς ἀπὸ τοῦ

ἀρχόντων desumptum fuisse. Sed alia tamen Patriarchæ, alia Pontificis semper dignitas. quamobrem hoc tibi persuadeas oportet magnum nihilominùs in Ægyptiaca diœcesi Pontificis nomen, & imperium fuisse: etenim in prouocatione quam Concilij Nicæni decreto firmatam non dubito, summi sacerdotij lumen maximè elucere negari non potest. Peruulgata est Athanasij, qui maximæ Synodi pars magna fuit, ad Iulium appellatio. Et exciderat tamen Græcorum artibus lex illa de qua in Carthaginensi Concilio actum est; sed eam denuò in Sardicensi renouatam habemus. Passim occurrent in antiquitatem intuenti appellationum huiusmodi exempla, quorum authoritas nulla ratione labefactari, aut minui potest: indeque ius istud in ipso etiam Oriente receptum fatetur Flauianus Princeps Ecclesiæ Constantinopolitanæ epist. ad Leonem in actis Concilij Chalcedonensis hoc loco: *Libellos vobis direxit Eutiches plenos omni fallacia, atque calliditate; dicens iudicij tempore libellos se dedisse appellationis, & nobis, & huic conuenienti Concilio, & appellasse vestram sanctitatem, quod nequaquam verum est.* Hic & frequentes relationes (quibus nihil fuit in Imperio Romano augustius) vt à summis magistratibus ad Imperatorem, ita ab Episcopis ad Romanum Pontificem factas facilè possem ascribere; sed vnum pro multis

testimonium dabit Synodi Sardicensis ad Iulium epistola apud Hilarium: *Optimum & valdè congruentissimum esse videbitur, si ad caput, id est, ad Petri Apostoli sedem de singulis quibusque prouinciis domini referant Sacerdotes.* Ad Patriarchæ igitur non Pontificis dignitatem respexit sextus ille canon.

Sed residet adhuc in verbis Rufini (qui Græca Latinè reddidit) nubecula quædam: *Apud Alexandriam* (inquit) *vt in vrbe Roma, vetusta consuetudo seruetur, vt ille Ægypti, vt hic suburbicariarum Ecclesiarum sollicitudinem gerat.* Ego Rufini interpretationem tuendam hoc loco non suscepi, nec Concilij Nicæni mentem eum assequutum esse contendo; quin sic existimo satius fuisse in re quæ tantum habet momenti verbum verbo reddere; verumtamen id sine vlla dubitatione confirmauerim his verbis Ecclesiæ Romanæ maiestatem nō lędi. Nam vt breuiter, & summatim ea complectar quæ de Italiæ diuisione à me superiori Diatriba pluribus explicata sunt; obseruandum Romam, & suburbicarias regiones à Præfecto vrbis, & Vicario, vt reliquas Italiæ prouincias à Præfecto prætorio Italiæ, & eius Vicario regi atque gubernari consueuisse. Duas igitur habuit Italia diœceses; nam diœcesis nihil aliud est, quàm coniunctarum prouinciarum administratio: sed

Cap. 3. pag. 23. & sequentib.

Sed effecit vrbis dignitas, vt in Præfecto, & Vicario constituēdo sola tantæ ciuitatis ratio habita videatur: hinc diœceseos Italicæ nomen retinuit ea tantùm Italiæ pars, quam Præfectus prætorio administrabat. Quo fit vt frequenter in Imperatorum constitutionibus suburbicariæ prouinciæ, quæ omnes in Italia sunt, ab Italia tamen separētur. Quod cùm ita sit, nemini mirum videri debet, si earum Ecclesię à Rufino cum Ægypto conferantur: amplissima enim fuit Ægypti diœcesis, sed multò illustrior illa pars Italiæ, in qua Roma ipsa augusto auspicio condita, Imperium terris æquauit, & quam in diœceseos quoque formam redactam propriam vrbi dicarunt orbis moderatores. Rufini igitur hæc sententia, Ægyptiacas prouincias ab Alexandrino administrari, vt suburbicarias ab Episcopo Romano. Nam quamuis aliæ quoque essent in patriarchatu Romano diœceses (qua de re nemo vnquam dubitauit) satis erat nihilominùs vrbicariam, qua plures prouinciæ & metropoles comprehendebātur cum Ægyptiaca conferre: quid clarius? quid apertius? nihil de summa hîc dignitate totiúsque Ecclesiæ procuratione detrahi vides. Atque hoc sensu accipi oportet quod apud Iulianum legimus Nouell. cix. *Archiepiscopum Iustinianæ primæ eadem iura super Episcopos sibi subiectos habere, quæ Papa Romanus habet super Episcopos sibi suppositos.* Qui-

bus ſanè non æqualis vtriuſque ſtatuitur authoritas; nemo enim qui ſanæ ſit mentis, cum æternæ vrbis Pontifice nouæ & ignobilis ciuitatis Epiſcopum conferendum putet, ne quidem inſolens illa Græcorum natio. Suam Metropolitanus, ſuam habet Epiſcopus parœciam, in qua pari iure vtuntur; ſed vniuerſa tamen prouincia Metropolitani curæ ſubiicitur: quod dici ſimiliter poteſt de Metropolitano, Patriarcha ſeu Primate, & ſummo etiam Pontifice: nam & is Patriarcha eſt in diœceſi certis definita prouinciis, (ſpecialem vocat Hincmarus epiſt. vj.) pluréſque, ſicut alij Patriarchæ, habet Metropolitanos, in quos exercet non diſſimilem poteſtatem. Verùm alia eſt Pontif. Max. diœceſis quæ orbis terræ regionibus terminatur. atque inde eſt quòd vniuerſales cogit ille ſynodos; & Patriarcharum Epiſcopus appellatur à Caſſiodoro lib. ix. epiſt. xv. Ideóque Patres, qui primo Arelatenſi Concilio interfuerunt, haud temerè in epiſtola ad Silueſtrum ſcripſerant non vnam ab eo diœceſim adminiſtrari: *Placuit à te qui maiores diœceſes tenes potiſſimùm omnibus inſinuari.*

Fœlices nimiùm Chriſtiani, ſi nihil vnquam de ſumma illa authoritate delibari permiſiſſent: equidem, ἵν' εἴπω τι καὶ τολμηρότερον, hoc ſemper in animum induco meum non ſine præcipuo Dei nu-

mine Orientem Occidentis viribus expugnatum (quæ Francorum pietati & virtuti laurea maximè debetur) vt illa pars orbis Patriarcharum sedibus inclyta Ecclesiæ Romanæ fasces submitteret, & eius amplitudinem, dignitatemque agnosceret. Quamobrem & lego, fateor quàm libenter, quæ Innocentius III. de electione Constantinopolitani Patriarchæ eo tempore decreuerat in cap. scriptum de electon: quod vt illustrem, & quædam rei penè iam obliteratæ vestigia ostendam, à proposito paululùm deflectere non pigebit: *Mandantes* (ait Innocentius) *quatenùs super his & alijs inquiras diligentissimè veritatem de meritis electi, & postulati apud Venetias, vbi nati fuerunt, & diutiùs conuersati.* postulatum hîc, & electum Venetijs; natos & educatos audis: quoniam iunctis antè Gallorum Venetorumque copijs Constantinopolis obsessa, & capta fuerat, totiusque exercitus consensu sancitum, vt si Gallus ad Imperij (quod Balduinò posteà obtigit) culmen ascenderet, Veneto patriarchatus deferretur; idque Egnatium, Blondum, & Cuspinianum cùm non latuerit, à Villarduyno tamen, Niceta, & ab ipso etiam Imperatore (cuius epistolam edidit annalium scriptor Gothofredus) prætermissum est. An quia palàm, & in oculis omnium actum non fuerat de his pactionibus, quas nemo extitisse inficiabitur, qui eò rem

perductam intelliget, vt soli etiam Veneti ad reliquas Ecclesiæ Constantinopolitanæ dignitates, & officia admitterentur: quod iure optimo Innocentius prohibuit scripta ad legatos suos epistola, cuius pars est cap. v. de institut. Sed apertiùs ad ipsum Patriarcham: *Quòd si de cætero*(inquit)*solos Venetos in Ecclesia sanctæ Sophiæ Canonicos institueris, aut ad hoc operam impenderis, vt semper in eadem Ecclesia sit Venetus Patriarcha; nulla deinceps ratione poteris excusari, nec illud obserues, vt neminem Archiepiscopum præter Venetum in tota facias Romania.* sunt & aliæ eiusdem argumenti epistolæ in codice MS. Collegij Fuxensis Tolosæ, ex quarum vna ea tantùm hîc appingam, quæ Francos potissimùm ab illius Ecclesiæ dignitatibus & officijs remotos demonstrant:*Solos Venetos vel subiacentes eis in Ecclesia tua promoues, Francos,& alios probos viros alterius nationis promouere contemnens; volumus vt ab huiusmodi reuoceris abusu.* sed de his satis. Multa eruditè de Pontificis Max. potestate à viris pietate, & literis præstantibus sunt scripta, quæ gratius erit ab ipsis fontibus, quàm ex arenti hoc riuulo haurire. Ego de re omnium grauissima breuiter tantùm, simpliciter, & sine fuco egi,

ἁπλοῦς γὰρ ὁ τῆς ἀληθείας μῦθος.

ECCLESIÆ SOL IN ARCE Romana. Omnis Italia in Pontificis Max. Patriarchatu. An Illyricum cum Italia coniunctum fuerit. Aquileia Dalmatiæ ciuitas. Nullus in Occidente Illyrici Vicarius. Vera Illyrici metropolis Mediolanum. Ambrosius Episcopus Mediolanensis Sirmiensis Episcopi electioni præfuit. In Concilio Aquileiensi primas tenuit Episcopus Mediolanensis: nec tamen Primatis aut Patriarchæ sibi honorem vnquam arrogauit. Rauenna vrbs regia, Flaminiæ primùm metropolis, Æmiliæ posteà attributa. Nullum eius Episcopus sibi primatus ius vindicauit. Ecclesiæ Rauennatis autocephalia. Aquileiensis Episcopus. Gradensis & Foroiuliensis Primates fuerunt. Gradus noua Aquileia. Longobardiæ Transpadanæ metropolis vetus Aquileia. Venetorum Patriarcha. Pisanus Primas. Carthaginensis Episcopus Africæ primatum obtinuit. Eius authoritas in omnes Africanæ diœceseos prouincias. Paschatis dies scriptis à Pontifice literis solebat quotannis publicari. Treuerensis primatus. Veterum Episcoporum modestia. Arelatensis primatus. Primates à Sedis Apostolicæ Vicarijs differunt.

Suas tamen Primatibus vices aliquando Pontifices imponebant. Legati à latere. Eorum nomen ab Imperio ad Ecclesiam translatum. Britanniæ Primatem ab Arelatensi Episcopo consecrari voluit Gregorius. Synodi cogendæ ius Arelatensi olim Episcopo concessum. Eius cum Episcopo Viennensi de iure metropolitano in Taurinensi Concilio controuersia. Viennensis prouincia inter eos diuisa. Ciuiles, & Ecclesiastici Septem prouinciarum conuentus in Arelatensi ciuitate fiebant. Hincmari sententia de primatu Viennensi in dubium reuocatur. Zosimi, & Bonifacij de Arelatensis Episcopi authoritate diuersa decreta. Hilarius Arelatensis Episcopus Galliarum Primatem se asserebat, cui restitit Leo Pontifex Max. Aucta nihilominùs posteà huius Ecclesiæ dignitas. Sed extincta tandem. Toletanus primatus. Unde eius origo. Gallia Narbonensis à Gotthis in Hispaniæ prouincijs numerata. Inepta Hispaniarum diuisio, quæ falsò Constantino tribuitur. Profligato, & extincto Alarico regnum Tolosanum funditùs deletum. Quo tempore celebrata fuerit prima Aurelianensis Synodus. Tolosa Gotthis cum Aquitania concessa metropoleos nomen accepit. Duæ in eadem prouincia metropoles. Vetus Nicææ cum Nicomedia περὶ πρωτείων contentio.

Duæ Britanniarum metropoles à Gregorio Magno constitutæ. De primatu inter Episcopum Cantuariensem & Eboracensem controuersia.

CAP. IIII.

SVos etiam Patriarchas & Primates Occidens coluit: sed cùm Ecclesiæ Sol propiùs ex arce Romana eam orbis partem aspiciat, mirum non est si obscurentur tanti luminis velut fulgore vicina sydera: ἥλιος (ait Basilius Seleuciæ Episcopus) ἐπαφιεὶς τὰς ἀκτῖνας, ἀστέρων μὲν καλύπτει χορούς, ἀμαυροῖ δὲ φέγγος σελήνης, τῇ τῆς λαμπρότητος ὑπερβολῇ τῶν φωστήρων συστέλλων τὴν θέαν. Egimus nos de suburbicariis prouinciis suprà, sequitur Italia prætorij Italici diœcesis prima, cuius metropolis Mediolanum; sed quis olim & totam Italiam in patriarchatu Romano sitam denegauerit? quanquam si supremam Pontificis Max. authoritatem respicimus, haud valdè necessarium videatur de patriarchatus finibus disputare.

Vt ergo ad rem, nemo sibi persuadeat ciuiles diœceseôn, & prouinciarum formas in Ecclesiæ politia semper obseruatas; nec enim id res ratióve suadet, quemadmodum suo loco planè & dilucidè explicabitur, hîc tantùm fas sit sagaciter odorari, & inuestigare, an Mediolanensi Episcopo ex

eius vrbis dignitate aliquid olim authoritatis accesserit, vt de Thessalonicensi ait Iustinianus Nouell. xj. quod ita facillimè exequemur, si in hac quæstione Italiæ adiungamus Illyricum, cuius aliquando duas fuisse diœceses, alterámque cum antiqua metropoli Sirmio Italiæ prætorio ascriptam perspicuum est. Sed vereor ego, ne vt Daciam alio loco Macedoniæ adiunctam ostendi, ita & hæc Illyrici pars diœceseos nomine seruato tunc Italiæ προσθήκη fuerit, nec solùm eundem Præfectum, sed & Vicarium habuerit, prisco & illustri exemplo legis Vatiniæ; quæ, vt Suetonius scribit, Illyricum cum Gallia Cisalpina in Cæsaris gratiam coniunxerat. nec certè mirum; quippe Italiæ imminet tractus ille. Ausonius in Aquileia:

Itala ad Illyricos obiecta colonia montes.

Quin & fines, quibus inter se disiunguntur, parum certi: siquidem Aquileia ipsa Italiæ vrbs, Dalmatiæ (quæ Illyrici prouincia est) aliquando tribuitur, vt probat hic primæ Synodi Arelatensis locus: *Ex prouincia Dalmatiæ ciuitate Aquileia Theodorus Episcopus.* & confirmat etiam prouinciale Romanum, in quo Pontifex Max. longo post tempore id ipsum sequutus videtur; atque ideò nullus, si quid coniectura assequi possum, in Occidentis Notitia Illyrici Vicarius. vir doctissimus, qui commentariis vtramque Notitiam illustrauit, occupato iam à

bar

barbaris Illyrico, magiſtratum, qui fungi munere ſuo non poterat, prætermiſſum exiſtimauit: ſed profectò nondum in Illyrico funditùs deletum erat nomen Romanum; & quod caput eſt, cùm omnes huius diœceſeos prouinciæ, earumque Rectores hoc Imperij breuiario comprehendantur, non occurrat facilè qua ratione omitti potuit Vicarius. Itaque Sirmium, niſi fruſtrà ſum, priſtinum quidem honorem retinuit; ſed vera tamen Italiæ, & Illyrici metropolis eo tempore Mediolanum. Huius ſententiæ non leue argumentum in electione Anemij Sirmienſis Metropolitani, cui Ambroſius Mediolanenſis Epiſcopus præfuit, ita Paulinus in eius vita: *Cùm Ambroſius Sirmium ad creandum Epiſcopum Anemium perrexiſſet, ibique Iuſtinæ tunc temporis Reginæ potentia, & multitudine coadunata de Eccleſia pelleretur, vt nõ ab ipſo, ſed ab hæreticis Arianis Epiſcopus ordinaretur, eſſetque conſtitutus in tribunali, nihil curans eorum quæ à muliere excitabantur &c.* An permiſiſſet ſcilicet Auguſta, niſi ſedis Mediolanenſis hæc fuiſſet authoritas, vt Ambroſius, cui illa pertinaciter erat infenſa, electioni Epiſcopi in alia diœceſi præficeretur? Non Ariani quoque, qui ab Illyrico profecti, vt docet Maximi tyranni epiſtola ad Valentinianum Auguſtum, iam Occidentem inſanæ prauitatis opinione infecerant, viro ſanctiſſimo, quem

hostili odio prosequebantur, restitissent?

Hæc si fuit Mediolanensis Episcopi authoritas in Illyrico, quî minor eadem esse potuit in Italiæ diœcesi, cuius Mediolanum propria fuit metropolis? sanè in Concilio Aquileiensi (quod potissimùm ex Italiæ prouincijs conuocatum docet Gratiani ad Præfectum prætorio epistola) ipsum Ambrosium primas tenuisse ex serie actorum liquidò satis deprehenditur; neque verò Italiæ statu post crebras illius vastationes immutato prorsus euanuit hæc potestas, vt subindicat vetus mos in Aquileiensis Episcopi electione obseruatus can. istud. 11. quæst. 1. & can. pudenda. 24. quæst. 1.

Sed verum fateamur, amat Polymnia verum. Nunquam ille sibi tantum arrogauit, vt Patriarchæ aut Primatis nomen vsurparet; quod Gelasius etiam non obscurè innuit in epist. ad Dardanos. Itaque vnus adhuc totius Italiæ & Occidentalis Illyrici Patriarcha, vrbis æternæ Episcopus.

Arx demùm Imperij & propugnaculum fuit Rauenna, *vrbium* (ait Paulus Diaconus) *nobilissima*, ita vt regium nomen consequuta sit. Iornandes cap. xxix. de rebus Geticis: *Tertio milliario ab vrbe erat regia Rauennate.* nec ad summum decus ei defuit splendor Ecclesiæ. Nota satis Valentiniani constitutio, quam Hieronymus Rubeus rerum Rauennat. scriptor edidit: ἀλλὰ ταύτην τοῖς γνησίοις

ἰσχεῖναι. meritò dubitant viri iudicio, & doctrina præcellentes; in ea nihilominùs nullum Patriarchæ aut Primatis vestigium agnoscas. metropolim quidem Flaminiæ fuisse docet Zosimus lib. v. *Ῥάβεννα μητρόπολις Φλαμινίας, πόλις ἀρχαία.* & vetus prouinciarum index: *Flaminia in qua Rauenna.* sed hoc initio, posteà Æmiliæ attributam veteri hoc lapide comprobatur: CRONIO. EVSEBIVS. V. C. CONSVLARIS ÆMILIÆ. ADDITA. PRÆDICTÆ. PROVINCIÆ CONSVLARI. VIGILANTIA. ET. IVSTITIA. EIVS. RAVENNATIVM. CIVITATE. QVÆ. ANTEA. PICENI. CAPVT. PROVINCIÆ. VIDEBATVR. nam Picenum (ne quis hîc hæreat) eandem cum Flaminia prouinciam alibi ostendimus. Denique Æmiliæ metropolim fuisse testis non solùm Valentinianus, sed & Simplicius Pont. Max. (qui aliquot post annos Ecclesiæ Catholicæ curam suscepit) in epistola ad Ioannem huius ciuitatis Episcopum, in qua, *Ordinationes* (inquit) *tibi Rauennatis Ecclesiæ vel Æmiliensis noueris auferendas.* nescio an tunc Æmiliæ addita fuerit Flaminia: etenim ciuitates ferè omnes, quæ à Valentiniano Æmiliæ ascribuntur, Romandiola (quæ vulgò Flaminia exponitur) comprehensas in prouinciali Romano habemus: adeoque Paulus Diaconus qui easdem Æmiliæ ciuitates assignat,

Nonnihil diuersa apud Gruter. pag. 399.

Rauennam tamen in Flaminia constituit. Sed hæc nimirum tenebris offusa latent adhuc in sinu antiquitatis. Id verò exploratum vnam tantùm à Rauennatum Episcopo prouinciam administratam, in qua nullum vnquam Primatis ius habuit: quò fit vt eius quoque modestia à Gelasio magnoperè commendetur. Taceo (vt verbum Anastasij in Dono vsurpem) *autocephaliam*, indignum herclè facinus, & silentio æterno obruendum; cuius author post institutum (vt credi potest) Exarchatum eruditus Græcis moribus fuerat: ὁ τοῦ μύθου Σαλμωνεὺς μικρόν τι χρῆμα πρὸς αὐτὸν ἦν.

Et tamen auditum aliquando nomen Primatis aut Patriarchæ in quibusdam Italiæ prouincijs non inficior. Aquileiensem Patriarcham nemo ignorat; ita Paulus, ita Seuerus, & Abbas vocantur à Paulo Diacono. Et quidem Istriæ quondam Venetiæque fuit metropolis Aquileia; iactata etiam celebritas Romatianæ, palatiumque vetustissimum, cuius egregia pictura laudatur in panegyrico ad Maximianum; neque quenquam latet Ecclesia eius antiquissima, de qua Manasses Arelatensis apud Luitprandum lib. iiij. cap. iij. tametsi incertum quo primùm tempore Episcopus ille Patriarchæ nomen sibi asciuerit: appellatio certè non admodùm vetus. Verùm & eadem Venetiarum prouincia Gradensem Patriarcham habuit: nec dubium quin Aqui-

leiâ à Longobardis captâ, Patriarcha, qui profugus in paruam illam Insulam concesserat, noui huius patriarchatus author extiterit; ex eoque Gradum nouam Aquileiam, & Gradensem Episcopum nouæ Aquileiæ Patriarcham dixerit Leo IX. Pontifex Max. epist. ij. Diuersa ergo partium studia in medio belli diuturni æstu effecerunt, vt Patriarchæ ambo appellati sint: vtriusque sanè fit mentio in prouinciali Romano, & apud Paulum Diaconum lib.iiij. cap.xxxiiij. Adijciendus Foroiuliensis, qui Patriarcha quoque dicitur à Vvalfrido Strabone de reb. Ecclesiast. cap. xxv. Etenim post direptam, vt arbitror, Aquileiam, Forumiulij Venetiarum fuit metropolis. Paulus Diaconus lib. ij. cap. xiiij. *Venetiæ Aquileia ciuitas caput extitit; pro qua nunc Forumiulij.* Sed posteà cùm Gradensis Episcopus & Foroiuliensis de finibus inter se disceptarent, Venetiam & Istriam obtinuit Gradensis, Longobardiam Foroiuliensis. Leo IX. epist. ij. iam citata: *Iudicio totius sanctæ Synodi definitum fuit, vt noua Aquileia totius Venetiæ & Istriæ caput & metropolis perpetuò haberetur, secundùm quod euidentissima prædecessorum nostrorum astruebant priuilegia: Foroiuliensis verò Antistes tantummodò finibus Longobardorum esset contentus.* & hoc opinor iure vsus est posteà Aquileiensis Patriarcha, cùm aliquam pristinæ fortunæ

partem recuperasset;atque ita Venetiarum prouinciam amisit Aquileia, & Longobardiæ Transpadanæ, quam Æmiliam vocat Guntherus, metropolis facta est.

Æmiliæ primam fama cognouimus vrbem
Quæ,velut ex Aquila cunctarũ rege volucrum,
Nomina clara gerens, Aquileia ritè vocatur.

Ex his porrò contemplantibus, quæ illis temporibus miseris planè,& luctuosis fuerit Italiæ facies, nihil vsquam in Ecclesiasticis ciuilibusque prouinciarum formis fixum & stabile videbitur. Sedenim (vt hoc quoque addam) Dominicum Gradi Antistitem Gregorius VII. Venetiæ vocat Patriarcham lib.j. epist. xviij. Gradensem eum fuisse probat epist.xiiij.lib.iij. nondum enim parua illa Insula patriarchatu suo exuta fuerat,vt fidem facit epistola xxxix.lib.ij. At Venetorum vrbs clarissima (quæ, iactatâ turbulentissimis tempestatibus & procellis Italiâ, velut Rhodus altera celsum vndis caput extulit, vt perpetuum florentissimæ Reipublicæ domicilium esset) patriarchatum tandem, Gradensis nomine extincto, fœliciter est adepta. Censetur etiam inter Italiæ Primates Pisanus, cuius authoritatem ornat & amplificat Innocentius III. epist. ad Hubaldum lib. j. Sed videor forsan de his nimis multa: ad veteres enim illos Patriarchas & Primates, qui integras administrabant diœceses, pertinet nostra Diatriba.

Sequitur Africa prætorij Italici tertia & celeberrima diœcesis, cuius ducentos quinque Episcopos Carthaginensi aliquando interfuisse Concilio obseruauit Leo IX. epist.iij. & iiij. fuerunt autem omnes illius Metropolitani Primates, προεδρεύοντες, siue τῆς πρώτης καθέδρας Ἐπίσκοποι, sed ἔξαρχοι dici non poterant can.xxxix.Concil.Carthagin. quamuis & hoc etiam verbo nonnunquam Metropolitani designentur, vt ab Euagrio lib. iiij. cap. xj. ὑποτίθεισι τοὺς ἑκάστης διοικήσεως Πατριάρχας ἀλλήλοις συμβαίνειν· τούς τε τῶν πόλεων Ἐπισκόπους, τοῖς ἰδίοις ἐξάρχοις ἕπεσθαι. verùm hoc parciùs: proprium enim solis diœceseôn Primatibus, quibus adnumerandus est Carthaginensis Episcopus, Leoni IX. Pontifici Max. rectè dictus in epist. iiij. *maximus Africæ Metropolitanus.* eum certè toti Africæ à se præpositum gloriatur Iustinianus Nouell. cxxxj. τὸ δίκαιον τῆς ἀρχιεροσύνης, ὅπερ τῷ Ἐπισκόπῳ Ἰουστινιανῆς Καρχηδόνος τῆς Ἀφρικῆς διοικήσεως δεδώκαμεν, ἐξ οὗπερ ὁ Θεὸς ταύτην ἡμῖν ἀποκατέστησε φυλάττεσθαι κελεύομεν. At sine dubio non sunt hæc iura à Iustiniano primùm concessa, sed post receptam à Vandalis Africam restituta: magnamque tanti Antistitis iam anteà fuisse authoritatem apparet satis ex can. 56. Concil. Carthagin. vbi Epigonus Episcopus Aurelium Antistitem ita alloquitur: ἀνάγκην ἔχεις αὐτὸς πάσας τὰς ἐκκλησίας ὑποστηρίζειν. ὅθεν ἐξουσίαν σοι ἡμεῖς οὐ δίδομεν, ἀλλ' ἐπισφραγί-

ζομεν ταύτην τῇ σῇ προαιρέσει, ὥστε ἐξεῖναι ἀεὶ κρατεῖν δ' ἂν θέλῃς, καὶ προχειρίζεσθαι προεστῶτας τῆς ἐκκλησίας &c. Sunt & alia permulta in Synodis Africanis, quæ Carthaginensis Episcopi in totam diœcesim authoritatem prolixè declarant, vt quòd Clericos ex omnibus Africæ prouincijs consecrabat, quòd sine eius formata, quam ἀπολυτικὴν vocant, ad comitatum iter institui non poterat, quòd cæteris Africæ Episcopis solemnem indicabat Paschatis diem, quem tamen anteà Pontifex Max. præscripserat, vt ex epist. x. Innocentij I. ad Aurelium Episcopum Carthaginensem apertè conuincitur: & hæc quidem fuerat Alexandrino Episcopo cura olim delegata; sed ille ad summum Pontificem referebat, vt Beda cap. xlij. de ration. temp. & Magnus Leo in epist. lxxij. ad Martian. Aug. luculenter exponunt, neque immeritò: nam quod vniuersa Ecclesia simul eadem die exequi debebat, id par fuit ab ipso vniuersitatis Rectore promulgari; nec aliud in can. j. Synodi Arelatensis primæ decernitur.

Transeo nunc ad prætorium Galliarum, in quo tres sunt item diœceses, Galliæ nimirùm, Hispaniæ, & Britanniæ. Galliarum metropolis fuit Augusta illa Treuerorum, vrbs vtique nobilis & copiosa, cuius Episcopus primatum amplissimum antiquo hoc epigrammate tuetur:

At

Accipe primatum post Alpes Treuir vbique
Quod tibi Roma, noua lege dat & veteri.

Quibus verbis sanè tres maximas diœceses comprehendi nemo non intelligit: & verò magnam eius ciuitatis, quæ Transalpinis omnibus antecelleret, dignitatem esse oportuit; quanquam Episcopus qui illic sedebat adæquandam (si Gelasio credimus) cum ciuili potentia Ecclesiasticam authoritatem nunquam putauit; quod verecundiæ forsan & modestiæ tribuendum putes, quæ tanta quidem priscis temporibus in primis Ecclesiæ moderatoribus elucebat, vt speciosa omnia honorum vocabula facilè respuerent, & extraordinaria potestate, quam obtinerent, comiter vterentur; res in Concilio Carthaginensi Aurelio totius Africæ Primati ab Epigonio laudi data: Ἐπίγονος Ἐπίσκοπος εἶπεν· ἡ ἀγαθοθέλεια μεσάζει τὴν ἐξουσίαν· ἧττον γὰρ τολμᾷς εἴπερ δύνῃ ἀδελφὲ, ἐν τοῖς πᾶσιν ἑαυτὸν ἀποδεικνύειν ἀγαθὸν καὶ φιλάνθρωπον. sed nullum ferè (εἰρήσεται γὰρ τἀληθὲς) in veteri memoria tantæ occurrit potestatis vestigium. Nec ego mihi persuaserim quenquam Episcopum Treuerorum in tribus his diœcesibus Primatem vnquam egisse: si quis tamen in propria eum Galliarum diœcesi præcipuo quodam & exorti honore olim donatum contendat, minimè obnitendum arbitror. Nicetium Treuericum sic compellauit Venantius Fortunatus:

Totius orbis amor, Pontificumque caput.

& alio loco Magnericum:

Culmen honorificũ Patrũ Pater Archisacerdos.

Sed nihil ibi quod quiuis Metropolitanus suo iure sibi non vindicet. Et iam profectò notus erat in Gallijs primatus Arelatensis, cuius origo inuestigationem habet nõ difficilem. Laborante Imperio, & rebus in Occidẽte iam inclinatis, nouum istud in Gallijs sydus apparere cœpit, de quo Iustinianus in epist. quæ superest in collat. ij. quintæ Synodi: *Sedenim Valentiniano Episcopo Scythiæ & Aureliano Arelati quæ prima est sanctissimarum Galliæ Ecclesiarum, scripsit & manifestauit.* & Pelagius apud Nicolaum I. in epist. ad Michaëlem Imperatorem: *Passi estis surripi vobis & Sabaudium fratrem, & Coëpiscopum nostrum Arelatensis ciuitatis Antistitem, cuius Ecclesia in regionibus Gallicanis primatus priuilegio, & Sedis Apostolicæ vicibus decoratur.* hunc enim Sedis etiam Apostolicæ Vicarium fuisse probant epist. Vigilij Põt. Max. ad Episcopos Galliarũ; & Gregorij Magni epist. liij. & liiij. lib. iiij. Sed caue putes, ob id Vicarios omnes Apostolicæ Sedis Primates fuisse, vt quibusdã viris doctissimis visum est. Enimuerò Primates aliquando Põt. Max. vices sustinuisse in dubium vocari non potest; sed differunt tamen à Vicarijs: nam quis Heracleanum, Sardanensem, Corinthium, & alios huiusmodi, qui

Vicarij Sedis Romanæ in Oriente fuerunt, Primates appellauerit? eos Balſamo vj. in Trullo Legatos vocat ἐκ προσώπου à latere dixerunt noſtri Pontifices, quod nouum non eſt; ſiquidem in Concilio Carthaginenſi de Pontifice Max. dicitur: ἵνα ἐκ τοῦ πλευροῦ αὐτοῦ πρεσβύτερον ἀποστείλῃ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ εἶν. & in epiſtola Magni Leonis ad Fauſtum & reliquos Archimandritas Conſtantinopolitanos: *Cùm propter cauſam fidei, quam Eutyches perturbare tentauit, de latere meo mitterem, qui d fenſioni veritatis aſſiſterent.* ab Imperio ſumptum vocabulum, vt oſtendit illud Poſſidonij in vita Auguſtini de Tribuno & Notario, qui ad componendas de religione contentiones in Africam ab Honorio Imperatore legatus fuerat: *Propter quod perficiendum etiam de ſuo latere Tribunum & Notarium Marcellinum ad Africam Judicem miſerat.* ſed maior ſemper Legati à latere, quàm aliorum omnium qui Pontificis vices obirent poteſtas ex cap. 8. & 9. de offic. legat. Arelatenſem igitur & Primatem, & Vicarium fuiſſe conſtat: ad primatum reſpexit Gregorius Magnus cùm Virgilium vrbis illius Epiſcopum Galliæ Metropolitanum appellauit epiſt. liij. lib. v. cuius dignitati ne quid temerè detraheretur, conſulenti ipſum Auguſtino Britanniarum Primati omnem in Galliarum Epiſcopos authoritatem denegauit, vt eſt in can. iij. xxv. q. ij.

& apud Bedam lib. j. cap. xxviij. quin euocatum illum è Britannijs, vt author idem Beda, ad extremos Galliarum fines ab Arelatensi Episcopo consecrari voluit; nimirùm vt à summo Antistite Galliarum (quarum Britannia quondam pars fuerat) tanti sacerdotij honorem acciperet. Hæc sanè si quis attentiùs cogitet Arelatensi totius Galliæ primatum putet asserendum; sed rem altiùs adhuc ordiri, & à capite repetere non grauabor. Primùm, Synodi ex diuersis prouincijs cogendæ potestatem eum antiquitùs habuisse discimus ex can. 18. Concil. Arelatens. II. qua ratione forsan ab eo de prouinciæ primatu, hoc est, de iure metropolitano cum Viennensi Episcopo disceptatum est in Concilio Taurinensi; cuius hoc fuit iudicium, vt qui ciuitatem suam metropolim ostenderet, is Metropolitani honorem, & prouinciæ curam susciperet. Attamen in omnibus Galliarum Notitijs quæ ad nos peruenerunt Vienna semper totius est prouinciæ metropolis, & in Synodo Arelatensi prima Arelas inter ciuitates Viennenses numeratur: *Ex prouincia Viennensi ciuitate Arelate Marinus Episcopus.* Verùm ex ipsius Concilij Taurinensis sententia controuersia demùm transacta, & prouincia inter eos diuisa est; quod Zosimi, & aliorum etiam Pontificum (quorum literæ ex tabulario Ecclesiæ Viennensis nuper in lucem prodierunt)

authoritate fulcitur. *Sicut in Taurinensi* (ait Zosimus ad Simplicium Episcopum Viennensem) *grauissimorum Episcoporum Synodo pacis concilio decretum est viciniores tibi intra prouinciam ciuitates vindices*. eaque diuisio à Leone iam recepta, Symmachi rescripto his verbis confirmatur: *Quemadmodum Leo Papa dudum recognitis partium allegationibus definiuit paræciarum numerum, vel quantitatem Viennensi & Arelatensi Sacerdotibus deputatam, & nos præcipimus nullius vsurpatione transcendi*. indeque omnes ciuitates, ex quibus Arelatensis Metropolitani prouincia conflata est, in antiqua Viennensi reperiuntur.

Cæterùm Taurinensem Synodum quarto Honorij consulatu, aut circa, coactam conijcio; tunc enim è viuis excesserat Ambrosius (sicuti à Comite Marcellino proditum est) cuius recens obitus in Synodo illa memoratur: necdum tyrannidem occupauerat Constantinus, à quo Arelas Galliarum facta metropolis, summum Præfecti prætorio tribunal accepit; nihilque profligato illo mutauit Honorius, vtpote qui non poterat Galliarum prætorium Treueris, quibus ademptum fuerat, restituere, cùm victo Constantino illas tantùm prouincias receperit quæ in Tyranni potestate remanserant, vt prodidit Sozomenus lib. ix. cap. xv. vbi de hac victoria verba faciens ita scribit: ἐξ ἐκείνου πάλιν

τὸ τῆ ὑπήκοον εἰς τὴν Ονωρίου ἡγεμονίαν ἐπανῆλθε καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἄρχουσιν ἐπείθετο. Iam vtraque Belgica, & maior Galliarum pars à Romanis defecerat. Sic igitur aucto ſplendore vrbis Arelatenſis, Eccleſiæ dignitas facta illuſtrior eſt; idque adeò vt non ciuiles tantùm, verùm etiam Eccleſiaſticos exhinc Septem prouinciarum conuentus in ea celebratos ſcripſerit Hincmarus epiſt. vj. quod non improbo, quamuis quod ait primatum Viennenſi Epiſcopo priùs conceſſum, perſuaderi mihi non facilè ſino: duas enim doctiſſimus Cardinalis Baronius protulit ex veteri quodam Arelatenſis Eccleſiæ codice Zoſimi epiſtolas ad Epiſcopos vtriuſque Narbonenſis atque Viennenſis, & ad Hilarium Narbonenſis primæ Epiſcopum xj. Honorij conſulatu ſcriptas, hoc eſt, vj. ferè poſt extinctum Conſtantinum anno, in quibus ille Viennenſem prouinciam, & vtramque Narbonenſem Epiſcopi Arelatenſis pontificio (vt ipſius verbis vtar) ex antiqua conſuetudine ſubiectas affirmat; nec probatur ei quod ſtatuerat Synodus Taurinenſis: quo magis miror aliud ſtatim Bonifacio viſum. Nam cùm Patroclus Arelatenſis, cui impensè fauerat Zoſimus, Epiſcopum in Lutuuenſi primæ Narbonenſis ciuitate conſtituiſſet, Patrocli decretum reſcidit Bonifacius in epiſtola ad Narbonenſem Metropolitanum; eiuſque exemplo mox cùm Hilarius, qui

Arelatenſem vrbem edicto Conſtantini non ita pridem Galliarum metropolim factam intellexerat, graues ob ipſum etiam Galliarum primatum controuerſias excitauiſſet, Magnus Leo ſumma animi contentione reſtitit, elatoſque eius ſpiritus ita contudit, vt ipſum etiam Metropolitani honorem illi ademiſſe videretur: quod oſtendit eius epiſtola xciij. in editione Romana ad Epiſcopos prouinciæ Viennenſis. Nec verò dubites Hilarium magni demùm nominis, & eximiæ ſanctitatis virum Epiſcopum Arelatenſem fuiſſe; neque te fallat πολυμαθέστατος Auguſtinus, qui Viennenſem vocat in epit. iur. Pontif. nam extat alia eiuſdem argumenti epiſtola ad Epiſcopos Galliarum inter Eccleſiæ Viennenſis monumenta, quæ apertè conuincit eum Arelatenſi præfuiſſe Eccleſiæ, vt & celeberrima illa Theodoſij conſtitutio de ordin. Epiſcop. Et ſunt hæc certè: ſed nihilominùs turbine illo & ſubita tempeſtate proſtrata non eſt Arelatenſis Eccleſiæ gloria, verùm ijs ipſis initijs & fundamentis excitata ſic demùm creuit (quod ſine Pontificum fauore fieri nunquam potuiſſet) vt Iuſtiniani & Gregorij Magni temporibus primas in Gallijs obtineret: ad extremum tamen, vt omnium eſt rerum viciſſitudo, ſumma illa dignitas paulatim imminuta concidit; quod probatur his Gregorij VII. uerbis epiſt. ij. lib. vj. *Arelatenſis Eccleſia*

non solùm à beato Gregorio Doctore dulcifluo, sed etiam à pluribus eius sanctis antecessoribus, cùm haberet vicem Sedis Apostolicæ, vt omnes Episcopos totius regni Francorum, quod tunc latiùs extendebatur, ad Concilium conuocaret, eosque in iudicio constrinxerit (sine cuius licentia nullis ex supradictis Episcopis longè à suo Episcopatu fas erat abire) post aliqua tempora pro quibusdam causis prædicta potestas & authoritas cessauit.

De Hispaniarum Primate nihil ante Gothorum tēpora certi habemus. Hispalis Bæticæ metropolis est, cuius Episcopum Apostolicæ Sedis Vicarium constituit Simplicius Pontifex Max. epist. j. nec ideò tamen parta illi primatus dignitas. Regia hæc olim Vandalorum, sed postquàm Gothi ditione Hispaniæ potiti sunt, inter omnes eius ciuitates longè præstitit Carthaginensis prouinciæ vrbs Toletum noui regni caput. Rodericus lib. iij. cap. xxiiij. *(Hispalis) ante Gothorum aduentum à Silinguis Vandalis vrbs regia habebatur, sed Gothi ab ea Curiam mutauerunt in Toletum.* hinc Toletum vrbis regiæ, & Episcopus Toletanus Primatis nomen assumpsit; de qua dignitate ita meminit Rodericus lib. ij. cap. xxj. vbi de Chindasuinto Rege loquitur: *Iste à Romano Pontifice obtinuit priuilegium, vt secundùm beneplacitum Pontificum, Hispanorum primatiæ dignitas esset Toleti, sicut fuerat*

fuerat ab antiquo. Nec desunt tamen qui primatum Hispaniarum ab Ecclesia Hispalensi in Toletanam translatum arbitrentur: mira de huius primatus origine & progressione narrantur.

Debita sit patriæ libertas ista, sed omnis
In vero mihi cura.

Ad regnum peruenit Chindasuintus Æra Dcxxc. ante quod tempus nullum huius dignitatis vestigium: non enim de Hispaniarum primatu, sed de metropoli Carthaginensis prouinciæ quæstio erat in Synodo Toletana, quæ Æra Dcxlviij. sub Gundemaro congregata fuerat, vt ex eius verbis perspicuè dignoscitur; at posteà Æra Dccx. cùm regnum obtineret Vuamba, noua Ecclesiasticarum prouinciarum diuisio edita, in qua Quiricus Archiepiscopus Toletanus Primatis nomine ornatus est. Demùm Æra Dccxix. in Concilio Toletano xij. can. 6. statutum, vt Toletanus omnes Hispaniæ Episcopos à Principe electos probaret, eosque certum est ex omnibus Hispaniæ prouincijs frequenter ad Synodos Toletanas conuenisse; sed & aderant ipsi Narbonensis prouinciæ Patres nullo iure, regia tantùm authoritate coacti, vt Innocentius Pontifex Max. profitetur epistola ad Petrum Compostell. Archiepisc. his verbis: *Constat Narbonensem per multa tempora venisse ad concilia Toletana, nec tamen Toletana metropolis aliquid iuris habuit in*

Ecclesia Narbonensi, sed mandato Regum illa fiebant; quod magis violentum, quàm iustum præsumitur extitisse. Quin & prouincia illa quia Gothicæ ditionis finibus continebatur, citerior est Hispania appellata, vt testatur hic locus ex Vuambana descriptione in collect. Concil. Hispan. *Prouinciam quoque Galliæ quæ Hispania citerior dicitur, sibi rebellantem subiugauit.* Et ex hoc fonte fluxit posteà fictitia & commentitia illa Hispaniarum diuisio, Constantino, vt aiunt, authore, ex antiquo bibliothecæ Toletanæ codice descripta, qua prima Narbonensis, & eius ciuitates comprehenduntur. Sed an quisquam ita parum cautus & intelligens, vt in re tam aperta fucum sibi fieri, & Gothica pro Romanis obtrudi patiatur? Nullus Concilijs Toletanis Tolosæ (quam Narbonensis tamen prouinciæ vrbem esse non ambigitur) Episcopus vnquam subscripsit; atque adeò clarissima hæc ciuitas Gothici regni domicilium, occiso in acie Alarico, fusis fugatisque eius copijs iam in Clodouei manus venerat. Isidorus in chronico: *Alaricus tandem prouocatus à Francis in regione Pictauiensis vrbis prælio inito extinguitur, eoque interfecto regnum Tolosanum occupantibus Francis destruitur.* Conuenit illi cum Iuone qui hæc etiam in chronico: *Clodoueus milliario decimo à Pictauis vrbe cum Alarico Rege pugnam iniit, eumque*

vicit & occidit, sibique subegit Tolosam, Santones, omnemque Aquitaniam. Quod (vt ex Isidori verbis facilè intelligitur) circa Æram Dxlv. contigit, & longè ante Chindasuinti regnum, cùm nondum Episcopi Toletani potestas se altiùs extulisset: hoc autẽ tẽpore conuocatam j. Aurelianẽsem Synodum ostẽdit Clodouei epistola, qua significat Christianissimus Rex quod ab eo statutum fuerat priusquam in hostium fines inuaderet. Celebratum tamen post insignem illam victoriam Concilium dubitari minimè potest, cùm in eo consederint Episcopi Burdegalensium, Xantonum, Caturcorum, Auschiorum, Ruthenensium, Albigensium, (sic in eius Synodi actis, non Abrigentium legendum est) & alij, quorum ciuitates Gothis parebant: nec defuit etiam ipse Antistes regiæ vrbis Tolosæ. Ecquis autem ita credulus, vt existimet tot Episcopos ignoti Principis dicto audientes huc per tela, per hostes contendisse; quod nisi extincto belli metu vix aut nullo modo fieri potuit. Et obseruandum Tolosam in ea Synodo metropolim appellari: ita enim subscripsit illius Antistes: *Leontius Episcopus Tolosanæ metropolis*. Hæc igitur Gothorum imperio liberata antiquam reiecit, & abdicauit metropolim, quæ in hostium potestate remanserat; nisi quis eam simul atque regium gentis Gothicæ solium accepit, metropolim factam arbi-

tretur; Gothis quippe cùm Aquitania concessa fuerat: Isidorus in chronico Æra cccccliiij. quo tempore labentis Imperij molem sustinebat Honorius: *Data* (à Constantino Patricio) *Gothis ob meritum victoriæ ad habitandum secunda Aquitania vsque ad Oceanum cum quibusdam ciuitatibus confinium prouinciarum.* in quibus sine dubio Tolosa; quam idcircò captam ait Rutilius, qui sub Honorio præcipuis dignitatibus functus est:

Errantem Tuscis considere compulit agris
Excolere externos capta Tolosa lares.

Idacius in chronic. lib. iij. *Temporibus Honorij regnum Gothorum bifaria diuisione partitur, qui in Italia consederunt ditioni Imperij se tradunt, reliqui Aquitania prouincia ciuitate Tolosa eligentes sedem Regem eligunt Ataulfum.* Itaque tunc metropolis fuit Tolosa, sed sine prouincia, quam longo post tempore à Ioanne XXII. demùm obtinuit. Nec verò nouum, vt duæ reperiantur in eadem prouincia metropoles: Nicomedia primùm totius Bithyniæ metropolis extitit, verùm Niceæ in eadem prouincia hunc deinde honorem Valentinianus & Valens concesserunt; hac tamen lege, vt nihil mutaretur in prouinciæ forma: quam in sententiam extant duæ Principum illorum constitutiones in actis Concilij Chalcedonensis act.xiij. quibus accessit hæc ipsius Synodi

sententia: *Authoritatem quidem metropolitanæ inter Ecclesias prouinciæ Bithyniæ Nicomediensis reuerendus habeat Episcopus, habente Nicæno honorem Metropolitani tantummodò, subiacente autem ad exemplum aliorum Episcoporum prouinciæ Nicomediensi: hoc enim visum est sancto Concilio.* Sed vetus nempe fuerat eade re inter duas illas ciuitates contentio, quam indicat Dio Chrysostomus his verbis ad Nicomedienses orat. xxxviij αὐ δὲ τὸ μὲν τῆς μητροπόλεως ὑμῖν ὄνομα ἐξαίρετον, ἦ, τὸ δὲ τῶν πρωτείων κοινὸν ἦ, τί κατὰ τοῦτο ἐλαττοῦσθε. Nec certè Valentinianus & Valens huius authores beneficij Nicæam priùs metropolim appellatam inficiantur, nec Ammianus veretur eam in Bithynia matrem vrbium vocare lib. xxvj. In eadem quoque prouincia Chalcedon posteà à Martiano metropoleos nomen ipso Chalcedonensi Concilio approbante impetrauit; sed nihil præter inane nomen, quod & in colonijs quondam obseruatum arguit l. 1. de censib. Sed redeo vnde declinauit oratio. De Hispaniarum primatu certauit aliquando Bracarensis Episcopus cum Toletano; contentionis causam attingit Vasæus in chronico. Fuit etiam Toletano apud Innocentium III. non solùm cum Bracarensi, sed alijs etiam regni Gothici Metropolitanis controuersia, cuius acta ex bibliotheca Toletana nuper in lucem prodierunt. Legitur denique in

codice Fuxiano Tolosæ epistola Innocentij III. ad Rodericum Toletanum Archiepiscopum, qua primatus ille confirmatur, de quo tamen lis sub Honorio Innocentij successore renouata est cap.7. de in integr. restitut.

Britanniarum verò metropolis ab antiquis authoribus celebratur Eboracum, sed in ea diœcesi vix ego quenquam ante Augustinum Primatis honore functum existimo; is est qui post Imperij excidium fœlicibus Maximi Gregorij auspicijs ferocissimam gentem teterrima superstitione liberauit, & extinctum in toto illo tractu antiquæ pietatis cultum excitauit. Quo tamen tempore Edilbertus Cantij Rex (nam Britanniæ iam in regium dominatum ceciderant) Augustinum honorificè excepit, Durouernum, vt scribit Beda lib. j. hist. Ecclesiast. princeps erat ciuitas, & totius regni metropolis; nunc Cantuaria appellatur, in qua vt Ecclesiastica, & regia dignitas mutua se luce illustrarent, Britannici primatus Sedes prudenter videtur constituta. Verùm quia Eboracum Britanniarum metropolis primùm fuerat, non æquum visum est Gregorio, vt recens fortuna pristinæ penitùs memoriam obrueret, & vetus metropolis nouæ cederet, sed ambæ pari potiùs iure vterentur: ita tamen vt viuo Augustino, qui summam rerum iam susceperat, Britanniarum primatum diuidi

noluerit: eius verba ſunt in epiſtola ad ipſum Auguſtinum Anglorum Epiſcopum lib. xij. *Eboracenſem Epiſcopum tuæ fraternitatis diſpoſitioni volumus ſubiacere; poſt obitum verò tuum ita Epiſcopis quos ordinauerit præſit, vt Londonienſis Epiſcopi ditioni nullo modo ſubiaceat. Sit verò inter Londoniæ & Eboracæ ciuitatis Epiſcopos in poſterum honoris iſta diſtinctio; vt ipſe prior habeatur, qui primus fuerit ordinatus.* vbi quod de Londonienſi Epiſcopo ſcribitur, de Cantuarienſi accipiendum eſt, vt monet Neubrigenſis lib. v. cap. x. verùm illuſtrior poſteà videtur fuiſſe Cantuarienſis Epiſcopi dignitas, vt demonſtrant Synodales literæ, quas Beda lib. iiij. cap. xvij. edidit cum hac ſubſcriptione: *Præſidente Theodoro gratia Dei Archiepiſcopo Britanniæ Inſulæ & ciuitatis Dorouernis.* Et huc pertinent laudatæ à rerum Britannicarum ſcriptoribus Bonifacij V. & Honorij ad Iuſtum, & Honorium Cantuarienſes Epiſcopos epiſtolæ, quibus Durouerniæ ſeu Cantuariæ primatus in omnes Britanniæ Eccleſias confirmatur: vnde & eleganter Cantuarienſis Epiſcopus alterius orbis Patriarcha dictus eſt; quanquam manſit diu controuerſia inter ſummos illos Antiſtites, vt pleniùs diſſerit Neubrigenſis lib. v.

CAP. V.



ACTENVS meas de re antiquissima coniecturas exposui: sed priusquàm finem faciam recensendi mihi sunt Primates Gallici quorum adhuc viget gloria. Otto Frisingensis tres tantùm memorat lib. vj. cap. xxx. Treuerensem, Lugdunensem, & Bituricensem: *Tribus* (enim ait) *Gallijs tres Primates præesse volunt, Belgicæ Treuerensem, Aquitaniæ Bituricensem, tertiæ Lugdunensem.* Sed errat Frisingensis, aut quisquis huius sententiæ author: nam prima licet hæc fuerit diuisio Galliarum, tamen nascente adhuc Imperio, cùm nulli prorsus Patriarchæ aut Primates essent, quatuor in eis prouinciæ ab Augusto institutæ sunt, ex quibus posteà decem & septem propagatas alibi diximus: sed & nullum iam in tota illa diœcesi Imperij Romani vestigium supererat, cùm Bituricensis aut Lugdunensis Primatis nomen primò auditum est: quod ille, opinor, non inficiabitur qui vnum Galliarum Metropolitanum atque Primatem Arelatensem Episcopum nouerit à Gregorio Magno appellatum, eo tempore quo iam prostrato & iacente Imperio Francorum potentia validas satis radices egerat. Quamobrem ego dignitates hasce vix ante occasum Are-

pensi vocatur. Sed non defuerunt qui totius Galliæ primatum ei tribuerent: idque olim in Almardi Episcopi electione non prætermissum, vt probatur his verbis: *Lugdunensis Ecclesia plus cæteris Galliarum Ecclesijs, quarum primatum, vt institutis Patrum legitur, habet, bonitatem Dei magnificat.* Ex quo Guillelmus Brito Philipp. xij.

Et Lugdunensis, quo Gallia tota solebat,
Vt fama est, Primate regi, causasque referre
Difficiles; vt ibi tis vltima litibus esset.
Nec mittebatur Romam lis vlla, nisi quam
Lugdunense forum per se finire nequisset.

At certè vereor ne fama hæc parum idoneos habeat authores: nec enim quisquam ita se credulum præbeat, vt prima adhuc surgentis Ecclesiæ ætate Galliarum primatum Irenæo delatum putet; non ea sanè, vt quibusdam visum est, Eusebij mens: ἐγράφη (inquit ille lib. v. cap. xxij.) τῶν κατὰ Γαλλίαν παροικιῶν ἃς Εἰρηναῖος ἐπεσκόπει. quæ Metropolitanum tantùm, non Primatem indicant: nam παροικίαι Episcoporum sunt territoria can. Apostolorum. 14. & 34. can. 18. Con. Ancyr. can. 5. Concil. Antioch. can. bonæ rei. 11. quæst. 6. An verò tantum Ecclesiæ suæ decus, si res ita habet, prætermisisset Ioannes Episcopus Lugdunensis in celebri ea contentione, quæ illi fuit cum Senonensi? vna profectò erat primùm Lugdunensis prouincia, quam Pro-

consul administrabat, vt docet hæc inscriptio:
Pag. 404. in edit. Grut. Q. EPIDIO L. F. POL. RVFO. LOLIANO. PRO. COS. PROVINCIÆ LVGDVNENSIS COMITI IMPP. SEVERI ET ANTONINI AVGG. &c. Et quidem Seueri temporibus summa floruit eruditione & sanctitate Irenæus; sed ex vna demùm quatuor prouinciæ deductæ sunt: primæ metropolis mansit Lugdunum; nec alia, credo, inuestiganda origo Lugdunensis primatus, cuius diœcesis ita describitur in supplemento Sigeberti: *Hæc Sedes habet primatum super tres Archiepiscopatus: prima enim Lugdunensis, id est, Lugdunum super Rhodanum: secunda Lugdunensis super Sequanam, id est, Rothomagensis: tertia Lugdunensis super Ligerim, id est, Turonis: quarta Lugdunensis, id est, Senonis super Icaniam.* Quibus consentiens quod Gregorius lib. vj. epist. xxxiiij. *Sedes Apostolica Præsules Archiepiscopos, & Primates ordinauit, cuius constitutione & authoritate Lugdunensis Ecclesia primatum super quatuor prouincias, videlicet Lugdunensem, Rothomagensem, Turonensem, & Senonensem per annorum longa curricula obtinuisse cognoscitur.* Hunc porrò primatum à ciuitatum catalogis, & antiquis Galliarum Notitijs repetit Iuo doctissimus Carnotensium Episcopus epist. cxviij. *De veteri querela, quam habet aduersus*

Senonensem Ecclesiam Lugdunensis Ecclesia, laudo & consulo, vt si qua habetis priuilegia Apostolica manu roborata, vel scripta authentica, quæ primatum Lugdunensis Ecclesiæ, quem aliquando ex catalogis ciuitatum coniicimus extitisse, ab Ecclesia vestra remoueant; & libertatem, quam eidem Ecclesiæ desideramus, defendant: ostendatis ea confratribus nostris. Quò referri potest quod & scribit Sidonius de Patiente huius ciuitatis Episcopo epist.xxv.lib.iiij. *Caput est ciuitati nostræ per sacerdotium, prouinciæ verò per ciuitatem.* Imò nec aliter suam tuetur dignitatem Episcopus Lugdunensis in epist. ad Iuonem: *Siquidem cùm prima Lugdunensis prouincia sit, nihilominùs secunda, tertia Lugdunensis prouincia est: cùm ergo primæ Sedis Lugdunensis Præsul pro suis aut illorum necessitatibus secundæ, vel tertiæ Præsules vocat, non ad alienam prouinciam trahit, sed rationabili & iusto ordine seruato, inferiora membra ad caput reuocat.* & rursus: *Primæ Sedis Pontifex ad secundam, tertiam, vel fortè quartam prouinciam progrediens prouinciam non excedit.* Quatuor ergo Lugdunenses ad veterem reuocat vnius prouinciæ formam, cuius caput ipsum Lugdunum vrbs antiquissima, atque ideò rectè μητρόπολις ἐπίσημος dicta à Ptolemæo. Sed miror certè Ioannem acerrimum Ecclesiæ Lugdunensis propugnatorem maximam

Sequanorum prætermisisse; nunquam venerat illi fortasse in manus ea Galliarum Notitia, qua Sequanorum prouincia quinta Lugdunensis vocatur.

Iam hoc exemplo, cùm Biturigum ciuitas primæ sit Aquitaniæ metropolis, haud iniquum etiam videatur, vt Aquitaniæ secundæ, & Nouempopulaniæ, quæ tertia Aquitania est, Metropolitani Bituricensem Episcopum Primatem suum suspiciant. Patriarcham eum vocat Nicolaus Pontifex Max. in can. conquestus. 9. q. 3. sicut Primatem Guillelmus Brito lib. xij.

Necnon Biturigus Turono cum Præsule Primas.
Taceo litem Bituricensi Episcopo à Burdigalensi olim illatam: vterque enim Biturigûm se Episcopum contendebat.

Sèd quis non ægrè ferat à Nicolao Narbonensem Archiepiscopum subijci Bituricensi? suas ille sanè retineat sibi Aquitanias, & primæ Narbonensis Episcopum in duas Narbonenses eodem vti iure patiatur, nec iustum hunc antiquissimæ prouinciæ honorem inuideat: iacuit illa Gothorum quidem dominatu oppressa, eiusque Antistes Toletano obsequi assuetus ita priùs animum demiserat, vt, non dicam nihil eximium, sed ne vix quidem ingenuo homine dignum animo conciperet: οὐ χρὴ ποτ' ἄνδρα δοῦλον ὄντ' ἐλευθέρας γνώμας διώκειν nam quid à fœda seruitute differt humilis &

abiecta timiditas? ego non dubitem Bituricensem, cùm varijs Francorum victorijs cæsi pulsíque barbari Gallia excederent, voluisse fines sui primatus in vicinam quoque prouinciam nullis fultam & subnixam præsidijs sensim proferre: sed posteà Narbonenses Episcopi, vbi Principum nostrorum benignitate receptam senserunt libertatem, & lux menti reddita est, cœperunt statim de primatu suo vindicando cogitare, eorumque querelis & precibus Pontificum aures non difficulter patuerunt. Vidimus Vrbani II. decretum, cuius hîc partem duximus apponendam: *Primatum Aquensis metropolis, quæ est Narbonensis secunda, & quidquid dignitatis vel honoris eandem Narbonensem Ecclesiam antiquitùs iure habuisse constiterit, nos quoque præsentis decreti pagina inconcussum & inuiolabile perpetuò manere decernimus ann. M. xcvij. indict. vj. pontificatus Vrbani ij. Papæ anno x.* & rursus in alia eiusdem Pontificis ad Hugonem Apostolicæ Sedis Vicarium epist. *F. noster Narbonensis Episcopus conquestus est super Aquensi Episcopo, quòd ei iure primatus obedire contemnat; vnde fraternitati tuæ præsentia scripta dirigimus præcipientes vt eundem Archiepiscopum iuxta Apostolicæ sedis instituta Primati suo obedire compellas.* Quæ omnia Episcopum Narbonensem suo quodam iure hanc dignitatem assequutum non

obscurè significant. Sunt præterea in Ecclesiæ Narbonensis scrinijs Paschalis II. qui Vrbano successit, & aliorum Pontificum, vt Martini & Benedicti rescripta, quibus omnis Episcopi Bituricensis authoritas ab Ecclesia Narbonensi remouetur.

Vienna, cuius Episcopus Primatum quoque numero inseritur, celebris est Allobrogum ciuitas, nobilissimæ prouinciæ metropolis,& antiqua iuris Italici colonia l.vlt.de censib. vrbs olim Senatoria. Claudius Imperator in oratione habita in Senatu: *Ornatissima ecce colonia valentissimaque Viennensium, quàm longo tempore Senatores huic Curiæ confert?* inde Senatorium nomen. Nam quod scribit Ado in chron. *Hanc Romani, Senatu composito qui Gallias disponeret, Senatoriam appellare voluerunt.* mihi probari non potest.Macte virtute doctissime Ado: quis de Senatu illo Galliarum omnium moderatore aliquid vnquam præter te aut legit, aut inaudiuit? Nemo est certè mediocriter literatus, qui amplissimum ordinem, cuius vtraque Roma sedes fuit, huic quoque ciuitati concessum; vel à municipali Curia,& paruo Decurionum Senatu tot florentes prouincias, quæ suos habuerunt Rectores, administratas existimet. Haud ignoro tamen & eruditissimum virum Auitum de Viennensi Senatu in quadam Homilia sic lo

loquutum: *Tunc numerosis illustribus Curia florebat*. Cùm enim facilè tum pateret (vt ait Rutilius) *peregrinæ Curia laudi*, qui ex prouincijs in vrbis Romę Senatum lecti fuerant, sæpè vtriusque, Romanæ & prouincialis Curiæ Senatores dicebantur, licet munerum vacationem in patria, aut iure, aut Principis beneficio consequuti essent. Ausonius Eidyll.xxx.

Curia me duplex & vterque Senatus habebat,
Muneris exortem, nomine participem.

Et in Burdigala:

Diligo Burdigalā, Romam colo, ciuis in hac sum,
Consul in ambabus.

Quod de Palatio Viennensi habetur apud Seuerum Sulpitium & Gregorium Turonensem prætermitto; illud tantùm de prouincijs Viennensibus attingam, in quadam Notitia Galliarum quinque tradi, in alia octo; quod veterum tamen monumentorum authoritate manifestò refellitur: nam antiquiores Galliæ descriptiones, Marcellinus, Rufus, Index prouinciarum, & ipsa Imperij Notitia vnam tantùm Viennensem agnoscunt: & nemo, arbitror, adeò veri accipiendi insolens, vt primas, secundas, & tertias Aquitanias, aut Narbonenses, in plures rursus Viennenses diuisas existimet. Sed nec conuenit satis cum illis octo prouincijs, quod de Viennensi Septem prouinciarum primatu narratur

in antiquitatibus Viennensibus; in quibus vetus quædam legitur Siluestri Pontificis Max. Epistola *ad Episcopos Galliarum, & Septem prouinciarum;* quæ Zosimi est apud illustrissimum Baronium tom.v. vtraque enim ijsdem verbis conscripta: iubet hæc vt ab Episcopo Arelatensi, illa vt à Viennensi ex omnibus Galliarum prouincijs Formatæ petantur. Adiecta sunt in Codice Viennensi nomina Septem prouinciarum, quibus (vt aiunt) Viennensis primatus diœcesis continebatur. Præclara hæc profectò: sed quî fieri potuit, vt in controuersia quam Viennensis Episcopus cum Arelatensi habuit, silentio prætermissa fuerint? Quis ea Taurinensis Concilij Patres? quis Zosimum, Bonifacium, & Leonem Pontifices doctissimos? quis ipsum denique Viennensem Episcopum, cuius res agebatur, latere potuisse censeat? Tum verò quàm auget dubitationem Index Septem prouinciarum, epistolæ subiectus? in quo duæ sunt Narbonenses; quamuis vnam tantùm longo post tempore agnoscat Rufus; & in primâ Synodo Arelatensi, quam sub Siluestro celebratam constat, vna etiam non duæ memorentur. Accedant quæ de Septem prouincijs, & primatu Arelatensi iam à me scripta sunt. satius ergo hanc Zosimo Epistolam tribuere: etenim quod ea cautum est, ne Galliarum Episcopi sine Formatis Arelatensis Episcopi longiùs absce-

derent, confirmatur à Gregorio VII. epist. ij. lib. vj. vnde coniecturam facio quempiam, qui celebrem illam de Arelate Septem prouinciarum metropoli Cōstitutionem (de qua hac & superiori Diatriba iam satis multa) non à Galliarum Tyranno, sed ab ipso Constantino Magno promulgatam falsò crediderat, Zosimi Epistolam in gratiam Viennensis Episcopi traductam; vt maior eius esset authoritas, Siluestro, qui tum ad Ecclesiæ gubernacula sedebat, ascripsisse. Sed nihil ego tamen de antiquissimæ Ecclesiæ gloria detractum volo; non desunt illi præsidia quibus dignitatem suam firmet & muniat: nam Alpes Graiæ seu Pœninæ (quarum metropolis vrbs Centronum seu Tarantasia) in primatu Viennensi à summis Pontificibus constitutæ sunt, vt scribit Leo III. in epist. ad Volferium Episcopum Viennensem. Verumenimuerò idem illi quod alijs Gallicis Primatibus ius, vt nempe diuisa Viennensi prouincia in Concil. Taurinensi, primæ meritò honorem obtinuerit quæ integræ prouinciæ metropolis extiterat: primæ enim (licet aliud Iustiniano fortè placuit in Armenijs Nouell. xxx.) sæpiùs appellantur quæ in antiquarum metropoleon ditionibus remanserunt. Ita nimirum cùm vna esset Palæstina, quæ metropolim habuit Cæsaream, & ex ea secunda & salutaris abscissæ & auulsæ essent; primæ nomen accepit

pars illa cui præfuit Cæsarea: nec aliud reperies in Cappadocia, quam à Valente primùm diuisam,& in tres demùm prouincias à Iustiniano distractam alio loco ostendimus. Sirmium Illyrici caput in prima etiam Pannonia situm. Sed res, ni fallor, ex Belgicis, Lugdunensibus, Aquitanicis, & Narbonensibus satis perspecta est. primæ igitur non fuerunt prouinciæ(vt vir doctissimus existimauit)quæ proximiores erant vrbis Augustæ.

Postremò Germania in duas prouincias diuiditur: primæ metropolis est Moguntium in omnibus Galliarum Notitijs; nec repugnat Ammianus, à quo inter præcipua Germaniæ primæ oppida numeratur; hæc ducis limitanei sedes; hæc posteà Francici Imperij domus *toto*, vt ait Guntherus, *notissima regno*. Gotfridus Viterbiensis in chron. part. xvij. de Pipino:

Inde Moguntinas patriæ remeauit ad oras:
Regia Francorum quæ tunc erat inclyta sedes.

Itaque si quis ad ea respiciat quæ in Galliarum prouincijs passim obtinuere, & illi quoque ciuitati vtriusque arbitretur Germaniæ iure ac meritò primatum deberi, quem tandem etiam consequuta est, vt memoriæ prodidit Marianus Scotus hoc loco: *Pipinus in ciuitate Suessionum à sancto Bonifacio Archiepiscopo in Regem vnctus regni honore sublimatus est, & deinde ob id post Papam*

ſecundus, habetur Moguntinus Archiepiſcopus vſque in hodiernum diem. Mariano ſuffragatur author vitæ Bonifacij cap. xliiij. *decreuerunt ijdem principes* (Carolomanus & Pipinus) *Eccleſiam Mogonciacenſem, quæ prius alteri ſubiecta erat, metropolim omnium in Germania poſitarum Eccleſiarum efficere, moxque legatione facta illud à Præſule Apoſtolico impetrauere.* Et Moguntinum quidem Epiſcopum, florente Imperio, Germaniæ primæ (quamuis aliter ſentiant omnes rerum Germanicarum ſcriptores) Metropolitanum fuiſſe non dubito: nam quis hanc vnam, non ſolùm in Galliarum diœceſi, ſed in toto ferè orbe Romano metropolim, ius ſuum non retinuiſſe crediderit. At enim vbi maieſtatis Romanæ nomen poſt in Germania extinctum eſt, formas ciuiles & Eccleſiaſticas perturbari illic facilè potuiſſe non inficior.

Sunt etiam tres aliæ in ampliſſima iſta Galliarum diœceſi prouinciæ: Alpes Graiæ & Pœninæ, Alpes maritimæ, & Maxima Sequanorum: quæ cùm ſingulares ſint primam ſedem non habent. Sed videndum nihilominùs, ne nos decipiant qui Gallicos primatus prouincialium formarum, & ciuilium adminiſtrationum exemplo egregiè confirmari arbitrantur: diuiſa enim prouincia, & ſub duobus Præſidibus conſtituta vna ampliùs cenſeri non poteſt. *In altera natus* (ait Macer) *ſi in alia*

assideat, in sua non videtur prouincia assedisse. l. 3. de offic. assess. omnesque prouinciæ in Repub. eodem iure vtebantur, ita vt nullum esset inter primam, secundam, aut tertiam discrimen. Siquidem ciuitates à metropoli, metropoles prouinciarum à primaria totius diœceseos vrbe, vt ostendimus, tanquam à capite pendebant. Habuit & vnaquæque prouincia rectorem suum, Consularem, Præsidem, vel Correctorem; quorum par æqualisque fuit authoritas (eas excipio quæ à Proconsulibus regebantur) Præfectus prætorio, & eius Vicarius, in diœceseos metropoli ius vice sacra reddebant. Quamobrem vereor ne sic in dubium reuocari possit quod à Ioanne primæ Lugdunensis Episcopo dictum est: *Metropolitanum secundæ, tertiæ, vel quartæ cùm ad primam vocatur, ad alienam prouinciam non trahi.* At concedendum certè extincto Imperio, cùm nullæ tunc essent metropoleon diœceses, insignes illos primarum prouinciarum titulos multum habuisse momenti ad istos honores adipiscendos; quos Pontificum munere datos semper contendo: ab his enim veluti à sancto augustoque fonte manant omnes Ecclesiasticæ dignitates; eoque spectat Capitular. Caroli Magni cap. CCCXXXVI. lib. VII. Iactantur adhuc & plures Primates, vt Senonensis, de quo Aimoinus lib. V. cap. XXXIII. Rothomagensis, Magdeburgensis,

Coloniensis, & alij quos sedis Apostolicæ Vicarios & Legatos fuisse censeo.

Meam ergo de Primatibus Gallicis breuiter & ingenuè, vt mos est meus, sententiam exposui: sed si quid non satis meditatum exciderit, veniam dabunt sanctissimi Antistites, quorum dignitas mihi semper erit antiquissima. Multa sunt in eorum Archiuis & Bibliothecis recondita, ex quibus si quid probabilius aliquando emergat, hæc retexere non pigebit.



IACTA IN ECCLESIA AB Apostolis politiæ fundamenta. Ecclesiasticæ prouinciarum formæ non rarò cum ciuilibus conueniunt. In Oriente suum quæuis ciuitas habuit Episcopum. Vetitæ sanctissimis Conciliorum decretis prouinciarum diuisiones. Summa Imperatorum ea in re licentia. Tres Cappadociæ, & totidem earum Metropolitani. Tertia Cappadocia à Iustiniano instituta. Gregorij Nazianzeni Interpres reprehenditur. Insignis Græcorum Imperatorum audacia. Data Proculo Episcopo Massiliensi in quosdam secundæ Narbonensis Prouinciæ Episcopos potestas. Imperatores Christiani Pontifices appel-

lati. Ecclesiastica potestas à ciuili distincta. Ad tuendam Ecclesiæ dignitatem Principis authoritas necessaria. Suas habet formas seu Τύπους *Ecclesia. Magna Parisiensis Episcopi modestia. Singulare Christianissimorum Regum in retinenda Ecclesiæ politia studium. Quid* διατυπώσεως *in Nouell. cxv. explicatur. Quatuor Synodi Ecclesiæ diptycis ascriptæ, cuius moris author Iustinianus. Summa Conciliorum authoritas.*

CAP. VI.

NIHIL in orbe Ecclesiæ politia illustrius. iacta fuerant aureo Apostolorum seculo ταύτης μεγάλης συντάξεως fundamenta; tametsi ante stabilitum Christianæ religionis cultum totius operis facies haud planè cognita: illud certè non negē ecclesiasticas (quod tota hac diatriba satis perspici potest) Diœceseon, Prouinciarū, & Parœciarum formas cum ciuilibus plerumq; conuenire: ob eamque rem non malè eas coniunxisse Nicomediensem Episcopū act. XIII. concil. Chalced. vt aduersus Antistitem Nicænum vtraque se auctoritate tueretur. *Memoratus* (inquit) *reuerendus Anastasius, neque timorem Dei præ oculis sumens, neque leges pietatis vestræ reueritus confundit, & conturbat in Bithyniorum prouincia absque*

absque consuetudine formas Ecclesiasticas & Imperiales, quas tenuisse hactenus noscuntur, inuadendo iura quæ nobis pietatis vestræ legibus, & Ecclesiasticis sanctionibus collata sunt. Quamquam autem cautum fuerat in Concilio Sardicensi auctore magno illo Osio Cordubensi Episcopo, qui ἀληθῶς Ὅσιος καὶ πατὴρ τῶν Επισκόπων ab Athanasio appellatur, ne humiles & obscuræ ciuitates Episcopali sede ornarentur; alia tamen fuit Concilij Chalcedonensis sententia in can. 17. εἰ δὲ καί τις ἐκ βασιλικῆς ἐξουσίας ἐκαινίσθη πόλις ἢ αὖθις καινισθείη, τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις, καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παροικιῶν ἡ τάξις ἀκολουθείτω. quæ iisdem verbis referuntur can. 38. sextæ in Trullo. Sed nimirum nulla in Oriente ciuitas erat quæ suum Episcopum non haberet, vt notauit etiam Vualfridus Strabo in lib. de reb. ecclesiast. *Fertur in Orientis partibus per singulas vrbes, & præfecturas singulas esse Episcoporum gubernationes.* noluit propterea à recepto more prudens Synodus recedere. At nihilominùs eodem Concil. Chalcedon. can. 12. seuerè & vehementer vindicatum est in Episcopos, quorum ambitiosis precibus prouinciæ diuisæ, & duo in vna prouincia Metropolitani constituti fuerant: ἦλθεν εἰς ἡμᾶς, ὥς τινες παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμοὺς προσδραμόντες δυναστείαις, διὰ πραγματικῶν τὴν μίαν ἐπαρχίαν εἰς δύο κατέτεμον, ὡς ἐκ τούτου δύο μητροπολίτας

ναι, ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ ὥρισεν τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος, τοῦ λοιποῦ μηδὲν τοιοῦτο τολμᾶσθαι παρὰ Ἐπισκόπου. ἐπεὶ ὁ τοιοῦτο ἐπιχειρῶν ἐκπίπτειν τοῦ ἰδίου βαθμοῦ &c. atque hac de re quidem non dissimilē habes Innocentij primi Pontif. Max. sententiam in epistola xx. *quod sciscitaris vtrum diuisis Imperiali iudicio prouinciis vt duæ metropoles fiant, sic duo Metropolitani Episcopi debeant nominari, non verè visum est ad mobilitatem necessitatum mundanarum Dei Ecclesiam commutari, honoresque aut diuisiones perpeti quas pro suis causis faciendas duxerit Imperator.* optimè prorsus & vt decuit sapientissimum Ecclesiæ principem.

Sed vera equidem fatebor, quæcumque fuerint: non desierunt Imperatores multa licentiùs sibi arrogare, vt docet exitus celebris olim controuersiæ inter Basilium Cæsareæ, quæ vna primùm Cappadociæ fuit metropolis, Antistitem, & Anthimum Thyanæ Episcopum; quo, cùm diuisa esset à Valente Imperatore Cappadocia, & secundæ metropolis facta Thyana; seque Basilius tueretur priscis Ecclesiæ moribus, Anthimus contrà formis ciuilibus, vt scribit Gregorius Nazianzenus in orat. de laudib. Basilij: ὁ μὲν γὰρ (Anthimús) ἠξίου τοῖς δημοσίοις, καὶ τὰ ἡμέτερα συνδιαιρεῖσθαι. ὁ δὲ (Basilius) τῆς παλαιᾶς εἴχετο συνηθείας, καὶ τῆς ἐκ τῶν πατέρων ἄνωθεν διαιρέσεως, vicit tandem iudicio Valentis Anthimus:

Nam & posteà Gregorius ipse Tyanensem Episcopum in epistola lxxxviij. apertè Metropolitanum agnoscit; vbi omni studio ab eo contendit, vt Ecclesiæ Nazianzenæ, quæ in secunda tunc erat Cappadocia, & quam ob inualetudinem administrare non poterat, præficeret alterum; subiicitque demum hæc verba: εἰ μὲν ἄλλην τινὰ κεφαλὴν εἶχεν ἡ ἐπαρχία, πρὸς ἐκείνην ἔδει βοᾶν καὶ διαμαρτύρεσθαι. τῆς δὲ σῆς εὐλαβείας ὑπερκειμένης, πρὸς σὲ βλέπειν ἀναγκαῖον. φρόντισον τῆς σῆς ἐκκλησίας, ὃν βούλει τρόπον. Sed & cùm tertiam mox Cappadociam his adiecisset Iustinianus, & Mucissum, quam Iustinianopolim dici voluit, metropolim esse iussisset; id Ecclesia statim sequuta est, vt probant hæc Euphrantæ Tyanensis, & Theodosij Iustinianopolitani Episcopi in v. Synodo collat. v. *In illo tempore sub Tyanensi ciuitate erat & Dobara, & Nazianzus vsque ad tempora huius pij Imperij* (Iustinianum enim intelligit, cuius temporibus hanc Synodum congregatam nemo nescit) *pijssimus autem Imperator, cum Metropolitana iura dedisset ciuitati, quæ quondam quidem Mucissos nunc verò Iustinianopolis nuncupatur, cum aliis ciuitatibus Dobaram & Nazianzum subiecit ei.* sic Euphranta. & statim Theodosius: *Verè omnia docuit vestram sanctam Synodum Euphranta religiosissimus, & ego enim hæc scio qui*

& de illa prouincia sum, & sub mea gubernatione modò est Dobara & Nazianzus. Ac mansit quidem etiam Tyana secundæ Cappadociæ metropolis vt confirmat hic ex eadem Synodo locus: *Epistolæ sancti Gregorij demonstrant quòd ad Theodorum religiosæ memoriæ Tyanensem Episcopum, quæ Metropolis est secundæ Cappadociæ, scriptæ sunt.* Sed in eo Concilio tamen subscripsit, *Theodosius Episcopus Justinianopolitanorum Metropoleos secundæ Cappadocum prouinciæ.* Et in vj. Synodo Theopempus, *Episcopus Justinianopoleos siue Mostenorum* (*Mucissorum* potiùs scribendum) *Metropoleos secundæ Cappadociæ.* Nam hanc etiam ciuitatem secũdæ Cappadociæ ascribit Stephanus: Μώκισσος πόλις Καππαδοκίας β. Quod si ita est, vrbem sibi cognominem Tyanæ præferre voluit Iustinianus; sed certè Mucissum tertiæ Cappadociæ metropolim apertè vocat Interpres Gregorij Nazianzeni in funebri patris oratione: δευτέρας Καππαδοκίας μητρόπολις Τύανα καὶ τρίτης ὁ Μωσίκυσος. τὴν γὰρ Καππαδοκίαν μίαν οὖσαν εἰς δύο ἔτεμον, εἶτα πάλιν εἰς τρεῖς, ταῦτα δὲ πρὸς λύπην τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἐποίει ὁ βασιλεὺς Οὐάλης. Fallitur ille in postremis verbis; & cum eo quoque iuris interpretum doctissimus: non enim, vt dictũ, tertiæ Cappadociæ author Valens, sed Iustinianus. Iã ergo tres fuerunt, vt vides, Cappadociæ, & totidem illicò Metropo-

litani: non desunt & alia eiusmodi exempla. Et si quis fortè in Orientem oculos conuertat, omnes planè Ecclesiæ τύπους inclinante Imperio reuulsos videbit; magnamque in hac re Isaci Angeli, & Alexij Comneni audaciam mirabitur; quamuis eorum Constitutiones laudet & probet Balsamo in can. 12. Concil. Chalcedon. & can. 38. sextæ in Trullo: nec aliter sentiant ferè omnes Græci, inter quos primas tenet Demetrius Chomatenus Bulgariæ Archiepiscopus; sic enim ille in responso ad Constantinum Dyrrachij Archiepiscop: βασιλεὺς ἀνάγει γὰρ καὶ ἀπὸ ἐλάττονος τιμῆς εἰς μείζονα, δηλαδὴ ἀπὸ Ἐπισκοπῶν εἰς Μητρόπολιν, ἢ ἀνδρὸς ἀρετὴν ἢ πόλιν τιμῶν. Ac nonnumquàm etiam ita à Principe Metropolitani honos dabatur, vt vnà cum eo qui beneficium acceperat extingueretur. Nicolaus Patriarcha ad Alexium Comnenum (ex quadam nempe ipsius constitutione, in qua de Metropolitani dignitate à Principe concessa agitur) εἰ μή τι χρονικὸν ἴσως, καὶ προσώποις ἀφηγεῖσθαι τὸ τοιοῦτον δεδώρηται φιλοτίμημα παρά τινος βασιλέως. Et mox de quodam Ancyræ Metropolitano: ὑπομνήματί τε πέφραται τοῦ μακαρίτου βασιλέως τοῦ Δούκα, ὅστις τὴν τοῦ Βασιλείου ἐπισκοπὴν εἰς μητροπολιτικὸν ἀνήγαγε δίκαιον, διορίζομένῳ, τῷ θανάτῳ τοῦ τιμηθέντος μητροπολίτου, εἰς ἐπισκοπὴν καταστάσθαι τὴν εἰρημένην ἐκκλησίαν. quo quid fieri, aut fingi potuit absurdius? Verùm non me præterit in Gallia Pro-

culum Massiliensem Viennensis prouinciæ Episcopum, Concilij Taurinensis decreto, Metropolitani auctoritatem in quosdam secundæ Narbonensis Episcopos hac lege retinuisse, vt eo defuncto eiusmodi omnis potestas euanesceret. sed nimirum magnus ille vir, cuius celebris adhuc memoria, eo iure diu sine vlla controuersia vsus fuerat: *quapropter visum Synodo, vt tanquam pater honore primatus filiis assisteret, & quamuis vnitate prouinciæ minimè tenerentur, constringerentur tamen pietatis affectu*. nihil profectò simile habuit Græcorum ἀξία.

Cæterum Demetrius, vt regiam sacris in rebus authoritatem nobis ostentet, veterem quandam ex libris Iosephi profert inscriptionem, qua Tiberius Cæsar Pontifex Max. appellatur. Id ipsum ingerit Balsamo can. 69. sextæ in Trullo. ridiculè nimis: maius illud quod Zosimi auctoritate omnibus iampridem persuasum est; Principes omnes Christianos, donec ad Imperium accessit Gratianus, Pontifices Maximos fuisse, & Pontificalem vestem à Pontificum collegio accepisse. At ego Constantini (cui in Christi nomen ituro militauit cœlum) aliorúmque Principum Romanorum qui nefandæ superstitionis sacrificia sustulerunt, memoriæ tam insignem superstitionis notam inuri hoc hominis adeò in Christianam religionem in-

fenſi teſtimonio, valdè iniquum arbitror. Equidem Pontificis nomen ab Imperatoribus Chriſtianis longo tempore vſurpatum non abnuo : nam Martianus act. iij. Concilij Chalcedon. edicto quo illius decreta approbantur *Pontifex Jnclytus* inſcribitur; in cuius Synodi acclamationibus non defuerunt hæ voces: *Pio & orthodoxo Jmperatori, Pontifici Jmperatori.* quod à Balſamone & Demetrio prætermiſſum miror. Et extat inter Pontificum Epiſtolas Anaſtaſij Imperatoris Epiſtola cum inſcriptione iſta: *Jmperator Cæſar Flauius Anaſtaſius Pontifex Jnclytus* &c. Denique legitur in veteri quodam monumento D. N. CAESAR IVSTINVS PIVS. FOELIX. VICTOR. TRIVMPHATOR. SEMPER. AVGVST. PONT. MAX. FRANCIC. MAX. Sed quis hæc putet latuiſſe eruditiſſimos Pontifices Gelaſium & Nicolaum? qui Chriſtianos tamen Principes numquam ſibi Pontificiam aſſumpſiſſe auctoritatem pulchrè aſſeuerant. A verò igitur non longè forſitan aberit qui inanem hunc titulum more antiquo, ne quid è formula omitteretur, nonnumquam inſcriptionibus & conſtitutionibus appoſitum cenſeat. hoc certè poſſum affirmare patres Chalcedonenſes voces illas emiſiſſe, non vt Pontificis honorem & dignitatem, ſed vt pietatem Martiani teſtarentur, &

In auctario Ipſi pag 31.

propenſum eius in religionem catholicam animum prædicarent. Nec alia fuit Auſonio mens qui Gratianum in panegyrico *religione Pontificem* dixit. ὁ πάλαι χρόνος (ait Syneſius epiſtola lvij.) ἤνεγκε τοὺς αὐτοὺς ἱερέας τε καὶ κριτάς, διώρισεν ὁ θεὸς τοὺς βίους· καὶ ὁ μὲν ἱερεὺς, ὁ δὲ ἡγεμονικὸς ἀπεδείχθη· τί οὖν ἐπανάγεις; τί συνάπτειν πειρᾷ τὰ κεχωρισμένα παρὰ τοῦ θεοῦ. Diuiſa itaque, & diſcreta poteſtas Eccleſiaſtica à ciuili. ſed num ideò Princeps à rerum Eccleſiaſticarum cura penitus ſubmouendus? minimè verò: regia enim authoritas non ſolùm ad Eccleſiæ politiam, ſed ad ipſam etiam religionem tuendam perneceſſaria. Et idcirco Conſtantinus, quia primus in altiſſima Imperij ſede palam ſe Chriſtiani nominis tutorem & defenſorem profeſſus fuerat, hoc meruit in priſco quodam lapide elogium:

pag. 159. in edit. Grut. IMP. CAES. FLAVIVS CONSTANTINVS AVG. PACIS ET IVSTITIAE CVLTOR PVB. QVIETIS FVND. RELIGIONIS ET FIDEI AVCTOR &c. quin imo Græci in Kalendario Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ eum τὸν ἐν βασιλεῦσιν ἀπόστολον & ἰσαπόστολον auſi ſunt appellare. Sed vidēdum ſemper vt Eccleſiæ dignitas incolumis conſeruetur: ſummum illa moderatorem Romanum Pontificem, & alios habet rectores; ſuas quoque retineat diœceſes, prouincias, parœcias: non deſunt noſtri, & priſci

temporis

temporis exempla, quæ diuersos non rarò in vtraque politia τύπυς testentur. Hierosolymitani patriarchæ diœcesis & prouincia dissimiles ciuilibus fuerunt. Duas habuit Viennenses prouincias Ecclesia, vnam Respub. quam retinent adhuc omnes Galliarum Notitiæ. Iustinianus quatuor Armenias, vnamque ex Helenoponto & Ponto Polemoniaco, alteram ex Honoriade atque Paphlagonia prouinciam composuit. Sed suos certè non mutauit fines Ecclesia Nouell. xxviij. xxix. & xxxj. nihil in toto orbe Christiano nunc frequentius: illa ipsa Lutetia vrbs regia, Christianissimi regni caput, qua nihil hodie Sol videt augustius, manet in Senonensi prouincia, *maximáque Franciæ metropolis* (sic enim aliquot ante seculis in Beniamini Itinerario appellata est) antiquam adhuc Senonum metropolim obseruat: In quo, quis Parisiensis Episcopi modestiam, Constantinopolitani, Rauennatis, & aliorum ambitioni non anteponat? & egregium in retinenda veteri Ecclesiæ politia Regum Christianissimorum studium summis non efferat laudibus?

Profectò non debuerat à religiosis vnquam Principibus infringi, quod in Synodo Chalcedonensi ea de re statutum diximus; idque ne fieret, vnus in magna assentatorum turba Nicolaus Patriarcha Alexium Comnenum, erudita sanè epi-

ſtola liberè hortari, & monere auſus eſt: πρὸς τὰς πόλεις (ait ille) ἢ πρὸς τὰς ἐκκλησίας ἡ βασιλικὴ δωρεά. & paulò ante: ἔστι δὲ καὶ ἕτερος νόμος, οὕτω διεξιών. Τοὺς θείους κανόνας οὐκ ἔλαττον τῶν νόμων ἰσχύειν, οἱ νόμοι βούλονται. καὶ ὅπερ οἱ κανόνες κωλύουσι, τοῦτο καὶ οἱ νόμοι. Quatuor Synodos, Nicænam, Conſtantinopolitanam, Epheſinam I. & Chalcedonenſem, inter leges à Iuſtiniano receptas Nouell. cxxxj. ſciunt omnes à libris noſtris mediocriter eruditi. Eas quoque, ne vnquam conſeneſcerent, ſed animis infixæ hærerent, ſacris olim Eccleſiarum diptycis aſcriptas, & in Eccleſia publicè recitatas apertè ſignificat l. 7. de ſum. Trinit. & fid. cath. (vbi mallem ἱερῶν διπτύχων potiùs quàm εἰρημένων ſcribere) ad quod reſpexit etiam idem Imperator in Nouell. cxv. qua permittit parentibus catholicis liberos exheredes facere, ſi prauis opinionibus imbuti à ſanctiſſima receſſerint Eccleſia: ἐν ᾗ πάντες οἱ μακαριώτατοι Πατριάρχαι τὰς ἁγίας τέσσαρας συνόδους περιπτύσσεσθαι, ἤγουν ἀναφέρειν, γινώσκωνται: nam, περιπτύσσεσθαι, hîc circumplicare eſt, aut potiùs diptycis inſerere. quare ita vertendus erat locus ille: *In qua beatiſſimos Patriarchas ſanctas quatuor Synodos in diptycis deſcribere & publicè recitare compertum eſt:* πτύχας quippe habebant chartæ, ſeu χειδάρια illa; ideóque δίπτυχα, ſeu πολύπτυχα vocabantur. ὕμνων πτύχας non omnino diſſimili ratione

dixit Pindarus Olymp. 1. Morem istum haud paruo tempore seruauit Ecclesia, quem à Iustiniano profectum (sit hoc nostræ secundæ diatribæ corolarium) paucis indicabo. Euagrius lib. iiij. cap. xj. ὑποτέθεικε (Iustinianus) καὶ τέσσαρας συνόδους ἐπὶ τῶν ἐκκλησιῶν κηρύττεσθαι. quod confirmatur in sexta Synodo collat. ij. *Nam sanctas quatuor Synodos maiestas ipsius* (Iustinianum intelligit) *sacris diptycis inseri, & publicari fecit: quod ante Imperium ei diuinitus concessum non procedebat.* tempus quo id institutum est indicat Victor Tunnunensis in Chronico: *Iustiniano Augusto Coss. Orientales Ecclesiæ eiusdem Principis iussione quatuor Synodos præsentibus sacrificiis publica voce suscipiunt recitari.* Nam multis post annis, vt ab ipso Victore accepimus, conuenit quinta Synodus; quam, & alias omnes οἰκουμενικὰς in diptyca quoque posteà relatas certum est. In Ecclesiis etiam publicè demum propositas colligi potest ex hoc Anastasij bibliothecarij loco in vita Constantini Pont. Max. *Imaginem* (ait) *quam Græci Panchartam vocant* (sic enim legendum) *sex continentem sanctas, & vniuersales Synodos, in Ecclesia beati Petri erexerunt.* nondum enim congregata septima Synodus, quæ secunda Nicæna est. Et sanè Græci Nou. cxv. & cxxxj. vbi de quatuor Synodis fit mentio, ἑπτασυνόδους semper scripserunt,^

^ ad Anastasij illam panchartam, Et imaginem pertinent hæc Beda de eod. Constantino summo Pontifice in libro de temporib. Fecit picturas in porticu S. Petri, quæ acta sanctarum synodorum universalium continerent.

porrò de canonum lectione agitur in Concil. Aurelian. iiij. cap. vj.& Matiſconenſi 1. cap. ix. atque hanc conſuetudinem non inutilem,puto,iudicabit, qui veræ religionis, & priſcæ diſciplinæ cognitionem homini Chriſtiano apprimè vtilem intelliget. laudo quod à Græcis dictum memini : οὐ χρὴ Ῥωμαῖον ἄνδρα νόμους (ταυτὸν ἐστιν εἰπεῖν καὶ κανόνας) ἀγνοεῖν. neglectis enim ſanctiſſimorum Conciliorum decretis, ipſa nutet religio, ordiniſque Eccleſiaſtici diſciplina omnis concidat, neceſſe eſt.

Hæc habui quæ de Eccleſiæ politia ſcriberem. Egi de Patriarchis & Primatibus, ſummamq́ue oſtendi ſemper fuiſſe Pontificis Max. dignitatem & authoritatem : Cætera quæ ad Metropolitanos, Epiſcopos, & quos Plebanos, ſeu Parochos vocant, eorumq́ue munera pertinent, à viris eruditis egregiè ſunt explicata, nec induſtriam meam deſiderant. Si quam verò rebus perobſcuris lucem videar attuliſſe, non leue me iam operæ pretium conſequutum arbitrabor: ſin contrà accidat; magnum eſt etiam voluiſſe.

FINIS DIATRIBÆ SECVNDAE.



GRAECA LATINIS EXPRESSA.

Diatriba Prima.

Cap. I.

Pag.2. vers.2. *Iovis nimirum tale est Olympij intus Imperium.*

v.22. *Quod autem vrbes singulis terminis suis ac regionibus præstant, hoc vrbs ista toti orbi exhibet; vt commune omnis, quæ incolitur, terræ tanquam regionis oppidum. Quocirca videntur finitimi omnes per vicos diuisi ad hanc arcem conuenire.*

Pag.3. v.3. *Omnibus aio ciuitatem donandam, vt huius participes nobis fideles sint socij, nostram quasi vnicam vrbem ipsi quoque incolentes, eamque verè vrbem; suas autem ciuitates agros & vicos putantes.*

vers. 22.

Tyberis, qui pulchram in duas partes scindit Romam;
Romam venerandam, meorum magnam domum Principum,

Matrem omnium vrbium.

v.23. *Nulla reuerentia ducti; vel quòd sedes illa Apostolica esset: vel quòd Roma metropolis esset Romanæ ditionis.*

v. 27. *Ignis non vulgaris occupauit omnem ferè Romaniam, maximè Orientis partes.*

Pag. 4. vers. 4. *Totius orbis metropolim.*

v. 5. *Omnium regionum & vrbium illustrissimam Reginam.*

v. 12. *Vetus quandoque alterius ratione dicitur, vt vetus Roma ratione nouæ.*

vers. 15.

Nouam verè Romam,
Romam sine rugis, numquam senescentem:
Romam semper iuuenescentem, semper nouam.

v. 19. *Constantinopolis tantò cæteris vrbibus maior est, quantò Româ minor videtur, & longè mea quidem sententia præstat eam secundo loco ponere, quàm reliquarum principem arbitrari.*

Pag. 5. vers. 6. *Vos magnæ vrbis ciues, qui primi statim post primam estis, aut ne id quidem conceditis.*

v. 11. *Sibi ipsi Colonia est ac metropolis, cùm tertia sit ab antiqua.*

v. 16. *Qui posterioribus seculis illustrem illam ex Italica Roma deduxerunt coloniam, & tam præ-*

claro Bysantium auxerunt additamento, non sunt à Peloponnesiis alieni.

v. 22. *Vestra gratia multas terras, magnas & beatas vrbes perlustraui, tandemque ad nostram metropolim perueni; non illa antiqua Megara intelligo, ex quibus accolæ quondam Bosphori migrarunt; sed eam vrbem, quæ aliis ciuitatibus imperat, & cum vestra huius est Imperij socia.*

Pag. 6. v. 1. *Annonam non solùm erogat, sed auget, cùm eam non imminutam sufficeret; atque ideò haud cogimur peregrinos quotidie expellere, vt in metropoli fieri consueuit.*

verſ. 5.

Magnarum vrbium metropolim.

v. 10. *Cùm vellet Imperium veterem Romam transferre, dixit plus honoris deberi matribus, quàm filiabus.*

verſ. 18.

Sic nuper coniunctio vrbium dirupta est,
Sic matrem & filiam inuasit gladius
Diuidens cum framea ira
Iuuenem, & pulcherrimam nouam Romam,
A rugosa, veteri, & decrepita Roma.

Pag. 7. verſ. 3.

Vrbium radicem, quæ curæ est mortalibus.

verſ. 21. *Hierosolyma, quæ nunc vocatur Aelia Capitolina.*

Pag. 8. verſ. 3.

Cum Jmperatore merito vrbs creſcit, Jmperio çœua.

v. 16. *Iam enim non modò hanc appellationem vrbs ea adepta erat, Senatuque & ordinibus, ac magiſtratibus ijſdem vtebatur: verùm & inſignia ritu Romanorum qui Jtaliam incolunt, præferebat, & iura atque honores in omnibus vtrique pares & ſimiles erant.*

v. 25. *Nunc ambiguum erit quæ maior & illuſtrior ſit vrbs; vtrum ea quam Theodoſius Conſtantinopoli, an illa quam Conſtantinus Byſantio adiecit.*

Pag. 9. verſ. 8.

Colonia beneficiis affecta Metropolim colit

verſ. 17.

Duos non protulit Soles natura,
Sed duas Romas totius orbis
Faces, veterem ſcilicet & nouam Romam;
Hoc inter ſe diſcrepantes,
Quòd hæc in Oriente, illa fulgeat in Occidente.

verſ. 25.

Jn hiſce gentibus vrbs Roma eſt;
Cuius nomen eius poteſtati conuenit:
Sydus commune totius orbis.

CAP.

CAP. II.

Pag. 11. verſ. 17. *Quæ Orientis principatum tenet.*

verſ. 20.

O viri totius orbis lumen ſplendidum;
Qui mundum, vt video, ſecundum incolitis,
Terræque, & maris decus induiſtis.
Noua Roma, altera nobilium ſedes;
Vrbs Conſtantini, & columna Imperij.

Pag. 12. v. 6. *Beneuolis opus habemus auditoribus, qui hanc veterum originum hiſtoriam beniгniori animo accipiant.*

Verſ. 11. *Regiam habebant qui regioni præerant.*

v. 13. *Et in Syriam progredientes ad ipſam vſque Antiochiam, donec & illam cepere totius Orientis metropolim.*

v. 24. *Vrbs eſt quæ Berytus vocatur ſub ditione Antiochiæ.*

Pag. 13. verſ. 17. *Hoc anno ab Alexandro Macedone condita eſt Alexandria, & hanc accepit appellationem totius Aegypti mater.*

v. 21. *Animaduerte Troiam citrà adiectionem hîc vrbem dici; quod Alexandrum* Homeri *ſtudioſum impulit, vt Alexandriam à ſe ipſo denominatam ita vocaret: hiſtoriis enim conſignatum eſt*

eam sine adiuncto per excellentiam initio urbem appellatam.

v. 26. *Aegyptus tanta natio, vestræ corpus est ciuitatis.*

Pag. 14. vers. 3. *Alexandria ciuitas est amplissima, & maxima hominum multitudine celebris; nec Aegypti solùm, verùm etiam Thebaidis & Libyæ, quæ Aegypto adiacent, principatum obtinet.*

Pag. 15. vers. 2. *Non minùs literarum atque doctrinæ, quàm vrbium quibus præest & dominatur, metropolim.*

v. 21. *Heraclæa seu Perynthus, cui olim primas Europæ dederunt; nunc autem post Constantinopolim secundas tribuunt.*

Pag. 16. vers. 4.

Tibi me Thraciæ spoliatrix Thessalonicæ
Mater omnis misit Macedoniæ.

vers. 24. *Gentis Dacorum metropolis.*

Pag. 17. vers. 3. *Thessalonica urbs est amplissima, & copiosa, Macedonibus attributa; Thessaliæ, Achaiæ, & quamplurimis aliis populis, quos moderatur Præfectus prætorio illyrici, præposita.*

v. 11. *Cum milites turbas in vrbe (Thessalonica) ob metata seu hospitia excitassent, Thessalonicenses Imperatorem contumeliis insequuti*

ſunt, & magiſtratus quoſdam lapidibus obruerunt: At Jmperator, re cognita, iræ impatiens vrbis illius Præfecto facinus vindicandum commiſit.

v. 24. *Claues portarum accipientes à Præfecto, Archiepiſcopo tradiderunt.*

Pag. 18. verſ. 13. *Alteri verò præfecto Macedones, & Theſſalos, & Cretenſes, & Græciam, & circum eam ſitas inſulas, & Epirum vtramque: & præter has Jllyrios, & Dacas, & Triballos, & Pannonios ad Valeriam vſque; præterea ſuperiorem Myſiam.*

Pag. 20. verſ. 1. *Quo tempore Sirmium oppidum in Pæonia ſitum à Scythis obſidebatur.*

verſ. 2. *Poſt vrbem captam.*

verſ. 18. *Regionis totius metropolim.*

verſ. 19. *Magiſtratuum habitacula.*

verſ. 17.

Omnia breuiter, & dilucidè eloqui.

CAP. III.

Pag. 22. verſ. 22. *Nam nuper cum Eccleſiæ pace fruerentur, & populus in ſinaxibus preces faceret, Epiſcopus Romæ Liberius, & Paulinus Metropoleos Galliarum, & Dionyſius Metropoleos Jtaliæ à ſedibus ſuis abducti, & in exilium acti ſunt.*

v. 14. *Paulinus Episcopus Treuerorum, quæ Galliarum metropolis est, Dionysius Mediolanis quod & ipsum metropolis est Italiæ.*

v. 21. *Primáque inter Occidentis vrbes post Romam hæc ciuitas esse creditur, & facilè cæteras anteire; vt magnitudine, ita & hominum copia, reliquisque item fortunæ bonis.*

v. 23. *Mediolanum amplissima ciuitas, quæ cæteras Italiæ vrbes vt magnitudine, ita & hominum copia, ac reliquis fortunæ bonis facilè superat.*

Pag. 25. vers. 4. *Vobis autem sic impero, discedatis quàm longissimè: edico item, iuróque ac denuncio capite pœnas daturum, si quis vestrum posthac intra centesimum ab vrbe lapidem conspicietur.*

Pag. 27. vers. 1.

Pauli Silentiarij in magnum prætorium exornatum.

Ornamentum Iustinus Rex sordidum purgans,
Etiam maxima iustitiæ illustrauit templa:
Tuis verò laboribus Domine tristem noctem fugas
Ex Themidis domibus, ex vita mortalium.

v. 20. *In Pannoniam reuersus est, intráque vrbem Sirmium (quæ maxima omnium eius regionis habetur) ad vernam sese expeditionem comparabat.*

Pag. 28. verſ. 2. *Carthago vrbs ſuprà Africam, ob virtutem Romanæ vrbis æmula; vrbs totam Jtaliam ornamentis ſuis depaſcens; vrbs propter id non prima, propter quod Romam veretur.*

verſ. 7. *Carthago metropolis Africæ, nobiliſſima ciuitas.*

Pag. 29. verſ. 4. *Præfectus prætorio in Tranſalpinis gentibus.*

v. 9. *Cúmque Treueris per aliquod tempus conſiſteret, quæ vrbs in Tranſalpinis gẽtibus maxima.*

Pag. 33. verſ. 5. *Omni eſt Gallia potitus ad Alpes vſque, quæ Jtaliam à Gallia ſeparant.*

v. 14. *Jtaque Britanni ſumptis armis, & quouis adito pro ſalute ſua diſcrimine, ciuitates ſuas à barbaris imminentibus liberarunt. Jtidem totus ille tractus Armorichus, cæteræque Gallorum prouinciæ Britannos imitatæ ſimili ſe modo liberarunt, eiectis magiſtratibus Romanis, & ſua quadam Repub. pro arbitrio conſtituta: Ita Britanniæ, Celticarúmque gentium defectio, quo tempore Conſtantinus iſte regnum vſurpabat, accidit; cùm ipſius in Imperio ſocordia excitati barbari graſſarentur.*

Pag. 35. verſ. 3. *Tarraco ciuitas commodè ſita ad magiſtratus excipiendos; eſtque Hiſpaniæ metro-*

polis non tantùm intrà Iberum, sed & magnæ partis eius quæ extrà est.

CAP. IV.

Pag. 39. verſ. 11.

Siue etiam ipsa
Tarsus prima vrbs celebrata.

verſ. 15. *Antiochia princeps vrbs Syriæ, quæ Cœle appellatur.*

verſ. 17. *Ipsa quæ Cœlesyriæ præsidet.*

Pag. 40. verſ. 14. *Syriæ vniuersæ præerat; qui honos ea tempestate multò maximus erat: quippe etiam Phœnices, omnísque ad Euphratem regio Nigri suberat Imperio.*

verſ. 17. *Additamentum Syriæ*

verſ. 27. *Præside Syriæ Quirino.*

Pag. 41. v. 13. *Hilarius ob eximiam virtutem celebris ab Imperatore toti Palæstinæ cum imperio præfectus est.*

Pag. 42. verſ. 5.

–quam coloni
Filij Ausoniorum, eximia vrbis Romæ lumina, Berytum vocant, quod esset Lybano vicina

v. 26. *Mos antiquus permaneat in Aegypto, & Libya, & Pentapoli.*

Pag. 43. verſ. 3. *Ecclesiæ Alexandrinæ, & dilectis fratribus, qui Aegyptum, Libyam, & Pentapolim incolunt.*

v. 8. *Vni Præfecto prætorio totam Aegyptum, cum Pentapoli, & Libya, & Orientem ad Mesopotamiam vsque, tradidit.*

v. 13. *Sancta Synodus Alexandriæ congregata ex Aegypto, Thebaide, Libya, Pentapoli.*

Pag. 46. verſ. 23. *Macedoniam primam, & ſecundam.*

CAP. V.

Pag. 51. verſ. 6. *Dacas, & Triballos, & Pannonios ad Valeriam vſque.*

v. 21. *Epiſcopi Proconſulares electi ſunt.*

Pag. 52. verſ. 23. *Legatis prouinciarum Africanarum, id eſt, Numidiarum duarum, Biſacenæ, Mauritaniæ, & Sarianæ, ſed & Tripoleos, & Vincentio Coluſitano, Fortunatiano Neapolitano, & cæteris Epiſcopis prouinciæ proconſularis &c.*

Pag. 53. v. 27. *Arx olim erat ſeptum nomine, à Romanis ſuperiori ætate conſtructa, & propter Vandalorum incuriam vetuſtate collapſa; hanc muro Imperator Iuſtinianus, & præſidio firmauit.*

v. 6. *Septum vocant arcem, ob ſeptem conſpicuos in eo loco montes; ſeptum enim latina voce ſeptem exprimitur.*

Pag. 55. verſ. 14. *Mauritaniæ duæ, Tingitana & Cæſarienſis.*

Pag. 58. verſ. 8. *Enimuero quandiu Romanis*

Respub. eadem semper mansit, intra Rhodanum fluuium in Gallos Jmperio potitus est Jmperator: vbi verò hanc Odacer in tyrannidem vertit; tunc demum Visigothi, Tyranno permittente, vniuersam Galliam ad vsque Alpes suæ ditionis fecerunt.

Pag. 61. verſ. 20. *Aquitanos ab aliis Gallis planè differentes, non lingua modò, sed & corporibus, Hispanis quàm Gallis similiores.*

CAP. VI.

Pag. 66. verſ. 1.

Diuisio patriæ

Quæ duas vrbes paruarum matres effecit.

v. 3. *Vrbs mater Phœnicum.*

v. 4. *At verò in Mediterraneis est Capua metropolis; re vera caput, vt eius nomine significatur.*

v. 14. *Tentate igitur primas habere inter ciuitates; primùm quidem vt illarum curam geratis, hoc enim tanquam metropoleos vestrum peculiare officium.*

v. 23. *Appellaberis ciuitas Iustitiæ metropolis fidelis Sion.*

v. 25. *Arcem virtutis Justitiæ metropolim.*

Pag. 67. verſ. 13. *Metropoles gentium.*

v. 19. *Qui est in maiori ciuitate, id est, in Metropoli.*

v. 24. *Prætereà ciuitates necesse erit suum ipsarum ordinem recipere.*

Pag. 68.

Pag. 68. verſ. 2. *Quæ ſit ciuitas & eorum metropolis, aut ſi ſit ei quæ primum dignitatis locum obtinet in honore proxima; ſi ampla & florens, ſi frequenti hominum multitudine referta, ſi ingeniis fœcunda &c.*

v. 21. *Multitudine autem, & magnitudine tanta, vt qui illic habitant poſſint viuere in otio, liberaliter ſimul & temperanter.*

v. 27. *Nam ſub ditione habet viginti quatuor pagos eiuſdem gentis.*

Pag. 69. verſ. 2. *Vrbem, omnémque eius regionem Perinthiis conceſſit: hi Byſantio vſi ſunt vt vico, & à nullo genere iniuriæ temperarunt.*

v. 24. *Quod non oportet in villis & vicis Epiſcopos ordinari, ſed periodeutas, id eſt, circuitores conſtitui.*

Pag. 70. verſ. 4. *Nihil agere inſcio ciuitatis Epiſcopo.*

v. 17. *Palæbiſca autem & Ydrax in priſtinam conditionem redactæ ſunt, & ad Erythrum reuocatæ; decreto, vt aiunt, venerandi tui capitis.*

Pag. 71. verſ. 23. *Caſtella latinè arces appellant.*

verſ. 24. *Hoc loco arcem Iuſtinianus extruxit, cui nomen Burgonoſce.*

Pag. 72. verſ. 2. *Pitius & Sebaſtopolis inter caſtra potiùs quàm vrbes numerandæ ſunt.*

v. 9. *Nunc ſolo æquatis vicorum muris aperto marte ciuitates obſident.*

Pag. 73. verſ. 15. *Qui Pagi vocantur.*

v. 15. *Regio ciuitatis eſt, nihilominùs poſſeſſorum quiſque dominus eſt rerum ſuarum.*

v. 17. *Multa poſſunt inueniri, quæ communiter quidem in acta publica retulit ciuitas, diuiſa autem ſunt in ſingulos per partes; per totum verò minimè.*

Pag. 74. verſ. 1. *Dimenſi omnem terram, & pontibus variis fluuios iungentes.*

Cap. VII.

Pag. 75. verſ. 11. *O Regie Iuppiter, ô parens hominum, ô præſes & Orientalis, & Occidentalis Romæ: ſerues vrbes geminas, ſerues geminos Imperatores; qui tuam voluntatem obſeruant.*

verſ. 19. *Quare occupemus quamprimùm Romam, larem ipſum Imperij.*

Pag. 76. verſ. 4. *Sed vt in ſingulis fit vrbibus, ita vos totum orbem vt vnam ciuitatem adminiſtrantes, omnibus populis magiſtratus datis.*

verſ. 11. *Neque enim vnius tantùm hominis peculiaris poſſeſſio principatus eſt, ſed communis antiquitùs totius populi Romani: ſiquidem in*

illa vrbe sita est Imperij fortuna, nobis autem dispensatio tantùm atque administratio principatus vnà vobiscum demandata est.

v. 16. *Quapropter illic post latam in vrbe sententiam ad alios iudices adire non licet, sed est iudicato aquiescendùm; nisi fortè in minori aliquo oppido sit opus externis Iudicibus, cùm quis vel immeritò reus peragitur, vel actor causam non obtinet, nec sic certa constat victoria; quandoquidem alius restat magnus Iudex, quem nullum ius vnquam latet.*

vers. 24. *Data extrà vrbem iudicia.*

Pag. 77. vers. 15. *Nemo ita merum imperium obtinere debet, vt non ab eo prouocari possit.*

v. 20. *Sic igitur Imperatoris nomen respuit, Iudicis verò amplectitur; quia illud potentiæ, hoc verò sapientiæ vocabulum est.*

Pag. 79. vers. 4. *Vos, vt in diebus solemnibus, togas & calceos mutaueritis vnà in sellis sedentes.*

Pag. 80. vers. 1. *Roma autem illic est vbi Imperator.*

v. 3. *Proficiscetur ergo ad vrbem in qua Imperator moratur, quia vbi Imperator est, illic etiam sit fortuna.*

Pag. 82. vers. 15. *Senatus Romanus censuit vt Plynthas ad ipsos legatus mitteretur.*

v. 18. *Rei militaris scientiam Romanorum propriam esse, eorùmque præcipuè qui senatoriam sortiti sunt dignitatem.*

Pag. 84. vers. 15. *Censebant oportere nullam posthac rogationem ad populum ferri Senatu inconsulto; quod olim obseruatum fuerat, sed pridem exoleuerat.*

v. 23. *Quod Senatusconsultum cùm Imperator ratum habuisset.*

Pag. 85. vers. 14. *Quibus curæ Romana res est, quotiens de Imperio ambigitur.*

v. 19. *Honorem integrum conserua, tantum verò authoritatis detrahe, vt neque eorum minuas dignitatem, neque rerum nouarum cupidis aliquid moliendi facultatem relinquas.*

v. 27. *In eo igitur consistit orationis huius gratia & dici celebritas, vt anni appellatio fœlix & auspicata appareat.*

Pag. 86. vers. 13. *Imperij partim præmium facitis (Consulatum) partim principium.*

v. 15. *Fœlix Consulum par.*

Cap. VIII.

Pag. 88. vers. 6. *Constantius mandatum dat Philippo Præfecto: quippe qui maiorem cæteris magistratibus potestatem obtineret, & secundus ab Imperatore haberetur.*

v. 18. Per Deum obteſtamur naucleros omnes, vt hæc omnia vbique prædicent, & ad aures piiſſimi Auguſti; ad præfectos etiam, & locorum Judices perferant.

Pag. 89. verſ. 89. *Jn foro cuiuſque Diœceſeos glorioſiſſimorum noſtrorum Præfectorum palam fieri.*

v. 21. *Annonarum erogationes ab eo fiebant.*

Pag. 90. verſ. 10. *Nunc Deus ex vrbe regia virum, cui totius nationis adminiſtratio credita erat, ſapientia ſublimem, generis claritate, vitæ ſplendore, dicendi facultate, & rebus quæ ad ciuilem vitam pertinent, illuſtrem; ad Chriſtiani gregis curam pertraxit.*

Pag. 92. verſ. 14. *Jn eum quoque tractus Pontici Vicarium excitat.*

verſ. 19. Ὕπαρχος, *magiſtratus qui alterius magiſtratus vicem gerit.*

Pag. 93. verſ. 15. *Comitem Orientis creauit; cuius magiſtratus ea poteſtas eſt, vt qui eum gerit, omnibus prouincias Orientis adminiſtrantibus præſit; & quæ malè ac perperam fiunt corrigat, & emendet.*

v. 26. *Mecum reputo quod ſi quid iuſſiſſet Jmperator, aut infœlix aliquis Auguſtalis, niſi paruiſſem pœnas dediſſem.*

Pag. 94. verſ. 11.

Sepulchrum quod vetustas non intellecta aboleuit, Asiæ Consul Maximus restituit, & ornauit.

v. 15. *Est prouincia illustris, neque Præfecti prætorio Imperio subiecta,*

Pag. 95. verſ. 7. *Quòd populum moderetur, videátque vt legibus congruenter viuat: vnde Athenienses* ἁρμοστῆρας *eòs olim dixerunt, qui ciues in recta viuendi ratione continebant.*

Pag. 95. verſ. 27. *Creans eum Proconsulem Asiæ, quæ propria appellatur; ea nunc à Pergamo maritimam oram complexa in continentem Caria tenus desinit, & fines eius qui Lydiam attingunt, Tmolus circumscribit.*

Pag. 96. verſ. 14. *Qui medias dignitates obtinent.*

Pag. 98. verſ. 23. *Non poterat quis ad tribunal dicere, aduersus sententiam tuam appello, propter eminentiam dignitatis eius.*

Cap. IX.

Pag. 100. verſ. 11. *Metropoleon magistratus.*

v. 25. *Petieras literas ad ordinarium magistratum.*

Pag. 101. verſ. 6. *Cùm Palæstina ad hunc esset magistratum (vt appellant) ordinarium delata.*

Pag. 102. verſ. 25. *Magistratus magistratuū.*

Pag. 103. verſ. 8. *Gladium quoad fieri poteſt incruentum conſeruans.*

v. 9. *Tormentorum machinam.*

v. 10. *Terrorem improbis te diuina lex conſtituit.*

Pag. 105. verſ. 21. *Quoniam ex eo tempore in crucem egiſſe, & pœnas inflixiſſe dicuntur Iudices, quo ſententiam pronunciauerint: propterea quod poteſtas ſupplicij & necis in eorum lingua verſatur.*

Pag. 107. verſ. 3. *Jus gladij.*

Pag. 111. verſ. 5. *Paganorum impietatem puniunt Præſides, & de his quæ ſuprà poteſtatem ſunt referunt ad Jmperatorem.*

Pag. 112. verſ. 13. *Progreditur cum ſuo comitatu.*

v. 25. *Jpſe Præfectus in maritimis hyemare ſolet ius dicens, maximè Carthagine aut Tarracone: per æſtatem obit prouinciam, inſpiciens quæ quouis tempore emendationem deſiderant.*

CAP. X.

Pag. 116. verſ. 7. *A verbo* τηρεῖν, *quod eſt ſeruare, ſeu locum eorum à quibus mittuntur implere.*

v. 12. & 13. *Viles. Circumforaneos.*

verſ. 21. *Qui apud nos geſſerunt maiorem, & minorem, & Aegyptiorum magiſtratum.*

Pag. 117. verſ. 5. *De Comite ſcripſeras; eum intelligo qui militum præfecturam in patria eſt adeptus.*

verſ. 20. *Album ciuitatum.*

v. 22. *In quo Senatorum & militum nomina ſcripta erant.*

v. 27. *Ponè Imperatorem erant ſigna lectiſſimi exercitus: hæc autem ſunt, Aquilæ aureæ, Principum imagines, & militum matriculæ aureis literis deſcriptæ.*

Pag. 11. v. 3. *Decurionum catalogus.*

Pag. 119. verſ. 3. *Regiæ vrbis exemplo.*

Pag. 120. verſ. 19. *Ad Decurionum catalogum ducentos addidi.*

v. 20. *Catalogum veſtrum auximus.*

Pag. 123. v. 6. *Smyrna cùm de templis, & eorum iuribus orta eſſet controuerſia, Syndicum fecerat Polemonem, cuius vita ſpectabat ad exitum: itaque, poſtquam inſtituta pro tuendis his iuribus profectione è viuis exceſſit, alios habuit ciuitas ſyndicos; qui cùm malè, & inconditè cauſam in Principis conſiſtorio agerent, ille ad aduocatos qui ſyndicis aderant reſpiciens; num Polemon, ait, ſyndicus vobis conſtitutus eſt?*

v. 15. *Reipublicæ patres.*

v. 13. *Si alicuius Senator es ciuitatis; ſi iuuenis, iuuenem eſſe te memineris; ſi ſenex, ſenem; ſi pater,*

pater, patrem.

Pag. 124. verſ. 18. *Decurionem à vobis nominatum priuſquam albo aſcriberetur, incerto adhuc Curiæ decreto, ſuſcepiſtis; & * cùm alij ſe pro eo muneribus obeundis obligaſſent, in forum pertraxiſtis, hominem egenum, ex his qui planè ab omni fortuna, & ſpe derelicti ſunt.*

* *& cùm alius pro eo ſint munera obeunda.*

Pag. 126. verſ. 3. *Qui grauiſſimo poſſeſſionum onere ad tempus Iudicum ſententia aut Principum benignitate leuati erant.*

Pag. 128. verſ. 20. *Iudicium ad quem? ad Quæſtorem? non ibi. Sed vbi? ad Proconſulem? nec ibi. ſed ad Magiſtratus ex ſubſcriptione Præſidis prouinciæ. Quale autem eſt ipſum negocium? non valde magnum; eſt enim pecuniarum, vt totum ſcias.*

Pag. 130. verſ. 8. *Magiſtratus dignitatem imitantur.*

Pag. 131. v. 22. *Quòd autem in Decurionibus, & meum fratrem vis numerare, nec deles familiam ex improbis illis libris; etiam ſi quid ex veteri calamitate antè factum fuerit, iſtud certè aio te non Themiſtoclis exemplo facere.*

v. 27. *Reddito mihi fratrem, qui an eam ob cauſam abſit, Deus nouit.*

Pag. 132. verſ. 11. *Liber eſt qui viuit vt vult,*

qui nec cogi, nec prohiberi, nec vim pati potest.

v. 17. *Decurio dignitas quædam erat, seu potiùs munus & onus ciuile: quo honore præditi cogebantur rebus in foro venalibus prospicere; & inde multis sæpè periculum propter caritatem annonæ creatum est.*

Pag. 133. verſ. 15. *Duplici fungens munere; partim quidem ob patrimonium, partim autem ob magistratum quem gessit.*

v. 22. *Omnibus verò ciuitatibus, sed magnis præcipuè, diuitibus Decurionibus opus est, vt legitimos istos sumptus suppeditent & largiantur.*

Pag. 136. verſ. 3. *A nonnullis* Πάγαρχοι *appellantur qui vicis, aut locis quibusdam præsunt.*

CAP. XI.

v. 14. *Colossorum magnitudinem paruus annulus habet expressam.*

v. 18. *Rosas comedit.*

Pag. 137. v. 8. *Quædam sunt ciuitatum animæ.*

v. 12. *Romanorum Respub. præclarè quidem constituta est, sed magistratus quibus ea non est quæ priscis fuit virtus & integritas, eam labefactant & euertunt.*

v. 22. *In suas præfecturas Cæsar ipse Rectores mittit, aliàs aliter regiones diuidens, & vt tempus exigit Rempub. administrans. In suas etiam*

prouincias populus Prætores vel Consulares mittit: sed & hæ diuersè solent diuidi pro vt commodum, & è re visum fuerit.

Pag. 138. v. 1. *Prouincias autem hoc modo recensui, quoniam suum nunc quæuis habet Præsidem; cùm antiquitus duæ vel tres simul ab vno regerentur.*

v. 20. *Armeniam & Cappadociam in plures Cappadocias & Armenias veteres diuidunt.*

Pag. 139. verſ. 7. *Enimuero Geographum ea perſequi conuenit quæ natura ipſa diſtinxit, aut per gentes diuiſa ſunt, vel ſi quid memoria dignum occurrat; quæ verò Principes pro ratione temporum variè conſtituunt, ſatis eſt ſi breuiter & ſummatim indicata fuerint.*

Pag. 140. verſ. 18. *Regem vnius ciuitatis, aut paruæ partis Peloponneſi, egenum quidem illum, & egenis imperantem conferas cum omnis ferè terræ & maris Principe; cuius virtute & Oriens & Occidens Romanis ſuiicitur.*

Diatriba Secunda.

CAP. I.

Pag. 42. verſ. 10. *Ambitionis amorem vehementem, & acrem eſſe; humanóque generi atrociùs imperare.*

Pag. 143. verſ. 8. *Auguſtus magnam hominum qui in terris habitant partem, ad æquabilem vnius Imperij formam redegit.*

verſ. 16. *Imperium Romanum diuiſione quodammodo iugulatum, & monarchia reſtituta qualis fuit Auguſti temporibus, ad vitam reuocatum videri.*

v. 26. *Ego volo, & neceſſitas mihi diuina eſt legem exiſtimare quidquid ſedes illa decreuerit.*

Pag. 144. verſ. 24. *Honos nullus magis regalis.*

Pag. 145. verſ. 1. *Solis Imperatoribus & Patriarchis per gratiam Spiritus ſancti, & acceptam antiquitus conſuetudinem atque ordinem, ius hoc eſſe conceſſum.*

Pag. 146. verſ. 1. *Accidit vt Iudas Patriarcha Ioſepho premij loco tribueret ἀποστολῆς, hoc eſt tributi Iudaïci perceptionem, meliùs fortè exactionem.*

verſ. 8. *Ille cum literis mittitur in Ciliciam; eò cum perueniſſet per ſingulas ciuitates à Iudæis qui in ea ſunt prouincia decimas & primitias exegit.*

v. 12. *Iulium Patriarcham fratrem obſeruandiſſimum hortatus. Iſum vt tributum quod à vobis ἀποστολὴ dicitur, prohiberet.*

Pag. 147. verſ. 6. *Ciuitas veſtra magnitudine & loco immenſum quantùm differt, & apertè ſe-*

cundas obtinet partes inter omnes quæ sunt sub Sole.

v. 10. *Ille quidem vnicum ingenio suo dignum opus & monumentum reliquit, cognominem in Ægypto vrbem, eamque rectè vobis extruxit; vt omnium post vestram maximæ imperetis.*

v. 13. *Pulchra vrbs.*

vers. 16. *Antiochia Syriæ metropolis est, quæ propter magnitudinem, & rerum copiam tertium locum inter omnes orbis Romani ciuitates obtinet.*

vers. 20. *Sedem Imperij sui Geta destinabat Antiochiam, vel Alexandriam; vrbes magnitudine haud longè, vt quidem existimabat, infrà Romam.*

Pag. 148. vers. 24. *An tu ignoras summum totius orbis vbicumque terrarum sacerdotem & Antistitem?*

Pag. 149. vers. 1. *Prisci Imperatores priuilegia sedi Constantinopolitanæ tribuerunt; & maximè Synodus Chalcedonensis, quæ in primum Episcopatum illam euexit, omnésque per orbem terrarum ei Diœceses subiecit.*

vers. 27. *Qui Imperante Constantino Magno ab eodem factus est Patriarcha Constantinopoleos.*

Pag. 150. vers. 13. *Omnium Ecclesiarum mater.*

Pag. 151. vers. 10. *Archiepiscopi nimirum*

principia & capita multorum Episcoporum ; quod idem est ac si dixeris, patres & Patriarchæ.

V. 23. *Gothiæ quidem Antistes non propterea vocatur Archiepiscopus quòd Episcoporum Princeps & ordinator sit ; sed quòd primus Episcoporum : quippe à sanctis patribus est sancitum, vt diœceses in quibus sunt vrbes sub Episcoporum gubernatione constitutæ, à Metropolitanis regantur ; quos etiam ipsi Canones primos appellant : quæ verò ciuitates quasdam attributas non habent quibus præsint Episcopi, ab Archiepiscopis administrentur ; ita vt hæ quidem cedant Metropolibus, sed Episcopatibus præstent.*

Pag. 152. verſ. 12. *Præsente sanctissimo, & Deo amantissimo Johanne Episcopo Antiochiæ Metropoleos Orientis Diœceseos.*

V. 24. *Exarchum Diœceseos conueniat.*

verſ. 21. *Sententia, siue Definitio Thomæ Metropolitæ Tyri Primatis, & Exarchi, & Vicarij Antiochiæ.*

CAP. II.

Pag. 156. verſ. 18. *Ex eo tempore Cyprus metropolis facta ; nec iam amplius sub Antiochia, sed Constantinopoli attributa est.*

Pag. 157. verſ. 10. *Vt noua Justinianopolis ius obtineat Constantiæ ciuitatis.*

verſ. 26. *Exceptis. quibuſdam Archiepiſcopis, qui caput ſibi ipſis ſunt; Bulgariæ, inquam, & Cypri.*

Pag. 159. verſ. 11. *Hic enim mos obtinet, vt Alexandriæ Epiſcopus totius Aegypti ac Thebaidis, Maræotæque, ac Libyæ, Ammoniacæque, Maræotidis, ac Pentapoleos Eccleſiaſticam habeat adminiſtrationem.*

Pag. 160. verſ. 12. *Atque hoc modo proſpexit non illi ſolùm ciuitati (Conſtantinopoli) verùm etiam toti Thraciæ, & cunctæ etiam Aſiæ: Ponticam prætereà Eccleſiam iiſdem legibus ornauit.*

v. 23. *Itaque Ponticæ, Aſianæ, & Thraciæ ſoli Metropolitani, ac prætereà diœceſeon prædictarum Epiſcopi qui inter barbaros ſunt, à ſanctiſsima creentur Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ ſede.*

Pag. 162. v. 3. *Aetius Epiſcopus dixit: Non ignoratis qualis, & quanta ſit Theſſalonicenſium Metropolis: ſæpè igitur ad eam confluunt ex aliis prouinciis presbyteri & Diaconi.*

verſ. 11. *Alexander Theſſalonicæ per eos qui ſub ipſius poteſtate ſunt, Eccleſiis Macedoniæ primæ & ſecundæ cum omni Græcia; totius etiam Europæ, vtriuſque Scythiæ, omnibúſque Illyrici, Theſſaliæ, & Achaiæ Eccleſiis.*

Pag. 163. verſ. 1. *Magna planè vrbs eſt, atque hominum multitudine referta; totius nempe*

regionis metropolis, Illyricorum præterea Archiepiscopum sortita, & quæ propter magnitudinem reliquis aliis ciuitatibus antecellit.

v. 9. *Metropolitanus Cæsareæ Cappadociæ honoratissimorum honoratissimus, & totius Orientis Exarchus. Metropolitanus Ephesi honoratissimus, & totius Asiæ Exarchus. Metropolitanus Heracleæ honoratissimorum Antistes, totius Thraciæ, atque Macedoniæ Exarchus.*

CAP. III.

Pag. 164. vers. 16. *Romano Episcopo datum hoc est, videlicet Occidenti præesse.*

Pag. 165. vers. 3. *Hæc Ecclesiæ lex. Lex sacerdotalis.*

Pag. 165. vers. 9. *Apostolorum scholam, & pietatis Metropolim.*

v. 12. *At cùm propter sedis dignitatem cura omnium ad ipsum spectaret singulis suam Ecclesiam restituit.*

v. 23. *Omnium Ecclesiarum curam habere.*

Pag. 166. vers. 23. *Vetus vigeat mos in Aegypto, & Libya, & Pentapoli obseruatus, vt horum omnium potestatem habeat Episcopus Alexandrinus; quia & hæc vrbis Romæ Episcopo consuetudo est.*

Pag. 172. vers. 27. *Simplex & apertus est veritatis sermo.*

CAP.

CAP. IV.

Pag. 175. verſ. 11. *Sol vbi radios ſuos emiſit aſtrorum choros tegit, lunæque ſplendorem obſcurat luminum iſtorum immodico fulgore conſpectum eripiens.*

Pag. 179. verſ. 4. *Rauenna metropolis Flaminiæ priſca ciuitas.*

Pag. 180. verſ. 11. *Fabuloſus ille Salmoneus præ iſto nihil fuit.*

Pag. 183. verſ. 6. *Primæ cathedræ Epiſcopi.*

verſ. 9. *Statuit vt Patriarchæ cuiuſque diœceſeos vna mente conſentirent: ſingularum verò ciuitatum Epiſcopi ſuis parerent Metropolitanis.*

v. 17. *Jus Primatus quod Epiſcopo Juſtinianæ Carthaginis Africanæ Diœceſeos dedimus, ex quo Deus hanc nobis reſtituit, ſeruari iubemus.*

v. 26. *Neceſſe habes omnes ipſe Eccleſias fulcire; vnde nos tibi poteſtatem non damus, ſed probamus vt ex tua pendeat voluntate; adeò vt liceat tibi quod viſum fuerit ſtatuere, & Eccleſiarum moderatores deligere.*

Pag. 185. verſ. 16. *Epigonus Epiſcopus dixit: bonitas & moderatio tua temperat authoritatem; minus audes quam potes frater, cùm te ipſum bonum & humanum omnibus demonſtres.*

Pag. 187. verſ. 6. *Jn eius ſit poteſtate vt de latere ſuo presbyterum mittat.*

Pag. 189. verſ. 27. *Ex eo tempore quod erat ſub illius (Conſtantini) ditione in* Honorij *poteſtatem rediit, & magiſtratibus ab eo conſtitutis paruit.*

Pag. 197. v. 10. *Si autem vobis Metropoleos nomen ſit peculiare, primarum verò partium commune; an ideò deterior veſtra erit conditio?*

CAP. V.

Pag. 203. verſ. 18. *Decretum paræciarum quas adminiſtrabat Irenæus.*

Pag. 205. verſ. 25. *Inſignis & clara metropolis.*

Pag. 206. verſ. 26. *Non oportet ſeruum liberam habere ſententiam.*

CAP. VI.

Pag. 217. verſ. 8. *Verè ſanctus & Epiſcoporum pater.*

v. 10. *Si qua nunc & in poſterum noua fiat principali auctoritate ciuitas; publicas & ciuiles eccleſiaſticarum formas paræciarum ordo ſubſequatur.*

v. 25. *Renunciatum nobis eſt quoſdam, qui præter Eccleſiæ leges & inſtituta authoritatem & potentiam ambitiosè aſſequuti fuerant, vnam impetratis pragmaticis prouinciam in duas diuiſiſſe;*

ita vt ex hoc duo sint in eadem prouincia Metropolitani. statuit sancta Synodus ne quid tale deinceps audeat Episcopus; adeò vt si quis id moliatur proprio gradu excidat.

Pag. 218. vers. 24. *Ille enim æquum esse dicebat vt nostræ diœceses simul cum ciuilibus & publicis diuiderentur: hic contrà antiquæ consuetudini, & diuisioni quæ à patribus olim facta fuerat, inhærendum contendebat.*

Pag. 219. v. 7. *Siquidem prouincia caput aliud haberet, ad illud clamare, ipsiusque opem obtestari oporteret: cùm autem pietas tua ei sit præposita, ad te respicere necesse est: Ecclesiam tuam vti voles cura.*

Pag. 220. vers. 15. *Mucissus ciuitas secundæ Cappadociæ.*

v. 20. *Secundæ verò Cappadociæ Tyana metropolis, & tertiæ Mucicyssus: Cappadocia enim secunda, cùm priùs vna esset, in duas ac posteà in tres diuisa est: hæc ideò à Valente Imperatore facta sunt vt Basilio dolorem inureret.*

Pag. 221. vers. 11. *A minore dignitate etiam ad maiorem promouet Imperator; ab Episcopatu nimirum in Metropolim; seu viri virtutem seu ciuitatem exornans.*

v. 19. *Nisi fortè temporarium & personale beneficium ab Imperatore aliquo concessum fuerit.*

v. 22. *Instrumento se tuetur fœlicis memoriæ Principis Ducæ, qui Episcopatum Basilæi iure Metropolitano donauit: quo scripto sancitum est, vt eo extincto qui Metropolitani honorem consequutus fuerat, Ecclesia ad Episcopatus statum reuocaretur.*

Pag. 224. vers. 4. *Priscum tempus eosdem tulit sacerdotes & Iudices: disiunxit Deus vitas; & vna facta est Ecclesiastica, altera ciuilis. quid igitur reuocas? quid porrò coniungere tentas quæ separata sunt à Deo?*

v. 22. *Inter Reges Apostolum, & Apostolis æqualem.*

Pag. 226. vers. 2. *Ad ciuitates non ad Ecclesias Imperatoris beneficium pertinet.*

v. 3. *Lex item extat alia cuius hæc verba sunt: canonum non minorem quàm legum esse authoritatem legibus constitutum est; quod vetant canones vetant leges.*

v. 27. *Hymnorum plicas.*

Pag. 227. vers. 5. *Iustinianus constituit vt quatuor Concilia in Ecclesiis prædicarentur.*

Pag. 228. vers. 6. *Non decet hominem Romanum leges, hoc est & canones ignorare.*

FINIS.

INDEX AVCTORVM QVI IN HIS DIATRIBIS

CITANTVR, EXPLICANTVR, EMENDANTVR.

A

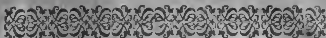
T

V

X

Z

FINIS.



INDEX RERVM ET VERBORVM.

A

INDEX.

Lycaonia

Nn

T

V

Venetia

FINIS CVM DEO.

Tolosæ xviij. Cal. Decemb.

M. DC. VII.

SVMMA PRIVILEGII.

Regia sanxit authoritas, ne quis in toto regno Franciæ Philippi Berterij in Senatu Tolosano Præsidis duas PITHANÔN DIATRIBAS sine ipsius authoris permissu intra sex annos proximos prælo committat, aut venales habeat alibi impressas; ei qui secus faxit pœna indicta prout pleniùs regio ipso diplomate continetur. Dat. Lutetiæ Parisiorum 12. Cal. Nouembris.

LA FONT.

Nos in sacra Theologia Doctores, & in alma Vniuersitate Tolosana Regij Professores infrà scripti fidem facimus nos V. Illustr. Philippi Berterij in Senatu Tolosano Præsidis duas PITHANÔN DIATRIBAS qua fieri potuit attentione perlegisse; secundam maximè, quæ est de Ecclesiæ politia: in qua tanta ipsius authoris elucet pietas, vt nihil à nobis notari potuerit quod cum fide orthodoxa pugnaret, aut à sacris Ecclesiæ Cõstitutionibus tantillùm deflecteret. Ideóq; opus hoc perpolitum, quo pleráque vetustæ antiquitatis & doctrinæ reconditæ in lucem eruuntur monumenta, tanquam Reipub. & Ecclesiasticæ & literariæ apprimè vtile, prælo dignissimum iudicauimus. In Conuentu Sancti Augustini 20. Nouemb. 1607.

I. PVTBANVS August.
FR. P. ARS. BVRDEVS August.

Nos Vicarij generales Ecclesiæ Metropolitanæ Sancti Stephani Tolosæ sede vacante, visa sacræ Theologiæ almæ vniuersitatis Tholosanæ Doctorum & Professorum attestatione, permittimus dictæ Vniuersitatis Typographo typis excudere duas PITHANÔN DIATRIBAS ab Illustr. D. Philippo Berterio in Senatu Tolosano Præside meritiss. nuper editas. Datum Tolosæ decimo septimo Calend. Decemb. Anno 1607.

CALMELS. DE CLARET. GYLLES.

OMISSA.

PAg. 101. v. 6. (Nouell. ciij.) *ita ſcribe.* Παλαιςίνης εἰς ταύτην ἀ χ.

Pag. 113. verſ. 23. (cogitarit) *adde.* vnde Tullius optimè orat. iij. in Catilin. *Perficiam profectò Quirites vt ea quæ geſſi in Conſulatu priuatus tuear atque ornem* adiicl.

Pag. 124. v. 17. (l. 1. C. de Decurion.) *inſere.* vel ſi mauis ita accipere cum munera pro eo aliis eſſent Curialibus obeunda quod int.

Pag. 163. v. 14. (omnis) *ſcribe.* ferè in Oriente conc.

Pag. 227. v. 27. (ſcripſerunt) *Adde.* ad Anaſtaſij illam panchartam & imaginem pertinent hæc Bedæ de eodem Conſtantino ſummo Pontif. in lib. de temporib. *fecit picturas in porticu Sancti Petri quæ acta ſanctarum Synodorum vniuerſalium continerent.* Porro.

Errata ſic corrigito.

IN prolegom. pag. 1. verſ. 6. tandiu quandiu. pag. 2. verſ. 2. ὀλυμπίω. v. 20. domina. p. 20. v. 6. cum. p. 27. v. 23. Aquileienſis. p. 28. v. 4. Ἰταλίαν. v. 5. τοσῦτον. p. 29. v. 6. αὐτῇ. v. 11. ἰδεῖν. p. 33. v. 21. ἐκκλησία. p. 41. v. 17 Phœnicen. p. 42. v. 5. ὑπατεία. v. 17. dele duo puncta poſt *ſunt*. p. 53. v. 27. φρέριον. p. 53. v. 7. ὁ μακαριώτατ. p. 54. v. 9. ἐπ' ἀδελφοῖς. p. 56. v. 18. diuiſionem. p. 57. v. 21. pro Antonini lege Alexandri. p. 58. v. 8. Ρωμαίοις. p 62. v. 1. Baleares, dele virgulam. p. 67. v. 24 τὴν τάξιν τὴν ἑαυτῆς. p. 70. v. 21. Vuambæ. p. 72. v. 2. φρείοις. v. 5 & pag. 73. v. 3 Hieroſolymitano. v. 16. ἐκαστος. p. 74. v. 12. Auguſti. p. 75. v. 12. ἰδίας. p. 80. v. 1. ὅτι. v. 4. ὄντες. p. 82. v. 28. ςεχτηγικὴν. v. 19. συγκλητικῷ. p. 88 v. 18. ὁρμίζομαι. v. 6. πρόςταγμα ἀποςελλ. p. 98. v. 11. Θεὸς. p. 105. v. 22 διώκειν. p 106. v. 15. ἀμάρτοι. p. 112. v. 26. Καισαρείας. p. 116. v. 16 ἀγοραῖς p. 123 v. 11. ξυνηγόρας. p. 126. v. 1. ψηφισμός. p. 140. v. 11. ὑπέκειτο. p. 152. v. 27. habeat p. 155. v. 14. pontus. p. 157. v. 20. & ſeptima Synodo. p. 164. v. 17. περιέλειν. p 183 v 10 ἐκεῖσε ἀλλήλοις. v. 16. ἀρχιερωσύνας. p. 203 v. 19. ὡς ἐπισκέπτ p. 216 v. 18. Paræcianum. p. 217. v 7. ὅσιος καὶ πατήρ. p. 218 v. 1. ἐπαρχία p. 232. v. 3. conua p. 234. v. 17. Theſſalonica p. 238. v. quod ſit Lyb p. 257 aſtrorum choros, dele virgulam. tegit, Hæc & ſimilia ſi quæ nos hic fugerint benignus lector ignoſcet.